

**MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE
FİİLİMSİLER**

Beyazıt METİN

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Funda KARA

2012

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Beyazıt METİN

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE FİİLİMSİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Funda KARA

ERZURUM 2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

12/07/2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlanmış olduğum ".Mustafa Kutlu'nun Hikayelerinde Fiilimsiler" adlı tezin/raporum tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezin/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
 Tezin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12/07/2012

[Beyazıt METİN]

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Funda KARA danışmanlığında, Beyazıt METİN tarafından hazırlanan bu çalışma 12 / 07 / 2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Funda KARA

İmza:

Yukandaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAN CÜMLE OLUŞTURAN FİİLİMSİ EKLERİ

1.1. İSİM YAN CÜMLELERİ	9
1.1.1. Tek Ögeden (Yüklemeden) Oluşan İsim Yan Cümleleri	9
1.1.1.1. N2 + F2 Yapılı Birleşik Fillerden Oluşan Yüklemeler	15
1.1.2. İki Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri	16
1.1.3. Üç Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri	29
1.1.4. Dört Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri	36
1.1.5. Beş Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri	37
1.1.6. Altı Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri	37
1.1.7. Yüklemi Başa Alınmış İsim Yan Cümleleri	38
1.2. SIFAT YAN CÜMLELERİ	38
1.2.1. Belirtme İşlevli Sıfat Yan Cümleleri	38
1.2.1.1. Geniş-Şimdiki Zaman Bildirenler	38
1.2.1.2. Geçmiş Zaman Bildirenler	61
1.2.1.3. Gelecek Zaman Bildirenler	79
1.2.2. Niteleme İşlevli Sıfat Yan Cümleleri	81
1.2.2.1. Geniş-Şimdiki Zaman Bildirenler	81
1.2.2.2. Geçmiş Zaman Bildirenler	100
1.2.2.3. Gelecek Zaman Bildirenler	113
1.3. ZARF YAN CÜMLELERİ	116
1.3.1. Zaman Zarf Yan Cümleleri	116
1.3.1.1. Zamanda Eşitlik Anlatan Zarf Yan Cümleleri	116
1.3.1.2. Zamanda Öncelik Anlatan Zarf Yan Cümleleri	140
1.3.1.3. Zamanda Sonralık Anlatan Zarf Yan Cümleleri	145
1.3.1.4. Zamanda Süretilik Anlatan Zarf Yan Cümleleri	147
1.3.1.5. Zamanda Son Sınır Anlatan Zarf Yan Cümleleri	149

1.3.1.6. Zamanda Başlangıç İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	150
1.3.1.7. Zamana Yaklaşma İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	151
1.3.2. Durum Bildiren Zarf Yan Cümleleri	152
1.3.3. Sebep İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	172
1.3.4. Hedef İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	181
1.3.5. Karşıtlık İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	184
1.3.6. Karşılaştırma işleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	187
1.3.7. Vasıta İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	189
1.3.8. Miktar İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	190
1.3.9. Benzerlik İşlevinde Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	190
1.3.10. Yer bildirme işleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	191
1.3.11.Çıkarım İşlevinde Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	191
1.3.12. Şart İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	192
1.3.12.1. Birinci Tip Şart Yan Cümleleri	192
1.3.12.2. II. Tip Şart Yan Cümleleri	197
1.3.13. Şart İşleviyle Nesne Açıklayıcısı Olarak Kullanılan Zarf Yan Cümleleri	199

İKİNCİ BÖLÜM

YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN FİİLİMSİLER

2. 1. YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN İSİM-FİİL YAPILARI	200
2.1.1. Kalıcı İsim Yapanlar	200
2.1.2. Fiil Deyimi Oluşturan Yapılar	205
2.1.2.1. Temel Cümlede Fiil Deyimi Oluşturan Yapılar	205
2.1.2.2. Yan Cümlede Fiil Deyimi Oluşturan Yapılar	210
2.1.3. Yüklem İsmi Yapanlar	213
2.1.4. Cümlemsi Olarak Kullanılan İsim-Fiil Ekleri	214
2.2. YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN SIFAT-FİİLLER	214
2.2.1. Sıfat-Fiil İşlevli Yapım Ekleri	214
2.2.2. Kalıcı Kavram İşareti Oluşturan Sıfat-Fiil Ekleri	215
2.2.3. Cümlemsi Olarak Kullanılan Sıfat-Fiil Ekleri	216
2.3. YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN ZARF- FİİLLER	216

2.3.1. Bağlama Göreviyle Kullanılan Zarf-Filler	216
2.3.2. İkileme Oluşturanlar	241
2.3.3. Farklı İşlevleriyle Zarf-Fiiller	246
2.3.3.1. Nesne-Yüklem, Tümleç-Yüklem İlişkisi Kuranlar	246
2.3.3.2. Tasvir Fiili Yapanlar	252
2.3.3.3. Zarf Yapanlar	256
2.3.3.4. Deyim oluşturan zarf-fiiller	260
2.3.3.5. Açıklayıcılık / Kuvvetlendiricilik İşleviyle Kullanılan Zarf-Fiiller	261
2.3.3.6. Cümlemsi Oluşturan Zarf-Fiil Ekleri	263
SONUÇ	264
ŞEKİL BİLGİSİ DİZİNİ	267
KAYNAKÇA	271
ÖZGEÇMİŞ	274

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE FİİLİMSİLER

Beyazıt METİN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Funda KARA

2012, Sayfa: 284

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Funda KARA (Danışman)

Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Bu çalışmada Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki fiilimsilerin işlevleri araştırılmıştır. Araştırmada yapısal-işlevsel sözdizimi yöntemi kullanılmıştır. Yan cümlelerin yapı ve işlevlerinin yanında temel cümleyle olan uyumları da incelenmiştir. Çalışmanın daha bilimsel olması için hikâyelerin alfabetik sıraya göre onda biri alınmıştır. Örneğin ilk hikâye olan 'Arka Kapak Yazıları'nın birinci sayfaları (1, 11, 21, 31...), ikinci hikâye olan 'Beyhude Ömrüm'ün ikinci sayfaları (2, 12, 22, 32...), üçüncü hikâye olan 'Bu Böyledir'in üçüncü sayfaları (3, 13, 23, 33...) gibi.

Tezin amacı; yan cümlelerin görevlerini, yapılarını, zaman değerlerini ve temel cümleyle olan ilişkilerini, uyumlarını belirlemenin yanı sıra fiilimsi eklerinin cümlelerdeki işlevlerini ve kullanım amaçlarını, varsa zaman değerlerini tespit etmektir.

Eser iki ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde fiilimsi eklerinin oluşturduğu bağımlı cümleler (yan cümleler) incelenmiştir. İkinci bölümde ise fiilimsilerin diğer işlevleri incelenmiştir.

Sonuç bölümünde elde edilen bulgularımız maddeler halinde sıralandırılmıştır.

Faydalandığımız kaynaklar 'Kaynakça' bölümünde gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yan cümle, Fiilimsiler (Çekisiz Fiiller), İsim-Fiil, Sıfat-Fiil, Zarf-Fiil, Mustafa Kutlu

ABSTRACT**MASTER THESIS****İNFİNİTE VERB FORMS, OF MUSTAFA KUTLU’S STORIES****Beyazıt METİN****Advisor: Yrd. Doç. Dr. Funda KARA****2012, Page: 284****Jury: Assist. Prof. Dr. Funda KARA (Advisor)****Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK****Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ**

In this study, the functions of gerunds in Mustafa Kutlu’s story books have been examined. Structural and functional syntax method have been used in it.

Beside subordinate clauses’ structures and functions, harmony with main clause have been surveyed. %10 of stories have been alphabetically listed to make study more scientific.

For example; the first story ‘‘ Arka Kapak Yazıları’’ first pages (1, 11, 21, 31...), second story ‘Beyhude Ömrüm’ second pages(2, 12, 22, 32...), the third story ‘Bu Böyledir’ third pages (3, 13, 23, 33...) etc.

The aim of thesis is not only to determine the harmonies with functions of subordinate clauses, structures, time values and relations with main clause but also to determine functions of gerunds in sentences and their usage purposes, time values if there is.

The study is composed of 2 main parts. In first part subordinate clauses formed by gerunds suffixes have been examined. In second part other functions of gerunds have been examined.

In conclusion part our findings we got were listed item by item.

Our resources we used were written in ‘bibliography’.

Key Words: Subordinate Clause, İnfinite Verb Forms, İnfinite, Participle, Gerund(ium), Mustafa Kutlu

KISALTMALAR DİZİNİ

-	:	fiil soylu öge	fzye	:	fiilden zarf yapan
+	:	isim soylu öge	ek		
+ e-	:	ek fiil	G T	:	görelık tümleci
+ şe	:	şahıs eki	gen. z.	:	geniş zaman eki
Aç.	:	açıklayıcı	gr.	:	grup
AS	:	arasöz	H	:	hitap
B T	:	benzerlik tümleci	ife	:	isim-fiil eki
Bağ. gr.:		bağlama grubu	ike	:	ihtimal kuvvetl.
Bir. T	:	birliktelik tümleci	eki		
C	:	cümle	İkl.	:	ikileme
çk	:	çokluk eki	İl. T	:	ilgi tümleci
D	:	deyim	iş.	:	işlevli
DBF-	:	deyim anlamlı bir-	İT	:	isim tamlaması
leşik fiil			İy.	:	iyelik eki
dr.	:	durum	İYC	:	isim yan cümlesi
Dur. T	:	durum tümleci	Kar. T	:	karşılaştırma tüm-
E	:	edat	leci		
eks	:	eksiltili	Kay. T	:	kaynak tümleci
eş.	:	eşitlik	-kp	:	kip eki
Eyc	:	emiryan cümlesi	Kşl. T	:	karşılıklılık tümle-
fiye	:	fiilden isim yapan	ci		
ek			Kşt. T	:	karşıtlık tümleci
fsye	:	fiilden sıfat yapan	Kuv. T	:	kuvvetlendirme
ek			tümleci		

Mik. T	: miktar tümleci	ŞYC	: Şart yan cümlesi
N	: nesne	tF-	: tasvir fiili
N1	: iŐaretli nesne	 T	: steleme tümleci
N2	: işaretsiz nesne		: nlem
	: Özne	Vas. T	: vasıta tümleci
n	: ncelik	Y T	: yer tümleci
TT	: Ölçünlü Türkiye	Y	: yüklem
Türkçesi		yF-	: yardımcı fiil
S	: sıfat	YF-	: yüklem fiili
Seb. T	: sebep tümleci	Yİ	: yüklem ismi
sf-	: sıfat-fiil	Yin. T	: yineleme tümle-
sfe	: sıfat-fiil eki	ci	
sın.	: sınır	Y. T	: yönelme tümleci
Sın. T	: sınırlandırma	Z.	: zaman
tümleci		Z T	: zaman tümleci
Sır. T	: sıralama tümleci	Zfe	: zarf-fiil eki
son.	: sonralık	Zm	: zamir
sr.	: sürerlilik	Zr T	: zarf tamlaması
ST	: sıfat tamlaması	Zr	: zarf
SYC	: sıfat yan cümlesi	ZYC	: zarf yan cümlesi
Ş T	: Şart tümleci		

ÖN SÖZ

Konuşulan bir dil sürekli değişir ve gelişir. Bu değişim ve gelişmede yazarların payı büyüktür. Yazarların üslupları üzerine yapılan çalışmalarda dilin kazandığı yeni durumlar ve sözvarlığının zenginliği ortaya konulur.

Mustafa Kutlu her şeyden önce hikâyeciliğimize yeni bir ses, yeni bir soluk getirmiş bir yazardır. Kutlu'nun hikâyelerinde buram buram Anadolu kokar; çünkü o bizden biridir: masal dinleyerek büyüyen, geleneksel hikâyeciliğimizle beslenen, köy ilkokulunda okuyan, maddi zorluklar yaşayan, kahve kültürünü bilen ve yaşayan, kahramanlarını etrafındaki insanlardan seçen, alçakgönüllülüğüyle tanınan, etrafındaki insanlarla arasına engeller koymayan, tasavvufu bilen, ressam, şair, sinemadan anlayan biri... bütün bu saydığımız nitelikler Kutlu'da toplanmaktadır.

Anadolu kültürüyle yetişmiş, bu kültüre dil-beste olmuş bir insanın dil ve anlatımı; Anadolu'ya gitmeden Anadolu romanları, hikâyeleri yazan insanlardan çok farklıdır. Sanatçının eserleri yolu ile Anadolu'nun geçirdiği elli yıllık değişimi görmenin yanında dilimizin zenginliğinin de farkına varıyoruz. Hikâyelerinde yüzlerce özlü söz, deyim, atasözü bulunmaktadır. O bütün bu güzellikleri keşfetmiş ve eserlerinde kullanmıştır. Dilimize o derece hâkimdir ki: ilk bakışta deyim zannedilen ifadeleri bile kullanabilmiş, kendisine ait deyimler oluşturabilmiştir. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş birçok kelimeyi, ikilemeyi eserlerinde kullanarak adeta o kelimeleri ölümden kurtarmıştır. Başta Erzurum ağız olmak üzere birçok yerel ağız eserlerinde ustaca kullanmıştır. Bu yönüyle de Kutlu Türkçenin yaşandığı, hissedildiği güzide bir şehir olmuştur.

Kutlu üzerinde dil ve edebiyat araştırmaları yapılan mümtaz şahsiyetlerden biridir. Onun üslubu üzerine birçok araştırma yapılacağı da muhakkaktır. Biz çalışmamızda Kutlu'nun dil ve anlatımı üzerinde yapı ve işlevleri bakımından fiilimsileri araştırdık. Kutlu'nun hikâyelerinde fiilimsiler yan cümle oluşturma işlevinin yanında birçok işlevle kullanılmıştır. Çalışmamızda hem yan cümleleri hem de fiilimsilerin diğer işlevlerini detaylı bir şekilde inceleyerek Kutlu'nun dilimize olan katkılarını açığa çıkarmaya çalıştık. Kutlu'nun hikâyeleri gibi anlamsal derinliğe ve zenginliğe sahip eserler üzerinde çalışarak Türkçeye önemli katkılar sağlayacağımız inancıyla ve ümidiyle bu çalışma gerçekleştirildi.

Çalışma ‘Yan Cümleler’, ‘Fiilimsilerin Yan Cümle Dışındaki İşlevleri’ olmak üzere iki ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde yan cümleleri öge sayısına göre tasnif ettik ve bu ögelerin yapısını, birbirine bağlanışını, yüklem-ögeler arası ilişkiyi detaylı bir şekilde tahlil ederek Kutlu’ nun hangi kalıpları nasıl ve niçin tercih ettiğini analiz etmeye çalıştık. Bu işlevleri de yerine getiren fiilimsi eklerini aynı çatı altında gruplandırırdık. Bütün bu çalışmaları yaparken ‘anlam’ birinci önceliğimiz oldu. İkinci bölümde ise fiilimsilerin yan cümle oluşturma dışında gerek yan cümlede gerek temel cümlede hangi işlevlerle kullanıldığını tespit etmeye çalıştık. Bulduğumuz bu görevleri de kendi içinde gruplandırarak fiilimsiler hakkında daha geniş bir malumata sahip olmayı amaçladık.

Başta engin hoşgörüsü, sabrı, yardımseverliği ve yol göstericiliğiyle bu çalışmanın tamamlanmasında en büyük emeğin sahibi hocam Yrd. Doç. Dr. Funda KARA’ya, gönüllü danışmanlığını babasının vefat ettiği zamanlarda bile esirgemeyen güzide hocam Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ’ye, çeşitli zamanlarda yardım ve desteklerini gördüğüm hocalarım Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK ve Doç. Dr. Muharrem DAŞDEMİR’e ve ismini sayamadığım; ancak destek, ilgi ve yardımlarını gördüğüm diğer hocalarım ve arkadaşlarıma ve tabii en büyük yardımcım ve destekçim eşim Hatice Metin’e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

GİRİŞ

MUSTAFA KUTLU'NUN HAYATI

Mustafa Kutlu, 6 Mart 1947'de Erzincan'ın İliç ilçesine bağlı Kuruçay nahiyesinde doğar. Babası nahiye müdürü olduğu için çocukluğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçer. Ortaokul ikinci sınıftayken babası vefat eder. Annesine yardımcı olmak için yazları sebze halinde domates diziciliği ve satıcılığı yapar. Bu yıllarda sinemayla ve futbol-la ilgilenir.

1963 yılında liseyi bitiren Kutlu Güzel Sanatlar Akademisi'ne girmek ister, kayıt yaptıracakken bu düşüncesinden vazgeçer. Güzel Sanatlar Akademisi yerine Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne kaydolur. Burada yazarlığa adım atmasını sağlayacak bir ortam bulur. Üniversiteyi 1968 yılında bitirdikten sonra 1969 yılında, Erzincan'da Sevgi Hanım'la evlenir. Evlilikle beraber öğretmenliğe başlar, Tunceli ve İstanbul'da edebiyat öğretmenliği yapar. 1974 yılında öğretmenliği bırakarak Hareket dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapar. Bu yıllarda hikâyelerini kitaplaştırmaya devam eder. 'Yoksulluk İçimizde' ve 'Ya Tahammül Ya Sefer' ile Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "Yılın Hikâyecisi" seçilir.

Kutlu, 1977'de kurulan Dergâh Yayınları'nda da çalışır. Bu yayınevinin yayımladığı sekiz ciltlik Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin 2. cildinden itibaren yayım yönetimini üstlenir ve bu ansiklopediye maddeler yazar. Bir taraftan da yayımlanan birçok kitabın kapak tasarımını yapar, çeşitli kitapların hazırlanmasında emeği geçer. 1990 yılında Dergâh dergisinin yazı işleri müdürü olur. Yazılarını ve hikâyelerini bu dergide de yayımlar. Dergi ve yayınevi işlerinin yanında ikinci meşgalesi İstanbul gezileri olur. Bu gezilerini 10 yıl sürdürür. İstanbul'un tarihî ve manevi mekânlarında edindiği intibaları 1993 yılında bir gazetede "Şehir Mektupları" başlığıyla yayımlar. Bu yazıların bir kısmını iki yıl sonra aynı adla kitaplaştırır.

Türkiye Yazarlar Birliği 1997 yılında bugünlere gelmesinde büyük katkılarının bulunduğu Dergâh dergisindeki yönetimi dolayısıyla kendisini "En İyi Dergi Yönetimi"ne layık görür. Kutlu halen bu dergideki görevini sürdürmektedir.

MUSTAFA KUTLU'NUN ESERLERİ**Hikâyeler**

Ortadaki Adam (1970)

Gönül İşi (1974)

Yokuşa Akan Sular (1979)

Yoksulluk İçimizde (1981)

Ya Tahammül Ya Sefer (1983)

Bu Böyledir (1987)

Sır (1991)

Arka kapak Yazıları (1995)

Hüzün ve Tesadüf (1995)

Uzun Hikâye (2000)

Beyhude Ömrüm (2001)

Mavi Kuş (2002)

Tufandan Önce (2003)

Rüzgârlı Pazar (2004)

Yoksulluk Kitabı (2004)

Chef (2005)

Menekşeli Mektup (2006)

Huzursuz Bacak (2008)

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009)

Zafer yahut Hiç (2010)

Hayat Güzeldir (2011)

Deneme-İnceleme

Sait Faik'in Hikaye Dünyası (1968)

Sabahattin Ali (1972)

Şehir Mektupları (1995)

Akasya İle Mandolin (1999)

Çocuk Kitabı

Yıldız Tozu (2004)

Şiir Kitabı

Telli Mektubumdur

Mustafa Kutlu'nun Türk hikâyeciliğine esas katkısı, Anadolu merkezli bir hikâyeye dünyası kurması olmuştur. Bu dünyayı kurabilmesinde babasının nahiye müdürlüğü dolayısıyla Anadolu'nun birçok yerinde bulunması ve Anadolu'yu, Anadolu insanını yakından tanınması etkili olmuştur. Kahramanlarından bazıları bu insanlardır, hatta kendisidir ('Sır'daki Mustafa Bey). Eserlerinde sık sık atasözü, deyim, özdeyiş kullanması, kısa ve özlü cümleler kurması, bunun yanında şiirsel bir dil kullanması, yer yer meddahlık geleneğinden faydalanması, bu eserlerin Türk toplumuna ayna olmasında önemli etkenler olmuştur.

Eserlerinde hayat mücadelesi, zorluklar, maddi sıkıntılar geniş yer tutar. Bu konuları sıklıkla işlenmesi biraz kendi hayatından biraz da Anadolu insanının geçirmiş olduğu buhranlardan kaynaklanır. Hikâyelerin isimlerinde bile bu kavramlar vardır : 'Yoksulluk İçimizde' , 'Ya Tahammül Ya Sefer' , 'Zafer Yahut Hiç' 'Yokuşa Akan Sular', 'Beyhude Ömrüm' gibi. 'Rüzgârlı Pazar'da Duran adlı kahramanın verdiği hayat mücadelesi bu yoksulluğu anlatan en önemli örneklerdendir.

Hikâyelerinin bir başka özelliği ise tasavvuf ve tasavvufî göndermelerdir. Bu da onun geleneksel hikâyeciliğimize, kıssa geleneğine yaslandığını gösterir. 'Yoksulluk İçimizde', 'Bu Böyledir' ve 'Sır' bu yönünün en tipik örnekleridir. Bu özelliklerinin yanında ressamlığı da eserlerinde kendini gösterir. Olayları bir taraftan anlatırken diğer taraftan tasvir ederek okuyucuyu doğrudan olayın bir parçası yapar. Yazarın sinemaya olan ilgisi ise hikâyelerini bir başka boyuta taşıyor. O hem anlatan hem de izlettiren bir yazardır. 'Mavi Kuş'u okurken aslında baştan sona olayları izliyoruz.

Hikâyelerde mekân İstanbul ve Anadolu'dur. Zaman ise içinde bulunduğumuz 'an'dır. Kahramanları azla yetinen şükretmesini bilen, güler yüzlü Anadolu insanlarıdır. Toplumun farklı katmanlarındaki kişileri bir araya getirir. Menfaati için, siyaset için her şeyi yapan kahramanlarla inceden inceye alay eder.

Eserlerindeki sadelik ise Kutlu'yu özgün yapan özelliklerindedir. İlkokul seviyesinden üniversite seviyesine kadar herkes ondan bir şeyler alabilir. Hikâyeleri tekrar tekrar okunabilir. Çünkü dilinin sadeliğinin arkasında anlam incelikleri, vermek istediği mesajın sağlam kökleri gizlidir. Geleneksel edebiyatta "sehl-i mümteni" adı verilen ve kendini Yunus Emre gibi isimlerle gösteren sadeliğin arkasındaki derinliği Kutlu'da da görmekteyiz.

MUSTAFA KUTLU'NUN ÜSLUBU

Mustafa Kutlu, Türk hikâyeciliğine yeni bir soluk getirmiştir. Tanzimat Dönemi ile tanıştığımız bu türde ivme kazanmamızı sağlayan insanlardan biri şüphesiz Kutlu'dur. Kutlu bunu uslubuyla gerçekleştirmiştir. Halk diline şiirsellik ve estetik katarak özgün bir yazı dili kurmuştur. Hikâyelerinde estetiğin ve şiirselleğin yanında argo sözcükler, deyimler bile nadir ulaşılabilecek bir güzelliğe sahiptir: Kemahlılar orda çalışırken bu gazinoyu dolduranlar fındık, fıstık yiyip dondurma yalayarak, karşılarındaki *yosmaları* kollayıp kollayıp ahvalden şikâyet ediyorlar. (XVIII/78-24)

ÖTT' de olmayan kullanımları da sıklıkla görmekteyiz: *Saftirik* arabacı "Ne bileyim ben, bir kara-yağız çocuk, reisin emri var dedi" diye izahata girişince şaşkınlıktan dili tutulan berber Mualla makaraları koyuvermiş. (XV/75-23); *Her bir yanlarını* mosmor edip bırakmışlar (XV/15-4); Sonra yerini sarhoşlara, mekânsızlara, tinercilere, sokak köpeklerine, *bazan* genç orospular ile travestilere bırakarak perdelerini kapatır. (XI/31-8); *Makinaya* takılı kâğıdı, yani o yarım cümleyi hızla çekip çıkarıyorum. (XII/32-12); Babası çocuğu ihmal ettiği için Çetin anasına yanaşıyor, ancak ana da bir garip, alıp başını *seyahata* çıkıyor, günlerce Avrupa-Amerika dolaşıyor. (XIV/44-15); Bakma sen *abinin* yaptıklarına. (VII/97-2); Hey Erzurumlu *Kanbur* Dede; sağ isen Allah ömrünü uzun etsin, öldü isen kabrini nur etsin. (IX/159-27).

Kuyumcu Nazım Efendi el yıkamak için lavaboya yöneldi, yeşil sabunu aldı musluğu açtı; *çil-çil* akan suya tuttu ellerini. (VIII/138-1) cümlesinde gördüğü üzere Erzurum ağzını eserlerinde sıklıkla kullanır.

Dilin tarihî süreçte daha az kelime ve ekle daha çok şey anlatma işlevini onda görmekteyiz: Tek kurtuluş rampanın virajına *raslamadan* yavaş yavaş düzlemesi idi. (X/120-20); Bu kavi üzerine uzak dağ köylerinden yüzleri güneş çalığı dağ gibi ihvan duyup gelerek ve ova köylerinden dahi nice insanlar gelerek, *bizimle birlik* sırtı ile taş taşıyıp ayağı ile çamur çiğneyerek işe koyuldu. (XII/12-10) cümlesinde 'bizimle birlikte' yerine aynı anlama gelecek şekilde '*bizimle birlik*' ifadesini kullanmıştır.

Daha dün sanki, şu ahlatın altına otururken, birden Islak Kaya'yı fark ediverince. Durdum da seyrettim şöyle bir kere daha uzaktan. Zaman nasıl da geçip-gitmiş. Yani içime suyuna bahçenin ilk tohumu düşünce. Nasıl da *sevincik* olmuştum. (II/172-11) örneğinde ise farklı bir ifade tarzı olan 'sevincik' kelimesini görüyoruz.

Kutlu'nun ilk eserleri ile sorakiler arasında bazı farklılıklar göze çarpmakta: Kemahlılar **orda** çalışırken bu gazinoyu dolduranlar fındık, fıstık yiyip dondurma yalaya-yaktan, karşılardaki yosmaları kollayıp kollayıp ahvalden şikâyet ediyorlar. (XVIII/78-24), Ben **orada** uğraşırken Fayton köşeyi dönse. Sulayıp süpürdüğüm yoldan geçse.(III/23-11)

Kendine has bir imlası vardır: Nimet oldukça yapmacık bir hayretle: **Öylemiii!..** Ne tesadüf, ben de aynı mahalledenim, ancak bizim ev tepeüstünde. Adınız nedir? (XI/101-23), **Vay be!...** Resmen kazan kaldırmışlar yani. (I/61-21); Kadın çorba yapmış, bulgur pilavı kotarmış, **soğan-ekmek-ayran** yiyip kalkmıştık. (XV/25-25).

Günümüz yazım kurallarından farklı olarak¹ zarf-fillerden sonra virgül kullanır: Kazmayı bırakıp, bir elimi kayanın ıslak tarafına koydum. (II/62-17); Muhterem mahkeme riyasetine arz ederim ki, mezkur tapu kaydında gösterilen arazi küllisi itibarı ile torba tımarı olup, Topal Ataullah akrabasına intikal etmiştir. (II/132-15). İlk hikâyelerinde ikili birleşik fiiller arasında virgül kullanımı dikkat çekmektedir: Hayat, sanki ve sadece bir “an”dır. **Gelip-geçer...** Bir nefes, **göz açıp-kapamakla** tamamlanan bir süreç. (I/111-23)(Arka Kapak Yazıları-1995), Masalar, sandalyeler düzeltilmiş, devrilen bardaklar toplanmış, Demirci Kerim **çekip gitmiş**, kahveye sükunet avdet etmişti. (XIV/84-15)(Tufandan Önce-2003). Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillerde yazım kılavuzuna uymaz²: Kimi yerini yurdunu **terkedip**, toprağını bırakıp bu köhne evlere sığmıyor; kimileri de etrafi duvarlarla çevrili kapısında güvenlik bulunan steril sitelere. (V/135-17), Dönüşümüzde karşılaştığımız bütün değişmeler arasına İbrıkçı Haşim de karıştığı için bu hikâyeyi yazmak **nasiboldu**. (X/10-10). Ünlü daralmasına uymadığı örnekler vardır: Silmeyi bıraktı, **omuzunun** üzerinden korku ile irileşmiş gözleriyle kapıdan yana baktı. (VIII/38-2) Sayıların yazımı da kendine hastır: Nerde o tahta kapılı, eğilerek girilen **binbir** kokulu ahşap helalar, nerde bu modern tuvaletler. (X/10-21), Yerlerin çatır çatır buz tuttuğu, dağlardan kopan kırbaç gibi bir rüzgarın yaladığı bu şehirde, gömleğinin önü açık elleri cebinde, çıplak ayaklarında **kırkdört** numara Trabzon lastikleri ile dola-

¹ Yazım Kılavuzu (26. Baskı, s. 36): “Metin içinde zarf-fiil ekiyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgül konmaz.”

² Yazım kılavuzu(26. Baskı, s. 21): 2.Et- ve ol- yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır. UYARI: Sadece söyleyişte tonlulaşma biçiminde ses değişmesine uğrayanlar ayrı yazılır: azat etmek, hamt etmek, izaç etmek, iktisap etmek. Bu örneklerde tonluluk söyleyişlerde belirtilir.”

şan, şehrin tek caddesinde günler boyu bir aşağı bir yukarı söylenerek gezen bu kara yağız genç dikkatimi çekmişti. (X/140-7).

Yabancı kökenli kelimelere üvey evlat muamelesi yapmaz, onları Türkçeleştirir: Kaşlarımı çatıp eski Frigya *krallarına* benzemeye çalıştım. (X/30-12)

YÖNTEM VE TEKNİKLER

Hikâyelerin Tasnif Edilmesi

Yaptığımız çalışmada Mustafa Kutlu'nun 19 hikâyesinde bulunan yan cümle ve fiilimsi eklerinin işlevleri yapısal-işlevsel sözdizimi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çözümlemeye dâhil edilen sahifeler, mevcut sahife sayısının onda biri kadardır. Alfabetik sıraya göre ilk hikâye 'Arka Kapak Yazıları'nın birinci sahifeleri, ikinci hikâye 'Beyhude Ömrüm'ün ikinci sahifeleri, III. hikâye 'Bu Böyledir'in üçüncü sahifeleri, IV. hikâye 'Chef'in dördüncü sahifeleri, V. hikâye 'Huzursuz Bacak'ın V.sahifeleri, VI. hikâye 'Hüzün ve Tesadüf'ün VI. sahifeleri, VII. hikâye 'Kapılar Açmak'ın VII. sahifeleri, VIII. hikâye 'Mavi Kuş'un VII. sahifeleri, IX. hikâye 'Menekşeli Mektup'un IX. sahifeleri, X. hikâye 'Ortadaki Adam'ın 0. sahifeleri, XI. hikâye 'Rüzgarlı Pazar'ın I.sahifeleri, XII. hikâye 'Sır'ın II. sahifeleri, XIII. hikâye 'Tahir Sami Beyin Özel Hayatı'nın III. sahifeleri, XIV. hikâye 'Tufandan Önce'nin IV. sahifeleri, XV. hikâye 'Uzun Hikaye'nin V. sahifeleri, XVI. hikâye 'Ya Tahammül Ya Sefer'in VI. sahifeleri, XVII hikâye 'Yoksulluk İçimizde'nin VII. sahifeleri, XVIII. hikâye 'Yokuşa Akan Sular'ın VIII. sahifeleri, XIX. hikâye 'Zafer Yahut Hiç'in IX. Sahifeleri alınarak çözümlemeye dahil edilmiştir. Bu homojen yapıyla Kutlu'nun zaman içinde geçirdiği üslup değişikliklerini de görmeyi amaçladık.

Tahlil ve işaretleme sistemi

Mektuplarda geçen cümle yapıları *parantezleme* yöntemi ile gösterilmiştir. Yüklem, Yüklem isminin, yüklem fiilinin, Öznenin, Nesnenin, Tümleçlerin, Bağlama gruplarının, Birleşik fiillerin içeriğini belirtmek için *yay parantez* (()), bağlama göre ne olduğu tahmin edilen ancak cümlede işaretlenmeyen ya da birleşik cümlelerde ortak olarak kullanılan veya tarafımızdan konulan öğeleri, kelimeleri vs. belirtmek için de *köşeli parantez* ([]) kullanılmıştır.

Dur. T (Dur. T (ST + he)) + Y (+ e- + /-ken/)

Tam³ bu halde iken işi iyicene civıtır, ellerini direksiyondan çeker, çıplak ayaklarını uzatarak arabayı ayakla kullanmaya başlar. (VIII/178-9) çözümlemesinde görüldüğü üzere odaklaştırma edatları ayrıca gösterilmemiş odaklaştırdığı ögeye dâhil edilmiştir. Ayrıca edatlar içerisinde sadece cümle başı edatları CBE diye gösterilmiş ama öge sayısına dâhil edilmemiştir: **CBE + N (İ + ø) + Y (BF-yeterlilik + /-(y)AcAK/)** Küf kokulu ve badanaları dökülen, duşu ve küveti ile tam tekmil sıkıştırılmış ve birinci sınıflığa bu çaba ile terfi etmiş, **hatta «turistik» sayılabilecek** bu «Hotel» in banyosu da sanki kendi banyosu. (XVII/87-13)

Biçimbirimlerin Gösterimi

Ekler ve biçimbirimler bütün ses değerlerini gösterecek şekilde eğik çizgiler arasında gösterildi. Örneğin –an, –en sıfat-fiil eklerinde ünlü değiştiği için bu ek /-An/ olarak veya –acak, –ecek sıfat fiil eklerinde ise hem ünlüler hem de ‘k’ ünsüzü değiştiği ve ünlü ile başlayan bir kelimeye geldiği zaman ‘y’ sesi türediği için /-(y)AcAK/ şekli kullanıldı. Biçimbirimler kalıplaşmış ifadelerin üzerine geldiği zaman sadece kalıba uygun ses değeri tercih edildi: **Y (dünya dur- + -dukça)** Daha kıyak bir iş yaptı ki, **dünya durdukça** anlatılsa layıktır. (XI/181-4)

Künye bilgilerinin gösterilmesi

Hikâyelerde verilen örneklerin nerede geçtiğini göstermek için önce cümlenin bulunduğu hikâyenin sayısı⁴, sonra sayfa sayısı, en son da satır sayısı verilmiş ve bunlar eğik çizgi ve kısa çizgi ile birbirinden ayrılmıştır. Örneğin «Kazandığımı duyunca Zinnure nasıl da sevinmişti», diye düşündü.(III/83-4) cümlesi üçüncü hikâyenin (‘Bu Böyledir’) seksen üçüncü sahifesinin dördüncü satırında geçmektedir.

Sıralama

İncelemede yan cümleler önce yan cümleyi oluşturan biçimbirime göre, sonra öge sayısına göre; tek ögeli, iki ögeli, üç ögeli, dört ögeli, (varsa) beş ögeli, (varsa) altı ögeli, olarak sıralanmıştır. Bu sıralamadan sonra ikinci bir sıralamada kendi içinde öge kullanım sıklığına göre yapılmıştır. II. Bölümde ise önce işlevlerin sayısal çokluğuna

³ Funda Kara, “Edat ve Zarf Üzerine Bazı Düşünceler” Turkish studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volumme: 4/3, Spring 2009

⁴ Bk. 1.4.1. Hikâyelerin Tasnif Edilmesi

göre daha sonra da o işlevi oluşturan biçimbirimlerin kullanım sıklığına göre bir düzenleme yapılmıştır.

Çözümlemede Kullanılan Hikâyeler

‘Arka Kapak Yazıları’: 3. Baskı, Ekim 2000; ‘Beyhude Ömrüm’: 4. baskı, Temmuz 2002; ‘Bu Böyledir’: 1. Baskı, Nisan 1987; ‘Chef’: 1. Baskı, 4 Haziran 2010; ‘Huzursuz Bacak’: 4. Baskı, Şubat 2009; ‘Hüzün ve Tesadüf’: 3. Baskı, Ocak, 2003; ‘Kapılar Açmak’: 2. Baskı, Eylül 2007; ‘Mavi Kuş’: 2. Baskı, Ekim 2002; ‘Menekşeli Mektup’: 1. Baskı, Eylül, 2006; ‘Ortadaki Adam’: 1. Baskı, 1970; ‘Rüzgarlı Pazar’: 1. Baskı, Eylül 2004; ‘Sır’: 6. Baskı, Ağustos 2006; ‘Tahir Sami Beyin Özel Hayatı’ 1. Baskı, ağustos, 2009; ‘Tufandan Önce’: 1. Baskı, 2003; ‘Uzun Hikaye’: 8. Baskı, şubat, 2004; ‘Ya Tahammül Ya Sefer’: 6. Baskı, ocak, 2003; ‘Yoksulluk İçimizde’: 6. Baskı, Ekim 2000 ‘Yokuşa Akan Sular’: 2011; XIX. hikâye ‘Zafer Yahut Hiç’: 21 Temmuz 2010.

Çözümünde Zorluk Yaşanan Cümleler

Modern hikâye, edebî eserin nitelikleri, günümüzde eski hikâyeden yakasını kurtarıp "öykü" donuna bürünerek ve tabiatıyla gizemli bir özellik kazanan anlatım tarzını biliyorum. (VII/27-11) cümlesinde görüldüğü üzere /-(y)ArAk/ biçimbiriminin /-(y)An/ biçimbirimi yerine kullanılması ‘ve tabiatıyla’ ifadesinin araya girmesi yazarın anlatmak istediği şeyin anlaşılmasını zorlaştırmıştır.

Kutlu’nun zarf yan cümlelerinden sonra virgül kullanması yan cümlenin önceki cümleye mi, sonraki cümleye mi ait olduğu hususunda tereddüte neden olmaktadır: Daha dün sanki, şu ahlatın altına otururken, **birden Islak Kaya'yı fark ediverince**. Yani içime suyuna bahçenin ilk tohumu düşünce. Nasıl da sevincik olmuştum. (II/172-11)

Bazı cümlelerin çözümü için bağlamı bilmek şarttır: Zayıf, ince vücudu, süzgül yüzü ile bir gölge gibi babasının varlığından sakınarak nohut odadan bakla sofaya geçen annesi. (XVII/37-1) örneğinde annenin eşinden mi yoksa keni babasından mı sakındığı, bir gölge gibi zarf grubunun sakın- fiiline mi geç- fiiline mi ait olduğu bağlamla çözümlenebilir. Lokomotifin lambasının altında, ayyıldızlı kokartın kenarından iki yana doğru açılan rayları bir siyah martı gibi hayal ederek, onun kanat uçlarına bir kez olsun dokunmak üzere nefes nefese koşuyor. (I/101-7) cümlesinde ise lokomotifin lambasının altında rayların mı iki yana doğru açıldığı yoksa kahramanının ayyıldızlı kokartın kenarından iki yana doğru açılan rayları mı hayal ettiği bağlamla çıkarılabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAN CÜMLE OLUŞTURAN FİİLİMSİ EKLERİ

Yan cümleyi, varlığını temel bir cümleye borçlu olan ve temel cümlenin bir ögesi olan bağımlı cümle diye tarif edebiliriz. Tanımdan da anlaşılacağı üzere esas cümle olmadan yan cümleden bahsedilemez. Bu bağımlı cümleler cümle içerisinde herhangi bir ögedir ve görevleri bağlı oldukları yükleme hizmet etmektedir. Bağımsız cümlelerden farklı olarak kip ve şahıs eki almayan bu bağımlı birimleri diğer ögelerden ayıran şey ise kendi içlerinde ana bir cümle gibi her türlü ögeyi alabilmeleridir. Bütün bunlardan hareketle bu birimleri cümlecik diye isimlendirenler de vardır. Biz geleneğe uyarak bağımlı cümle anlamında yan cümle tabirini tercih ettik.

1.1. İSİM YAN CÜMLELERİ⁵

*“Fiil kök veya gövdeleri, cümlede kullanılırken ya zaman ve kişi kavramı taşıyan görev elemanlarıyla ya da sadece iş, oluş adı (fiil ismi) yapan mastar eki yardımıyla isimleştirilirler.”*⁶ İsim yan cümlesi kuran bu ekler, metinlerdeki kullanım sıklığına göre /-mA/, /-mAK/, /-DIK/, /-(y)AcAK/ ve /-(y)Iş/ şeklinde sıralandırılabilir.

İsim-fiil biçimbirimleriyle yapılan yan cümleler, ana cümlenin bir ögesi olmakla birlikte kendi içyapıları itibariyle bağımsız bir cümlenin bütün ögelerini taşıyabilir ve bitmemiş bir yargı bildirir. Yan cümle bağımsız bir cümle gibi ögelerine ayrılabilmelerine rağmen çekime girmedikleri için tek başlarına kullanılamazlar. Kutlu'nun hikâyelerinde öge sayılarına ve işlevlerine göre tespit edilen isim yan cümleleri aşağıdaki gibidir:

1.1.1. Tek Ögeden (Yüklemeden) Oluşan İsim Yan Cümleleri

-- 1. Y (F- + /-mAK/)

Yüklem oluşturan isim-fiiller içinde en fazla /-mAK/ biçimbirimi kullanılmıştır. Bu biçimbirimine 19 kez rastlanılmıştır:

⁵ Sıfat-fiil ve zarf-fiil yan cümleleri yan başlıklar -sıfat yan cümleleri, zarf yan cümleleri olarak- altında biçimbirime göre ikinci kez tasnif edilmişken isim-fiil yan cümlelerindeki eklerin sayısal azlığı ve ekler arası karşılaştırma yapılmak istenmesi hasebiyle ikinci tasnif yapılmamıştır.

⁶ Muhsine BÖREKÇİ, *Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış doktora tezi), Erzurum 2000, s. 134

İçimden yıldırım gibi şunun peşisıra ayaklarımı pat pat yere vurarak koşup [ker-tenkeleyi] **korkutmak** geçti. (V/5-12); **Toplanmak** bir yana, ülke git gide dağılıyor. (V/135-17); Bu bir kaza, **öldürmek** istemedim, **korkutmak** istedim. (VII/177-25); Nasılsa önlerinde koca bir bahar, **bitmek** bilmeyen bir yaz, sonu gelmeyecek bir ömür vardı. (VII/57-15); Belki de orada **görmek** istediklerimizi, **olmak** istediklerimizi, özlem ve ihtiraslarımızı bulabiliriz. (VIII/208-11); Kenan **gülmekten** ikibüklüm olmuştur, gözlelerinden yaş akmaktadır. (VIII/178-12); -Kenan'ın en dayanamadığı şeydir bu: **Yılışmak, yalvarmak, sızlanmak**. (VIII/148-17); Ama dileniyor. Buna **dilenmek** denilirse. (XI/101-10); Biri yoksulluktan bahsedecek olsa suratımız buruşuyor, **dinlemek** istemiyoruz. (XI/41-16); Partiden hatırlı adamlar gelince bayan **gitmek** zorunda kalıyor. (XII/32-7); Yalnız başına yaptığı gözlemler kâfi mi geldi, yoksa **dolaşmaktan** mı yoruldu; kahvenin yan tarafına konulmuş masalardan birine oturdu. (XV/119-3); Anladı ki Ferit **söylemek** istemiyor. (XIX/9-13); Bu yalnızlık duygusu bütün yurt çocuklarında derece derece vardır. Bir sıcak kucak, bir güvenli saçak altı, bir **sevilmek, okşanmak** ihtiyacı duyarlar. (XIX/39-4).

-- 2. Y (F- + /-mA/)

Yüklem oluşturan isim-fiil eklerinin içinde /-mAK/'tan sonra en fazla /-mA/ biçim birimi kullanılmıştır. Bu biçim birime metinlerde 17 kez rastlanılmıştır:

Ben yine **susma** hakkımı kullanıyorum. (IV/74-14); **Söylemesi** ayıp profesörü oldum bu işin. (IV/124-17); Sürprizi, heyecanı, macerası, zevki, **sevişmesi, gülüşmesi** olmayan mazbut bir yakınlaşma; bir mantık evliliği. (IV/34-6); Bu asırlık mahallelerde yeni bir hayatın **doğması** lazım. (V/135-24); Evler eskimiş, **yenilenmesi** lazım. (V/35-27); **Silmeyi** bıraktı, omuzunun üzerinden korku ile irileşmiş gözleriyle kapıdan yana baktı. (VIII/38-2); İstemiyorum dedim. Mecbur muyum **yemeye** [kelle]? (VIII/78-2); Postacı bu **nazlanmanın** farkındadır. (IX/39-14); Arap yoruldu galiba, **yaklaşmaya** korkuyor. (IX/119-24); İçinden eşşekçe bir **gülümseme** ile düşünüyor. (X/50-26); Belediye Başkanı, İlçe kaymakamı, ardından ilde bulunan fakültemiz dekanı Prof. Dr. Vecihi Turan'ın **konusması**. (XIV/54-5); Enam suresi otuz ikinci âyette buyuruluyor ki: "Dünya hayatı bir oyun ve **oyalanmadan** ibarettir. Âhıret yurdu sakınanlar için daha hayırlıdır." (XIV/64-8); Hutbe metnini ikiye katladığı bir dosya kâğıdına yazmış; artık yazısı mı bozuk, yoksa **okuması** mı kıt ki, zaman zaman cümleleri yarıda kesip baştan alıyor, bazan da heceliyor. (XIV/64-4); Ve bu üçra kasabalarda sevenlerin **kavuşması**

için delikanlıların yaz günü karlı dağdan kar getirmesi isteniyordu. (XV/105-1); Sizinle **tartışmaya** gelmedim.(XVI/116-1);Aslında acele edip, **hazırlanması** gerek. (XVI/56-4); Hadi **debelenmeyi** kes. Kes ki bir yerine batırmayayım çakıyı. (XVIII/18-28).

-- 3. Y (F- + /-DIK/)

«**Kazandığımı** duyunca Zinnure nasıl da sevinmişti», diye düşündü.(III/83-4); Yaşlı kadın ile genç kız tebessüm ederek; elleriyle, göz işaretleriyle **istemediklerini** belirtirler. (VIII/58-8); Sözü kapışından bu meseleyi defalarca **konuştukları** anlaşılıyor. (XI/171-19); Sami gerçekten yaşadığını, kalbinin **attığını** duyumsamak için artık her gün Kapalıçarşı' ya gidiyor. (XII/153-1); Tahir Sami'nin **öldüğünden** kimsenin haberi olmuyor. (XII/163-24).

-- 4. Y (F- + /-(y)AcAK/)

Gelebileceğini, geriye döneceğini hiç düşünmemiştim.(VII/97-16); Parayı çıkarıp verse **kurtulamayacağını** biliyor. (XIX/29-17).

-- 5. Y (F- + /-(y)İş/)

Metinlerde bu biçimbirimim kullanıldığı tek örnek bulunmaktadır:

Ayrıca o da hayatın darbesini yemiş ve müşfik bir elin **dokunuşuna** muhtaç kalmıştı. (XIX/179-8)

-- 6. Y (BF- (T + F-) + /-mA/)

Sanki canlanıp **ayağa kalkmasını** bekliyor gibiydi. (VII/177-13); Yok arkadaş bu millet **pikniğe çıkmayı** da bilmiyor. (XI/81-24).

-- 7. Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Bu tarz yapılarda yardımcı fiil olarak 'ol-' kullanılmıştır:

Henüz **bekâr olduğunu** hissettiriyor. (V/65-12); Ardından **zengin olduğumu** farkettim. (VII/77-17); Mühim olan fikrin **doğru olduğunu** kabul etmesiydi. (X/110-21); **aslı olmadığı** anlaşılır, hem varsın lağvetsinler, size göre iş mi yok? (XII/113-16); **Âşık olduğu** bilinmesin istiyor. (XII/153-5); Âsim Bey, doktorun anlattıklarını dinlerken depresyon diyordu, mistik tarafları olan bir durum- oğlunun **hasta olmadığını** kavradı. (XVI/46-5).

-- 8. Y (BF- (İ + yF-) + /-mAK/)

Sonunda **kul olmaktan** kurtuluş yok yani. (IV/54-10); Muhtemel bir felaketi önledin, bir banka şefini **rezil olmaktan** kurtardın. (IV/14-19); Ama hallerinden mem-

nundular. **Çoban olmadıklarından** da, bu durumlarına içten içe seviniyorlardı. (X/50-9); Ayrıca muhacir dediğin kök salmak ister, **fethetmek** ister, yabancı iken yerli olmak ister. (XIV/34-1); Bu kimsesiz kızı o güne kadar çektiği ıstıraptan kurtarmak, bağrına basıp **mutlu etmek** istiyordu. (XIX/149-6).

-- 9. Y (BF- (İ + yF) + /-mA/)

Mühim olan fikrin doğru olduğunu **kabul etmesi**ydi. (X/110-21); (XII/83-1); Her portakal **idare edilmesi** gereken bir arkadaşı temsil ediyordu. (X/70-26); "Bu son" demiştim artık. Son olmalıydı, evet ve **son olması** için gerekli her şeyi fazlasıyla bulmuş-tum. (XVI/66-10).

-- 10. Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK/)

-Zehra'nın **mütereddit kaldığını** gören Hoca: -Yalnız ne? -Bilmem ki kasabalı ne der. (VII/97-23)

-- 11. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)AcAK/)

Gelebileceğini, **geriye döneceğini** hiç düşünmemiştim.(VII/97-16); Oya bir gün onu karşısına alıp babasının **artık gelmeyeceğini**, Almanya'ya yerleştiğini anlattı. (XIX/49-14)

-- 12. Y (BF- (Zr + BF- (Zr + yF-)) + /-mA-/ + /-DIK/)

Bu cepheden olanlar devletin eğitim yükünün altından kalkmasının **artık mümkün olmadığını** söylüyor, üniversitelerin özelleştirilmesini istiyor, eğitime ancak bu şekilde bir kalitenin getirilebileceğini savunuyordu. (I/81-24)

-- 13. Y (BF- (Zr + BF- (Zr + F-)) + /-mAK/)

Biraz geç olmakla beraber, halkımız "iktisadın ve de paranın" ne menem bir şey olduğunu anlamaya başlamıştı. (I/31-1)

-- 14. Y (BF- (Ö + Ö + F-) + /-DIK/)

Küçük kot pantolonu, balıkçı yakalı kazağı, sarı uzun saçları ile artık **Berna mı, Sevda mı olduğu** pek çıkarılamayan çocuk küskün uzaklaşıyor. (XVIII/58-3)

-- 15. Y (BF-bitirme (DBF- + /-mİş ol- /) + /-mAK/)

Önce **keçeyi sudan çıkarmış olmak**⁷ lazım. (IV/204-15)

⁷ Gereklilik anlamı katıyor

-- 16. Y (DBF - + /-mA/)

Deyim anlamlı birleşik fiillerle yüklem oluşturan isim-fiil ekleri içinde en fazla /-mA/ biçimbirimi kullanılmıştır.

O heves, o dağ özlemi, o çiçeğe-böceğe karışma, **kafayı dinleme** tutkusu birdenbire kaybolmuştu. (II/192-19); Sizin bu kasabaya olan kültürel katkılarınızı, Tekke ve haziresinin **elden geçirilmesini** konu edinen bir yazı yazıp, en çok satan gazetelerden birine göndereceğim. (VII/117-26); Aslında böyle bir günde evinden çıkmış olanın; elinde bir şemsiye, bir çanta ve birkaç paket birden taşıyanın olup bitenlere dikkat etmesi, **akı karadan ayırması** pek düşünülemez. (VII/47-1); Bican keyifle sırtıp beyaz taşını çekti. Seydali'nin zeytin çekirdeği taşlarından birini daha aldı. **Ölümünün tadını çıkarmama** engel oluyordu. (X/30-2); Ben aslında **Ferhat olup dağları delmeye** hazırdım ama... Ne beni muhatap aldılar. Ne kızı dışarı saldılar. (XV/105-4); —Cüz! Oruç **başına vurmaya** başladı Müslüman, iki taşın kaldı. (XVIII/38-7); Bulmadı çünkü içeri si tozdan dumandan görünmez olmuş, sarsıntıdan **midesi bulanmaya** başlamıştı.(XIX/9-19).

-- 17. Y (DBF- + /-mAK/)

Gelgelelim "**fukaralık edebiyatı**" yapmak bir kararname ile yasaklanmıştı. (I/81-21); Ben o kadar üzülmedim, bu çocuk ekmeğini taştan çıkarır, tabi **taşın altında kalmak** da var. (IV/64-24); İş **zorun hakkını vermekte**. (VII/167-6); Küçük oğlan **burnunu çekmektedir**, neredeyse ağlayacak. (VIII/64-2); Evet, belli, çünkü **lafı gediğine koymak** icap ettiğinde söze karışıyor. (VIII/88-5); Ayrıca muhacir dediğin **kök salmak** ister, fethetmek ister, yabancı iken yerli olmak ister. (XIV/34-1); —Artık balkonda, saksıda görüyoruz çiçekleri. Akşam ilk işim **başlarına geçmek**. (XVIII/78-11).

-- 18. Y (DBF- + /-DIK/)

Biraz geç olmakla beraber, halkımız "iktisadın ve de paranın" **ne menem bir şey olduğunu** anlamaya başlamıştı. (I/31-1); Sen benim **kadın-kız lafı ettiğimi** duydun mu hiç? (IV/114-27); Babamın **aklını sıçrattığını** söylemiştik. (V/65-15); Kösenin eli sıkı, **elini cebine attığı** yok. (XI/61-14); Şeref Efendi kadının arada bir daireye gelerek Ercan'ı onca adamın önünde azarladığını, **itten alıp ite verdiğini**, oğlanın **gıkının çıkmadığını** naklediyor. (XII/93-14); Yarı karanlık koridorda çocuğun yüzünü al bastığını, kuyruk sokumuna doğru ince bir sızının yürüdüğünü, başını önüne eğdiği halde neredeyse gözlerinin dolduğunu, içini tarifsiz sıkıntıların, kederlerin ve duruma lanet oku-

maların kapladığını nereden bilmişti. (XVI/76-10); Hayır, **ona büsbütün arkasını döndüğü** söylenilemezdi, gerçekleri gözardı ettiği söylenilemezdi. (XVI/86-15).

-- **19. Y (DBF- + /-(y)AcAK/)**

Kimin **kimden ne fayda bulacağını**, hayrın ve şerrin hangi anda, hangi yönden geleceğini kim bilir? (II/162-20); Ne Köroğlu donuna girip, beni isteyen, benimle bir ömür geçirmek için **canını vereceğini** söyleyen bu kızı atımın terkesine vurup kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9).

Tufandan Önce hikâyesinde bu yapının kırık örneğine rastlanılmıştır:

Lafa neresinden gireceğini bilemedi. [lafa gir-] (XIV/164-2)

-- **20. Y (DBF- + /-(y)Iş/)**

Sözü kapışından bu meseleyi defalarca konuştukları anlaşılıyor. (XI/171-19)

-- **21. Y (İBF- + /-mA/)**

Çekip gitmeyi düşünmüyor musunuz hiç? (IV/74-27)

-- **22. Y (... +(y)A karış- + -ma)**

O heves, o dağ özlemi, **o çiçeğe-böceğe karışma**, kafayı dinleme tutkusu birdenbire kaybolmuştu. (II/192-19)

-- **23. Y (... +(n)In altına gir- + -me)**

Zayıf vücudu ile taşıyamayacağı yüklerin altına girmeler[kendisinden vaktiyle istenilen şey]. (XVI/86-26)

-- **24. Y (... +(n)In altından kalk- +-ma)**

Bu cepheden olanlar devletin **eğitim yükünün altından kalkmasının** artık mümkün olmadığını söylüyor, üniversitelerin özelleştirilmesini istiyor, eğitime ancak bu şekilde bir kalitenin getirilebileceğini savunuyordu. (I/81-24)

-- **25. Y (ne manaya gel - + /-diğ/)**

Henüz ozon delinmemiştir, borsada yükselen kâğıtların **ne mânaya geldiği** bilinemez. (VI/26-26)

-- **26. Y (ne F- + / -mA+sI /)**

Soru sözcüğü, fiil, fiilimsi eki ve tamlanan ekinin birleşmesiyle Türkçeye has bir özellik olarak oluşan bu yapı, belirtilen eylemin olmadığını kesin bir dille vurgular:

Ahmet bu sakin sese daha beter sinirlendi. **Ne oturması baba, ne dinlemesi...**
(VII/47-19)

1.1.1.1. N2 + F2 Yapılı Birleşik Fillerden Oluşan Yüklemeler

İşaretsiz nesne (N2) ve geçişli fiil (F2)'in birleşmesiyle oluşan bu yapıları, yüklem olarak almak gerekir. Çünkü bu iki öge birbirinden ayıramaz. 'Kuru neyse de **pilav yapmayı** öğrenememişti bil türlü, her seferinde lapa oluyordu ve bir gürültüdür kopuyordu odada. (I/81-15)' örneğinde görüldüğü gibi pilav yerine başka bir nesne, yap- fiili yerine başka bir fiil getirilemez. Bunların yerine başka bir öge getirildiği zaman farklı bir anlam oluşur: pilav pişirmek, pirinç yap- gibi.

-- 1. Y BF- (N2 + F2-) + /-mA/)

Bu şekilde ortaya çıkan yapılar, hikâyelerde en fazla /-mA/ biçim birimi ile oluşturulmuştur:

Evet, **yemek yapmayı** bilirim lâkin üç kişiye, beş kişiye. (IV/154-3); Hani tut ki **bir kız istemeye** gittik⁸. (V/55-6); Hovardayım diye geçinenler bırakın **laf atmayı**, kapısının önünden bile geçemez olmuşlar. (VIII/188-2); Komutanı onu çok severdi, anlamıştı; Sami de bu "ağırlaştı" lafının mânasını biliyordu, yıkılmıştı, **izin almaya** gittiğinde komutan Sami'ye sarıldı, bir baba gibi.(XII/83-1); **Dergi çıkarma** faslına geldik. (XII/113-5); Yarın **temel atma** töreni vardı ve Bakan'ın geleceği kesinleşmişti. (XIV/154-4); Meselâ ne çıkmış? Buzdolabı çıkmış, çamaşır makinası, **süt sağma** makinası çıkmış, ne bileyim bir faydalı âlet icat edilmiş. İlk bunlar el atar; getirir hem kullanır hem satar. (XIV/34-17).

-- 2. Y BF- (N2 + F2- + /-mAK/)

Televizyon seyretmekle, bunun ne farkı var?(III/13-25); Neyse ben **başka bir şey demek** istemişim.(IV/54-14); **Risk almak** istemiyoruz. (IV/74-21);Elbette **hasta saymak** lazım gelir ve bir an önce doktora başvurmaları lazım gelir. (IX/19-13); Sarışın, iri göğüslü, **çiklet çiğnemekten** bir türlü vazgeçiremediği sekreterinden, geniş iç açıcı renkler ve fayanslarla ve parlak kromajlı armatürlerle döşeli ılık banyosundan ayrıldı. (VII/87-9); **Tezgâh açmak** daha iyi. (XI/151-10).

⁸ Bir; sıfatı belirtme değil, belgisizlik işlevindedir

Bir tane de kırık ifadeli yükleme rastlanmıştır:

-- **3. Y (BF- (Zr __ + Y T (İ + he) + __ F-) + /-DIK/)**

Çocukluk döneminde bu amcanın çok ekmeğini yemiş, **şimdi Almanya'da olduğunu** öğrendiği oğlu ile güzel günler geçirmişti. (IX/9-20)

1.1.2. İki Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri

-- **1. Nesne + Yüklem**

-- **1.1. N (İT + he) + Y (F- + /-mA /)**

Onlar zaten bilenmiş, **dediklerimi yapmaya** dünden hazırlar. (V/155-5); **Elini öpmeye** eğildim. (IX-89-8); İncilâ Hanım, üzerinde bir yağmurluk, **başını örtmeyi** düşünememiş, saçlarından sular damlıyor. (IX/79-14); Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremeyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken, tutup da **bu kafa ile bu yaştan sonra hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem** saflık olur. (X/60-13); Kaymakam yeniden koltuğuna dönüp, **protokol konuşma listesini okumayı** sürdürüyor. (XIV/54-18); İki günde bir **babamı görmeye** gidiyor, bazen bana öğrettiği şekilde sevdiği yemeklerden yaparak götürüyordum. (XV/95-1); **İçindeki arslanın yevelerini okşamaya** ne zaman, nasıl başlamıştı? (XVI/86-1)

-- **1.2. N (İT + he) + Y (F- + /-mAK/)**

Murat Bey'in mücadelesini küçültmek istemedim. (XVI/96-5); **Parlak siyah, yumuşak saçlarını okşamak**, hemen şuracıkta karıştırmak geçiyor içinden. (XVI/36-2).

-- **1.3. N (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mA/)**

Mühim olan **fikrin doğru olduğunu kabul etmesiydi**. (X/110-21); Yani bir engellinin **kendini takdim etmesi** çok mühim. (XI/151-3).

-- **1.4. N (İT + he) + Y (BF- (Zr + yF-) + -mA- + /-mAK/)**

Paniklediğini belli etmemek istiyordu. (XV/45-15)

-- **1.5. N (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)**

İşte **Roma yolunu takip ettiklerini** falan söylüyor. (V/65-24)

-- 1.6. N (İT) + he) + Y (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-mA/)

Bu "**kendisini iyi hissetme**" de neyin nesidir? (V/65-12)

-- 1.7. N (İT + ø) + Y (F- + /-mAK/)

Aslında televizyon programlarına yapımcı olarak katıldığım için "**medya mensubu**" **demek** daha doğru olur. (IV/14-23); **Silah sahibi olmak** ne demek? (VII/87-10).

-- 1.8. N (İT + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Mehmet Bey'in **arkadaşım olduğunu** söyledim. (V/85-23)

-- 1.9. N (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)

Sen olsan ne yaparsın azizim, **herifi yakalamak** bir türlü mümkün olmuyor.(X/150-22); Zehra nasılsa bana gelecek, nasılsa sorguya çekecekler diyerek **pence-reyi kapatmaktan** vazgeçer. (VII/147-7); "Yahu **yolu gözlemek** nasıl bir şey Yani ne anlıyorlar bundan. (XI/81-23); Turan da doğrusu **macerayı zenginleştirmekten** geri durmadı; her attığı adımla aşkının destanına yeni mısralar ekledi. (XV/75-6).

-- 1.10. N (İ + he) + Y (F- + /-mA/)

Bakanlıktan birkaç kişi gelmiş **dükkânı görmeye**. (III/43-12); Kendi hayatlarını yaşamaya bakıyorlar.(IV/154-17); Hemen herkes **memleketi kurtarma** sevdasındaydı.(V/85-16); Ama bir ara **Ahmet'i tepelemeyi** düşündüm. (VII/97-21); Bulut içinden "Yahu bu Giyom Teli masalına benziyor, ama neyse" diye geçirip, **imtihanı kazanması** için Allah'a yalvarmaya başlamış. (XIX/159-10)

-- 1.11. N (İ + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mAK/)

Bizim durumumuzu anlattım, onlarınki de ortada, **neticeyi tahmin etmek** güç değil. (IX/149-19)

-- 1.12. N (İ + he) + Y (DBF- + /-DIK/)

Hayır, ona büsbütün arkasını döndüğü söylenilemezdi, **gerçekleri gözardı ettiği** söylenilemezdi. (XVI/86-15)

-- 1.13. N (Bağ. gr. (N (İ + he) + B + N (İ + he))) + Y (F- + /-(y)Iş /)

Peki, bu kırallığa kafa tutulabilir mi? -Tutulabilir. -Nasıl? Toplumun kültür düzeyini yükselterek. Yani kendine ve başka toplumlara bakışını, **dünyayı ve hayatı yorumlayışını** derinleştirerek. (IV/24-16)

-- 1.14. $N (\dot{I} + \emptyset) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + -mA- + /-(y)AcAK/)$

Kapıdaki görevliye **ziyaret kabul etmeyeceğini** söyledi. (XIV/164-17)

-- 1.15. $N (Zm + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)$

O manyak kaymakam **sizi toplayacağına** âşufte karısını sokaklardan toplasın (XIV/14-2)

-- 1.16. $N (Zm + he) + Y (F- + /-mA/)$

Beni tanımanızda yarar olduğunu düşündüm. (XVI/116-2); Lokomotif bu çırpıntılı koşuya karşılık beyaz istim buharı fişkırtarak **beni kucaklamaya** hazırlanıyor. (I/101-11)

-- 1.17. $N (Zm + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-mAK/)$

Bir daha güldü, bu gülüşü **onu tedavi etmek** istemelerineydi. (X/110-14)

-- 1.18. $N (Zm + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-mA/)$

Yayıyor tıpkı ses gibi gücü nispetinde gittiği yere kadar gidiyor; **bunu farketmeye**, kavramaya müsait alıcılar tarafından algılanıyor. (XI/71-1)

-- 1.19. $[N (Zm + he)] + Y (F- + /-mA/)$

Yayıyor tıpkı ses gibi gücü nispetinde gittiği yere kadar gidiyor; **bunu farketmeye**, [**bunu**] kavramaya müsait alıcılar tarafından algılanıyor. (XI/71-1)

-- 1.20. $N (Zm + he) + Y (DBF- + /-mA/)$

Ya **onu ortadan kaldırmaya** geldilerse [CIA-Mossad]. (XIV/164-24)

-- 1.21. $N (ST + he) + Y (F- + /-mAK/)$

Bir iyilik edip **kalplerinde çırpman kuşu sakinleştirmek** istiyorlar. (I/11-4); Bana **Cezayirli hacıları taşımak** düştü. (IX/109-5); Dönüşümüzde karşılaştığımız bütün değişmeler arasına İbrıkçı Haşim de karıştığı için **bu hikâyeyi yazmak** nasiboldu. (X/10-10); Benden **böyle bir masal kahramanı olmak** bile esirgendi. (XV/105-3); **İnekle öküzü ayırt edemeyen, horozdan korkan balkon çocuğu** olmaktan kurtuldular. (XV/79-3)

-- 1.22. $N (Zm + \emptyset) + Y (F- + /-(y)AcAK/)$

İkisi de **ne diyeceğini** şaşırmış, bir süre öylece bakıştlar. (VIII/108-10); Önce **ne diyeceğini** bilemedi. (V/95-23); Geleceğin **ne getireceğini** kim bilebilir? (XV/65-4);

Kalktı oturdu, kalktı oturdu, **ne yapacağını** kestiremedi. (XIV/164-16); Ferit **ne yapacağını** şaşırıyor. (XIX/139-17).

-- 1.23. N (Zm + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Ne dediğini anlamıyorum. (IX/119-16); **Ne düşündüğünü** ölümüne merak ediyorum. (X/60-20); **Neler konuştuklarını** duyar gibiyim. (V/95-3); Sofrada ne olsa yerim, ama Fatmaanne bu, yine de biliyor **ne sevdiğimi**. (V/25-4); Ve bütün safiyetiyle, hatta **ne dediğini** bilmeden anlatmaya başlıyor. (XII/143-18).

-- 1.24. N (Zm + ø) + Y (F- + /-mAK/)

Ne yapmak⁹ lazım? (V/35-27)

-- 1.25. N (ST + he) + Y (F- + /-mA/)

Ömrünün sonbaharında bu sonradan hatırladığı baba ocağına sanki **bu odayı yaptırmaya** gelmişti. (II/192-18); Gelmeyince ben de **İncilâ Hanım'ı görmeye** gidemedim. (IX/79-4).

-- 1.26. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Harman yerinde yatan çocuklar ellerini uzatsalar **bu yıldızları tutacaklarını** sanırlar. (I/41-22); **Bu işi kotaracağınızı** Oya'ya söylemiştim. (XIX/59-16).

-- 1.27. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Nasıl bir düşün olacağını bildiğim için gitmemekte diretmiştim. (XVI/66-8).

-- 1.28. N (ST + ø) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)AcAK/)

Zaten gayemiz ey sevgili okur, **nasıl bir macera nakledeceğimizi** anlatmadan önce nerede durduğumuzu, hangi insanlarla muhatap olduğumuzu göstermektir. (VIII/8-6)

-- 1.29. N (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Samet ile Selma da zaten **köy kökenli [vatandaş] olduklarından** tatili iple çekiyor, köye vardıklarında kendilerini bahçeye tarlaya atıyorlardı. (XIX/79-13)

-- 1.30. N (ST + ø) + Y (F- + /-mA/)

Onlar da oraya **bir bahçe kurmaya** gidiyorlar. (II/72-26)

⁹ 'Bir şeylerin yapılması gerekir ' anlamı verir.

-- 1.31. N (ST + ø) + Y (F- + /-mAK/)

Zehra hemen her gün yanlarında soyunup dökünen adamların bellerinden, ceplerinden çıkan silahlara, bıçaklara baka baka **bir silah edinmek** istedi. (VII/87-2).

-- 1.32. N (C + ø) + Y (F- + /-mA/)

"Okuyup da ne olacak," demeyi sıklaştırdılar. (I/31-1)

-- 1.33. N (Bağ. gr. (C + C) + ø) + Y (F- + /-mA/)

Ferit ise "**Dayımı görmeye gidiyorum, buranın Belediye Başkanı olmuş**" demeyi uygun bulmadı. (XIX/9-18)

-- 1.34. N (İYC) + Y (F- + /-mA/)

Bir daha güldü, bu gülüşü **onu tedavi etmek istemelerineydi**. (X/110-14)

-- 2. Yer Tümleri + Yüklem

-- 2.1. Y T (İ + he) + Y (F- + /-mA/)

Bütçe'de olması lazım. (VII/117-18); Az sonra bir iki köylü **yere basmaya** sanki çekinerek arka kapıdan iner, yol kenarındaki kayaların, çalıkların ardına hacet görmeye çıkarlar. (VIII/168-23); Tapu Müdürünün **bisiklete binmesi** bile, mütevazilikten faydalanmak içindi. (X/70-2); Sami zihnine nakşettiği resimlerle, kadının türlü halleri, hareketleri, arada bir kalkıp **mağazada dolaşması**, bir objeyi alıp şöyle bir incelemesi, bütün bunlarla dolu ve mutlu evin yolunu tutuyor. (XII/153-18).

-- 2.2. Y T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Bir yerde **Moskova'ya gittiğimizi** öğrendik, neresiydi bilmiyorum. (IX/159-9); Oya bir gün onu karşısına alıp babasının artık gelmeyeceğini, **Almanya'ya yerleştiğini** anlattı. (XIX/49-14); Suyun yokuşa aktığı, güneşin **batıdan doğduğu** görülmemiş. (II/82-24)

-- 2.3. Y T (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)

Bak o zaman sana gösterirdim **İstanbul'a gitmek** nasıl olurmuş diye. (VIII/48-1)

-- 2.4. Y T (İ + he) + Y (DBF- + /-DIK/)

Derviş bu son nefesini vermekte olan ve **köye ayak bastığından** bu yana yediği-içtiği ayrı gitmeyen evliya kılıklı adama "hayır" diyemezdi. (II/162-13)

-- 2.5. Y T (İ + he) + Y (BF- (Zr + DBF-) + /-mAK/)

Beraber çıkalım, ben de **etrafa şöyle bir göz atmak** istiyorum. (XIX/89-13)

-- 2.6. **Y T (İT + he) + Y (F- + /-mAK/)**

Yönetmen **kamera arkasına geçmekle** belki de aynanın arkasına geçmiş gibidir. (VIII/208-1)

-- 2.7. **Y T (E + (İ + he)) + Y (F- + /-mAK/)**

Parlak siyah, yumuşak saçlarını okşamak, **hemen şuracıkta karıştırmak** geçiyor içinden (XVI/36-2)

-- 2.8. **Y T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Iş/)**

Camın önünde öyle hareketsiz durarak güneşin **karşı dağlar ardında kayboluşu-**na dalıyor. (VII/87-7)

-- 2.9. **Y T (İT + he) + Y (F- + /-mA/)**

Kaç yıl oldu teresler bir top kumaşı derleyip **yerine koymayı** öğrenemediler. (III/53-3); **Makalelerinin hemen hepsinde yazmayı** düşündüğü çalışmalarının adını zikrederdi. (XII/52-21).

-- 2.10. **Y T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mA/)**

İlaveten **bu kalabalık ailenin içinde kaybolmaya** niyeti yoktu. (XIX/49-1)

-- 2.11. **Y T (İT + he) + Y (BF- bitirme (BF-tezlik + /mIş ol-) + /-DIK/)**

Bir çiçekçi dükkânının önünde kalıvermiş olduğunu neden sonra farketti.(VII/17-5)

-- 2.12. **Y T (İT + he) + Y (BF-bitirme (DBF- + /-mIş ol-) + /-DIK/)**

Sabah kalkışımda sistemin **ülke toprağına "lök" gibi oturmuş olduğunu** gördüm. (XII/82-14)

-- 2.13. **Y T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-mAK/)**

Yurtdışına para çıkarmak kolay mı sanıyorsun. (IV/114-6)

-- 2.14. **Y T (Zm + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Zaten gayemiz ey sevgili okur, nasıl bir macera nakledeceğimizi anlatmadan önce **nerede durduğumuzu**, hangi insanlarla muhatap olduğumuzu göstermektir. (VIII/8-6)

-- 2.15. **Y T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)**

Sonra basın gaza, **nereye gideceğinizi** hesap etmeden. (IV/74-14); Bulut karısını işaret etti: "Al şunu. **Nereye gideceğini** biliyorsun götür."(XIX/99-24).

-- 2.16. Y T (Zm + he) + Y (DBF- + /-DIK/)

Orada bir başına kaldıklarını bir şekilde duyumsarlar. (XIX/39-5)

-- 2.17. Y T (Zm + he) + Y (BF- (N2 (ST + ø) + F2-) + /-mAK/)

Bulunduğun yere, hayata, artık tahammül edemeyip başka bir diyara göç etmek, **orada yepyeni bir hayat kurmak** kolay değil. (IV/134-1)

-- 2.18. Y T (ST + he) + _ _ + Y (F- + /-DIK/)

İkinci bir varsayım da **aynı bölgeye** istilacı kavimlerden birinin **kondduğu** -ki bu kavim Şeref Bey'e göre muhtemelen Moğollar olmalıdır- ve ordu komutanı olan Han'ın çadırını mezkûr noktaya kurduğunu şeklidir. (XV/85-3).

-- 2.19. Y T (ST + he) + Y (DBF- + - mA- + /-(y)AcAK/)

Süleyman'ın **böyle denli densiz yerlere başını sokmayacağını** adı gibi bilirdi. (III/73-26)

-- 3. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-mA/)

İnan **yüzüne bakmaya** utanıyorum. (VII/137-6); Bir an önce eve varmak istiyor, mutlak bir sessizlik içinde karısının dizine yatıp **yüzüne bakmayı** arzuluyordu. (IX/19-20); Canan **onun gözlerinin içine bakmaya** devam ediyor, hiç konuşmuyor. (XIX/139-10).

-- 3.2. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-mAK/)

Katrin ile bir daha karşı karşıya gelmekten, **onun gözlerine bakmaktan** acayip korkuyor. (XIII/153-3); Beni dinle, **babama benzemek** istemiyorum. (XVI/96-12).

-- 3.3. Yö. T (İT + he) + Y (DBF- + /-mA/)

Az sonra bir iki köylü yere basmaya sanki çekinerek arka kapıdan iner, **yol kenarındaki kayaların, çalılarının ardına hacet görmeye çıkarlar**. (VIII/168-23)

-- 3.4. Yö. T (İT + he) + _ _ + Y (F- + /-DIK/)

Yarı karanlık koridorda çocuğun yüzünü al bastığını, **kuyruk sokumuna doğru** ince bir sızının **yürüdüğünü**, başını önüne eğdiği halde neredeyse gözlerinin dolduğunu, içini tarifsiz sıkıntıların, kederlerin ve duruma lanet okumaların kapladığını nereden bilmişti. (XVI/76-10)

-- 3.5. Yö. T (Zm + he) + Y (F- + - mA- + /-mA/)

Kimselere benzememenin ölçüsünü kaçırdığı için onu hasta bile sayabiliriz.(IX/19-11)

-- 3.6. Yö. T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

—Öyle mi? Demek **bize geleceğini** söyledi. (VII/57-11)

-- 3.7. Yö. T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)Iş/)

Ancak **bana gelişiniz**, meseleyi olduğu gibi anlatmanız, inançlarınızı fikirlerinizi ortaya koymanız, bir şaheser, samimiyet örneği. (XVI/116-23)

-- 3.8. Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Seyfi'nin **merdivene doğru geldiğini** görünce hemen kendini brandanın altına atar, kaybolur. (VIII/108-5); Suyun **yokuşa aktığı**, güneşin batıdan doğduğu görülmemiş. (II/82-24).

-- 3.9. Yö. T (Bağ. gr. (Yö. T (Zm + he) + B + Yö. T (ST + he))) + Y (F- + /-(y)Iş/)

Peki bu kırallığa kafa tutulabilir mi? -Tutulabilir. -Nasıl? Toplumun kültür düzeyini yükselterek. Yani **kendine ve başka toplumlara bakışını**, dünyayı ve hayatı yorumlayışını derinleştirerek .(IV/24-16)

-- 4. Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. H T (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)

Kitaplara ulaşmak gittikçe zorlaşıyordu. (I/81-8); Bir an önce **eve varmak** istiyor, mutlak bir sessizlik içinde karısının dizine yatıp yüzüne bakmayı arzuluyordu. (IX/19-20); Kimseye derdini açamıyordu, **hele¹⁰ eve yazmak** [çok zordu]. (I/81-22).

-- 4.2. H T (İ + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mAK/)

Ne olacak kula kul olmamak; **Allah'a kul olmak**, işte bu. (IV/54-8); Ne olacak **kula kul olmamak**; Allah'a kul olmak, işte bu. (IV/54-8).

-- 4.3. H T (İ + he) + Y (BF- (eks. ST + yF-) + /-DIK/)

Ancak madem lütfedip beni de davet ettiler, (organizasyon komitesine dönüp hafifçe selâmlıyorum) **ülkemiz için gerekli olduğuna** inandığım bazı öncelikleri kısaca sıralayacağım. (V/105-25)

¹⁰Odaklaştırma edatı hedef tümlencini vurgulamış.

-- 4.4. H T (Zm + he) + Y (F- + /-mA/)

Sana anlatmaya ne lüzum var, para ticarete, mektepte hoca olursan bir maaşa ta-
lim edeceksin, yazık değil mi" dermiş.(V/55-17)

-- 4.5. H T (Bağ. gr. (H T (İ + he) + B + H T (İ + he))) + Y (DBF- + /-mA/)

Kapitalizmin diğer medeni sistemlerden farkı, **devlete ve topluma söz geçirmesi-**
dir. (IV/24-7)

-- 4.6. H T (eks. ST + he) + Y (DBF- + /-mAK/)

İstesem şov bile yapabilirim ama **oradakilere bir ders vermek** şimdilik yeter de
artar bile. (V/105-18)

-- 4.7. H T (İYC) + Y (DBF- + /-mA/)

Sonuçları izah [etmek] için sebepleri sayıp-dökmeye ne lüzum var. (VII/27-6)

-- 4.8. H T (E + T (İ + he)) + Y (BF- + /-mAK/)

Kentin dönüşümü **sadece mekâna makyaj yapmakla** olmaz ki. (V/135-14)

-- 5. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Dur. T (ZYC) + Y (F- + /-mA/)

Bu nezaket denilen danışıklı döğüşün **gerçek arkadaşlıktan uzaklaşarak gö-**
rünmesiydi. (X/70-11)

-- 5.2. Dur. T (ZYC) + Y (F- + /-mAK/)

Dilber'in **bağırıp ağlamaktan** sesi kısılmıştı. (XIX/99-27)

-- 5.3. Dur. T (İkl. (ZYC)) + Y (DBF- + /-mA/)

Doya doya bir «Yuuu» çekmeyi arzuluyor. (X/50-27)

-- 5.4. Dur. T (Zr) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Yahu **nasıl anlatacağımı** bilemiyorum, diyor. (XI/161-2)

-- 5.5. Dur. T (Zr) + Y (F- + /-DIK/)

Sami **gerçekten yaşadığını**, kalbinin attığını duyumsamak için artık her gün
Kapalıçarşı'ya gidiyor. (XII/153-1); -Çoktandır sizi araştırıyorum. Kim olduğunuzu, **na-**
sıl yaşadığınızı, ailenizi, babanızı tanıyorum zaten (XVI/116-19).

-- 5.6. Dur. T (Zr) + Y (F- + /-DIK/)

Yine de **ölesiye istediği** olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüşü elinde me-
nekşeler veya ne olduğunu ilk bakışta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in her zaman
buluştukları yerde kendisini beklemesini. (VII/17-9)

-- 5.7. Dur. T (Zr) + Y (DBF- + /-mA/)

Bu aralık hem kapı açık iken rüzgârı, soğuğu kessin; hem içeri girenin
şakkadanak daireye dalması önlensin diye yapılmış. (XII/13-4)

-- 5.8. Dur. T (ST + he) + Y (BF-bitirme + /-DIK/)

Oysa **sıkıntılı puflamalarla bekletilmiş olduğunu** bas bas bağırarak yıkık kaşlarla
ufuklara bakar bulurdu onu. (VII/17-14)

-- 5.9. Dur. T (Bağ. gr. (Zr (İkl. (Zr)) + (Zr))) + Y (F- + /-mAK/)

Yerli yersiz, hoyratça kullanılmaktan o kadar yorgun düşüyor ki. (VII/67-22)

-- 5.10. Dur. T (Zm + ø) + Y (DBF- + /-mA/)

Annemin **böyle önüne çıkması** ne güzel tesadüf. (VII/67-12)

-- 5.11. Dur. T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-mA/)

Zehra aylardır çektiği yalnızlığı kendisi ile paylaşan, acılarını bir parça hafifleten
bu makyajsız yüzü ile zeytin devşirmeye gelmiş bir muhacir kızını andıran Gül'e min-
netle baktı: (VII/77-8)

-- 5.12. Dur. T (ST + he) + Y (DBF- + /-mA/)

Başladık **aynı minval üzere volta atmaya.** (X/150-9)

-- 6. Özne + Yüklem

-- 6.1. Ö (C + ø) + Y (F- + /-mAK/)

Bu silüet burada durdukça **İstanbul yaşıyor demektir.** (V/1115-5)

-- 6.2. Ö (ST+ ø) + Y (F- + -mA- + /-DIK/)

Annem telaşlı, çırpıntılı. Bu telaş ve çırpıntısı biraz da Engin'in **o eski Engin ol-
madığından** ileri geliyor. (VII/57-23)

-- 6.3. Ö (Zm + ø) + Y (F- + /-DIK/)

—Çoktandır sizi araştırıyorum. **Kim olduğunuzu**, nasıl yaşadığınızı, ailenizi, ba-
banızı tanıyorum zaten (XVI/116-19)

-- 6.4. $\ddot{O} (\dot{I}T + he) + Y (BF- (Zr (Bağ. gr. (Zr + B + Zr)) + yF-) + /-DIK/)$

Hayatla bağları da sık ve sağlıklı olduğundan mıdır nedir; ‘arka sıra talebeleri’ bu duruma en kısa ve açık yoldan uyum sağlamışlardı. Doğru değil mi ama; okuyup da ne olacaktı? (I/31-5)

-- 6.5. $\ddot{O} (\dot{I} + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mAK/)$

Ben ekliyorum: **Biri de hiç görünmemek.** (IV/134-6)

-- 7. **Zaman Tümlenci + Yüklem**

-- 7.1. $Z T (\dot{I} + he) + Y (DBF- + /-mA/)$

Tatilde kurtlarını dökme tutkusu öyle boyutlara ulaşmış ki, engel olmasınlar diye yanlarına çocuklarını bile almıyorlar.(IX/69-6)

-- 7.2. $Z T (\dot{I}T + he) + Y (BF\text{-bitirme} (BF- (N2 (ST + \emptyset) + F2-) + /-mIş ol- /) + /-mA/)$

Ahir ömründe bir güzellik yapmış olmanın iç ferahlatan ezgisini dinliyor. (IX/9-25)

-- 7.3. $Z T (ST + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mAK/)$

Bu yaşta yalnız kalmak zor. (XII/73-15)

-- 8. **Birliktelik Tümlenci + Yüklem**

-- 8.1. **Bir. T (Zm + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-mA/)**

Onunla arkadaş olmayı çok istiyordum. (X/140-16)

-- 8.2. **Bir. T (Zm + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-DIK/)**

Sen bizim ekmeğimizle mi oynuyorsun, sen bizim **kimlerle dansettiğimizi** biliyor musun? (VI/16-13)

-- 8.3. **Bir. T (\dot{I} + he) + Y (DBF- + /-mA/)**

Oralarda, köylerde eski Rum evlerinden birini alıp onarıyor, konuklarını ağırlıyor, **doğa ile baş başa kalmanın** yüceliği üzerine konuşuyorlardı. (IV/134-18)

-- 8.4. **Bir. T (\dot{I} (ST) + he) + Y (F- + /-mA/)**

Cevap: 1. Türkiye **Ortak Pazar'la bütünleşmeyi** bir hükümet politikası olarak benimsemiştir. (XVI/76-21)

-- 9. Karşılıklılık Tümleci + Yüklem

-- 9.1. Kşl. T (Zm + he) + Y (DBF- + /-mAK/)

Postacı, "Ey bu kitabı okuyanlar benim bu laflara karnım tok, **sizinle laf yarış-tırmaya** da hiç niyetim yok" deyip kulağının üzerine yattı. (IX/19-15)

-- 9.2. Kşl. T (Zm + he) + Y (F- + /-mAK/)

Dükkânda duramıyor, dışarı çıktığında **kimseyle konuşmak** istemiyordu. (XII/83-16)

-- 9.3. Kşl. T (S T + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Zaten gayemiz ey sevgili okur, nasıl bir macera nakledeceğimizi anlatmadan önce nerede durduğumuzu, **hangi insanlarla muhatap olduğumuzu** göstermektir. (VIII/8-6)

-- 9.4. Kşl. T (İ + he) + Y (BF- (Zr + DBF-) + /-mAK/)

Katrin ile bir daha karşı karşıya gelmekten, onun gözlerine bakmaktan acayip korkuyor. (XIII/153-3)

-- 10. İlgi Tümleci + Yüklem

-- 10.1. İl. T (eks. ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mAK/)

Aslında böyle bir günde evinden çıkmış olanın; elinde bir şemsiye, bir çanta ve birkaç paket birden taşıyanın **olup bitenlere dikkat etmesi**, akı karadan ayırması pek düşünülemez. (VII/47-1)

-- 10.2. İl. T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Beni tanımanızda yarar olduğunu düşündüm. (XVI/116-2)

-- 10.3. İl. T (İ + he) + Y (DBF- + /-mAK/)

Ona bir kapı, bir pencere açmayalım. İşin, elbisenin, yemenin, içmenin, ağaçların, yolların, annesinin, hatta rahmetli babasının Engin'lerin bir başka muhtevaya bürüneceği, rüyaların bile değişeceği kara-kuru ancak fevkaledede zengin kızların durup dururken tercih edilemeyeceği bir dünyanın penceresini. Terliyorum. **-Enginlere boşvermek** en iyi dedim. Bir süre içini dinledi. Elindeki yün yumağını çekiştirdi. (XVII/27-19)

-- 10.4. İl. T (İ + he) + Y (BF- bitirme (BF- (Zr + F-) + /-mİş ol- /) + /-mAK/)

Kemal **duyduklarından biraz tırsmış olmakla** beraber yiğitliğe toz kondurmaz. (VII/167-4)

-- 11. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 11.1. Vas. T (İT + he) + Y (DBF- + /-mA/)

Eh, herkes **bir ucundan hayata tutunmaya** çalışıyor. (IV/124-3)

-- 11.2. Vas. T (İT + he) + Y (F- + /-mA/)

Buna mukabil ihalenin **davetiye usulü ile yapılmasını** ayarlamıştı. (XIV/104-9)

-- 11.3. Vas. T (İT + he) + Y (F- + /-mAK/)

-Kemal **çocuğun saflığından**¹¹ yararlanmak ister: Sahi mi? Bilmiyordum... (VIII/168-3).

-- 12. Karşıtlık Tümlenci + Yüklem

-- 12.1. Kşt. T (ZYC) + Y (DBF- + /-mA/)

Bunca yaklaşmışken, **bir milletvekili, hatta bir Bakan ile tanışacakken fırsatı kaçırmayı...** Tatsız, çok tatsız... (V/85-1)

-- 12.2. Kşt. T (ZYC) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mAK/)

Ayrıca muhacir dediğin kök salmak ister, fethetmek ister, **yabancı iken yerli olmak** ister. (XIV/34-1)

-- 12.3. Kşt. T (ZYC) + Y (DBF- + /-DIK/)

Yarı karanlık koridorda çocuğun yüzünü al bastığını, kuyruk sokumuna doğru ince bir sızının yürüdüğünü, **başını önüne eğdiği halde neredeyse gözlerinin dolduğunu**, içini tarifsiz sıkıntıların, kederlerin ve duruma lanet okumaların kapladığını nereden bilmişti. (XVI/76-10)

-- 13. Miktar Tümlenci + Yüklem

-- 13.1. Mik. T (ST + ø) + Y (F- + /-mA/)

Lakin Anadolu'nun kurak iklimi kışlık erzakın **uzun süre saklanması**nı mümkün kılsa da, bu rutubetli sahil şehirlerinde kuru gıdayı muhafaza etmek güçtür. (XI/81-1)

-- 13.2. Mik. T + Y (BF- (Zr + F-) + /-mA/)

Çok da [uzun bir süre] sessiz kalmayı yakışsız bulup sordu: Urfalı imişsiniz, öyle mi? (XI/101-17)

¹¹ Çocuğun saflığını kullanarak çocuktan yararlanmak ister.

-- 14. Varma Tümlenci + Yüklem

-- 14.1. Vrm. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

O tabelanın **delikanlıya çarptığını** gördü. (V/145-19)

-- 14.2. Vrm. T (İ + he) + Y (İBF- + /-(y)Iş/)

Tahir Sami'yi tanıyor, **daireye girip çıkışını** biliyor. (XII/163-11)

-- 15. Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 15.1. B T (ST + he) + Y (DBF- + /-mAK/)

Bu taraf "**sakıncalı piyade**" gibi itilip kakılmaktan yorgun düşmüştür. (I/31-11)

-- 16. Kaynak Tümlenci + Yüklem

-- 16.1. Kay. T (İ + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-DIK/)

Çökelekten kale yaptıkları söylenir Kemahlıların (XVIII/78-3)

-- 17. Görelilik Tümlenci + Yüklem

-- 17.1. G T (ST + he) + Y (F- + /-mA/)

Çok şeytan bir yoldu bu idarecilik -kelimenin **bu anlamda kullanılması**ndan hoşlanıyordum. -Hani birbirinin sözlerine 'Evet, evet' diyen tasdikçi anlaşmış insanlar vardır. Çoğu kez örnek olarak gösterilirler. (X/70-5)

-- 18. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 18.1. A T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Hah. Ha... **Buradan çıkacağınızı** sandınız değil mi? Ohoooo... (III/83-2)

1.1.3. Üç Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri

-- 1. Nesne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y T (Zm + he) + Y (F- + /-mAK/)

Meğer niyeti çerçiyi o küçümen yerden atmak, **kendi akrabasından birini oraya oturtmakmış**. (XV/45-6)

-- 1.2. N (İT + he) + Y T (ST + he) + Y (F- + /-DIK/)

İkinci bir varsayım da aynı bölgeye istilacı kavimlerden birinin konduğu -ki bu kavim Şeref Bey'e göre muhtemelen Moğollar olmalıdır- ve ordu komutanı olan Han'ın **[kendi] çadırını mezkûr noktaya kurdurduğu** şeklindedir. (XV/85-3)

-- 1.3. N (İT + he) + Y T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Orada, milletin önünde, ışıklar-kameralar falan, insan **ayağını nereye basacağı-**nı şaşırıyor. (XI/161-4)

-- 1.4. N (İ + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Şeref Efendi kadının arada bir daireye gelerek **Ercan'ı onca adamın önünde azarladığını**, itten alıp ite verdiğini, oğlanın gıkının çıkmadığını naklediyor. (XII/93-14)

-- 2. Nesne + Vasıta Tümleci + Yüklem

-- 2.1. N (İT + he) + Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Kuyumcu **ellerini kanla yıkadığını** sandı. (VIII/138-6)

-- 2.2. N (İ + he) + Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-mA/)

Ki **suyu testiden içmenin** de ayrı bir lezzeti vardır. (XI/81-6)

-- 2.3. N (Zm + he) + Vas. T (Bağ. gr. (Vas. T (İ + he) + Vas. T (İ + he) + Vas. T (E + İ + he))) + Y (F- + /-mA/)

Hem bu kitap en nihayetinde bir uzun hikâye, **bunu tarihe, sosyolojiye, hatta psikolojiye boğmanın** ne âlemi var. (VII/27-7)

-- 3. Nesne + Miktar Tümleci + Yüklem

-- 3.1. N (ST + he) + Mik. T (İT + he) + Y (F- + /-mAK/)

Hiçbirimizin **yüz metreyi dokuz saniyenin, sekiz saniyenin, yedi saniyenin altında geçmek** gibi bir niyeti yoktu. (I/21-2)

-- 4. Nesne + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 4.1. N (ST + he) + H T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

İdiris bu sırada bir büyük hamle daha yaptı ve **tesisın kurulacağı araziye devlete bağışladığını** davul-zurna ile ilan etti. XIV/104-4

-- 5. Nesne + Benzerlik Tümleci + Yüklem

-- 5.1. N (ST + he) + B T (ST + he) + Y (F- + /-mA/)

Neyse Almanya'da üç gün kalıp Avrupa uzmanı olmanın, **bir takım izlenimleri ilmi gerçekler gibi anlatmanın** âlemi yok. (IX/69-18)

-- 6. Nesne + Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. N (ST + he) + A T (ST + he) + Y (F- + /-mAK/)

Bu kimsesiz kızı o güne kadar çektiği ıstıraptan kurtarmak, bağrına basıp mutlu etmek istiyordu. (XIX/149-6)

-- 6.2. N (İ + he) + A T (ST + he) + Y (F- + /-mAK/)

Meğer niyeti **çerçiyi o küçümen yerden atmak**, kendi akrabasından birini oraya oturtmakmış. (XV/45-6)

-- 7. Nesne + Karşıtlık Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. N (Zm + he) + Kşt. T (eks. ST + /+DAn olsun/) + Y (F- + /-mAK/)

Sami için **onu uzaktan olsun görmek** yetiyor. (XII/153-13)

-- 8. Nesne + İlgi Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. N (Zm + he) + İl. T (İ + ø) + Y (F- + /-mAK/)

Ben sınıfları birincilikle bitirdim, şimdi hocalarım **beni asistan [olarak] almak** istiyorlar, yıllardır bunun hayalini kurdum, hepsinden vazgeçip diplomamı ezip suyunu mu içeyim" dedikçe, dedem kıs kıs güler. (V/55-10)

-- 9. Nesne + Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. N (ST + he) + B T (ST + he) + Y (F- + /-mA/)

Neyse Almanya'da üç gün kalıp Avrupa uzmanı olmanın, bir takım izlenimleri ilmi gerçekler gibi anlatmanın âlemi yok. (IX/69-18)

-- 10. Zaman Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. Z T (ST + ø) + Y T (ST + he) + Y (İBF- + /-(y)AcAk/)

Feride bunca yıllık eşinin bu hali yüzünden, yani onun **bir gün bir yerde düşüp kalacağını** düşününe düşününe psikolojisini bozdu, pencere önüne oturup saatlerce oradan kalkmaz hale geldi. (XII/53-18)

-- 10.2. Z T (ST + he) + Y T (Zm + he) + Y (F- + /-DIK/)

Ne zamandan beri orada olduğunu bilmiyordu. (X/90-25)

-- 10.3. Z T (ST + he) + Y T (ST + he) + Y (F- + /-(y)AcAk/)

Kimin kimden ne fayda bulacağını, hayrın ve şerrin **hangi anda, hangi yönden geleceğini** kim bilir? (II/162-20)

-- 10.4. Z T (İ + sonra) + Y T (İ + he) + Y (BF-bitirme + /-mA/)

İçimde yıllar sonra memleketeye dönmüş olmanın sevinci, ellerimde bavullar, havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunuverdi. (V/5-1)

-- 11. Zaman Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 11.1. Z T (Zr T) + H T (İ + he) + Y (F- + /-mA/)

Usta en önce sana sormamı söylemişti. (VIII/38-17)

-- 11.2. Z T (Zr T) + H T (İ + he) + Y (DBF- + /-mA/)

Elbette hasta saymak lazım gelir ve bir an önce doktora başvurmaları lazım gelir. (IX/19-13)

-- 11.3. Z T (ZYC) + H T (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mA/)

Binayı hazır edip gelecek heyete takdim etmemiz gerekir. (XIX/59-14)

-- 12. Zaman Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 12.1. Z T (ZYC) + N (İT + ø) + Y (F- + /-mA/)

Neyse Almanya'da üç gün kalıp Avrupa uzmanı olmanın, bir takım izlenimleri ilmi gerçekler gibi anlatmanın âlemi yok. (IX/69-18)

-- 12.2. Z T (ZYC) + N (ST + ø) + Y (F- + /-mA/)

Peki, niçin her sabah, yani her bahar sabahı evden çıktığında bahçe kapısına varıncaya kadar üzerine sıçramaya çalışan leylak dallarından bir tek salkım koparmayı düşünmedi. (III/63-1)

-- 13. Zaman Tümleci + Özne + Yüklem

-- 13.1. Ü + Z T (ST + ø) + Ö (D) + Y (F- + /-mAK/)

Eh o zaman her şey yolunda demektir. (VII/117-26)

-- 14. Zaman Tümleci + Zaman Tümleci + Yüklem

-- 14.1. Z T (Zr) + Z T (Zr) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Gece on ikide kapanacağımızı üzerine basa basa dile getirdi. (IV/164-23)

-- 15. Zaman Tümlenci + Varma Tümlenci + Yüklem

-- 15.1. Z T (ST + he) + Vrm. T (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mA/)

Kocasının **bu arada eline hafifçe dokunması** ve o parlak gülüşü bu hesaplaşma-ya aniden son veriyor. (VIII/158-2)

-- 16. Yer Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 16.1. Y T (ST + he) + N (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mAK/)

Lakin Anadolu'nun kurak iklimi kışlık erzakın uzun süre saklanmasını mümkün kılsa da, **bu rutubetli sahil şehirlerinde kuru gıdayı muhafaza etmek** güçtür. (XI/81-1)

-- 16.2. Y T (ST + he) + N (İT + he) + Y (DBF- + /-DIK/)

Yarı karanlık koridorda çocuğun yüzünü al bastığını, kuyruk sokumuna doğru ince bir sızının yürüdüğünü, başını önüne eğdiği halde neredeyse gözlerinin dolduğunu, içini tarifsiz sıkıntıların, kederlerin ve duruma lanet okumaların kapladığını nereden bilmişti. (XVI/76-10)

-- 16.3. Y T (İT + he) + N (ST + he) + Y (F- + /-mA/)

Tarlalar, kırlar, koyunlar arasında bir çoban çocuğu olmayı o kadar isterdim ki." (X/50-5)

-- 16.4. Y T (İT + he) + N (bağ. gr. (ST + ST + ST + ST) + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Ferit o anda **Oya'nın hayatında tek kadın, tek sevgili, tek dost, tek varlık olduğuna** karar verdi. XIX/(149-13)

-- 17. Yer Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 17.1. Y T (İT + he) + Ö (Bağ. gr. (İ + B + Zm)) + Y (F- + /-DIK/)

Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pımpis bir iş dönüşü **elinde me- nekşeler veya ne olduğunu** ilk bakışta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in her zaman buluştukları yerde kendisini beklemesini. (VII/17-9)

-- 17.2. Y T (İT + he) + Ö (Bağ. gr. (İ + İ)) + Y (F- + /-DIK/)

Kafada yaz-kış takılı bir takke, yakasız gömlek, gömlek üstünde bir keçe yelek, şalvara benzer bir pantolon ve **hepsinin üzerinde cübbe mi, palto mu, pardösü mü olduğu** anlaşılmayan seko [olur]. (XII/123-5)

-- 18. Yer Tümlenci + Durum Tümlenci + Yüklem

-- 18.1. Y T (İT + he) + Dur. T (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)

Öncelikle ortak değerler etrafında ittifakla toplanmak lazım. (V/135-16)

-- 19. Yer Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 19.1. Y T (İ + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-mA/)

Bir iki sinemaya gittik, bir iki toplantıya. Sonra ben, işte az önce söylemişim, **Boğaz'da bir lokantada buluşmayı** önerdim. (IV/34-21)

-- 20. Hedef Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 20.1. H T (Zm + he) + N (ST+ ø) + Y (F- + /-DIK/)

Kimseye birşey verdiği yoktu. (XVI/86-21)

-- 20.2. H T (Zm + he) + N (Zm + ø) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Size ne diyeceğimi bilemiyorum. Ömrüm oldukça dua edeceğim. Elimizden gelen bu. (XI/171-21)

-- 21. Hedef Tümlenci + Durum Tümlenci + Yüklem

-- 21.1. H T (Zm + he) + Dur. T (Zm + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Kimseye «sen» diye hitap ettiği duyulmamıştır. (III/63-8)

-- 21.2. H T (İYC) + Dur. T (İ + he) + Y (F- + /-mA/)

Seren`le Ceren'in **dayılarını rahatsız etmemek için fısıltıyla konuşmaları**, Hamiyet'in bir o yana, bir bu yana gidip gelen yumuşak adımları. (V/25-9)

-- 21.3. H T (İ + he) + Dur. T (E + ST + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Bu cepheden olanlar devletin eğitim yükünün altından kalkmasının artık mümkün olmadığını söylüyor, üniversitelerin özelleştirilmesini istiyor, **eğitime ancak bu şekilde** bir kalitenin **getirilebileceğini** savunuyordu. (I/81-24)

-- 22. Özne + Nesne + Yüklem

-- 22.1. Ö (İYC) + N (Zm + ø) + Y (F- + /-mAK/)

Silah sahibi olmak ne demek ? (VII/87-10)

-- 22.2. [Ö (İYC)]+ N (İYC) + Y (F- + /-mAK/)

Yani ne demek gözüne girmek; [**gözüne girmek**]**şıpınışi çalışmak demek.** (XVIII/28-3)

-- 23. **Özne + Kayanak Tümleci + Yüklem**

-- 23.1. **Ö (İT + he) + Kay. T (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)**

Tapu Müdürünün bisiklete binmesi bile, mütevazilikten faydalanmak içindi. (X/70-2)

-- 24. **Kaynak Tümleci + Nesne + Yüklem**

-- 24.1. **Kay. T (İT + he) + N (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)**

Bu sırada yurdun belalı kızlarından ikisi yanaştı ve hiç söz etmeden Oya'ya saldı-
rıp **elinden çikolatayı kapmak** istediler. (XIX/39-23)

-- 25. **Kaynak Tümleci + Varma Tümleci + Yüklem**

-- 25.1. **Kay. T (Zm + he) + Vrm. T (Zm + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mA/)**

Bunun için her-şey hazır değil mi? Akademik kariyerim, yurt dışı tecrübem, lisan
bilirliğim, bilhassa **sizden bana tevarüs etmesi** gereken liberal geçmişim." (XII/82-3)

-- 26. **Durum Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- 26.1. **Dur. T (Zr) + Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Bütün meydan bu muhteşem atışı alkışladığı, çığlıkların atıldığı bir hengâmede
Oya'nın **yavaşça yere yığıldığını** kimse görmüyor. (XIX/159-27)

-- 26.2. **Dur. T (ZYC) + Yö. T (Bağ. gr. (Yö. T (Zm + he) + (Yö. T (Zm + he) + B + Yö. T (ST + he))) + Y (F- + /-mA/)**

Elbette insanın **böyle uzakta durup kendine, ötekine ve yaşanan hayata bak-
ması** enteresandır. (VIII/208-6)

-- 27. **Vasıta Tümleci + Nesne + Yüklem**

-- 27.1. **Vas. T (ST + he) + [N (İ + he)] + Y (F- + /-mAK/)**

İnsanlarımız kanaat denilen şeyi biliyor, **her vesile ile [kanaati] hatırlamak** isti-
yorlar. (I/11-7)

-- 28. **Miktar Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- 28.1. **Mik. T + Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Ama zaman zaman kucağında oyuncak bebeği pencerenin önüne oturup **saatlerce
dışarıya baktığını**, arada bir bebeğinin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüğünde
yüreği kabarıyor, banyoya girip sessizce ağlıyordu. (XIX/49-19)

-- 29. Sebep Tümlenci Yer Tümlenci + Yüklem

-- 29.1. Seb. T (ZYC) + Y T (ST + he) + Y (BF_{-yetmezlik} (BF- (İ + yF-) + /- (y)A + ø- + -mA- /) + /-mAK/)

Bulduğun yere, hayata, artık tahammül edemeyip başka bir diyara göç etmek, orada yepyeni bir hayat kurmak kolay değil. (IV/134-1)

1.1.4. Dört Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri

-- 1. Zaman Tümlenci + Yer Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Z T (İT + ø) + Y T (ST + he) + N (İ + ø) + Y (F- + /-mA/)

Ve bu ücra kasabalarda sevenlerin kavuşması için delikanlıların yaz günü karlı dağdan kar getirmesi isteniyordu. (XV/105-1)

-- 2. Zaman Tümlenci + Yönelme Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 2.1. Z T (Zr) + Yö. T (İT + he) + N (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Ama zaman zaman kucağında oyuncak bebeği pencerenin önüne oturup saatlerce dışarıya baktığını, arada bir bebeğinin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüğünde yüreği kabarıyor, banyoya girip sessizce ağlıyordu. (XIX/49-19)

-- 3. Yer Tümlenci + Nesne + Nesne + Yüklem

-- 3.1. Y T (İ + he) + N (ST + he) + N (ST + he) + Y (F- + /-mAK/)

Can veren bir hasmın başucunda o günleri, hep benim aleyhime işleyen işleri hatırlamaktan sıkılıyorum.(II/152-1)

-- 4. Karşıtlık Tümlenci + Hedef Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 4.1. Kşt. T (İT + he) + H T (Zm + he) + N (ST + ø) + Y (BF_{-yetmezlik} + /-mAK/)

Kelimeye bak: Reel. Doğru, reel olan buydu. Hayatın zaruretlerine karşı kimseye bir şey verememek. Ne fikir, ne menfaat belki de öğrenmiş olduğu bu idi. (XVI/86-23)

-- 5. Nesne + Yineleme Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. N (İT + he) + Yin. T (ST + daha) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-mA/)

Böylece adını bir kez daha makalesinde geçirmesi sağlanmalı. (XII/42-15)

-- **6. İlgili Tümlenci + Zaman Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem**

-- **6.1. İ T (İT + he) + Z T (İT + [he]) + B + Y T (İT + he) + Y (BF- (N2 (ST + ø) + F2-) + /-mAK/)**

Yoksa "okuyup da ne olacak?" sorusuna günümüz[de] ve ülkemizde doyurucu bir cevap bulmak o kadar kolay değil.(I/31-19)

1.1.5. Beş Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri

-- **1. Zaman Tümlenci + Durum Tümlenci + Yer Tümlenci + Nesne + Yüklem**

-- **1. 1. Z T (ST + he) + Dur. T (ST + he) + Y T (ST + he) + N (Zm + he) + Y (F- + /-mA/)**

Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüşü elinde menekşeler veya ne olduğunu ilk bakışta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in her zaman buluştukları yerde kendisini beklemesini. (VII/17-9)

--**2. Vasıta Tümlenci + Zaman Tümlenci + Hedef Tümlenci + Durum Tümlenci + Yüklem**

-- **2.1. Vas. T (ST + he) + Z T (ST + he) + H T (İT + he) + Dur. T + Y (DBF- + /-(y)AcAK/)**

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremeyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken, tutup da **bu kafa ile bu yaştan hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur.** (X/60-13)

1.1.6. Altı Ögeden Oluşan İsim Yan Cümleleri

-- **1. Nesne + Vasıta Tümlenci + Şart Tümlenci + Zaman Tümlenci + Vasıta Tümlenci + Yüklem**

-- **1.1. N (ST + he) + Vas. T (İ + he) + Ş T + Z T (ZYC) + Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-mAK/)**

İri olanları [kaya parçaları] çocuklarla, olmadı [eğer olmazsa] bağlayıp katırla falan çektirmek gerekecekti. (II/72-7)

1.1.7. Yükleme Başa Alınmış İsim Yan Cümleleri

-- 1. Y + Ö (F- + /-mA/)

--1.1. Benden[+e- + -kip eki (gen. z.) + şe (3. T şe) + dir (İke)] söylemesi, gerisini sen bilin". (IX/9-18)

Benden söylemesi gerisini sen bilin". (IX/9-18)

--1.2. CBE + N (Zm + ø) + Y (F- + /-mAK/) + Ö (DBF- /-mAK/)

Yani ne demek gözüne girmek; [gözüne girmek] şıpınışı çalışmak demek. (XVIII/28-3)

1.2. SIFAT YAN CÜMLELERİ

Sıfat-fiiller olumluluk/olumsuzluk karşıtlığına sahip fiillerin geçici olarak (İng. adjectivisation) sıfatlaşmış şekilleridir. Bunlar da sıfat yan cümlesi veya yüklem ismi olarak karşımıza çıkar¹². Biz konumuz gereği sıfat-fiillerin yan cümle oluşturma işlevini araştırdık. Bu fiilimsi eklerinin diğer fiilimsi eklerinden farklı olarak daha ziyade belirtme-niteleme ve zaman işlevleriyle öne çıktığını tespit ettik. Bunun için bu yan cümleleri önce belirtme ve niteleme işlevleriyle iki gruba ayırdık. Daha sonra da yan cümlelerin zaman değerlerini araştırdık.

1.2.1. Belirtme İşlevli Sıfat Yan Cümleleri

1.2.1.1. Geniş-Şimdiki Zaman Bildirenler

1.2.1.1.1. /-(y)An/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.1.1.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)An/)

Geçen zaman içinde neler neler olmuş. (I/51-7); Etrafında olup-bitenlere seyirci kalmış, **akan** musluklardan birinin altına tasını uzatıp dolduramamış. (I/51-14); **Ezilen** otun-kökün kokusu bir hoş. (II/62-14); Dallara su yürümüş, **beklenen** gün gelmişti. (II/112-13); O durgun göl kenarında, kamışlıkta, akşam, balıkların ve su kuşlarının, rüzgârın ve **titreyen** çimenlerin, kertenkelenin, sincabın ve tarla kuşunun birlikte söylediği

¹² Muharrem DAŞDEMİR, *Dedem Korkut Kitabı'nın Söz Dizimi*, Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış doktora tezi), Erzurum, 2000. s.137

ilâhî ansızın kesildiği zaman... (III/33-7); Elbette insanın böyle uzakta durup kendine, ötekine ve **yaşanan** hayata bakması enteresandır. (VIII/208-6); Bu **çizilen** iki figür ne konuşur, ne yapar? (IV/34-8); Peki, ya o **kaçan** çocuk. Hani kovalayıp tutamadın. (V/45-12); Vaktiyle Zehra'ya **gereken** ilgiyi gösteremedim. (VII/97-25); Vaktiyle Zehra'ya **gereken** ilgiyi gösteremedim. VII/97-25); Biz bekledik bir saat sen de iki saat, ne **giren** var ne de kimseyi çağıran. (X/150-27); Güneş yükselmişti, tepelerde kuşlar dolanıyordu, **uyan** böceklerin birbirine karışan vızırtısı garip bir uğultu yaratıyordu. (X/90-30); **Gören** kişi benim yürüdüğüm kadar yürüse işte şu kadar yorulur. (XI/151-5) Nimet'in annesi bu akşam dönüşlerinin **şaşmayan** saatini bildiği için pencerede olacak, onları öyle kumrular gibi yan yana gördüğünde yüreği kabaracak. (XI/131-18); Çardaklı kahvenin önüne atılmış, meydana bakan masalardan birine çöküyorlar. Masalar, sandalyeler düzeltilmiş, **devrilen** bardaklar toplanmış, Demirci Kerim çekip gitmiş, kahveye sükûnet avdet etmişti. (XIV/84-15); Ve bu ücra kasabalarda **seven**lerin kavuşması için delikanlıların yaz günü karlı dağdan kar getirmesi isteniyordu. (XV/105-1); Hatta o büyük mağazanın tamamı, diğer bitişik vitrinler, üst katlar, devâsâ apartıman, bitişik öbür apartımanlar, boydan boya sokak, **geçen** arabalar, asfalt, çamurlu yollar, kül renkli gökyüzü ve kocaman tabelalar ile. (XVII/47-27).

-- 2. Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Oradaki **kullanılmayan** eşyaları, ıvır zıvırı eskiciye verip bir güzel temizlediler. (XIII/43-8)

Bu yapı ile eksilteli sıfat tamlamasının oluşturulduğu örnekler şunlardır:

Satan [insan] var da **alan** [insan]yok. (II/142-20); Binlerce **çalışan** [insan]ı varmış. Yakında Mısır ve Moldova'ya yatırım yapacaktı. (V/95-16) -Sözüm sanadır, **giden** [kişi]ler zaten gitmiş. Sen kanaati gözet, mütevazı ol. (VI/16-7); Cihan elindeki işle oyalanıyor ama kulağı **konuşulan** [şey]larda. (VII/97-8);Tabii **bilen** [kişi]ler bilir uzun, dokunaklı bir dua, insan gözyaşlarını tutamıyor.(IX/109-23); Tam bu sırada **bekleyen** [kişi]ler arasında iri kıyım bir adam "Ulan sizin Başkanımda, Vekiliniz de, Valiniz de, Hükümetiniz de yere batsın be! (X/150-28); Yoksulun yüzü soğuktur kimseler bakmaz; **bakan** [adam]olsa da başını çevirip gider. (XI/41-4); Valla iyi vuruyor ha, **gören** [kişi]lerden iyi. (XI/131-1); **Sıkışan** [adam] bana geliyor. (XII/62-1); Enam suresi otuz ikinci ayette buyuruluyor ki: "Dünya hayatı sadece bir oyun ve oyalanmadan ibarettir. Âhıret yurdu **sakınan** [insan]lar için daha hayırlıdır." (XIV/64-8); **Gören** [kişi]ler

bir masal kulübesi der yani. (XV/25-12); Perdeleri yarı çekilmiş, sıcak, sessiz bir odadır **düşünülen** [şey]. (XVII/47-3).

Bu yapının olumsuzu da şunlardır:

Çağırmayan [adam] alçaktır. (VIII/48-14); **Duymayan** [insan]lar duysun, **görmeyen** [kişi]ler görsün diye iki tanesini anlatayım. (XI/41-7)

Şu örnekte de fiilimsi kendisinden sonra gelen saati değil; saatle anlatılan zamanı belirtiyor:

Ablam gecenin **ilerleyen** saatlerinde gelinliği ile havuza düştü. (XVI/66-12)

-- 3. Y (BF- (T + F-) + /-(y)An/)

Çardaklı kahvenin önüne atılmış, meydana bakan masalardan birine çöküyorlar. **Masada bulunan**ların neredeyse hepsi içinden şunları geçirir: İsterlerse ne demek, oynaya-oynaya konuşurlar, hem de uzun konuşurlar, lâkin bunlar iki kişi Haşmet Altay ile Hulusi Derin. (XIV/54-22).

Kutlu anonim kullanımda görülmekte olan bazı deyişleri hikâyelerinde sıklıkla kullanmaktadır:

Babamızın adı Hıdır **elimizden gelen** budur işte. (IV/44-17); Size ne diyeceğimi bilemiyorum. Ömrüm oldukça dua edeceğim. **-Elimizden gelen** bu. **Elimizden gelmeyen...** Evet. Devam et. (XI/171-22); -Yahu Nimet, **elden gelen** övün olmaz, o da vaktinde bulunmaz. (XI/121-22).

-- 4. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

İri olanları çocuklarla, olmadı bağlayıp katırla falan çektirmek gerekecekti. (II/72-7); **İleriden geçen** yola işaret ederek, «Onlara karışın... Onlara...» dedi... (III/83-28); Bense şöyle düşünüyorum: Evler eskimiş, yenilenmesi lazım. Ya yıkılıyor, ya yanıyor. Ya da bunların ikisi de gerçekleşmeden evi sahipleri terk ediyor. İşte o sıra pencereden bir kuş uçuyor. Evin ruhu sayılacak kuş. **Geride kalan** bir cesettir. Onu artık ne yaparsanız yapın. (V/35-11); **Çabuk parlayan** çabuk söner, sabr ile elbet olur koruk helva. (VI/16-26); Arif Efendi'nin tek oğlu, Zehra'nın abisi Ahmet. **Şükürsüz olan** oydu. (VII/17- 10); Zehra henüz pencereyi kapatmadan **devriye gezen** polis arabası sokağın üst başından ortaya çıkar. (VII/147-6); Mavi Kuş ekime elverişli olmayan, çorak, geniş mi geniş bir düzlükte, **dümdüz giden** yolda ilerlemekte, tekerlerden gelen ses bir ninniye dönüşmektedir. (VIII/117-26); Bilal kasabanın **ileri gelen** ailelerinden birinin

çocuğu[dur]. (VIII/118-3); Giderken **doğuştan görmeyen** çocuğu bitişikteki kundura tamircisi Zakir Efendi'ye teslim edermiş. (XIII/123-24); Ömür dediğimiz şey işte bu **arkada kalan** hatıralardır. (XIX/49-27).

-- 5. Y (BF- (Zr (Zr T) + F-) + /-(y)An/)

Sizin bu kasabaya olan kültürel katkılarınızı, Tekke ve haziresinin elden geçirilmesini konu edinen bir yazı yazıp, **en çok satan** gazetelerden birine göndereceğim. (VII/117-26); Dalmış. Gelip geçen telgraf direklerine. Arada sırada uzaklarda pır-pır eden bir iki ışığa. **Çok seyrek geçen** arabalara. (VII/7- 18).

-- 6. Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)An/)

İnsanlarımız **kanaat denilen** şeyi biliyor, her vesile ile hatırlamak istiyorlar. (I/11-6); Kararlı adımlarla kürsüye çıktım. Organizasyon komitesi şaşkın. Neler konuştuklarını duyar gibiyim. -Kim lan bu? **Adı anılan** profesör. Tanıyanınız var mı? Yoo. (V/105-6); Yaptığı bayağı bir pohpohçuluk, âdi bir yağcılık da değildi. Bu **nezaket denilen** danışıklı döğüşün gerçek arkadaşlıktan uzaklaşarak görünmesiydi. (X/70-11)

-- 7. Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Ben Sedat, Sedat... Camcı Ali'nin oğlu... Babamın adı geçince yüzü aydınlanıyor. Kadeh arkadaşı idiler.-Sedat ha... Sedat... Eveeet. Şu **keman çalan** çocuk. Hoş geldin, nasılsın? (VI/56-5); Çocuklar zaten Şapkacı Bacı'nın **mal aldığı** toptancıdan mal alımına devam ediyorlardı. (XI/181-14);Çorabını sıyırıp, ancak **namaz kılan** [insan]ların sol ayak üstlerinde olan o beyzî nasırı tatlı tatlı kaşıyor... (XII/42-26).

-- 8. Y (BF- (N1 + F2-) + /-(y)An/)

Vicdanı olan vicdanını dinlesin; kiminin lokması boğazında kalsın, kiminin göz-yaşı aksın. (XI/41-9); Başkan'a gelince: **Buğusu tüten** çay demliğine bakarak; "Yahu ben bu tırnak keşiği dolu gazeteyi topladım. (XIV/14-13).

-- 9. Y (BF- (N2 (İkl. (İ + İ)) + F2-) + /-(y)An/)

Halime kar kış demeden seneler boyu sırtındaki küfe ile kahvelere, kebabçılara, tek tük **mangal-maltız yakanlara** odun kömürü taşıyarak Turan'ı büyütmüş. (XV/65-21)

-- 10. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)An/)

Mümkün olanın [terk-i dünya] eni-boyu ne kadardı? (II/122-9); **Garanti olanın** soluk yüzüne, cansız cesedine sarılıp yatıyoruz. (IV/74-21); Yeryüzünde bir tek sen

misin **Kambur Hafız olan**. (VI/46-3); **Kutsal olmayan** görev mi var efendim. (VIII/88-11); **Merak edenler** bir Hac Rehberi bulup okur veya gidip hacı olur.(IX/109-18); **Mühim olan** fikrin doğru olduğunu kabul etmesiydi. (X/110-21); **Sarışın olanı** uzun kirpiklerinin harelediği iri gözlerini Duran'a çevirdi, bülbül gibi şakıdı: (XI/141-6); Öteki öğretim üyeleri bu sebeple **zikredilen** konulara giremezler, onlar Köprülü'nün bir gün olup kendilerini ele alacağı günü beklerlerdi. (XII/52-23).

-- 11. Y (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-(y)An/)

Medya mensupları **artık medyatik olan** bu çifti mutlaka görüntülemiştir. (V/15-3)

-- 12. Y (BF- (eks. ST + yF-) + /-(y)An/)

Selçuklu mühürleri kıymetli, hele **kufi yazılı olanları**, bu çok mükemmel bir parça. (XIII/133-21)

-- 13. Y (DBF- + /-(y)An/)

Can veren bir hasmın başucunda o günleri, **hep benim aleyhime işleyen** işleri hatırlamaktan sıkılıyorum. (II/152-1); "**Alıp başını giden** [kişi]ler" ötekiler üzerinde hayranlık uyandırdı. (IV/134-16); **İçimizde en gözü kara olan** [insan] oydu. (V/125-9); **Siyasî söyleme yuvarlanan** bu ifadeleri burada bırakalım. (VI/26-1); **Hovardayım diye geçinen** [kişi]ler bırakın laf atmayı, kapısının önünden bile geçemez olmuşlar. (VIII/188-2); **Başımızda duran** görevliye "Bu yelek hatıradır, bunu vermesem olmaz mı" diye meram anlatmaya çabaladım, anlamıyor.(IX/159-19); "Anlat bakalım ulan" deyince, **başından geçen** [şey]leri uyduruk ama acıklı bir film gibi sıralayıvermiş. (XI/91-23); Sami babasının defninden sonra bir iki gün evde kaldı, **başsağılığına gelen** [kişi]leri karşıladı. (XII/83-9); Her gittiği yerde bir adama tutuluyor, çokluk tek taraflı, alevi arşa çıkan aşklar yaşıyor; **hinterlandına giren** erkekler etrafında pervane kesilseler de, o hiçbirine yüz vermeyip "taktığı" adama koşuyor. (XIV/74-13); **Aklına gelen** her şeyi sordu. (XIV/164-8); **Yorganını sırtlayan** [adam] geliyor. (XVIII/78-13); Kararını açıklamak üzere **dudaklarının ucuna kadar gelen** cümleyi söylemeden bahçe kapısı gıcırtyla açıldı. (XIX/149-15); **Yurda girip sağlam ve sağlıklı çıkan** [bi-rey] azdır. (XIX/39-8).

-- 14. Y (İBF- + /-(y)An/)

Dalmış. **Gelip geçen** telgraf direklerine. Arada sırada uzaklarda pır-pır eden bir iki ışığa. Çok seyrek geçen arabalara. (VII/7- 18); İhtiyar kadın pencereden **olup biten** [şey]leri seyrediyor, bu arada kucağına tırmanan sarman kediyi okşuyor. (XIII/163-20).

-- 15. Y (İkl. (F- + /-(y)An/) + (F- + /-(y)An/))

Tiren burada durur ve su alır. Bu sebeple **inen-binen** olur. (VIII/198-5) **Olanı biteni** anlatıyor. (VII/67-4); Bu vesile ile **gelenin gidenin** hizmetini görür olduk; elin yüzün yuyup, karnın doyurur olduk, kul eksiksiz olmaz deyip ne gücümüz var ise ortaya döküp, yerleri hasır ile döşedik, efendimizin himmeti ile bu işler tamam olup biz dahî zikrullahı devama devam ettik. (XII/12-16)

-- 16. Y (İBF- (F- + /-(y)Ip/) + (F- + /-(y)An/))

Çadırın üzerinde yarı insan, yarı hayvan birtakım resimler **gelip geçenlerin** ilgisini çekiyordu. (III/73-22); Bütün bu işler yapıp çatılırken sadece o sarhoş makasçı, uzaklarda oturuyor, bir felaket baykuşu gibi sigarasını tütürerek **olup-biteni** seyrediyordu. (XV/25-18).

-- 17. Y (SYC (BF-_{başlama/sürerlilik} (Zr + Y T + BF- (Zr + F1-) + /-mAk+tA ol-) + /-(y)An/))

Erol bulunduğu yerde ayağa kalkıp, artık **duvarın üstünde giderek küçülmekte olan** küçük arkadaşına bakar. (VII/68-15)

-- 18. Y (SYC (BF-_{çalama} (N (Bağ gr. (N (İT + he) + N (İT + he))) + /-mA + yA çalış-/) + /-(y)An/))

Korkusunu, paniğini bastırmaya çalışanlar sırtıyor, Şemsettin Bilen gibi serinkanlı olanlar "Berekettir, bereket" diye sınırları yatıştırmaya gayret ediyordu. (XIV/204-8)

-- 19. Y (BF- (Zr __ + Z T (ZYC) + Ö (İT + ø) + __ F-) + /-(y)An/)

Bu ömrü kısa gül, **herhalde koklanınca gül kokusu duyulan** güldür. (I/41-2)

-- 20. Y (... +DAn ayrıl- a- + ø- + -ma- + -yan)

Şu çantayı, ne yapsam şu çantayı, elimden uzantısı olmuş sanki **çantasından ayırlamayan** adam, komik adam, ulan paltoyla beraber vestiyere bırak, çıkarken al, değil mi, hayır paranoya var ya, ne olur, ne olmaz, ya kaybolursa, içinde bir sürü evrak var,

iyi o zaman taşı bakalım, tuvalete bile çantayla gir, ulan asıl o zaman şüpheyi çekersin kuyumcu falan sanırlar seni, bir gün kap-kaç kurbanı olacaksın haberin yok. (IV/84-12)

-- 21. Y (önüne gel-en)

Nitekim ertesi sabah ikisi iki koldan **önelerine gelene**: “Duydunuz mu Gülpaşa Çavuş’un oğlu ıslak kayanın dibinde define arıyormuş” diye ballandıra ballandıra anlatmaya başladılar. (II/62-1); Kendisi tarikat neşvesiyle bazan coşup dükkandan dışarı fırlar, **önüne gelenin** yakasına yapışarak yüksek sesle:... (VIII/8-21); Çünkü bütün yumuşak başlı erkekler bir yerde aniden patlar, **önüne geleni** yıkar. (XIV/14-9).

-- 22. Y (... +(y)I gör- + -en)

Her eski İstanbul sokağında olduğu gibi **medreseyi gören** sokaklardan birinde, bir eski evin ikinci katında, pencerenin önünde, sardunya saksısının yanbaşımda gözleri fıldır fıldır bir ihtiyar kadın hemen her gün her saat sokağı dikizliyor. (XIII/163-5)

-- 23. Y (... +(y)A (doğru) adım at- + an)

Emekliliğe doğru adım atan kır saçlı büro memurları bir yazlık hayali kuruyor. (I/91-16)

-- 24. Y (... +(y)A (doğru) yol al- + an)

Ona doğru yol alanlar ancak teveccüh nurları ile yollarını bulabilir. (I/71-1)

-- 25. Y (... +(y)A düş- + -en)

"**Bize düşen** aracılık" diyorum içimden. (II/82-26)

-- 26. Y (... +(y)A tekabül ed- + -en)

Ciğerlerimdeki havaya tekabül eden hava gitgide azalıyordu. X/30-33);

1.2.1.1.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bu bakır yığınlarını karıştıran var. Tasların tabakların altında imza arayan, yapım yılma bakan, gözleri fıldır fıldır adamlar. (II/142-2); Gül, tecrübeli kişilerin o **herşeyi bilen** ses tonuyla: Peki, senin dediğin olsun. Ama böyle bir karar verirsen mutlaka benim haberim olsun, anlaştık mı? (VII/77-5); Biz elbette biliriz ki **aynada oluşan görüntüyü sağlayan** şey aynanın arkasını kaplayan sırdır. (VIII/208-14); Yönetmenin yaptığı iş, yani en sonunda yapmaya mahkûm olduğu iş, hayatın hakikatini göstermek

değil de, **bu hakikati taşıyan** sırta, o bilinmezliğe işaret etmektir. (VIII/208-20); Postacı, "Ey **bu kitabı okuyanlar** benim bu laflara karnım tok, sizinle laf yarıştırmaya da hiç niyetim yok" deyip kulağının üzerine yattı.(IX/19-15); Ancak bu tesisin yer seçimi ve bu yerin mülkiyeti, ve bu mülkiyetin güya devlete bağışlanması ve **bu bağış yapan** kişinin (ki, hepinizin malumu İdiris Güzel'dir); tesis ihalesini alması âdil bir muamele olmayıp, tamamen siyasî danışıklı dövüştür. (XIV/114-9); Yağlıboya fırçası ÇBS kuruşundan hışm ile fırladı. Boyasız beton duvara dikine bir çizgi çekti. Peşine bir yarım daire ile, **bu hattı kesen** bir kısa çizgi daha... Duvarda şafak kızılı iri bir R harfi parıladı... (XVIII/38-2); Kemahlılar orda çalışırken **bu gazinoyu dolduranlar** fındık, fıstık yiyip dondurma yalayaraktan, karşılardaki yosmaları kollayıp kollayıp ahvalden şikâyet ediyorlar. (XVIII/78-24).

-- **1.2. N (ST + ø) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)An/)**

Vermese düzen bozulur, **ayrı muamele [muamele] gören** şahıslar derhal cephe alırlardı

-- **1.3. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Yol inşaatını yürüten mühendis garip rüyalar görmeye başlamış da «Beni bu işten alın» diye yalvarıp duruyormuş. (III/43-8); Biz elbette biliriz ki aynada oluşan görüntüyü sağlayan şey **aynanın arkasını kaplayan** sırdır. (VIII/208-14);Kaldırımında ağaçlar, elektirik direkleri, **reklâm panolarını taşıyan** direkler; bir direk ormanı sanki. (XI/21-4); **Hafif sıyrıkları olanlar** da Çamura bulanmış ıslak giysileri ile ayaklandılar. (XIV/204-19); Ne Köroğlu donuna girip, beni isteyen, **benimle bir ömür geçirmek için canını vereceğini söyleyen** bu kızı atımın terkisine vurup kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9); Tek tük yalnız kalmış, cemiyetin dışında bırakılmış **öyle olduğunu sanan** filozofi düşkünlerine, hatıralarına yaslanmış ihtiyarlara kucak açmıştı. (XVI/86-21); Garip bir oluşumla bir an, ama sadece bir an Engin de hızla geçtiği **ev eşyaları satan** mağazanın büyük vitrini önünde adetâ donmuş kalmıştı. (XVII/47-7); **Siirtli olduğunu söyleyen** adam Derviş Usta'nın elinden paçasını kurtarmaya uğraşıyor, ter ter tepiniyordu. (XVIII/18-30)

-- **1.4. N (İT + he) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)**

Çılgığı duyulmayan kırlangıçların keskin kanatları [vardı]. (V/5-17); Yağmur hızlanmış, **şemsiyesi olmayan** görevliler sırlıklam olmuştu. (XIV/204-3).

-- 1.5. $N (\dot{I}T + \emptyset) + Y (F- + /-(y)An/)$

Öteki, yani **Büyük Hanım'ın küçüğü olan** zibidi sarhoşun, kumarbazın tekiydi. (IX/59-8); Hani hikâyemizin başında Rüzgârlı Pazar esnafından **Adamotu satan** bir adamdan bahsetmiştik. (XI/181-6)

-- 1.6. $N (\dot{I} + he) + Y (F- + /-(y)An/)$

Kahveyi gölgeleyen çınar dallan arasında bir iki serçe cıvıladı. (VI/46-10); O gidince **kahveyi geren** teller gevşedi. (VI/46-19); **Formülü bulan** çuvallamaz. (IV/114-8).

-- 1.7. $CBE + N (\dot{I} + he) + Y (F- + /-(y)An/)$

Önümüzde bir delil var. **Yani hacıları yöneten** adam. (IX/109-6)

-- 1.8. $N (\dot{I} + \emptyset) + Y (F- + /-(y)An/)$

Bu zamanda **lisan bilmeyeni** adam yerine koymuyorlar" dedim. (IV/64-3); Yoksa bu, **mimarlık okuyan** kızı Canan'ın fikri mi? (XIX/69-18).

-- 1.9. $N (\dot{I} (ST) + he) + Y (F- + /-(y)An/)$

Sonra şişesini **atlıkarıncayı aydınlatan** tek lambaya doğru kaldırdı«Şerefe» diye dikti... (III/83-14)

-- 1.10. $N (Zm + he) + Y (F- + /-(y)An/)$

Bunu içenler insan değil mi yani. (VIII/58-26); **Buraları tanıyanlar** yine; "Ohoo..." diyorlar, "Bu ne ki! (IX/149-26); Biz bekledik bir saat sen de iki saat, ne giren var ne de **kimseyi çağırın**. (X/150-27) Ne Köroğlu donuna girip, **beni isteyen**, benimle bir ömür geçirmek için canını vereceğini söyleyen bu kızı atımın terkesine vurup kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9).

-- 1.11. $N (Zm + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + -mA- + /-(y)An/)$

Allah'tan korkmayıp "El bende" diyenler olduğu gibi, **bunu kabul etmeyenler** de olmuş. (XII/22-18)

-- 1.12. $N (Zm + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)$

Sizi rahatsız eden olursa, çekinmeyin hemen bizi arayın. (VII/147-25)

-- 1.13. $N (Zm + he) + Y (\dot{I}BF- (BF- (N2 + F2 -)) + /-(y)An/)$

O sofrada bulunanlar, o lokantada yemek yiyenler, **oraları mesken tutup oturanlar** bu duadan nasiplerini aldılar. (XII/72-18)

-- 1.14. $N (Zm + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)An/)$

Onu ayakta tutan Sahaflar'da geçirdiği saatlerdi. (XIII/83-21)

-- 1.15. $N (C + \emptyset) + Y (F- + /-(y)An/)$

Tiyatro başlasın diyen adamın el hareketini yaparak ekrana işaret ediyorum. (IV/94-26); Komşulardan bir-iki **hayırlı olsun diyen** oldu. (IV/44-12). Allah'tan korkmayıp "**El bende**" **diyener** olduğu gibi, bunu kabul etmeyenler de olmuş. (XII/22-18).

-- 1.16. $N (C + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)$

«**Ama keşke gelmeseydik, bu parka hiç girmeseydik**» diye ayrı bir telden **çalan** tarafı da hareke geçmişti. (III/83-8)

-- 1.17. $N (Bağ. gr. (N (\dot{I} + he) + N (\dot{I}T + he) + N (\dot{I}T + he))) + Y (\dot{I}BF- + /-(y)An/)$

Dirgeni, döveni, öküz boyunduruğunu, kağrı arabasını bile getirmiş satan var. (II/142-18)

-- 1.18. $N (Bağ. gr. (ST + ST + ST) + \emptyset) + Y (F- + /-(y)An/)$

Beyaz gömlek-mavi yelek ekose etek giyen kızlar, sekerek-cıvıldaşarak, saçlarını savurarak pazar esnafının gençlerini allak-bullak edip uzaklaşırlar. (XI/31-1)

-- 1.19. $N (Bağ. gr. (N (\dot{I} + he) + B + N (\dot{I} + he))) + Y (F- + /-(y)An/)$

Kaldırımı ve ışıkları aşan kalabalık Rüzgârlı Pazar'ın bir ucuna ulaşır. (XI/21-9)

-- 1.20. $N (Bağ. gr. (\dot{I} + \dot{I}) + \emptyset) + Y (F- + /-(y)An/)$

Bunun babası **odun-kömür satan** Zahit Efendi'nin yanında çalışırmış. (XV/65-13)

-- 2. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. $Y T (\dot{I}T + he) + Y (F- + /-(y)An/)$

Harman yerinde yatan çocuklar ellerini uzatsalar bu yıldızları tutacaklarını sanırlar. (I/41-22); Bir iyilik edip **kalplerinde çırpman** kuşu sakinleştirmek istiyorlar. (I/11-4); Hakim Enis pencereden dışarıya bakıyor. **Salkım söğüdün dallarında cıvılaşan** serçelere takılıyor. (II/132-22); Ve biz **bu Kanlı Ev'in bahçesine kaçan** top-

ları gidip alamıyoruz. (VI/86-9); **İki bahtsız kadın arasında kurulan** bu dostluk, bu dayanışma, onları **yaşadıkları** hayata karşı az da olsa tahammüle yaradı. (VII/77-14); **Ayakları dibinde duran** küçük zembilden bir şişe su çıkarır, kadına içirmeye çalışır. (VIII/98-2); Bana kalırsa bu "eğlence" **iş hayatlarında görülen** karanlıktan, umutsuzluktan, yalnızlıktan daha koyu, daha zavallı.(IX/69-3); Arada bir **kaşlarına konan** sinekleri kovmak için derilerini titretiyorlar. (X/50-18); Demiştik ki, **şu karşiki çarşının köşesinde bulunan** boş dükkânı şu adama tutuversek, oracıkta şifalı otlar satsa, cebi para görse falan. (XI/181-8); **Buzdolabında soğuyan** suyun boğaz yakan tadına benzemez yani, yumuşaktır. [toprak testideki su] (XI/81-7); Çorabını sıyırıp, **ancak namaz kılanların sol ayak üstlerinde olan** o beyzî nasırı tatlı tatlı kaşıyor... (XII/42-26); Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "Size verilen şeyler dünya hayatının geçim vasıtası ve deb-debesidir. **Allah katında olanlar** ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Buna hâlâ aklınız ermeyecek mi?" (XIV/64-16); Onlarla kurduğu ilişkinin sınırlarını genişletmiş; kuşlardan ağaçlara, ağaçlardan tepelere, **tepelerin arkasında kalan** köylere kadar uzatmıştı. (XVI/26-5); **Yanında yürüyen** botlu ayaklardan çit çıkmıyor. (XVIII/68-13).

-- 2.2. $Y T (\dot{I}T + he) + Y (BF_{-sürerlilik} + /-(y)An/)$

Kömürlüğün köşesinde durup duran postallar. (III/13-6)

-- 2.3. $Y T (\dot{I}T + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)$

Bunlar işi ayarlayıp **Sülüman Pelvan'ın Balçık Iskelesi'nde kayıkcılık yapan** bir ahbabı ile belli gece ve belli saat üzerine anlaşmışlar. (XV/15-11).

-- 2.4. $Y T (\dot{I}T + [he]) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)$

Aksine **yatak odası[nda] uyumlu olan**, hele ki bir de çocuğa kavuşan çiftlerin aşkı ikiye katlanırmış, derler.(IX/19-5)

-- 2.5. $Y T (\dot{I}T + he) + Y (\dot{I}BF- + /-(y)An/)$

Etrafında olup-bitenlere seyirci kalmış, akan musluklardan birinin altına tasını uzatıp dolduramamış. (I/51-14); **İstanbul gurbetinde yerleşip kalanlar** var. (II/72-23); Hayat **Bozdoğan Kemerinin altından geçip giden** arabalar gibi akıyor. (V/15-15); **Kasaba ve çevresinde olup bitenleri** biraz daha anlatayım. (VII/27-1).

-- 2.6. $Y T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)$

Muhterem mahkeme riyasetine arz ederim ki; **mezkur tapu kaydında gösterilen** arazi küllisi itibarı ile torba tımarı olup, Topal Ataullah akrabasına intikal etmiştir. (

II/132-15); **O sofrada bulunanlar**, o lokantada yemek yiyenler, oraları mesken tutup oturanlar bu duadan nasiplerini aldılar. (XII/72-18); **Tâ karşı kaldırımdan geçen** bir kadına işaret ederek Kemal'e sesleniyor: (XIV/24-4).

-- **2.7. Y T (ST + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)**

Kapalıçarşı'nın zenaat erbabı, küçük esnafı git git azalmış, ülke turizme iyice açılmış, deri sanayii, halı-kilim alışverişi, kuyumculuk büyük boyutlara erişmiş, döviz ticareti yaygınlaşmış, **Türkiye'nin kalbi denilen bu büyük çarşıda yolunu bulan;** zengin olan gırla. (I/51-7)

-- **2.8. Y T (ST + he) + Y (BF- (eks. ST + yF-) + /-(y)An/)**

Kapalıçarşı'nın zenaat erbabı, küçük esnafı git git azalmış, ülke turizme iyice açılmış, deri sanayii, halı-kilim alışverişi, kuyumculuk büyük boyutlara erişmiş, döviz ticareti yaygınlaşmış, **Türkiye'nin kalbi denilen bu büyük çarşıda** yolunu bulan; **zengin olan** gırla. (I/51-7)

-- **2.9. Y T (ST + he) + Y (BF- (N2 + F2) + /-(y)An/)**

Daha bıyıkları terlemeden "Yahu Baba, bırak bu işi, bundan bize hayır gelmez, zaten **koca kasabada dokumacılık yapan** kaç kişi kaldı, yol yakınken biz de kendimize bir iyi iş kuralım" diye diklenmeye başladı. (VII/17- 19); **O sofrada bulunanlar, o lokantada yemek yiyenler**, oraları mesken tutup oturanlar bu duadan nasiplerini aldılar. (XII/72-18).

-- **2.10. Y T (eks. ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Bastığın o buğulanan toprak, güneşe kavuşup şehvetle gerilen anaç tarla, şu kesik kesik öten boz sakallı çayır kuşu, **uzaklarda yayılan** sürü senin. (XVIII/8-17)

-- **2.11. Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Henüz ozon delinmemiştir, **borsada yükselen** kâğıtların ne mânaya geldiği bilinemez. (VI/26-26); Hatta **vilayetten bile isteyen** olur. (VII/127-2); Biz elbette biliriz ki **aynada oluşan** görüntüyü sağlayan şey aynanın arkasını kaplayan sırdır. (VIII/208-14); **Mutfakta yanan** maltız (XVII/37-2).

-- **2.12. Y T (İ + he) + Y (İBF- + /-(y)An/)**

O zaten kasada duracak, **mutfakta olup-bitenden** ne haberi olacak. (IV/154-11)

-- 2.13. **Y T (Ġ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Biz elbette biliriz ki **aynada oluşan** görüntüyü sağlayan şey aynanın arkasını kaplayan sırdır. (VIII/208-14); Kitaplarda yazıyor; lâkin hayat **kitaplarda yazana** pek benzemiyor. (II/122-10).

-- 2.14. **Y T (Ġ + he) + Y (BF (N2 + F2-) + /-(y)An/)**

Duvara yazı yazan adam son harfi tamamlıyordu. (XVIII/38-17)

-- 2.15. **Y T (Bağ. gr. (Y T (Ġ + he)) + (Y T (Ġ + he))) + Y (F- + /-(y)An/)**

Motor sesleri ile sarhoş, **çarklardan kayışlardan dökülen** nağmelere kapıl. (XVIII/8-27)

-- 2.16. **Y T (Zr + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Önde giden iri-kıyım bıyıklı ansızın duruyor. (XVIII/68-22)

-- 3 **Kaynak Tümlenci + Yüklem**

-- 3.1. **Kay. T (Ġ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Mavi Kuş ekime elverişli olmayan, çorak, geniş mi geniş bir düzlükte, dümdüz giden yolda ilerlemekte, **tekerlerden gelen** ses bir ninniye dönüşmektedir. (VIII/117-26)

-- 3.2. **Kay. T (Ġ + he) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)**

Hanımdan korkmayan mı var. (XIII/73-14)

-- 3.3. **Kay. T (ĠT + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Gözlerinden damlayan yaşlar mutluluktan olsa gerek. (VII/37-6); Zehra **hemen her gün yanlarında soyunup dökünen adamların bellerinden, ceplerinden çıkan** silahlara, bıçaklara baka baka bir silah edinmek istedi. (VII/87-2)

-- 3.4. **Kay. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Bu cepheden olanlar devletin eğitim yükünün altından kalkmasının artık mümkün olmadığını söylüyor, üniversitelerin özelleştirilmesini istiyor, eğitime ancak bu şekilde bir kalitenin getirilebileceğini savunuyordu. (I/81-24)

-- 4. Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. H T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "**Size verilen** şeyler dünya hayatının geçim vasıtası ve debdebesidir. Allah katında olanlar ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Buna hâlâ aklınız ermeyecek mi?" (XIV/64-16)

-- 4.2. H T (Zm + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Ara-sıra durup **bana el edenler** vardı. (II/72-16)

-- 4.3. H T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Bir de madalyonun artık unutulmaya yüz tutan öteki yüzü var. Okumanın **çok eskilerde kalmış gerçek manasına işaret eden** yüzü. (I/31-10)

-- 4.4. H T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

O adamlar **leşe saldıran** akbabalar gibi bunları da didikliyor. (II/142-13); Aksine yatak odası uyumlu olan, hele ki bir de **çocuğa kavuşan** çiftlerin aşkı ikiye katlanırmış, derler.(IX/19-5)

-- 5.Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Yön. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Arabaya doğru giden memurlardan biri ne düşündüyse geri döner, Zehra'nın yanına kadar gelir. (VII/147-23); Bölmenin ta gerisinde, **bahçeye bakan** pencerelerin önünde bir büyücek masa[var], yönetici makamı galiba. (XIII/13-16); Çardaklı kahvenin önüne atılmış, **meydana bakan** masalardan birine çöküyorlar. Masada bulunanların neredeyse hepsi içinden şunları geçirir: İsterlerse ne demek, oynaya-oynaya konuşurlar, hem de uzun konuşurlar, lâkin bunlar iki kişi Haşmet Altay ile Hulusi Derin. (XIV/54-22).

-- 5.2. Yön. T (İ + he) + Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)An/)

Yorulup oturduğumda, sırtımı bir iri kaya parçasına yaslayıp dinlendiğimde, bir cigara yakıp nefeslendiğimde; **kasabaya doğru kıvrıla kıvrıla giden** yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12)

-- **6.Vasıta Tümlenci + Yüklem**

-- **6.1. Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Ortak Pazar Türkiye ye **anlaşmalarla belirlenen** hükümleri uygulamakta, hatta üçüncü ülkeleri Türkiye ye tercih etmektedir. (XVI/76-22) **Musluktan akan** su zamanla koyulaşıp kan rengini aldı. (VIII/138-5)

-- **6.2. Vas. T (Bağ. gr. (Vas. T (İ + he) + Vas. T (İ + he))) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)An/)**

Otobüslerle, otomobillerle yoldan geçenler, bu manzaraya gözleri takılınca tayy-ı mekân ediyorlar. (I/91-14)

-- **7.Ayrılma Tümlenci + Yüklem**

-- **7.1. A T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Gözü **ıhlamurun gölgesinden kurtulan** ufak bir toprak parçasına takılıyor. (VII/127-22)

-- **7.2. A T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Yokuştan inen yol köprüye varmadan bir dörtyolağzına uğruyor. (XI/21-1)

-- **8. Benzerlik Tümlenci + Yüklem**

-- **8.1. B T (Zm + iy. + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)**

Bizim gibi, yani **benim gibi tuzu kuru olanlar** bir tekneye atlayıp kafayı çeke, çeke İstanbul'dan Bodrum'a kadar gidiyorlardı. (IV/134-11)

-- **8.2. B T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)**

Korkusunu, paniğini bastırmaya çalışanlar sırtıyor, **Şemsettin Bilen gibi serinkanlı olanlar** "Berekettir, bereket" diye sınırları yatıştırmaya gayret ediyordu. (XIV/204-8)

-- **9. Karşılıklılık Tümlenci + Yüklem**

-- **9.1. Kşl. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Madem sen bir kulsun, **kulluğunla zıtlaşan** bütün insanî vasıflardan çık. (I/71-2); Hayatın zaruretlerine karşı kimseye bir şey verememek. Ne fikir, ne menfaat. **Kızınızla olan** ilişkimizi bilesiniz istedim. (XVI/116-2)

-- 10. Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. Seb. T (İkl. (İ + he) + (İ + he)) + Y (F- + /-(y)An/)

Varlıktan-yokluktan işlenen suçlar [vardır] (X/50-34)

-- 11. Özne + Yüklem

-- 11.1. Ö (İ + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

Gecekondu denilen ve sürekli aşağılanan bu yapıların sıcak-samimi bir havası var. (XIX/19-15)

-- 12. Birliktelik Tümlenci + Yüklem

-- 12.1. Bir. T (Bağ. gr. (ST + ST) + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Yolcular yerlerine geçmiş, Mavi Kuş kalkışa hazır, derken o **iki keçi üç koyunu ile bekleyen** köylü Kenan'a yanaşiyor. (VIII/148-1)

-- 13. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 13.1. Z T (ZYC) + Y (DBF- + /-(y)An/)

Derviş bu son nefesini vermekte olan ve **köye ayak bastığından bu yana yediği-içtiği ayrı gitmeyen** evliya kılıklı adama "hayır" diyemezdi. (II/162-13)

-- 14. İlgi Tümlenci + Yüklem

-- 14.1. İl. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bu bakır yığınlarını karıştıran var. Tasların tabakların altında imza arayan, **yapım yılına bakan**, gözleri fıldır fıldır adamlar [var]. (II/142-2)

-- 15. Sınırlandırma Tümlenci + Yüklem

-- 15.1. Sın. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Evin arkasından şimdi artık fundalar, çalılarla kaplı tek tük meşesi kalmış koruya kadar yayılan meyve bahçesi ne zaman kurumuş, o yeşillik nasıl böyle yok oluvermişti? (XVI/26-9)

1.2.1.1.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Y T (İT + he) + N (İ + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

Bu bakır yığınlarını karıştıran var. **Tasların tabakların altında imza arayan**, yapım yılına bakan, gözleri fıldır fıldır adamlar [var]. (II/142-2); Geldi geldi **musluğun önünde domates yıkayan** delikanlının başına indi. (V/145-10).

-- 1.2. Y T (ST + he) + N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2) + /-(y)An/)

Kelebek, kertenkele, çiçek, bitki, ağaç, su, dere, taş, köpek; **bulduğu yörede ilgisini [ilgi] çeken** ne varsa onları resmediyor. (IV/174-6)

-- 1.3. Y T (İT + he) + N (Bağ. gr. (ST + ST + B + ST) + ø) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Aslında böyle bir günde evinden çıkmış olanın; **elinde bir şemsiye, bir çanta ve birkaç paket birden taşıyanın** olup bitenlere dikkat etmesi, akı karadan ayırması pek düşünülemez. (XVII/47-1)

-- 1.4. Y T (İT + he) + N (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Fabrikaların idare binalarında, pipoların dumanını savuran, kravatlı, gözlüklü ve göbekli adamlar ara sıra jaluzilerin arasından kaçamak bakışlarla aynı mekânı dikizliyorlar. (I/91-8)

-- 2. Yer Tümlenci + Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + Vas. T (Bağ. gr. ((ST + İ) + B + (İT + İ + İT)) + he) + Y (BF- (Zr __ + N (İT + he) + __ İBF- (BF- (N2 + F2))) + /-(y)An/)

Lütfi Efendi'nin dükkanında kuru fasulya pilav yahut ciğer yahni pilav üzüm hoşafı ile tıkabasa karınlarını [karın] doyurup çıkanlar ulu çınarın gölgesine tüneymiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgahına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (XV/35-24)

-- 2.2. Y T (İ + he) + Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

O böyle anlatırken ben de tam bu sırada **çevre yolundan arabaları ile geçen** işi tıklarında adamların, bunlara baka baka ağızlarında geveledikleri yaveleri hatırlıyorum. (XI/81-20)

-- 3. Yer Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 3.1. Y T (İ T + he) + Ö (ST + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

-Neşe şaşkın, otomat gibi çantasını açıyor, **ucunda kalp biçimi bir nazarlık sallanan** anahtarı çıkarıyor. (VIII/158-6)

-- 4. Yer Tümlenci + Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Y T (İ + he) + Z T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Şehirde o günlerde anlatılan ve artık hep anlatılacak olanlar: (III/43-4)

-- 5. Yer Tümlenci + Sınırlandırma Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Y T (İ T + he) + Sın. T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Bahçe kapısından eve kadar kademelerle uzanan yola beton, mozaik karo vb. değil, çakıl döşenmiş. (XIX/69-19)

-- 6. Zaman Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Z T (ST (Zr T (Zr + Zr))) + Y T (İ T + he) + Y (İBF- + /-(y)An/)

Zehra **hemen her gün yanlarında soyunup dökünen** adamların bellerinden, ceplerinden çıkan silahlara, bıçaklara baka baka bir silah edinmek istedi. (VII/87-2)

-- 6.2. Z T (ZYC) + Y T (İ T + he) + Y (BF- (İ (İ T) + yF-) + /-(y)An/)

Köyden gelip civardaki fabrikalardan birinde gece bekçisi olan adam birkaç dönüm tutarındaki arsaya bakıp bakıp "Efendi buraya gorunga ekeceksin, köpürüp bele kadar çıkacak" diye düşünüyor. (I/91—23)

-- 6.3. Z T (İ + ø) + Y T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Büfenin yanındaki küçük kundura mağazasının sahibi, pasaj girişine sandığı koyup **yıllardır orada çalışan** boyacı da görmüştü. (V/145-19)

-- 7. Zaman Tümlenci + Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Z T (Zm + (ST + he)) + A T (İ T + he) + Y (BF-bitirme + /-(y)An/)

Aslında **böyle bir günde evinden çıkmış olanın**; elinde bir şemsiye, bir çanta ve birkaç paket birden taşıyanın olup bitenlere dikkat etmesi, akı karadan ayırması pek düşünülemez. (XVII/47-1)

-- 8. Zaman Tümlenci + Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. CBE + AS (ZYC) + Z T (ST + he) + Seb. T (Bağ. gr. (ST + İT) + he) + Y (BF- (Zr + BF-niyetlenme) + /-(y)An/)

Eğitim-öğretim ve istihdam politikası münasebeti ile vaktiyle kendisinin mecliste ileri sürdüğü -ve tabii o yıllarda olduğu gibi ondan sonra gelen yıllarda da, doğruduğu tartışma, isabetli teşhisi sebepleri ile daima hatırlanacak olan- görüşlerine atıfta bulunuyor. Aferin... (XII/42-2)

-- 9. Zaman Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 9.1. Z T (ZYC) + N (İ + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Emrullah Hoca'nın cenazesi, köyü çoktan terkedip gurbeti mekân tutanları bir kez daha; belki de son kez köyde biraraya getirdi. . (II/162-24)

-- 10. Birliktelik Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. Bir. T (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Ben dedemin duvardaki fotoğrafı ile bir köşedeki sehpa üzerinde duran azametli AgA marka radyoya bakıyorum. (V/35-20)

-- 11. Birliktelik Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 11.1. Bir. T (Bağ .gr. (İT + İT + İT) + he) + N (ZYC + he) + Y (BF-yetmezlik (BF- (Zr + F-) + /-(y)A + ø- + -mA-/) + /-(y)An/)

Küçük kot pantolonu, balıkçı yakalı kazağı, sarı uzun saçları ile artık Berna mı, Sevda mı olduğu pek çıkarılamayan çocuk küskün uzaklaşıyor. (XVIII/58-3)

-- 11.2 Bir. T (Zm + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Onunla birlikte kahveden çıkanlar bir süre arabanın ardından baktılar. (XIV/84-13)

-- 12. Birliktelik Tümlenci + Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 12.1. Bir. T (ST + he) + H T (ZYC) + Y (BF- (Zr + BF- (T + F-)) + /-(y)An/)

Ellerinde sıkıştırılmış fileleri ile ikiyüzelli gramlık koyun kıyması almak için saatlerdir kuyrukta bekleyen insanlar [vardır]. (XVIII/48-23)

-- 13. Nesne + Yer Tümleci + Yüklem

-- 13.1. N (ST + he) + Y T (Bağ. gr. (Y T (İ (ST) + he) + (İ + he) + (İ (ST) + he) + (İT + he) + (İ + he) + (İ (ST) + he) + E +(İ + he))) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Bu Ceneviz'i; Mahmutpaşa'da, Sultanhamam'da, Tahtakale'de, Perşembepazarı'nda, Rami'de, Topkapı'da, kısacası İstanbul'da tanımayan yok. (XIX/79-19)

-- 14. Karşıtlık Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 14.1. Kşt. T (ZYC) + N (ST + ø) + Y (BF_{-yetmezlik} (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)A + ø- + -mA-/) + /-(y)An/)

Bu yüzden **hayatı boyunca idarecilik edip, iyi bir idareci [idareci] olamıyanlara nazaran çok dostu vardı.** (X/70-20)

-- 15. Miktar Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 15.1. Mik. T (ST + ø) + N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)An/)

Vermese düzen bozulur, ayrı muamele gören şahıslar derhal cephe alırlardı. **Bunca yıllık idareciliklerini [idarecilik] yapan** adama karşı. (X/70-32)

-- 16. Nesne + İlgi Tümleci + Yüklem

-- 16.1. N (İT + he) + İl. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bu yaşayış şeklinin nedenini fikriyatının eksikliğinde bulan millet "Deli" yaf-tasını asmıştı boynuna. (X/110-11)

-- 17. Durum Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 17.1. Dur. T (İ + he) + Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Yağmurdan kaçarak halk tribününe sığınanların ağırlığı o kadar arttı ki, tribün tentesiyle, tahtasıyla çöküverdi. (XIV/204-12)

-- 18. Hedef Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 18.1. H T (Bağ. gr. (H T (İ + he) + H T (İ + he))) + N (İT + ø) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)An/)

Yata, tekneye parası [para] yetenler yola düştü. (IV/134-24)

1.2.1.1.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Ayrılma Tümlenci + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İT + he) + A T (İT + he) + Yö. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Lokomotifin lambasının altında, ayyıldızlı kokartın kenarından iki yana doğru açılan rayları bir siyah martı gibi hayal ederek, onun kanat uçlarına bir kez olsun dokunmak üzere nefes nefese koşuyor. (I/101-7)

-- 2. Durum Tümlenci + Özne + Nesne + Yüklem

-- 2.1. Dur. T (ST + he) + Ö (İT + ø) + N (ZYC + he) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Bu ilk bakışta gözleri lacivert mi, gri mi olduğu çıkarılamayan kızla evlenip bir yuva mı kurmalı? (XVI/116-15)

1.2.1.1.2. /-DIK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.1.1.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-DIK/)

Eskimiş, **bildik** şeyler. Makasçı yeşil bayrağı sallar. Bozkırdaki ıssız istasyonun çevresinde birkaç tavuk gıdaklar. Tiren şefi kırmızı kokartlı şapkasını çıkarır, esner. (I/41-17); Hüsni'nün **sevdiği** yemekleri bilirim, itinayla pişiririm, her şeyi yemez, titizdir. (IV/124-5); Yaptığı iş, hayatı, düşünceleri, memleketi, amacı, **sevdiği** şeyler hakkında konuşmaz. (IV/174-12); Yerli yazarları pek tutmuyor, ama aralarında **sevdikleri** de varmış. (IV/194-22); Fatmaanne bana **sevdiğim** yemeklerden yapmış, su böreği, bamya çorbası, gül reçeli falan. (V/25-2); İki bahtsız kadın arasında kurulan bu dostluk, bu dayanışma, onları **yaşadıkları** hayata karşı az da olsa tahammüle yaradı. (VII/77-14); Yönetmenin **yaptığı** iş, yani en sonunda yapmaya mahkûm olduğu iş, hayatın hakikatini göstermek değil de, bu hakikati taşıyan sırta, o bilinmezliğe işaret etmektir. (VIII/208-20); Orada kendimizi, öteki insanları ve **yaşadığımız** dünyayı görürüz. (VIII/208-4); İnsanların yüzüne ve **yaşadıkları** hayata tutulan bir ayna. (VIII/208) **Yediğimiz** [şey] bulgur aşısı, **içtiğimiz** [şey] ekşi ayran. (XII/12-23); **Bildiğimiz** kömür yakılan silindir biçiminde emaye soba. (XIII/13-24); Müdür odasının **baktığı** taraftaki pencerelerin altı silme katmerli-kokulu gül. (XIII/23-11); Yerli **bildiğinden** şaşmaz; anadan-atadan ne gördü ise kulpuna yapışıp gider. (XIV/34-12); Bir tekne tandır ekmeği yapar asarlar,

sonra soğan, **bildiğin** yeşil soğan, gelsin çökelek ayran. (XVIII/78-4); Bunlar herhalde bekâr işçilerin **kaldığı** yerler. (XIX/19-6).

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK/)

Bazıları bu hasrete dayanamayıp **birlikte yaşadıkları** adamlardan, nikâhlı nikâhsız çocuk sahibi olurlar. (VII/77-26)

-- 3. Y (BF- (T + F-) + /-DIK/)

İstanbul'u tanıdıkça Gül'ü, Gül'ü tanıdıkça **içinde buldukları** hayatı tanıdı. (VII/77-21); Göz alabildiğine uzanıp giden bozkır. Parlayan gün, esen yel. Kekik kokulu rüzgâr. **Kulpuna yapıştığın** sabandır. Demirini sen dövdün. Boyunduruk kayışını yağlayıp, ağacımı sen kestir. Senin o asırlık ellerinde yoğruldu bu âlet. (XVIII/8-12).

-- 4. Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Ama **aşk dediğin** nedir ki? (IX/59-17)

-- 5. Y (BF- (Ö + F1-) + /-DIK/)

Pazar kurulduğu günlerde sebze-meyve arabaları, iri tomruk yüklü kamyonlar, askeriye cemseleri dolaşır burada. (VI/86-14)

-- 6. Y (İkl. (F- + /-DIK/ + F- + /-DIK/)

Ben **bildiğim-inandığım**¹³ şekliyle anlatayım, kafasına yatan okur; yatmayan "amaan sıktı be" deyip atar. (VII/27-14)

-- 7. Y (... +(y)A inan - + -diğ)

Ancak madem lütfedip beni de davet ettiler, (organizasyon komitesine dönüp hafifçe selâmlıyorum); **ülkemiz için gerekli olduğuna inandığım** bazı öncelikleri kısaca sıralayacağım. (V/105-25)

1.2.1.1.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İ + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Sarayburnu, minare ve kubbeler, asıl **İstanbul dediğimiz** yer: Suriçi. (V/105-7); Babası "Oğlum **iş dediğin** sermaye ister, varlık ister, nerde bizde o para; gel etme eyleme, benim bir ayağım çukurda, şu tezgâhın başına geçiver, biz bundan ekmek

¹³ İki birlikte yüklem oluşturuyor

yiyegelelik, Cenab-ı Hak bundan böyle senin de rızkını verir. (VII/17-23); Ayrıca **Bey dediğin** adamın yanında daim bir silahşor olacak. (VIII/188-16); -Aziz kardeşim; **roman dediğin**, **hikâye dediğin** biraz çekici olmalı. (XIII/33-8); Ayrıca **muhacir dediğin** [millet] kök salmak ister, fethetmek ister, yabancı iken yerli olmak ister. (XIV/34-1); **Ömür dediğimiz** şey işte bu arkada kalan hatıralardır. (XIX/49-27).

-- **2. Hedef Tümleci + Yüklem**

-- **2.1. H T (C + he) + Y (DBF- + /-DIK/)**

Ve odada babasının bitmek tükenmek bilmeyen titizlenişleri ile **şu kışı da sağ selâmet atlattırerse diye başından ayrılmadığı** kanarya. (XVII/37-8)

-- **3. Sebep Tümleci + Yüklem**

-- **3.1. Seb. T (İkl. (ZYC + ZYC)) + Y (BF- (T + F- + /-DIK/)**

Terleyip terleyip de ağzına diktığın toprak testiye sen yaptın. (XVIII/8-20)

1.2.1.1.2.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- **1. Yer Tümleci Hedef Tümleci + Yüklem**

-- **1.1. Y T (İT + he) + H T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Beyazıt Camii'ne namaza gittiği ve her namaz sonunda kendi başına bir köşeye çekilip uzun uzun zikrettiği zamanlar hariç bütün gününü bu kahvede geçirir. (XIII/123-9)

-- **2. Zaman Tümleci + Durum Tümleci + Yüklem**

-- **2.1. Z T (İT + he) + Dur. T (ZYC) + Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + BF- (İ + yF-)) + /-DIK/)**

Beyazıt Camii'ne namaza gittiği ve **her namaz sonunda kendi başına bir köşeye çekilip uzun uzun zikrettiği** zamanlar hariç bütün gününü bu kahvede geçirir. (XIII/123-9)

1.2.1.1.3. /-(y)AcAK/ Biçimbirimi İle Yapılanlar

1.2.1.1.3.1. ... /ol- + acak/ kalıbı ile yapılanlar

Akrabalık, hısımlık veya yakınlık bildirmesinin yanında bu yakınlıktan beklenilmeyen bir durum için kullanılan bir kalıptır. Bu yakınlığı anlatmak için olsa gerek iyelik ekiyle beraber kullanılır. Baban olacak herif..., annen olacak kadın..., kayınbiraderin

olacak Ahmet ..., baldızın olacak bayan ..., arkadaşın olacak Ali ..., yakının olacak herifler... gibi kullanımlarla Türkçemizde kullanılır. Bu kullanım Kutlu'nun hikâyesinde de vardır:

Be adam hadi sen erkek başın ile bu kadar acele ediyor, bir an önce şehrin kalabalığından kaçayım, bağırimi dağ rüzgârlarına açayım diyorsun; de, peki **karın olacak**; o zavallı ihtiyarı, o artık iyicene elden-ayaktan düşmüş; kaynanamı niye peşine takıp sürüklüyorsun. (II/22-2); **Kaynatam olacak** aksi ihtiyar, kendini her bahar çiğdem çıkmadan köye atar; bize de "Ne duruyunuz bu dağ başında, varın bir ayak önce şehre de bir iş şahabı olun. (II/22-22); İşe o sıra pencereden bir kuş uçuyor. **Evin ruhu sayılacak** kuş. (V/35-10).

1.2.1.1.4. /-mA- + -z/ ile Yapılanlar

1.2.1.1.4.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mA- + -z/)

Yönetmenin yaptığı iş, yani en sonunda yapmaya mahkûm olduğu iş, hayatın hakikatini göstermek değil de, bu hakikati taşıyan sırta, o **bilinmezliğe** işaret etmektir. (VIII/208-20); Nimet bir **görmez**in sezgisi ile Cesur'un kenarında dolaştığı uçurumu farkedip, bu fıkraya çanak tutuyor. (XI/151-26); Vermese düzen bozulur, ayrı muamele [muamele] gören şahıslar derhal cephe alırlardı O kadar artar ki, Sahaflar Çarşısı'nın **değişmez** dilencisine sadaka vermeden geçmez. (XIII/123-17).

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + -mA- + -z/)

Her gece, her gece türlü türlü insanla; tehlikeli, tuhaf, **bazan dayanılmaz** manzalar ile karşılaşırım. (VII/87-4)

1.2.1.2. Geçmiş Zaman Bildirenler

1.2.1.2.1. /-DIK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.1.2.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-DIK/)

Vay bel!... Resmen kazan kaldırmışlar yani. Hem de Vakfın **dağıttığı** basın bültenleri, tertip ettiği konferanslara, panellere, ağırlığımız olsun diye siyasiler ile yürüttüğü dirsek temaslarına rağmen. (I/61-24); Millet böyle partiyle, seçimle falan uğraşırken ben bu hengâmede Hacı ağabeyin **söylediği** köyleri bir bir dolaştım. (II/112-1); Yine ocak

başında söyleyeceğiz, yine benim aniden sesimi yükseltip bağırmana bir şey demeyip susacak, sonra öfkemin süt köpüğü gibi kabarıp dinmesi beklenecek, ardından her ne diyorsa yine hatunun **dediği** olacak. (II/192-2); Ali Efe'nin **anlattıklarıyla** uzun süre oyalanıyor. (II/132-23); Ayak izlerinden, **kazdıkları** yerlerden belli [iki kişinin define işine gelmesi]. (II/62-4); Hiçbir şey söylemeden adamın **dediği** istikamet doğru yürümeye başladılar. (III/73-12); İşte benim **söylediğim, istediğim** formül bu değil miymiş? (V/95-18); Onlar zaten bilenmiş, **dediklerimi** yapmaya dünden hazırlar. (V/155-5); Abi senin **anlattıkların** notlu izahlı atasözleri sözlüğünden seçmeler. (VI/16-28); Tam karşısında **bitirdiği** ilkokul [var]. (VII/37-8); **Oturduğu** yerden sıçrayıp kalkıyor. (VII/67-5); Bilmem, babamın bir **düşündüğü** vardır. (VII/97-11); Bakma sen abinin **yaptıklarına**. (VII/97-2); Sadece süratle gidip tabancasını **sakladığı** zulaya sokar, yeniden pencere önüne gelir. (VII/147-9); Kemal **duyduklarından** biraz tırsımış olmakla beraber yiğitliğe toz kondurmaz. (VII/167-4); Ama **umduğu** olmadı. (VII/177-7); Zehra bir süre **bulunduğu** noktada kıpırdamaksızın yerde yatan Kemal'e baktı. (VII/177-12); Erol **bulunduğu** bahçe duvarının üzerinden, işte böylesi bir virajda otobüsün bagaj merdivenine atlar. (VIII/68-12); Kenan Seyfi'nin **getirdiği** suyu radyatöre dolduruyordu. (VIII/138-15); Seyfi'nin **getirdiği** suyu leğene boşaltır. (VIII/168-16); Seyfi'nin suratu **duyduğu** heyecanın etkisi ile kıpkırmızı, ağzı bir yana, gözü bir yana gitmiş, âdeta trans haline geçmiştir. (VIII/168-6); **Düşükleri** yerden kalkıyorlar. (IV/114-9); Senin **söylediğin** umuma aykırı bir durum. Pek de kabul edilecek bir yanı yok yani. (IX/19-8); Fahrettin Bey daha sonra bisikletini belki on defa durdurup **rastladığı** tanıdıklara portakallardan birer tane verdi. X/70-18 Yıkama işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan **yediği** dayağa aldırılmayıp beyaz dişlerini göstere göstere gülerek "Eyvallah abiler, eliniz dert görmesin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9); **Dediğini** anca kendi duyuyor. (XI/61-6); Adam geldi, dükkânı gördü, imrendi. Neye imrendi? Doktor'un **yaptığı** insaniyete. (XI/181-18); Yine de hemen kendini topluyor; üzerine hücum eden kötümserliği bir fıkra veya **yaşadığı** bir komik olayı anlatarak geçiştirmek yoluna gidiyor. (XI/151-123); Adının **geçtiği** cümlelerin öncesini ve sonrasını, bir iki kez yeniden okuyor. (XII/42-1); Boyadı ama, ben **dediklerinin** yarısını anlıyorsam, yarısını anlamıyorum. Sürekli "haklısın hocam, haklısın" deyip duruyorum. (XII/62-17); **-Anlattıklarınız** beni etkiledi. (XIII/33-7); Tahir Usta düşerken başını kaldırım taşına çarptığından bayılmış, uzun zaman öyle **düştüğü** yerde kalmıştı. (XIII/53-3); İşte böyle bir karlı gecede Tahir Sami

Bey **uyuduğu** yatakta uyuyakalıyor. (XII/163-3); **Her istediği** yerine gelmiş. (XIV/44-20); Ve kaymakam **kaldığı** yerden devam ile konuşma sıralaması Vali Bey'le kararlaştırıldığı üzere şöyledir: (XIV/54-2); "**Aradığımı** bulamadım şekerim! Na'piyim." diyor. Ne arıyor acaba? (XIV/74-7); Grayderlerin **düzlediği** meydanın killi ve ham toprağı derhal yapışkan bir çamura dönüştü, etrafta gölcükler, derecikler peyda oldu. (XIV/204-5); **Sevdiğim** kız, ilk aşkı, beni değil onu mutlu etti. (XV/55-25); Zaman sonra Moğol istilasını Anadolu üzerinden kalksa bile, o nokta hanın **kondduğu**, **kaldığı** yer olarak halkın hafızasına yerleşmiş ve bölgenin adı "Hanyeri" olmuştur. (XV/85-7); Bir magazin mecmuasının **açtığı** "artist yarışması"na katılmalı mıydı? (XV/105-23); Sadece Neriman'ın **bildiği** sırlarını saçıp-döktü. (XIX/149-3); **Geçtikleri** sokakların duvarlarında boş yer kolluyorlar. (XVIII/68-25); Osman'ın evi ve bahçesi **aldığı** tarlaların ancak bir köşesini kaplıyordu. (XIX/109-19); Adapazarlı Bican'ın **uzattığı** çuvalı aldı. (XVIII/18-2); Adapazarlı hayâllerine **kaldığı** yerden devam ediyor. (XVIII/30-2); Ateş **düştüğü** yeri yakar. (XIII/83-8); İki günde bir **Olduğu** yerde kaldı. 47-6); İncirin altında oturup Şeref Efendi'nin **getirdiği** kahveleri içerek epeyce konuştuk. (XIII/113-2); Seyfi otobüsün üzerine tırmandıktan sonra doğruca küreğin **olduğu** yere, yani brandanın altına yönelir. (VIII/108-7) Peykelerin **birleştiği** köşede bir minder var. (XIII/123-1); Kelebek, kertenkele, çiçek, bitki, ağaç, su, dere, taş, köpek; **bulunduğu** yörede ilgisini çeken ne varsa onları resmediyor. (IV/174-6); Çoğu akşam **kurduğum** sofraya yalnız oturuyorum. (IV/124-19); Her **gittiği** yerde bir adama tutuluyor, çokluk tek taraflı, alevi arşa çıkan aşklar yaşıyor; hinterlandına giren erkekler etrafında pervane kesilseler de, o hiçbirine yüz vermeyip "**taktığı**" adama koşuyor. (XIV/74-13); Elbetteki bunca yılın milletvekili Haşmet Altay'ın **bulunduğu** yerde, daha dünkü çocuk olan Hulusi'nin konuşması yakışık almaz. (XIV/54-25); Yoksa bütün gençliği, **yaşadığı** olaylar, arkadaşlıkları, üstada karşı olan bağlılığı hep bir aldatmaca mıydı? (XVI/86-3); Elleri ile **oturduğu** sandalyenin soğuk demir aksamını sıktı. (XVI/106-22); Korku ve telâşın **doğurduğu** o ürperti, o üşüme duygusu uzaklaşıyordu. (XVI/66-3); Önce etrafa yayılan; [kaya] parçalardan gücümün **yettiklerini**; kaldırıp veya yuvarlayıp dereye gönderiverdim. II/72-6); Ancak tuvalete gidebiliyor; su döküyorlar abdest alıyor, **oturduğu** yerde namazını kılıyor, o kadar. (VII/17- 2); Bütün meydan bu muhteşem atışı alkışladığı, çılgınlıkların **atıldığı** bir hengâmede Oya'nın yavaşça yere yığıldığını kimse görmüyor. (XIX/159-27); Zehra bir süre **bulunduğu** noktada kıpırdamaksızın yerde yatan Kemal'e baktı.

(VII/177-12); Perdede gerçekten kendimizi ve **yaşadığımız** hayatı görebilir miyiz? (VIII/208-9); Sen bir defa **istediğin** otomobile kavuşacaksın. (IV/114-22); Aslında **istedikleri** zaman çoban olmaya yönelirlerdi. (X/50-7); Onunla ben istediğim[için], ve benim **istediğim** biçimde, ancak o zaman. O zaman ve görüşmekten ziyade belki hesaplaşmak üzere bir buluşma vaki olabilir. (XVII/57-18); 'Restaurant'dan hırıltılı bir kadın sesi **çalındığı** kasetten fırlayıp sokağa saldırıyor. (XVII/87-21); Tam akşam ezanının önü sıra, sokakların **tenhalaştığı**, çarşı-pazarın **kapandığı** zaman. Ziya'yı öldüresiye dövüyorlar, dükkânı darmadağın ediyorlar.(VII/67-18); **Bastiğin** yeri toprak diyerek geçme tanı artık. (XVIII/8-6); **Bastiğin** o buğulanan toprak, güneşe kavuşup şehvetle gerilen anaç tarla, şu kesik kesik öten boz sakallı çayır kuşu, uzaklarda yayılan sürü senin. (XVIII/8-17) Bir kere yanılp bindik arabaya, artık ne söylesem boş, Bahtiyar Abi **bildiğinden** şaşmaz. (V/75-22); -Hatta **istediğin** bir şey olursa, Songül ile bana iletibilirsin. (VII/127-15); Âsim Bey, doktorun **anlattıklarını** [şeyleri] dinlerken -depresyon diyordu, mistik tarafları olan bir durum- oğlunun hasta olmadığını kavradı. (XVI/46-5); İnsanoğlu bu, bir yanı "kalk gidelim" derken; öte yanı "otur **oturduğun** yerde" der. Anlıyor musun? (IV/54-19); Bu seferki **bulduğu** sebebe gülüyordu. (X/110-8) Bekçi çocuğun **kaçtığı** yöne bakıp sövüyor. (V/45-13); O, **yattığı** yerden doğruluyor; gözlerini iri iri açarak: "Yok abi ya! Onlar büyük iş, bizi aşar" diyor. (IV/184-24); -Kenan'ın en **dayanamadığı** şeydir bu. (VIII/148-17)

-- 2. Y (F- + -mA- + /-DIK/)

Yapmadığı iş yok ki, hangisini sayayım. (IV/84-4);Galiba bunu **istemediği** bir kız ile evermişler. (VIII/188-7); -**Anlayamadığı** bir şey vardır. (VIII/108-16).

-- 3. Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK/)

Bir gün geliyormuş tâ Beylerbeyi'nde bir arkadaşının bahçesinden söküp getirdiği, **onca ihtimam ile büyüttüğü** ıhlamuru kesmişler. (I/61-9); Vay be!... Resmen kazan kaldırmışlar yani. Hem de Vakfın dağıttığı basın bültenleri, tertip ettiği konferanslara, panellere, ağırlığımız olsun diye siyasiler ile yürüttüğü dirsek temaslarına rağmen. (I/61-24); Bu defa yeşilliğin, yosunun, otun-çalının **çok olduğu** tarafa yanaşım. (II/62-12); Muhterem Bey **yeni aldığı** yatak-yorgan-karyola, yeni havlular, yeni terlikler, yeni sürahiler, bardaklar, çay fincanları ile yeni evinde yatacağı artık. (II/192-4); Meselâ, meselâ. Hangi müziği dinlersiniz, hangi filimleri seversiniz, **son okuduğunuz** kitap. (IV/194-3); Bu oto galerisi röntgenlenmek pozisyonunda, Yeni hadisenin **mükerreren**

gerçekleştiği üçüncü günün gecesinde... Galerinin kapısı açıldı ve bıyıklı iri yarı bir genç çıktı. (IV/13-25); Sonra köprü, sonra Galata, **yarım döndüğümüz**; zaman gökdenlenleri ile başka bir silüet kazanmış olan; yeni İstanbul: Mecidiyeköy, Maslak ve ilerisi. (V/115-7); **İlk gördüğü** kesik boğazından kan damlayan bir sığır başı idi. (VIII/38-4); Sonra **ilk baktığı** cebine bir daha baktı, oradaydı. (X/90-21); Artık odasındaki raflar dolduğundan kitapları **boş bulduğu** yerlere üst üste yığmaya başlamıştı. (XIII/83-23); - **Tam**¹⁴ **buyurduğunuz** gibi. (XIII/73-6); Aklım erdiğinde, **ilk hatırladığım** fotoğraflar arasında bu kulübenin mutlulukla tüten bacası var. (XV/25-14); Annemin **çok sevdiği** uçuk mavi, yassı küçük kolonya şişesi [vardı]. (XV/45-20); Turan da doğrusu macerayı zenginleştirmekten geri durmadı; **her attığı** adımla aşkının destanına yeni mısralar ekledi. (XV/75-6); Her yanda kendi sermayesinin **bir taraftan bulaştığı** reklâmlar, ışıklı panolar [var]. (XVII/87-3); **Sirtüstü uzandığım** yatakta gözlerimi kırpmadan öylece tavana bakıyor, kısacık geçmişimi düşünüyordum. (XVI/66-6); **Yalnız başına yaptığı** gözlemler kâfi mi geldi, yoksa dolaşmaktan mı yoruldu; kahvenin yan tarafına konulmuş masalardan birine oturdu. (XIX/119-3); **Bir geçtiği** yerden üç kere daha geçiyor. (XIX/119-2).

-- 4. Y (BF- (Zr + __ + F-) + /-DIK/)

fino bir onların ardından baktı, bir de dönüp **az önce** türkülerin **söylendiği** dere kıyısını gözden geçirdi. (VI/76-13)

-- 5. Y (BF- (Zr __ + N (İT + he) + __ F-) + /-DIK/)

Çocukluk döneminde bu amcanın çok ekmeğini yemiş, **şimdi Almanya'da olduğunu öğrendiği** oğlu ile güzel günler geçirmişti. (IX/9-20)

-- 6. Y (BF- (Zr + BF- (T + F-)) + /-DIK/)

Eski günler. Huzursuz, **hep tetikte olduğumuz** günler. Ama umutluyduk. Hayallerimiz, ideallerimiz vardı. (V/85-13)

-- 7. Y (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-DIK/)

Nihayet **günlerdir merak ettiğim** kişi ile karşı karşıya oturuyordum. (X/140-32)

-- 8. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-DIK/)

Apartmanı'nın kapıcı dairesine, **günlerce ağız ağıza konuştukları**; bu mekâna dalarak yürüdüler. (II/92-23)

¹⁴ Tam = tamamıyla

-- 9. Y (BF- (Zr + BF- (Ö + F1)) + /-DIK/)

Tüm dikkat kesildiği an, sırtında, tam belkemiğinin ortasında bir kaşınma oldu, silkindi. (X/90-6)

-- 10. Y (BF- (Ö + F1) + /-DIK/)

Adam aynı gülümseme ile «Hayır efendim» dedi, «siz yabancısınız: galiba, **park kurulduğu** günden beri çıkış yer değişmedi, öbür tarafta, şurdan gideceksiniz, doğru yürüyün, hiç sapmayın çıkışa ulaşırsınız» diye yumuşakça cevap verdi. (III/73-4)

-- 11. Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Vay be!... Resmen kazan kaldırmışlar yani. Hem de Vakfın dağıttığı basın bültenleri, **tertip ettiği** konferanslara, panellere, ağırlığımız olsun diye siyasilere ile yürüttüğü dirsek temaslarına rağmen. (I/61-24); Babam bunu anneme **ilan-ı aşk ettiği** günlerde göndermiş. (XV/45-21)

-- 12. Y (BF-bitirme + /-DIK/)

Öğrenmiş olduğu bu idi. (XVI/86-24)

-- 13. Y (BF- (T + BF- (İ + yF-)) + /-DIK/)

Demir Ağa'nın **ayngaya çıkmadığı** seneler[dir]. (VIII/188-15)

-- 14. Y (BF- (T + F-) + /-DIK/)

Sami **zihnine nakşettiği** resimlerle, kadının türlü halleri, hareketleri, arada bir kalkıp mağazada dolaşması, bir objeyi alıp şöyle bir incelemesi, bütün bunlarla dolu ve mutlu evin yolunu tutuyor. (XIII/153-18)

-- 15. Y (BF- (N2 (İT + ø) + F2-) + /-DIK/)

O anda elindeki silaha baktı. Tabanca onu **atış talimleri yaptıkları** poligona götürdü. (VII/177-18)

-- 16. Y (DBF- + /-DIK/)

Geride birkaç kişi kalmıştı. Rahmetli Merkez Kumandanı Seyfi Bey. Onun yeri ayrıydı. **Aynı kafaya hizmet ettikleri**¹⁵ İbrahim Efendi. Bir de Deli Ethem...(X/110-24) Şimdi gelelim zurnanın **zırt dediği** yere. (XIV/114-6); **Kendini harcadığı** fikri ne zaman, nasıl belirmişti? (XVI/86-2).

¹⁵ Kutlu, halk deyişlerini sıklıkla kullanan bir yazardır.

-- 17. Y (İBF- + /-DIK/)

Bir gün geliyormuş tâ Beylerbeyi'nde bir arkadaşının bahçesinden **söküp getirdiği**, onca ihtimam ile büyüttüğü ihlamuru kesmişler. (I/61-9); **Sulayıp süpürdüğü** yoldan geçse. (III/23-11); Dönüp daktiloya, **yazıp çıkardığım** sayfalara baktım. (XV/115-12); Bu **kısılp kaldığı** çıkmaz, bu her uzvunu ağır ağır kesen makas, bu nefes darlığı daha ne kadar sürebilirdi? (XIX/179-22).

-- 18. Y (SYC (BF-^{zorunluluk} (BF- (Zr + F-) + /-mA + yA mahkûm ol-/) + /-DIK/))

Yönetmenin yaptığı iş, yani **en sonunda yapmaya mahkûm olduğu** iş, hayatın hakikatini göstermek değil de, bu hakikati taşıyan sırta, o bilinmezliğe işaret etmektir. (VIII/208-20)

-- 19. Y (SYC (BF-^{başlama} (BF- (N2 + yF-) + /mA + yA başla-/) + /-DIK/))

Çünkü kendisi İncilâ Gülfem Hanım'ı uzun zamandır -yani bu bölgeye tayini[çıktığı] ve **mektupları dağıtmaya başladığı** zamandan beri- tanıyor; nedense bir türlü Almanya'dan dönmeyen kocası ile de tanıyor.(IX/29-6)

-- 20. Y (SYC (BF-^{niyetlenme} (Z T (ZYC) + Ö (ST + ø) + Vas. T (ST + he) + H T (İ + he) + F- + / -mA + yA niyetlen- /) + /-DIK/))

Ardısıra gâvurdan bir buğu gemisi satın alınıp Sultan Mahmud bu gemi ile Rodos'a gitmeye niyetlendiği sırada, yanında bulunan ricalden daha sonraları Nakibüleşraf olan Recep Paşa'ya geçmiş" (II/132-18)

-- 21. Y (BF- (Zr __ + N (İT + he) + __ BF- ([N2] + F2-)) + /-DIK/)

İncecik yoldan, iniş aşağı akıp gidişine, **bunca zamandır hasretini [hasret] çektiğim** sesine daldım. (II/82-2)

1.2.1.2.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-DIK/)

Fatmaanne **ömrünü [ömür] geçirdiği** bu mahalleden bahsederken sanki çürüyüp bir gece ansızın devrilen iri bir ağaçtan söz ediyor. (V/35-3); Ziyaretçilere rahat vermez, mezar sulayıp para isterler, **fırsatını [fırsat] buldukları** zaman her haltı yerler. (V/45-27); Görevliler ölen insanların yakınlarını (oğlunu-kızını); tatil yerlerinde bularak **vefat**

haberini [haber] verdiklerinde hep aynı cevabı aldılar: "Morga koyun, beklesin. Biz tatil dönüşü cenazeyi teslim alırız". (IX/69-12)

-- 1.2. N (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Şu oturduğum toprak, **sırtımı verdiğim** kayalar vardı. (II/82-6)

-- 1.3. N (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Sonunda tatmin oldu, **bunun karşılığı zannettiğim** portakalı büyük bir nezaketle uzattı. (X/70-15)

-- 1.4. N (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Hatunu bıraktığımız servili kabristan. (II/192-20); Cenevizin **küpü gömdüğü** yeri keşfedince sabredemeyip gündüz gözü kayaya yanaşmış. (II/42-3)

-- 1.5. N (ZYC + he) + Y (F- + /-DIK/)

Makalelerinin hemen hepsinde yazmayı düşündüğü çalışmalarının adını zikrederdi. (XII/52-21)

-- 1.6. N (İYC) + Y (F- + /-DIK/)

Belki de orada sadece **görmek istediklerimizi, olmak istediklerimizi**, özlem ve ihtiraslarımızı bulabiliriz. (VIII/208-11)

-- 1.7. N (Bağ. gr. (N (İ + he) + N (İ + he))) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK/)

Baktık olacak gibi değil, yani bu işlere ayırdığımız, **sohbeti zikri tamam ettiğimiz** ön odayı genişletelim, yanına bir de misafirhane ekleyelim diye ihvan ile müşavere kılıp gayrete geldik. (XII/12-1)

-- 1.8. N (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)

Eski dünya dediğimiz şey bir çam kozalağıdır, yeni sağılmış süt kokusudur, çimen yeşili ve yün kuşaktır. (VI/26-20)

-- 1.9. N (C + ø) + Y (F- + /-DIK/)

"Aaa... Nasıl yaptın bunu kız Arzu" dedikleri zaman duyduğum tatmin [bam-başkadır]. (IV/123-25)

-- 2. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Bak üstat, seni şimdi öyle bir yere götüreceğim ki, o **yurtdışında öğrendiklerin** yerle bir olacak. (V/75-17); **Gölgesine sığındığım** taş duvarın önünde "Top sahası" uzanıyor. (VI/86-13); Mümtaz aşağıda, **önüne çektiği** bir düz rahleye defterini kitabını yerleştirmiş çalışıyor. (VII/97-4); Kasabın çırağı Zeynel **boynuzundan tuttuğu** sığır başı ile dikilmiş sırtıyordu: (VIII/38-8); Sadede gelince direk Ahmet Ferit Bey'in **menekşeli mektuplarında verdiği** adresi çıkarıp amcaoğluna gösterdim.(IX/69-20); Kuafor Venüs'ün dükkânı önünde sefil, pısrık bir akasya vardı. Turan sen bir gece tut bunu sök; yerine **o kaymakamın bahçesinden aşırıldığı** görkemli bir mavi çam fidanını dik. (XV/75-9); Bunun yerine **dere kenarından kestikleri** iri kamışlarla çeper oluşturmuşlar. (XIX/19-13); Zaman **önüne kattığı** her şeyi süpürür. (XIX/49-25).

-- 2.2. Y T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK/)

Eğitim-öğretim ve istihdam politikası münasebeti ile vaktiyle kendisinin **mecliste ileri sürdüğü** -ve tabii o yıllarda olduğu gibi ondan sonra gelen yıllarda da, doğurduğu tartışma, isabetli teşhisi sebepleri ile daima hatırlanacak olan görüşlerine atıfta bulunuyor. (XII/42-2)

-- 2.3. Y T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Onu ayakta tutan ayakta tutan **Sahaflar'da geçirdiği** saatlerdi. (XIII/83-21)

-- 3. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Z T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Dönüşümüzde karşılaştığımız bütün değişmeler arasına İbrıkçı Haşim de karıştığı için bu hikâyeyi yazmak nasiboldu. (X/10-10)

-- 3.2. Z T (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)

"Aaa... Nasıl yaptın bunu kız Arzu" **dedikleri zaman duyduğum** tatmin [bambaşkadır]. (IV/123-25); Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüşü elinde menekşeler veya ne olduğunu ilk bakışta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in **herzaman buluştukları** yerde kendisini beklemesini. (XVII/17-9)

-- **3.3. Z T (ST + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Şu anda yazacaklarımı Fahrettin Bey düşündü mü, düşünmedi mi bilmiyorum ama bizim hikayeci kafası onun **eve gireceği anda düşündüklerini** şöyle sıraladı: (X/70-23)

-- **3.4. Z T (ZYC) + Y (BF- (T + F-) + /-DIK/)**

Hacı Hanım **bu isim ile sabahtan beri oturup tarikat tesbihine çöktüğü** yerden kalkıyor, çok net bir sesle yonca tarlasında söylenen türkülere, uzaklarda otlayan kuzulara gidiyor. (XVIII/58-28)

-- **4. Hedef Tümleci + Yüklem**

-- **4.1. H T (Zm + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Bize yaptığı iyilikleri buradan dizsen Fizan'a gider. (XVIII/48-6)

-- **4.2. H T (ST + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Baktık olacak gibi değil, yani **bu işlere ayırdığımız**, sohbeti zikri tamam ettiğimiz ön odayı genişletelim, yanına bir de misafirhane ekleyelim diye ihvan ile müşavere kılıp gayrete geldik. (XII/12-1)

-- **4.3. H T (İT + he) + Y (BF-bitirme + /-DIK/)**

Bunlar Fahrettin Beyin **kendilerine göstermiş olduğu** muamelenin hiç değişmeyeceğine inanmış insanlardı. (X/70-27)

-- **4.4. H T (İYC + he) + Y (BF-yetmezlik (BF- (Zr + F-) + /-(y)A + ø- + -mA- /) + /-DIK/)**

Sarışın, iri göğüslü, **çiklet çiğnemekten bir türlü vazgeçiremediği** sekreterinden, geniş iç açıcı renkler ve fayanslarla ve parlak kromajlı armatürlerle döşeli ılık banyosundan ayrıldı. (XVII/87-9)

-- **4.5. H T (C + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Su geçip gitsin diye açtığım bir kazma ağzı yoldan çıkan toprağı avuçladım. (II/82-16)

-- **5. Birliktelik Tümleci + Yüklem**

-- **5.1. Bir. T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-DIK/)**

Babasıyla beraber tekstil işi yaptıkları günlerden başladı, holdingin kuruluşuna kadar geldi. (V/95-4)

-- **5.2. Bir. T (İ + he) + Y (İBF- + /-DIK/)**

Gül ile gidip aldıkları silaha. (VII/177-17)

-- **6. Durum Tümleci + Yüklem**

-- **6.1. Dur. T (ZYC) + Y (F- + /-DIK/)**

Çünkü kertenkelenin **yırtarak açtığı** ipek çarşafın altından bütün bir tabiat sessizce gülümsemeye başlamıştı. (V/5-14) Gerçek **Bulut'la elinden tutup getirdiği** oğlu Kerem'dir. (XIX/149-22)

-- **6.2. Dur. T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Yayıyor tıpkı ses gibi **gücü nispetinde gittiği** yere kadar gidiyor; bunu farketmeye, kavramaya müsait alıcılar tarafından algılanıyor. (XI/71-1)

-- **7. Sınırlandırma Tümleci + Yüklem**

-- **7.1. Sın. T (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)**

Hani Sinan Çetin'in "Filim Gibi" programına çıkmıştı da, Çetin bunu **otuz yıldır görmediği** kızı ile buluşturmuştu. (XI/161-2)

-- **8. Miktar Tümleci + Yüklem**

-- **8.1. Mik. T (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)**

Milyon kere düşündüğü bu mesele yıldırım hızıyla bir daha geçti zihninden. (X/110-3)

-- **9. Özne + Yüklem**

-- **9.1. Ö (ST + ø) + Y (F- + /-DIK/)**

Otuz kişi bindiğimiz vagonun Moskova'da on yedi kişi indi. (IX/159-11)

-- **10. Karşılıklılık Tümleci + Yüklem**

-- **10.1. Kşl. T (Zm + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Onlarla kurduğu ilişkinin sınırlarını genişletmiş; kuşlardan ağaçlara, ağaçlardan tepelere, tepelerin arkasında kalan köylere kadar uzatmıştı. (XVI/26-5)

-- **11. Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- **11.1. Yö. T (ST + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Ferit'in **çarşıya doğru yürüdüğü** yaya kaldırımın yüz-ikiyüz metre ilerisinde öğretmen Oya Garip aynı yöne doğru ilerliyor. (XIX/29-1)

1.2.1.2.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Zaman Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Z T (ZYC) + H T (İYC) + Y (F- + /-DIK/)

Otobüsün **meydandan çıkıp kasabayı terketmek üzere girdiği** yol pek dardır. (VIII/68-5)

-- 1.2. Z T (İ +e- /-ken/) + H T (Zm + he) + Y (F- + /-DIK/)

Bir seferinde, evde, babamın **çocukken bana aldığı** ama benim değil de ara sıra onun çaldığı mızıkayı buldum. (XV/95-8)

-- 2. Zaman Tümleci + Zaman Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Z T (ZYC) + Z T (ZYC) + Y (F- + /-DIK/)

Birden ninemin **sabah namazına kalktığında, avluda abdest alırken -köylük** yerdeyiz, su musluktan akıyor, ibrik-leğen zamanı- **okuduğu** bir ilâhi geldi aklıma. Kâbe'nin yollar bölük bölüktür Dünya dedikleri bir gölgeliktir.(IX/99-13)

-- 3. Zaman Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem

-- 3.1. Z T (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Kahvenin karşısında Foto Tombul'un dükkânı, [dükkânın] önünde **yaz günleri bodur akasyanın gölgesine çektiği** körüklü makina...[vardı] (XV/35-11)

-- 4. Yer Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 4.1. Y T (ST + he) + N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-DIK/)

Çünkü kendisi İncilâ Gülfem Hanım'ı uzun zamandır -yani **bu bölgeye tayini [tayin] çıktığı** ve mektupları dağıtmaya başladığı zamandan beri- tanıyor; nedense bir türlü Almanya'dan dönmeyen kocası ile de tanışıyor.(IX/29-6)

-- 5. Yer Tümleci + Kaynak Tümleci + Yüklem

-- 5.1. Y T (İ + he) + Kay. T (İT + he) + Y (İBF- + /-DIK/)

Bir gün geliyormuş **tâ Beylerbeyi'nde[n] bir arkadaşının bahçesinden söküp getirdiği**, onca ihtimam ile büyüttüğü ihlamuru kesmişler. (I/61-9)

-- 6. Özne + Nesne + Yüklem

-- 6.1. Ö (İ + ø) + N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-DIK/)

Kemal ilk adımını [adım] attığı anda Zehra tetiğe bastı. (VII/177-7)

-- **6.2. Ö (ST + ø) + N (ST + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Bütün meydan bu muhteşem atışı alkışladığı, çığlıkların atıldığı bir hengâmede Oya'nın yavaşça yere yığıldığını kimse görmüyor. (XIX/159-27)

-- **7. Durum Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem**

-- **7.1. Dur. T (ZYC) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Bahçeden toplayıp çıkararak bir duvar dibine yığıdığım çalı-çırpı-çöp valla ne-redeyse bir kamyon doldurur.(IX/49-7)

-- **8. Durum Tümleci + Kaynak Tümleci + Yüklem**

-- **8.1. Dur. T (ZYC) + Kay. T (Bağ. gr. (Kay. T (İT + he) + (İT + he))) + Y (F- + /-DIK/)**

Bir başka gün **onca yüzünü dökerek Cağaloğlu kitapçılarından, yayınevle-**
rinden topladığı kitaplar-vakfa hâkim zihniyete aykırıdır diye-ortalardan kaldırılmış... (I/61-)

-- **9. Hedef Tümleci + Karşılıklılık Tümleci + Yüklem**

-- **9.1. H T (C + he) + Kşl. T (eks. ST + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Vay be!... Resmen kazan kaldırmışlar yani. Hem de Vakfın dağıttığı basın bülten-leri, tertip ettiği konferanslara, panellere, **ağrlığımız olsun diye siyasiler ile yürüttüğü** dirsek temaslarına rağmen. (I/61-24)

-- **10. Hedef Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem**

-- **10.1. H T (İT + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)**

Babama rüyada çektiğim nutkun bir parçası zihnimde dolaşıyordu: "Ruhumun bir kısmını satarak seçimlere girsem ne farkedir?" (XII/82-19)

-- **11. Karşılaştırma Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem**

-- **11.1. Kar. T (İT + he) + Y T (ST + he) + Y (BF- (T + F-) + -mA- + /-DIK/)**

Köyde fiyatlarıyla hayvanları ve türlü ziraat âletleri kayıt ve tesbit edilmiş oldu-ğundan, bu tereke **ziraat tarihi bakımından da başka yerde eşine rastlamadığımız**ız (Hep bu cümleyi kullanmak için geçirmişim ömrümü); tafsilatı ihtiva etmektedir (23); -dip notuna gidiyor- Bu terekeyi ayrıca neşredeceğiz." (XII/52-15)

1.2.1.2.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümleci + Durum Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Y T (ST + he) + Dur. T (ZYC) + H T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Yatılı mektepten kenar süsleri ile bezeyip annesine gönderdiği mektuplara[bakacak]. (XVII/37-25)

- 2. Özne + Ayrılma Tümleci + Varma Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Ö (Zm + ø) + A T (İT + he) + Vrm. T (İT + he) + Y (F- + /-DIK/)

Ben ilkokul dörtten beşe geçtiğim yaz babamdan ayrıldı. (V/25-12)

1.2.1.2.2. /-mİş/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.1.2.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mİş/)

Eskimiş, bildik şeyler. Makasçı yeşil bayrağı sallar. Bozkırdaki ıssız istasyonun çevresinde birkaç tavuk gıdaklar. Tiren şefi kırmızı kokartlı şapkasını çıkarır, esner. (I/41-17); Düdük sesi sararmış fotoğraflara uzanır. (I/41-14); Alınmış kararlar, verilmiş sözler vardı. (III/53-23); -Sami Bey hep kasırgaları, depremleri, kara sevdaları, ayrılıkları, intikamları, olmuş veya abartılmış maceraları anlatacak değiliz. (XIII/33-15)

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-mİş/)

Tek tük yalnız kalmış, cemiyetin dışında bırakılmış öyle olduğunu sanan filozofi düşkünlerine, ihtiyarlara kucak açmıştı. (XVI/86-21)

-- 3. Y (BF- (T + F-) + /-mİş/)

Cihan ortaya kurulmuş tahta iskelede tavandaki göbekli-ahşap işlemeyi onarıyor. VII/97-3)

-- 4. Y (BF- (Ö + F1-) + /-mİş/)

-Hanıma göstere göstere bazı kıymeti kalmamış kitapları, laf aramızda benimkileri de peyderpey tasfiye ediyorum. (XIII/73-18)

-- 5. Y (BF-_{yetmezlik} (BF- (N1 + F2-) + /-(y)A+ ø- + -mA- /) + /-mİş/)

Bir güçsüzlük, bir kararsızlık, mecrasını bulamamış bir dere gibi. (II/122-16)

-- 6. Y (DBF- + /-mİş/)

Müslümana evlilik şart diyerek; köyde kimsesiz ve **dul kalmış** bir kadını münasip görmüştü. (II/162-11)

-- 7. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-mİş/)

Yine sıfırı tüketmiş vaziyetteyiz, dedi. (IX/89-2)

-- 8. Y (İkl. (F- + /-mİş/) + (F- + /-mİş/))

Alkolik, ama **okumuş-yazmış**¹⁶ takımından olduğu belli, haneberduş bir adam. (XI/91-6)

1.2.1.2.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İT + he) + Y (F- + /-mİş/)

Cihan içini geçiriyor, **üzerine yapışmış** yongaları silkeliyor. (VII/97-23); **Çardaklı kahvenin önüne atılmış**, meydana bakan masalardan birine çöküyorlar. Masalar, sandalyeler düzeltilmiş, devrilen bardaklar toplanmış, Demirci Kerim çekip gitmiş, kahveye sükûnet avdet etmişti. (XIV/84-15); Tek tük yalnız kalmış, **cemiyetin dışında bırakılmış** öyle olduğunu sanan filozofi düşkünlerine, ihtiyaçlara kucak açmıştı. (XVI/86-21); Yalnız başına yaptığı gözlemler kâfi mi geldi, yoksa dolaşmaktan mı yoruldu; **kahvenin yan tarafına konulmuş** masalardan birine oturdu. (XIX/119-3).

-- 1.2. Y T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-mİş/)

Kamışların üzerinden kol atmış asi kara kabaklar sarı çiçekleriyle gülümsüyor. (XIX/19-13)

-- 1.3. Y T (ST + he) + Y (F- + /-mİş/)

Duvardaki çivilere asılmış elbiseler, çamaşırlar, sepetler ve torbalar; yer yatakları, partial ayakkabı kümeleri, su küpleri ve kap kaçak; acınası hallerine rağmen çocuğun gülücüğüne sığınmış bu demiryolu dünyasının münzevi duyarlılığını, alçak gönüllü direnişini sergiliyordu. (I/111-4); **Uzak yerlerden gelmiş** köylüler karşıya karşıya bakıyorlar. (X/50-16)

¹⁶ Ekin ikileme oluşturma işlevine de örnektir

-- 2. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-mİş/)

Elimde fırından aldığım sıcak yufkalar, tulum peyniri ve bir kilo kara üzüm ile matbaanın **camekânla ayrılmış** yazıhane bölümüne girdiğimde Şeref Bey numaralı gözlüklerini alınına doğru kaldırır: (XV/85-11)

-- 3. Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Seb. T (ZYC) + Y (BF- (T + F-) + /-mİş/)

Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, saçları birbirine karışmış haşarı kızları takarak düşe-kalka **yumuşayıp süngere dönmüş** tarlalara yürüdüler. (II/112-14)

-- 4. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Z T (ST + he) + Y (F- + /-mİş/)

Eve gelinceye kadar bu **her halde çok kullanılmış** mısrayı tekrarlıyorum. (XVII/67-16)

1.2.1.2.2.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Ö (İT + ø) + Y T (ek. ST + he) + Y (F- + /-mİş/)

Ev önlerinde **beyaz tülbenti Doğu'dan gelmiş** kadınlar... Eve ekmek getirecek kocalarını bekliyor. (V/135-1)

-- 1.2. Ö (İT + ø) + Y T (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mİş/)

Vezneciler'e yakın Helvacı Baba Tekkesi bitişiğinde, **üst katı bir yangında harap olmuş**, yıkılmak üzere olan ahşap bir binanın alt katında bir göz odada yatıp kalkar. (XIII/123-20)

-- 2. Nesne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. N (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-mİş/)

Bir de yanındaki koltuğa yığılmış, **başı önüne düşmüş** genç irisi muavin [var]. VII/7- 11)

1.2.1.2.3. /-(y)An/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.1.2.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)An/)

Ne ise, **olan** oldu. (V/105-14 Görevliler **ölen** insanların yakınlarını (oğlunu-kızını);tatil yerlerinde bularak vefat haberini verdiklerinde hep aynı cevabı aldılar: "Morga koyun, beklesin. Biz tatil dönüşü cenazeyi teslim alırız". (IX/69-12); Hem kızı kaçırarak, hem de **atılan** dayağın hesabını soracak. (XV/15-118)

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Yarım kalan yolculuğu belki bu evlilik ile tamamlanacaktı. (II/162-17); Akasya ağaçları, travers yığınları, bir köşede yakın köylerden birinde çıkan ve **vaktiyle işletilen** krom madeninden taşınıp getirilmiş, lakin maden kapanınca orada öylece bir tepecik olarak kalmış maden yığıntısı. (VIII/198-9);**Yeni kurulan** derneklere uğradım, panellere katıldım. (XII/82-17); **Son çıkan** bej ayakkabıları, hâkim yaka gömlekleri merak ediyor herkes. (XVIII/78-29); Kasıklarına doğru inen bir basınçla sidik torbası şişiyor, **alttan savrulan** kum taneleri gözlerime doluyordu. (X/30-15).

-- 3. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)An/)

Ne olmuşsa olmuş bir gün sınıf subayının **kaybolan** eşyaları kendi dolabından çıkınca şaşırılmış, meseleyi çözmek için fazla düşündüğünden olacak kafayı oynatmıştı. (X/110-5)

-- 4. Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)An/)

Davetiye gönderilen beş müteahhit de İdiris'in tanıdıklarıydı, işin ona verileceği belli olduğu için haklarını alıp çekildiler. (XIV/104-10)

1.2.1.2.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 1.1. H T (Zm + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Bize şehadetnâme veren müdürü keşfettin. (II/42-11)

-- 1.2. H T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Büyük Hanım'a kalan emlakı bu senin Ferit Bey kullandı.(IX/59-11)

-- 1.3. **H T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Gerçi kesin kabul yapılmamıştı ve **lojman diye dikilen** binaların damı akıyor, su tesisatı çalışmıyordu, olsun. (II/182-9); Güya **yıkıma gelen** dozercilerden birine felç inmiş. (III/43-6)

-- 2. **Kaynak Tümleci + Yüklem**

-- 2.1. **Kay. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Su geçip gitsin diye açtığım bir kazma ağzı yoldan çıkan toprağı avuçladım. (II/82-16)

-- 2.2 **Kay. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Taşradan gelen çoğu fakir aileler varmış etrafta. (V/35-1, 2)

-- 3. **Yer Tümleci + Yüklem**

-- 3.1. **Y T (Zr + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

İçeriye kurulan saç sobanın borusu tepeden çıkıyordu. (XV/25-16)

-- 4. **Zaman Tümleci + Yüklem**

-- 4.1. **Z T (ST + ø) + Y (F- + /-(y)An/)**

Geçen yaz olanları gazetelerde okuduk.(IX/69-9)

-- 5. **Nesne + Yüklem**

-- 5.1. **N (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Bu sesi duyan pazar esnafının yüzü aydınlandı, her yana bir ferahlık yayıldı. (XI/71-12)

-- 6. **Birliktelik Tümleci + Yüklem**

-- 6.1. **Bir. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Turan'ın **bu halk hikâyelerini aratmayacak bayılma sahnesi ile başlayan** aşkı uzun süre kasabalının dilinde dolaştı. (XV/75-3)

-- 7. **Yer Tümleci + Yüklem**

-- 7.1. **Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Akasya ağaçları, travers yığınları, bir köşede **yakın köylerden birinde çıkan** ve vaktiyle işletilen krom madeninden taşınıp getirilmiş, lakin maden kapanınca orada öylece bir tepelik olarak kalmış maden yığıntısı. (VIII/198-9)

1.2.1.3. Gelecek Zaman Bildirenler

1.2.1.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)AcAK/)

Hoca uzun bir "**okunacak** kitaplar listesi" yazdırmıştı. (I/81-1); **Dikeceğim** fidanları tamamladım. (II/112-5); Sahipleri **alacakları** üç-beş kuruştan çok "Yahu bu adamlar bu eski şeyleri ne yapacak acaba" diye içten içe sorup duruyorlar. (II/142-15); Kolay, para **gideceği** yeri bilir. (IV/114-7); Onun **anlayacağı** dilden şakaya vuruyorum. (V/75-10); **Yapılacak** ne kadar çok iş var. (V/135-21); Çocuklara muzır bir ses tonu ile **yapacaklarımı** anlatıyorum. (V/155-4); **-Atacağı** [şey] bir adım idi. (VII/97-26); Var mı **diyeceğin?** (VIII/78-8); "Orada biri var, onu görürsem **diyeceklerim** var" şeklinde cevapladım. (IX/69-24); Bana nasihat ediyorlar, hatta **yazacağı** yazıları ana hatları ile belirtiyorlar. (XII/32-9); Tahir Usta'nın arkadaşları, dükkân komşuları Ziya'yı karşılına alıp ona **yapılacak** şeyi şöyle tarif ettiler: (XII/53-24); İdiris bu sırada bir büyük hamle daha yaptı ve tesisin **kurulacağı** araziye devlete bağışladığını davul-zurna ile ilan etti. (XIV/104-4); **Yapılacak** işleri, tören programını, kendi konuşmasını tekrar tekrar gözden geçiriyordu [Çetin]. (XIV/154-6); Temel atma töreninin **yapılacağı** alan hınca-hınç dolmuş. (XIV/184-1); Binayı hazır edip **gelecek** heyete takdim etmemiz gerekir. (XIX/59-14)Götürüp evinin eşiğinden sokağa kadar **gececeği** yola serdim. (III/63-24).

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)AcAK/)

Bermutad giyeceğim şeyler, saçımın biçimi, onu nasıl karşılayacağımı düşünüyorum. (XVII/57-13)

-- 3. Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)AcAK/)

Mehmet Güleç gerçekten kilolu vücudu ve soyadına yakışataşkın gülümsemesi ile müşterileri duvara gerdiği kara perdenin önüne oturtur; "Nene yüzünün resmini alacağım, hele aç yüzünü" diye **vesikalık çektirecek** ihtiyar köylü kadınlarla cebelleşir, ömürlerinde nâmahreme yüzlerini göstermemiş bu kadınların umutsuz lakin inatçı dirençleri karşısında kan-ter içinde kalırdı. (XV/35-13)

-- 4. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)AcAK/)

Senin söylediğin umuma aykırı bir durum. Pek de **kabul edilecek** bir yanı yok yani. (IX/19-8)

-- 5. Y (BF- (T + F-) + /-(y)AcAK/)

Ömrü boyunca böyle **arkasından söylenecekleri** hesap ederek yaşayabilecek miydi? (II/122-19); Öteki öğretim üyeleri bu sebeple zikredilen konulara giremezler, onlar Köprülü'nün bir gün olup kendilerini **ele alacağı** günü beklerlerdi. (XII/52-23)

-- 6. Y (İBF- + /-(y)AcAK/)

Bozkırın bu küçük istasyonu neyi bekler? Hep **gelip-geçecek olan** bir şeyi bekler. (I/111-21)

-- 7. Y (... +(y)A **destan ol- +acak**)

Öyle ki **kasabaya destan olacak** cinsten. (VII/67-14)

1.2.1.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (C + ø) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Koca yolu geçiremediniz mi buradan? dedirtecek şekilde varlığını korumuş. (III/43-1); Başkalarına bıktırıcı gelecek "**yeter, kes be**" **dedirtecek** şekilde, makinalı tüfek gibi konuşuyordu. (XV/105-14).

-- 1.2. N (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)AcAK/)

Kızların **bu kalbi farkedecek** halleri yok, parayı verdiler, kikirdeyerek çekip gittiler. (XI/141-18)

-- 1.3. N (İ + ø) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Kelle alacak adam mı yok. (VIII/38-16)

-- 2. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 2.1. H T (İ + he) + Y (BF- (N2 + F2) + /-(y)AcAK/)

Ev önlerinde beyaz tülbenti Doğu'dan gelmiş kadınlar... **Eve ekmek getirecek** kocalarını bekliyor. (V/135-1)

-- 2.2. H T (İT + he) + Y (F- (Zr +F-) + /-(y)AcAK/)

Başkalarına bıktırıcı gelecek "yeter, kes be" **dedirtecek** şekilde, makinalı tüfek gibi konuşuyordu. (XV/105-14)

-- 3. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Z T (ST + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Şu anda yazacaklarımı Fahrettin Bey düşündü mü, düşünmedi mi bilmiyorum ama bizim hikayeci kafası onun eve gireceği anda düşündüklerini şöyle sıraladı: (X/70-23)

-- 4. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

İkisi de İstanbul'a, İstanbul'da incekleri İsmet'in Taksim-Sıraselviler'deki Bursa Apartmanı'nın kapıcı dairesine, günlerce ağız ağıza konuştukları bu mekâna dalarak yürüdüler. (II/92-23); Şu anda yazacaklarımı Fahrettin Bey düşündü mü, düşünmedi mi bilmiyorum ama bizim hikayeci kafası onun **eve gireceği** anda düşündüklerini şöyle sıraladı: (X/70-23)

1.2.2. Niteleme İşlevli Sıfat Yan Cümleleri

1.2.2.1. Geniş-Şimdiki Zaman Bildirenler

1.2.2.1.1. /-(y)An/) Biçimbirimi İle Yapılanlar

1.2.2.1.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)An/)

Lakin gürbüz ve **gülen** bu çocuk fotoğrafı, bu perişan vagon evin içine bir istikbal, bir aydınlık gelecek, bir umut ve sabır ilahisi fisıldıyordu. (I/111-1); Müşfik hatta **yalvaran** bir sesle: -Sinirlenme, sabahınan geldi. Baba evi demiş, dönmüş.(VII/47-9); Ötekiler kuyumcunun **yükselen** sesine dönerler. (VIII/78-3); Kuyumcu "çattık belâya" der gibi sağa sola bakınır sonra hafifçe de olsa **diklenen** bir tonda: Yahu belâ mısınız be! Almıyorum, yemiyorum, yemiyorum işte.(VIII/78-21); Kemal **üşüyen** ellerini oğuşturur, Kenan'ı izlemeye başlar. (VIII/168-22); **Artan** fiyatlardan, modadan konuşuluyor. (XVIII/78-28); Bastığın o **buğulanan** toprak, güneşe kavuşup şehvetle gerilen anaç tarla, şu kesik kesik öten boz sakallı çayır kuşu, uzaklarda yayılan sürü senin. (XVIII/8-17); **Düğümlenen** nefesini boşalttı. (VIII/38-21); **Uzaklaşan** çocuğun ardı sıra aynı kahveye girip aynı masaya oturduk. (X/140-30); **Beklenen** bir şeydi bu ama ölüm ölümdür. (XIII/83-8); Evden mi, eşten mi, çocuktan mı, işten mi, dünyadan mı, yaştan mı yarım kalmış bir bina, **sızlayan** bir yara. Nedir bu? Yeis... Yeis..." (XIV/24-21);

Neyse ki **yaralanan** olmadı. (XIV/204-19); Melek Hanım ayaklandı, sofraya ile Ahmet'in arasına girdi. Demek sadece genç umutları bilemiş, **filizlenen** hayallere su serpmiştir. (XVI/86-17); İmam bir elini omuzuna koyuyor, **okşayan** sesi ile: Olsun, ben sana öğretirim. (XVI/36-15); Göz alabildiğine uzanıp giden bozkır. **Parlayan** gün, **esen** yel. Kekik kokulu rüzgâr. Kulpuna yapıştığın sabandır. Demirini sen dövdün. Boyunduruk kayışını yağlayıp, ağacımı sen kestir. Senin o asırlık ellerinde yoğruldu bu âlet. (XVIII/8-12).

Bu yapının olumsuzlarıyla da karşılaşmıştır:

Hayallerim yıkılmış, küskün, **ötmeyen** kafes kuşlarına dönmüştüm. (X/30-31); İçimde bir **çözülme** düğüm var tabi. (XIV/24)

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Bazan kendimi alamayarak banliyö duraklarında, sigara izmaritleri ve raylar arasında **uzun süren** o düdükle sesini yeniden yakalamak için saatlerce dolaşırım. (I/101-2); Hayat sanki ve sadece bir "an"dır. Gelir-geçer... Bir nefes, **göz açıp-kapamakla**¹⁷ **tamamlanan** bir süreç. (I/111-23); Âdemoğlu dayalı-döşeli **tıkır tıkır işleyen** bir dünyanın ortasında. (II/82-25); Çardak altında **uzun süren**, çaylarla böreklerle süslenen bir sohbet. . Babam kendinden ve çiftlikten bahsediyor. Henüz bekâr olduğunu hissettiriyor. (V/65-10); Bir şehirlerarası otobüs gecenin ıslak karanlığını yara yara gidiyor. Saatlerdir gidiyor. Ses yok. Sanki hemen herkes uyuyor. Arada hafif horultular, **alçak sesle konuşanların** mırıltıları. (VII/7- 8); **Fırtınalı geçen** gençliğinden sonra durulmuş, sakalı salıp cami cemaatine katılmış. (IX/129-15); **Çisil çisil yağan** yağmura gözlerinden bir kaç damla yaş ilave ederek karanlığa karıştı. (X/140-4); Nerde o tahta kapılı, **eğilerek girilen** binbir kokulu ahşap helâlar, nerde bu modern tuvaletler. (X/10-21); Bu kalın adamın **gittikçe kalınlaşan**, göbük bağlayıp yağlanan damadı mı olmalı? (XVI/116-17); Bastığın o buğulanan toprak, güneşe kavuşup şehvetle gerilen anaç tarla, şu **kesik kesik öten** boz sakallı çayır kuşu, uzaklarda yayılan sürü senin. (XVIII/8-17); **Eskiden uygulanan** çok hoş bir döşemedir bu. (XIX/69-23); Gecekondu denilen ve **sürekli aşağılanan** bu yapıların sıcak-samimi bir havası var. (XIX/19-15); Onun varlığı ile hayat bulmuştu, **senelerdir gülmeyen** yüzü gülmüştü. (XIX/179-11).

¹⁷ Çok kısa bir süre anlamında kullanılmıştır.

-- 3. Y (DBF- + /-(y)An/)

İçimizden geçen¹⁸ ırmak. (I/21-1); Kalabalık bu defa yine topluca Topal Tahir Efendi'ye dönüyor; yine o sessiz, **iç bayıltan**, gözlerden yaşlar akıtan kahkahalar. (II/132-1); **Ama kağıt üzerinde havalanan** bu muazzam kadrodan sadece bir şaşkın ebe hanım kasabaya ulaşabildi. (II/182-20); **İçimi sızlatan** iskarpinleri [vardı]. (III/13-20); **Başında dikilen** Beşir Ağa sesini mümkün olduğu kadar yumuşatarak : Ben ölçüleri, malzeme miktarlarını, o **göz korkutan** koca tencereleri, tavaları öğrenirim. (IV/134-9); Zehra başını cama dayamış. **Ateş gibi yanan** alnını camın serinliğine bırakmış. Dalmış. (VII/7- 16); Şükretmesini bilmeyen, **gözü doymayan**, siniri tepesinde, para diye her bir yaramaz işe sarılacak hayırsız bir oğlan[dır]. (VII/17- 6); Ben bildiğimin andığım şekliyle anlatayım, **kafasına yatan** okur; **yatmayan** "amaan sıktı be" deyip atar. (VII/27-14); -Kenan!.. Gözünü seveyim elini çabuk tut.. Bu gidişle tireni kaçıracağız. (VIII/138-16); Çiçek kümelerinin ortasındaki alçak hasır iskemlesine çökmüş; **her an eli-kolu-dili işleyen** sevimli kadın. (XI/21-19); Cinsellik **aşkı kirleten** bir şey değil ki; hayatın kanunu böyle.(IX/19-4); Zahit Efendi zaten **yokluk içinde debelenen** kadına acımış olmalı ki, kocasının işini ona bağışlamış. (XV/65-19); Her gittiği yerde bir adama tutuluyor, çokluk tek taraflı, **alevi arşa çıkan** aşklar yaşıyor; hinterlandına giren erkekler etrafında pervane kesilseler de, o hiçbirine yüz vermeyip "taktığı" adama koşuyor. (XIV/74-13); Aklım erdiğinde, ilk hatırladığım fotoğraflar arasında bu kulübenin **mutlulukla tüten** bacası var. (XV/25-14); Turan da **ele avuca sığan** bir şey değil hani. (XV/65-25); Eğer kendisi karıştırmamışsa, bu kadar kıravat, çorap lastiği, işlemeli kol düğmesi arasından o gece için neyi seçeceğini bir defada tutturamamışsa, Neslihan Hanım'ın titizliği, **kılı kırk yaran** temizliği ve düzeni boşuna. (XVI/56-11); Ama âdemoğlunun içinde **kül yutmayan**, yalana dayanıklı bir taraf, bir güç merkezi var. (XVI/46-12).

-- 4. Y (İBF- + /-(y)An/)

Uzanıp giden yollar. (IV/74-26); Sonra bakışları **yayılp duran** kan lekesine kaydı. (VII/177-14); Gelip köşesine geçtiğinde bir cebinden kirlili bir mendil çıkarır, yere düzgünce serer, dört köşesine dört taş, eski usul, öylece bırakır. Yüzünü çokluk **gelip-geçen** araba seline döndürür. (XI/101-14); Dışarıda **akıp giden** bir hayat var. (XVI/86-14); Bu kalın adamın gittikçe kalınlaşan, **göbek bağlayıp yağlanan** damadı mı olmalı?

¹⁸ Yazarın ırmaktan kasdı güzellikler, incelikler, köy yaşamına ait değerlerdir.

(XVI/116-17); Nereden çıkmıştı şimdi bu bir kutu boyalı kalem. Bir yaldızlı çukolata. Bir avuç rengârenk bilye. **Ve kayıp giden** yıldızlar. (XVII/37-14).

Bu yapının ikileme işleviyle kullanıldığı örneğe de rastlanmıştır:

Geleni gideni hiç yok koca İstanbul'da. (XVIII/48-9)

-- 5. Y (BF- (T + F-) + /-(y)An/)

Annesinin donuk, **boşluğa bakan** bakışları, Başörtüsünün boğazını sıkıkan düğümü. (III/13-18); Güneş yükselmişti, tepelerde kuşlar dolanıyordu, uyanan böceklerin **birbirine karışan** vızırtısı garip bir uğultu yaratıyordu. (X/90-30); Yürüyor, ikindiye yetiştirmeye çalışan Seydali'nin **kiyamda duran** ince vücuduna bakarak, kar gibi eriyip yumuşuyor. (XVIII/28-22); Menekşelerin **birbirine karışan** renkleri onu hayallere taşıyor. (XIX/139-6).

-- 6. Y (BF- (İT + yF-) + /-(y)An/)

Âsim Bey, doktorun anlattıklarını dinlerken -depresyon diyordu, **mistik tarafları olan** bir durum- oğlunun hasta olmadığını kavradı. (XVI/46-5) Ben yıllar önce, **sizin tıpkınız olan** bir genç kız fotoğrafıyla karşılaştım. (XIII/143-20)

-- 7. Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)An/)

Antep'e gidince oranın **adı anılan** kabadaylarından biri olduğunu öğrendim.(IX/129-13); Bildiğimiz **kömür yakılan** silindir biçiminde emaye soba. (XIII/13-24).

-- 8. Y (BF- (N1 + F2-) + /-(y)An/)

Benliğini kuşatan o yapış yapış hâleyi bir yerinden delmeliyim. (XVII/27-11);

-- 9. Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Can veren bir hasmın başucunda o günleri, hep benim aleyhime işleyen işleri hatırlamaktan sıkılıyorum. (II/152-1); Koca İblis'in Halil!. Kim derdi ki böyle yataklarda sürünecek de, bir **su vereni** bulunmayacak. (II/152-19); **Su çeken** ayakkabılarımla sapı silik dolaşıyorum. (X/130-3).Buzdolabında soğuyan suyun **boğaz yakan** tadına benzer yani, yumuşaktır. [toprak testideki su] (XI/81-7).

-- 10. Y (BF- (N2 (ST + ø) + F2-) + /-(y)An/)

Yüksek tahsil yapan çocukları büyük şehirlere yerleşmiştir. (VIII/8-20); Tepe-lerde bir de **tam daireler çizen** kuşlar var. (X/50-20).

-- 11. Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr) + İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)An/)

Omuzunun üzerinden kuşa bakıyor. Sigara dumanından ve gazinonun ortasında alabildiğine yanan sobanın etrafında şamatayla okey oynayan genç irisi kalabalığın üzerinden aşan bakışları ile **uzun uzun o kesik kesik** öten kuşa bakıyor. (XVII/37-17) Kuyumcu Nazım Efendi el yıkamak için lavaboya yöneldi, yeşil sabunu aldı musluğu açtı; **cıl-cıl akan** suya tuttu ellerini. (VIII/138/1)

-- 12. Y (BF- (Zr + İBF-) + /-(y)An/)

Göz alabildiğine uzanıp giden bozkır. Parlayan gün, esen yel. Kekik kokulu rüzgâr. Kulpuna yapıştığın sabandır. Demirini sen dövdün. Boyunduruk kayışını yağlayıp, ağacımı sen kestir. Senin o asırlık ellerinde yoğruldu bu âlet. (XVIII/8-12)

-- 13. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-(y)An/)

Ferit'i düşündüğünde ne odun, ne soba, ne ev, ne sığınak, ne güvenlik, ne geçmiş, ne gelecek her şey siliniyor; ortada bulutsuz bir gökyüzü, bir gelincik tarlası, nar kuşları, yüce dağlar, **sürekli göz kırpan** bir yıldız kalıyordu (XIX/179-14) Bir de madalyonun **artık unutulmaya yüz tutan** öteki yüzü var. (I/31-10)

-- 14. Y (E + Zr __ + Y T (İ + he) + __ F- + -mA- + /-(y)An/)

Çünkü kendisi İncilâ Gülfem Hanım'ı uzun zamandır -yani bu bölgeye tayini[çıktığı] ve mektupları dağıtmaya başladığı zamandan beri- tanıyor; **nedense bir türlü Almanya'dan dönmeyen** kocası ile de tanışıyor.(IX/29-6)

-- 15. Y (B F- (Zr __ + Y T (eks. ST) + BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-)) + /-(y)An/)

Dalmış. Gelip geçen telgraf direklerine. **Arada sırada uzaklarda pır-pır eden** bir iki ışığa. Çok seyrek geçen arabalara. (VII/7- 18)

-- 16. Y (BF- (Zr __ + Yö. T (Zr + he) + __ F-) + /-(y)An/)

Kimsin, nesin, ne yer ne içersin, nerelisin, içinden misin; tatsız tuzsuz cümleler, **hemen öne eğilen** başlar, kızarmalar-bozarmalar falan-filan. (IV/34-9)

-- 17. Y (BF- (Zr __ + H T (İT + he) + BF- (Zr (Zr T (Zr + Zr)) + F-)) + /-(y)An/)

Yusuf **artık kendisine iyice kısa gelen** pardösüsünün içinde heyecandan titreyen sesi ile:—Haftalığı alayım ilk işim bi bot! (XVIII/68-17)

-- 18. Y (İBF- + -mA- + /-(y)An/)

Kasabanın kulağı kesik ihtiyarları, sırf bu küpün suyundan içmek, Emin Efendi'ye takılmak için kahveye gelir, **bitip tükenmeyen** domino partilerine otururlardı. (XV/35-8)

-- 19. Y (SYC (BF-başlama-sürerlilik + (BF- (N1 + F2-) + /-mAk + tA ol-/) + /-(y)An/))

Derviş bu **son nefesini vermekte olan**, ve köye ayak bastığından bu yana yediği-içtiği ayrı gitmeyen evliya kılıklı adama "hayır" diyemezdi. (II/162-13)

-- 20. Y (SYC (BF- (Zr __ + N1 + __ BF-yetmezlik + (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)A + ø- + -mA-/)) + /-(y)An/))

Bütün bir ordunun ağırlığını **doğru dürüst karnını bile [karın] doyuramayan** erler taşıyor.(IX/149-4)

-- 21. Y (SYC (BF-çalalama (Z T (ZYC) + Y T (İT + he) + Yö. T (İT + he) + /-mA + yA çalış-/) + /-(y)An/))

Peki niçin **her sabah, yani her bahar sabahı evden çıktığında bahçe kapısına varıncaya kadar üzerine sıçramaya çalışan** leylak dallarından bir tek salkım koparmayı düşünmedi. (III/63-1)

-- 22. Y (ZYC + yF- + /-(y)An/)

Vezneciler'e yakın Helvacı Baba Tekkesi bitişiğinde, üst katı bir yangında harap olmuş, **yıklamak üzere olan** ahşap bir binanın alt katında bir göz odada yatıp kalkar. (XIII/123-20)

-- 23. Y (((F2- + -sa + şe) + (F1- + ma-z)) + ((F2- + -sa + şe) + (F1- + ma-z)))

Böylece sahipleri **atsan atılmaz-satsan satılmaz**¹⁹ bu hatıra yükünden kurtulacak. (II/142-5)

-- 24. Y (...+(y)I yetiştirmeye çalış-+ an)

Yürüyor, **ikindiye yetiştirmeye çalışan** Seydali'nin kıyamda duran ince vücuduna bakarak, kar gibi eriyip yumuşuyor. (XVIII/28-22)

¹⁹ Bu yapı günümüzde kalıplaşarak deyimleşmiştir.

-- 25. Y (... +(y)A yakış- + -an)

Mehmet Güleç **gerçekten kilolu vücudu ve soyadına yakışan** taşkın gülümsemesi ile müşterileri duvara gerdiği kara perdenin önüne oturtur; "Nene yüzünün resmini alacağım, hele aç yüzünü" diye vesikalık çektirecek ihtiyar köylü kadınlarla cebelleşir, ömürlerinde nâmahreme yüzlerini göstermemiş bu kadınların umutsuz lakın inatçı dirençleri karşısında kan-ter içinde kalırdı. (XV/35-13)

-- 26. Y (... +(y)A tam otur- + an)

Hani "Ağa adam" derler ya, işte bu **Şehmuz'a tam oturan** bir şey.

-- 27. Y (... +ile irtibatı ol- + -an)

Bu hayattır. **Masal ile, rüya ile, dua ile irtibatı olan** şeydir. (VI/26-23)

-- 28. Y (... +(n)In aleyhine işle- + yen)

Can veren bir hasmın başucunda o günleri, **hep benim aleyhime işleyen** işleri hatırlamaktan sıkılıyorum. (II/152-1)

-- 29. Y (... +(y)A çal- + -an)

Gözlerini kıstı ve ufka doğru **iyicene açık griye çalan** denize baktı. (XVI/106-25)

-- 30. Y (ne i- + -düg + ü belirsiz....)²⁰

Babası malum suçtan içeri atılmış, çulsuz, diplomasız, **ne idüğü** belirsiz yabanın teki idim. (XV/105-8)

-- 31. Y (bir o yana bir bu yana gidip gel- + -en...)

Seren`le Ceren`in dayılarını rahatsız etmemek için fısıltıyla konuşmaları, Hamiyet`in **bir o yana, bir bu yana gidip gelen** yumuşak adımları. (V/25-19)

-- 32. Y (daha dünkü çocuk ol- + -an)

Elbetteki bunca yılın milletvekili Haşmet Altay`ın bulunduğu yerde, **daha dünkü çocuk olan** Hulusi`nin konuşması yakışık almaz. (XIV/54-25)

-- 33. Y (genç yaşından umul- + -ma- + -yan)

-Sana yaramaz bunlar efendi, bah gecenin yarısı, var get even, uşahların seni bekler; diyerek **genç yaşından umulmayan** bir olgunluk, babacanlık ile –hem de sırtımı sıvazlayarak- beni oradan yolcu eti. (IV/14-14)

²⁰ (İ-) fiilinin asli fiil olarak kullanıldığı örnektir.

1.2.2.1.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Yürürken annem yan gözle babama bakıp düşünüyor: Vay be! **Su arkını temizleyen** bir doktor. Çiftlik kendisinin olmalı. (V/65-8); Küf kokulu ve **badanaları dökülen**, duşu ve küveti ile tam tekmil sıkıştırılmış ve birinci sınıflığa bu çaba ile terfi etmiş, hat-ta «turistik» sayılabilecek bu «Hotel» in banyosu da sanki kendi banyosu. (XVII/87-13).

-- 1.2. N (İT + he) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Malum, ömrü uzun ama **gül kokusu duyulmayan** güller de var. (I/41-4); **Şükretmesini bilmeyen**, gözü doymayan, siniri tepesinde, para diye her bir yaramaz işe sarılacak hayırsız bir oğlan. (VII/17- 6).

-- 1.3. N (İT + he) + Y (BF- + (Zr + F-) + /-(y)An/)

Zehra aylardır çektiği yalnızlığı kendisi ile paylaşan, **acılarını bir parça hafifleten** bu makyajsız yüzü ile zeytin devşirmeye gelmiş bir muhacir kızını andıran Gül'e minnetle baktı. (VII/77-8); **Çalışma odasını çepeçevre çeviren**, tavana kadar uzanan kitap raflarına bakıyor. (XII/52-5).

-- 1.4. N (İT + ø) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)An/)

Yine baba evinde anası ile birlikte oturuyor, **rızıkı [rızık] veren** Cenab-ı Hak deyip çalışıyor. (I/51-4)

-- 1.5. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Annesinin donuk, boşluğa bakan bakışları, Başörtüsünün **boğazını sıkkan** düğümü. (III/13-18)

-- 1.6. N (İT + he) + Y (F1- (BF- (N2 + F2-) + -İn-) + /-(y)An/)

Sizin bu kasabaya olan kültürel katkılarınızı, **Tekke ve haziresinin elden geçirilmesini konu edinen** bir yazı yazıp, en çok satan gazetelerden birine göndereceğim. (VII/117-26)

-- 1.7. N (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Ben de gitsem, bir bilet alsam, **memleketi bir baştan bir başa kaplayan** şaşkınlık kervanına katılsam. (IV/214-6); **Geceyi rengârenk boyayan** ampullerle, hasırlarla örtülü taraçalara hiç bakmamıştı. (XVI/26-16).

-- 1.8. N (İ + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)

Ovayı bir baştan bir başa bıçak gibi kesen, geniş, kara, parlak, sıvışık bir yol açılıvermiş... (III/33-13)

-- 1.9. N (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Misafirler bu âlet üzerine **hacıyı doğrulayan** bir sohbeti koyulaştırıyorlar. (XVIII/58-7)

-- 1.10. N (İ + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

Akşamın mora çalan lacivert tülleri açık dükkân kapısı önünde **kaysı kokan** rüzgârlara kapılıp dalgalanmaya durdu... (III/53-18); Nimet'in babası diyor ki: Yahu bizim oranın toprak testileri meşhurdur. Ki suyu testiden içmenin de ayrı bir lezzeti vardır. Hafif **toprak kokan** bir serinlik. (XI/81-7).

-- 1.11. N (ST + ø) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, **kuyruk sallamadan başka bir iş beceremiyen** uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken, tutup da bu kafa ile bu yaştan sonra hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur. (X/60-13))

-- 1.12. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Kırık pencere camlarından geçen rüzgâr korkunç ıslıklar çalıyor. (VI/86-7); Zehra aylardır çektiği yalnızlığı kendisi ile paylaşan, acılarını bir parça hafifleten bu **makyajsız yüzü ile zeytin devşirmeye gelmiş bir muhacir kızını andıran** Gül'e minnetle baktı. (VII/77-8).

-- 1.13. N (ST + he) + Y (BF- (T + F-) + -mA- + /-(y)An/)

Esasen **hiçbir şeyi ciddiye almayan**, ama görünüşte ciddi bir adam olup çıkıyor. (XIV/44-25)

-- 1.14. N (Bağ. gr. (İ + B + İ) + he) + Y (BF^{-yetmezlik} + (BF- (İ + yF-) + /-(y)A + ø- + -mA- /) + /-(y)An/)

İnekle öküzü ayırt edemeyen horozdan korkan balkon çocuğu olmaktan kurtuldular. (XIX/79-3)

-- 1.15. N (Bağ. gr. (İ + İ) + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

Makinist Haydar'ın **ter ve tiren kokan** kucağında kayboluyorum. (I/101-23);

-- 1.16. N (Bağ. gr. (N (İT + he) + N (İT + he))) + Y (F- + /-(y)An/)
İnsanın içini, genç ömrünü alevlendiren çiçekler [var]. (II/12-13)

-- 1.17. N (İkl. (ZYC + ZYC) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Ve odada babasının **bitmek tükenmek bilmeyen** titizlenişleri ile şu kışı da sağ selâmet atlatıverse diye başından ayrılmadığı kanarya. (XVII/37-8)

-- 1.18. N (İYC + he) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Kafada yaz-kış takılı bir takke, yakasız gömlek, gömlek üstünde bir keçe yelek, şalvara benzer bir pantolon ve hepsinin üzerinde **cübbe mi, palto mu, pardösü mü olduğu anlaşılmayan** seko. (XIII/123-5)

-- 1.19. N (İYC) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)

Nasılsa önlerinde koca bir bahar, **bitmek bilmeyen** bir yaz, sonu gelmeyecek bir ömür vardı. (VII/57-15)

-- 1.20. N (Zm + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Belki de "hakikat aşkı" **onu avutan** idi. (XII/52-9); Nerden kaynaklanıyor? Acaba kimlerle görüşüyor? **Onu etkileyen** biri Bilmem, pek arkadaşı yoktur. (XVI/46-20)

-- 2. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Göğsü kıllı adam, **ağzının kenarından akan** salyalar.(III/13-17); Hacı Hâdi Efendi beyaz sakalı, nuranî çehresi ile hâlâ divitin pazen, Nazilli basması, kaput bezi, keten, patiska, naftalin, cenaze levazımatı, en çok da temizlik sırasında tahta zemine dökülen yanmış yağ ile talaş tozu kokuları arasında, **burnunun kemerine düşen** yuvarlak tel gözlüklerini ikide bir geriye ata ata Hamzanâme, Mü-zekki'n-Nüfus, Yunus Emre divanı okur. (VIII/8-13); İhtiyar kadın pencereden olup bitenleri seyrediyor, bu arada **kucağına tırmanan** sarman kediyi okşuyor. (XIII/163-20); **Vücuduna yapışan** siyah palto onu daha da uzun boylu gösteriyordu. (XVII/47-14); Helâları fir dönüyor, bir ara gözü **soyunma odasının kapı aralığından görünen** bir karaltıya ilişiyor. (XVIII/28-20).

-- 2.2. Y T (İT + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremiyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken, tutup da bu kafa ile bu yaştan sonra

hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur. (X/60-13); İstiyordu çünkü **yanında içini çeke çeke ağlayan** bir çocuk vardı. (XIX/149-7).

-- 2.3. **Y T (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + -mA- + /-(y)An/)**

Dilimle ne kadar "Affettim, hakkımı helâl ettim" desem de **içimde yine yatışmayan**, hakkımdan vazgeçmeyip intikam isteyen bir taraf var. (II/152-9)

-- 2.4. **Y T (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)**

Omuzunun üzerinden kuşa bakıyor. Sigara dumanından ve **gazinonun ortasında alabildiğine yanan** sobanın etrafında şamatayla okey oynayan genç irisi kalabalığın üzerinden aşan bakışları ile uzun uzun o kesik kesik öten kuşa bakıyor. (XVII/37-17)

-- 2.5. **Y T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)An/)**

Yine de hemen kendini topluyor; **üzerine hücum eden** kötümserliği bir fıkra veya yaşadığı bir komik olayı anlatarak geçiştirmek yoluna gidiyor. (XI/151-123)

-- 2.6. **Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Pencereden giren Zehra, bir yıl sonu müsamesesinde buluyor kendini. (VII/37-10); Atiye **tavana bakan** gözlerini kocasına çeviriyor. (XVIII/68-8)

-- 2.7. **Y T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Ama bence şu: Babam anneme **o koca ıhlamur ağaçlarının mor ve serin gölgesinde duran** bir sığınak, bir güvenli bölge, bir ilaç gibi gelmiştir. (V/65-20); Bu parmak kadar kuşun asırları doldurup gelen bir sesi vardı, **binlerce sayfaya yayılmış** maceraları vardı. (VI/26-10); Ortanca gelinlerinden biri **iç odadan fısıldayan** Hacı Hanım'ı cevaplıyor. (XVIII/58-24).

-- 3. **Kaynak Tümleci + Yükleme**

-- 3.1. **Kay. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Bahçelerden sarkan ağaç dalları leylaklar çoğu yerde birbirine kavuşarak yolu âdeta yeşil-serin-gölgeli bir tünele dönüştürmüştür. (VIII/68-7); Duvardaki resmin bana ne faydası var, deme kardeşim, bakarsın **resimden serpilen** asalet sana da bir miktar nasip olur.(IX/29-21); İnekle öküzü ayırt edemeyen **horozdan korkan** balkon çocuğu olmaktan kurtuldular. (XIX/79-3).

-- 3.2. Kay. T ($\dot{I} + he$) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Kalabalık bu defa yine topluca Topal Tahir Efendi'ye dönüyor; yine o sessiz, iç bayılтан, **gözlerden yaşlar akıtan** kahkahalar. (II/132-1)

-- 3.3. Kay. T (Bağ. gr. (Kay. T ($\dot{I} + he$) + Kay. T ($\dot{I} + he$) + Kay. T ($\dot{I}T + he$))) + Y (F- + /-(y)An/)

Dernekten, kahveden babamın gençliğinden gelen bir dostluk, bu da muhafazakâr. (V/75-6)

-- 3.4. Kay. T ($\dot{I}T + he$) + Y (F- + /-(y)An/)

Ve bir de **çocukluğumun saatinden gelen** tik-tak sesleri. (V/25-19)

-- 3.5. Kay. T ($\dot{I}T + he$) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Yenildi, içildi, **ses düzeninden sürekli yayımlanan** Klasik Türk Sanat Müziği parçalarına eşlik edildi. (IV/164-12)

-- 3.6. Kay. T ($\dot{I}T + he$) + Y (BF- (Zr + BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr) + F-) + /-(y)An/)

Sonra dönüp **gözlerimden artık pıtır pıtır dökülen** yaşları sildim. (II/192-22)

-- 3.7. Kay. T (Bağ. gr. ($\dot{I}T + B + \dot{I}T$) + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Arabadaki hemen bütün yolcular birbirleriyle konuşuyor, **insan sesi ve motor gü-rültüsünden oluşan** bir uğultu fon müziği gibi kesilmeksizin devam ediyor. (XIX/9-2)

-- 3.8. Kay. T (Bağ. gr. (ST + ST + ST + ST + ST + ST) + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Hizmet kervanını ite-kaka yola çıkardılar ve sokaklarında insandan çok başıbozuk köpekler dolaşan bu kasaba eskisine bir sağlık ocağı bağışlayıp; **hatta iki ebe, bir hem-şire, bir bekçi, bir kâtip, bir sağlık memuru, bir de doktordan oluşan** koca bir kadro da tayin ettiler. (II/182-12)

-- 4. Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. H T ($\dot{I} + he$) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Yüzümü yüzüne çeviriyorum; **talebeye ders anlatan** bir hoca ciddiyeti ile: İnsan bulunduğu yerde ya kök salıp genişler egemenlik ve güvenlik alanı kurar; ya da ... (IV/54-16)

-- 4.2. **H T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + -mA- + /-(y)An/)**

Mavi Kuş **ekime elverişli olmayan**, çorak, geniş mi geniş bir düzlükte, dümdüz giden yolda ilerlemekte, tekerlerden gelen ses bir ninniye dönüşmektedir. (VIII/117-26)

-- 4.3. **H T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)**

Ege sahillerini bir baştan bir başa **müzik diye yapılan** gürültü istila etmiş. (IV/164-17)

-- 4.4. **H T (İT + he) + Y (BF- (T²¹ + F-) + /-(y)An/)**

İnşaatın peşinde ejderha gibi dolanan adam gitmiş, yerine süklüm-püklüm bir ihtiyar gelmişti. (II/192-15)

-- 4.5. **H T (eks. İYC) + Y (F-bitirme + /-(y)An/)**

Elmayı delip geçtikten sonra yoluna aynı hızla devam ediyor ve **kalabalığın arasında gösteriyi seyre gelmiş olan** Oya'nın kalbine saplanıyor. (XIX/159-23)

-- 5. **Özne + Yüklem**

-- 5.1. **Ö (İT + he) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)**

Üç haftalık bir İstanbul seyahatinden başka özelliği bulunmayan hayatı bitecek ve bir daha saatine bakamayacak. (X/60-30)

-- 5.2. **Ö (İT + ø) + Y (F- + /-(y)An/)**

Kapalıçarşı'nın zenaat erbabı, küçük esnafı git git azalmış, ülke turizme iyice açılmış, deri sanayii, halı-kilim alışverişi, kuyumculuk büyük boyutlara erişmiş, döviz ticareti yaygınlaşmış, **Türkiye'nin kalbi denilen** bu büyük çarşıda yolunu bulan; zengin olan gırla. (I/51-7); **Her yanları dökülen** bir ahşap evde oturuyorlardı. (V/125-14); Bunun için her-şey hazır değil mi? Akademik kariyerim, yurt dışı tecrübem, lisan bilirliğim, bilhassa **sizden bana tevarüs etmesi gereken** liberal geçmişim"... (XII/82-3)

-- 5.3. **Ö (Bağ. gr. (İT + İT + İT + İT + İT + İT) + ø) + Y (F- + -mA- + /-(y)An/)**

Sürprizi, heyecanı, macerası, zevki, sevişmesi, gülüşmesi olmayan mazbut bir yakınlaşma; bir mantık evliliği. (IV/34-28)

-- 5.4. **Ö (ST + ø) + Y (F- + /-(y)An/)**

Sualtı filmlerinin çevrildiği **sihirli ışıklar dolaşan** bir yer arıyordum. X/30-3)

²¹ Benzerlik tümleci

-- 6. Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Seb. T (ZYC) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

Bastığın o buğulanan toprak, **güneşe kavuşup şehvetle gerilen** anaç tarla, şu kesik kesik öten boz sakallı çayır kuşu, uzaklarda yayılan sürü senin. (XVIII/8-17);

-- 6.2. Seb. T (ZYC) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)An/)

Dilimle ne kadar "Affettim, hakkımı helâl ettim" desem de içimde yine yatışmayan, **hakkımdan vazgeçmeyip intikam isteyen** bir taraf var. (II/152-9)

-- 6.3. Seb. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Yusuf artık kendisine iyice kısa gelen pardösüsünün içinde **heyecandan titreyen** sesi ile: —Haftalığı alayım ilk işim bi bot! (XVIII/68-17)

-- 7. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Dur. T (ZYC) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)An/)

-**Tekerlekleri tekmeleyerek havasına bakan** Kenan omuzunun üzerinden: Olur, geç otur, yerimiz var. (VIII/148-5)

-- 7.2. Dur. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Ah Cihan, ah!..**İçinde ezan sesine bürünmüş [bir şekilde] yatan** Cihan. (VII/87-17)

-- 7.3. Dur. T (İ + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)

Tiksinti ile yüzünü buruşturan kadın bardağı iade eder. (VIII/58-24)

-- 8. Miktar Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. Mik. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Hediye **dizlerine [kadar] varan** parlak kara çizmelere baktı, gülümsedi. Ya... Sı-cacık. Karda-çamurda tam bizim köye göre. İsmet ağam göndermiş. Ava-mava giderken giysin demiş. İyidir İsmet ağam. (II/92-10)

-- 8.2. Mik. T (ST + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)An/)

Ama nerde **o sabahlara kadar tezgâh başında duran** Arif; yarım adam olmuştu. (VII-17- 1)

-- 8.3. Mik. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Çalışma odasını çepeçevre çeviren, **tavana kadar uzanan** kitap raflarına bakıyor. (XII/52-5)

-- 9. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. Z T (ST + he) + Y (BF-başlama-sürerlilik + (BF- (N2 + F2-) /-mAk + tA ol-) + /-(y)An/)

Şemsettin koltuğunda yarım dönerek, o sırada çiçek koklamakta olan Çetin'e: İlimizde doğmuş, yetişmiş, muhterem bir büyüğümüzdür, hem belki tesis ile tarih arasında bir irtibat kuracaktır, bilemiyorum, diye güya bir açıklama getiriyor. (XIV/14)

-- 9.2. Z T (Bağ. gr. (ZT (İkl.) + (ZT (İkl.) + (ZT (İkl.))) + Y (F- + /-(y)An/)

Odadaki kalabalık hastalıktan hastalığa, ölümden ölüme, felaketten felakete hatırlanan bir boşluk [hali ile], bir her şeyden vazgeçme hali ile havadaki gergin sessizliği yumuşatmaya çabılıyor. (II/152-15)

-- 10. Birliktelik Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. Bir. T (Bağ. gr. (İT + İT + İT) + he) + Y (BF-sürerlilik + /-(y)An/)

Onlar, o demiryolu adamları, lacivert üniformaları, sarı parlak kokarlı şapkaları, fesrengi apoletleri ile süregelen bir asaletin son temsilcileri sayılsalar da; benim için hep el örgüsü yün kazaklar, yün başlıklar, buz tutmuş bıyıklar ve beklemekten, ufukları gözlemekten donmuş heykeller olarak kalacaklar. (I/111-13)

-- 10.2. Bir. T (Bağ. gr. (Bir. T (İ + he) + Bir. T (İ + he))) + Y (F- + /-(y)An/) Çardak altında uzun süren, çaylarla böreklerle süslenen bir sohbet. . Babam kendinden ve çiftlikten bahsediyor. Henüz bekâr olduğunu hissettiriyor. (V/65-10)

-- 11. Ayrırma Tümlenci + Yüklem

-- 11.1. A T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Yerlerin çatır çatır buz tuttuğu, dağlardan kopan kırbaç gibi bir rüzgarın yaladığı bu şehirde, gömleğinin önü açık elleri cebinde, çıplak ayaklarında kırkdört numara trabzon lastikleri ile dolaşan, şehrin tek caddesinde günler boyu bir aşağı bir yukarı söylenerek gezen bu kara yağız genç dikkatimi çekmişti. (X/140-7)

-- 12. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 12.1. Vas. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Mozaik merdivenlerle inilen bir yeraltı pasajı sanki. (X/10-16)

-- 13. İlgi Tümlenci + Yüklem

-- 13.1. İl. T (C + he) + Y (BF- (Zr + BF- (N2 + F2-)) + /-(y)An/)

Oya ona "Gelmezsen müstafi sayılacaksın, çabuk dön, raporla falan hallederiz, hem çocuk çok özledi" diye yarı rica, yarı tehdit içeren bir mektup attı. (XIX/49-6)

-- 14. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 14.1. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Kasıklarıma doğru inen bir basınçla sidik torbası şişiyor, alttan savrulan kum taneleri gözlerime doluyordu. (X/30-15)

1.2.2.1.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Birliktelik Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. N (ST + he) + Bir. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Zehra aylardır çektiği yalnızlığı kendisi ile paylaşan, acılarını bir parça hafifleten bu makyajsız yüzü ile zeytin devşirmeye gelmiş bir muhacir kızını andıran Gül'e minnetle baktı. (VII/77-8)

-- 2. Nesne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. N (ST + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bir yanda metruk bir fabrikanın üzerine üç-dört sıra dikenli tel çekilmiş bahçe duvarları; öte yanda yeşilalanı yoldan ayıran tel örgüler [var]. (XI/21-12)

-- 3. Nesne + Miktar Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. N (Bağ. gr. (N (İT + he) + N (İT + he) + N (İT + he) + N (İT + he))) + Mik. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bozkır'ın güneşini, yağmurunu karımı, bıçak gibi rüzgârını kırk yıldır yiyen yüzü, tunç renginden demir siyahına giden yüzü gerildi. (XVIII/38-9)

-- 4. Nesne + Karşılaştırma Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. N (Bağ. gr. (N (İT + ø) + N (İT + ø))) + Kar. T. (Zm + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)An/)

Maaşı da, durumu da benden kötü olan, lâkin ben önce araba almış biri ise sadece acı gerçekleri fısıldadı. (IV/44-19)

-- 5. Yer Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 5.1. Y T (İT + he) + Ö (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Hizmet kervanını ite-kaka yola çıkardılar ve **sokaklarında insandan çok başıbozuk köpekler dolaşan** bu kasaba eskisine bir sağlık ocağı bağışlayıp; hatta iki ebe, bir hemşire, bir bekçi, bir kâtip, bir sağlık memuru, bir de doktordan oluşan koca bir kadro da tayin ettiler. (II/182-12)

-- 5.2. Y T (İT + he) + Ö (İ + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

Kimi yerini yurdunu terkedip, toprağını bırakıp bu köhne evlere sığmıyor; kimileri de **etrafı duvarlarla çevrili kapısında güvenlik bulunan** steril sitelere. (V/135-17)

-- 6. Yer Tümlenci + Durum Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Y T (İ + he) + Dur. T (İ + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)

Karyolada horultular içinde göğsü bağı açık yatan babasına son bir bakış fırsatı evinden çıktı. (X/140-2)

-- 6.2. Y T (ST + he) + Dur. T (Bağ. gr. (Dur. T (eks. ST + he) + Dur. T (eks. ST + he))) + Y (F- + /-(y)An/)

Yerlerin çatır çatır buz tuttuğu, dağlardan kopan kırbaç gibi bir rüzgarın yaladığı bu şehirde, gömleğinin önü açık elleri cebinde, çıplak ayaklarında kırkdört numara trabzon lastikleri ile dolaşan, şehrin tek caddesinde günler boyu bir aşağı bir yukarı söylenerek gezen bu kara yağız genç dikkatimi çekmişti. (X/140-7)

-- 7. Yer Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Y T (İ + he) + Y T (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)An/)

O yaz sadece **Fransa'da evinde yalnız yaşayan** on beş bin yaşlı Fransız hayatını kaybetti.(IX/69-10)

-- 8. Yer Tümlenci + Miktar Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. Y T (İT + he) + Mik. T (İT + he) + Y (BF- (Zr (ZYC) + F-) + /-(y)An/)

Yerlerin çatır çatır buz tuttuğu, dağlardan kopan kırbaç gibi bir rüzgarın yaladığı bu şehirde, gömleğinin önü açık elleri cebinde, çıplak ayaklarında kırkdört numara trabzon lastikleri ile dolaşan, şehrin tek caddesinde günler boyu bir aşağı bir yukarı söylenerek gezen bu kara yağız genç dikkatimi çekmişti. (X/140-7)

-- 9. Zaman Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. Z T (İT + he) + Y T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Hacı Hâdi Efendi beyaz sakalı, nuranî çehresi ile hâlâ divitin pazen, Nazilli basması, kaput bezi, keten, patiska, naftalin, cenaze levazımatı, en çok da **temizlik sırasında tahta zemine dökülen** yanmış yağ ile talaş tozu kokuları arasında, burnunun keme-rine düşen yuvarlak tel gözlüklerini ikide bir geriye ata ata Hamzanâme, Müzekki'n-Nüfus, Yunus Emre divanı okur. (VIII/8-13)

-- 9.2. CBE + Z T (ST + he) + Y T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Manevra hattına çekilmiş; **kimbilir ne zamandan beri orada bekleyen** birkaç paslı kara vagon [var]. (VIII/198-6)

-- 10. Ayrılma Tümlenci + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. A T (İT + he) + Yö. T (Zr) + Y (F- + /-(y)An/)

Zehra özenle taranmış, **iki omuzundan aşağı sarkan** iki örük saçları, sarı saçların ucundaki bembeyaz kurdelları ile kürsüde. (VII/37-13)

-- 10.2. A T (İT + he) + Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bozkır'ın güneşini, yağmurunu karını, bıçak gibi rüzgârını kırk yıldır yiyen yüzü, **tunç renginden demir siyahına giden** yüzü gerildi. (XVIII/38-9)

-- 11. Birliktelik Tümlenci + Karşılaştırma Tümlenci + Yüklem

-- 11.1. Bir. T (Bağ gr. (ST) + (İT) + (İT) + (İT) + (İT) + (ST) + (ST) + he) + Kar. T (ST + he) + Y (BF- (Zr (Bağ. gr. (Zr + B + Zr)) + F-) + /-(y)An/)

Elinde beyaz, spor bir çanta, gözünde güneş gözlükleri, ekose eteği, beyaz ce-keti, su yeşili gömleği, topuksuz spor ayakkabıları, at kuyruğu yapılmış, saçlarıyla neredeyse bir lise öğrencisi kadar genç ve dinç görünen Oya. (XIX/29-6)

-- 12. Birliktelik Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 12.1. Bir. T (Bağ. gr. (ST + B + İT) + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Sıcak iklimlerin türlü bitkilerinden, ekvator ormanlarından çıkıp gelmiş bir yaprak, çiçek, kuş ve ağaç kalabalığı ile camlara oturan buzlar. (XVII/37-3)

-- 13. Vasıta Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 13.1. Vas. T (İT + he) + N (ST + ø) + Y (F- + /-(y)An/)

Artık iki sarı maden lülesinden bilek kalınlığında sular akıtan çeşmeye vardı.
(VII/37-23)

-- 14. İlgi Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 14.1. İl. T (İT + he) + N (Bağ. gr. (E + ø) + (E + ø)) + Y (F- + /-(y)An/)

Hani birbirinin sözlerine 'Evet, evet' diyen tasdikçi anlaşmış insanlar vardır.
(X/70-5)

1.2.2.1.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Zaman Tümlenci + Ayrılma Tümlenci + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Z T (İT + he) + A T (İ + he) + Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Akşamın alacasında mordan laciverde doğru tüllenen gök kubbe vardı. (II/82-7)

-- 2. Yer Tümlenci + Karşılaştırma Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + Kar. T (ST + he) + N (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Samet dedesinin dizi dibine ilişmiş, yüzünde bir çocuktan ziyade bir yetişkin hüznü olan Ferit'e baktı. (XIX/79-3)

1.2.2.1.2. /-mA- -z/, /-°r/ Biçimbirimleri ile Yapılanlar

1.2.2.1.2.1 Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mA- + -z/)

Buğular arasından makinist Haydar, iki kolunu yana açarak iri-yarı bir masal kişisi gibi çıkıyor; isten, kömür tozundan, terden ve dumandan kararmış, ocak önünde kızıl alev ile yanmış yüzünde dişlerinin **inanılmaz** beyazlığını parlatarak beni kucaklıyor. (I/101-17); Yerli yazarları pek tutmuyor, ama aralarında sevdikleri de varmış. Oğuz Atay, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, popüler yazarları hiç tutmuyormuş. Ben laf olsun tencere dolsun diye liseden aklımda kalan bir isim çitlatıyorum. Yine o **dayanılmaz** gamzeli gülüş. (IV/194-28); Şükretmesini bilmeyen, gözü doymayan, siniri tepesinde, para diye her bir **yaramaz** işe sarılacak hayırsız bir oğlan. (VII/17- 6); Birden sol ayağının üzeri kaşınıyor. Tatlı, **dayanılmaz** bir kaşıntı. (XII/42-24).

-- 2. Y (DBF- + /-mA- + -z/)

Ha, bir de sahaflar ve kitaplar ile **adı anılmaya değmez** bir dergi var. (XIII/33-25); **Ele avuca sığmaz** pire gibi bir adam. (XIX/79-23)

-- 3. Y (... +(y)A benze- + -r)

Kafada yaz-kış takılı bir takke, yakasız gömlek, gömlek üstünde bir keçe yelek, **şalvara benzer** bir pantolon ve hepsinin üzerinde cübbe mi, palto mu, pardösü mü olduğu anlaşılmayan seko. (XIII/123-5)

1.2.2.1.3. /-DIK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.2.1.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-DIK/)

Gül, tecrübeli kişilerin o herşeyi bilen ses tonuyla: Peki, senin dediğin olsun. Ama böyle bir karar verirsen mutlaka benim haberim olsun, anlaştık mı? Bir yeşil deniz canım, **bildiğin** ağaç denizi. Elmalar, armutlar, efendi kütüt kütür yeşil erik. Yanakları kı-zarmış ballı şeftaliler. (II/12-4); Sualtı filmlerinin **çevrildiği** sihirli ışıklar dolaşan bir yer arıyordum. (X/30-3); Tam çıkıyordum ki kulağıma uzaktan uzağa **tanıdık** bir ses geldi. (X/10-23).

-- 2. Y (DBF- + /-DIK/)

Siyaset çirkefti. İnsanların **birbirini yediği**, insanların **alınıp satıldığı** yerd. (XVI/86-9)

1.2.2.1.4. /-(y)AcAK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.2.1.4.1 İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Turan'ın bu **halk hikâyelerini aratmayacak** bayılma sahnesi ile başlayan aşkı uzun süre kasabalının dilinde dolaştı. (XV/75-3)

1.2.2.2. Geçmiş Zaman Bildirenler

1.2.2.2.1. /-mİş/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.2.2.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mİş/)

Çay ocağında karanlık yüzlü bir adam. Tezgâhta üç gözlü bir aygaz. İki aliminyum tencere, **kararmış** menemen tavaları, perişanlık. (VI/56-16); **Kararmış** kalbini aydınlat, bizden al, ona kat. (VI/66-2); Silmeyi bıraktı, omuzunun üzerinden korku ile **irileşmiş** gözleriyle kapıdan yana baktı. (VIII/38-2); İşte İlhan o **küllenmiş** ocağı eşeliyor. Hacı Hâdi Efendi beyaz sakalı, nuranî çehresi ile hâlâ divitin pazen, Nazilli basması, kaput bezi, keten, patiska, naftalin, cenaze levazımatı, en çok da temizlik sırasında tahta zemine dökülen **yanmış** yağ ile talaş tozu kokuları arasında, burnunun kemerine düşen yuvarlak tel gözlüklerini ikide bir geriye ata ata Hamzanâme, Müzekki'n-Nüfus, Yunus Emre divanı okur. (VIII/8-13); Bu kahveci az adam değil, şu **sönmüş** tekkenin ihvanındandır belki.(IX/59-26); Tam çıkıyordum ki kulağıma uzaktan uzağa tanıdık bir ses geldi. "Boş geçmiyelim efendiler". Aman dedim bizim Haşim Ağa. Döndüm, tamam o. Sakalı uzamış; **çökmüş** yüzünde ufacık gözleri ile mestli lastikli ibrikçi Haşim. (X/10-25); Lokantaya taze sağılmış süt kokusu ve **çiğnenmiş** çimen kokusu birlikte yayıldı. (XII/72-7); Sami **kurulmuş** makine gibi: -Hayır. İki bekâr abla ile beraber yaşayıp gidiyoruz. (XIII/143-12); Ne lokanta kalmış, ne bilardo masası. (XVI/46-14); **Kızarmış** francalanın kırmızımtraklığı, birkaç marul yaprağı ve zeytinlerin yeşili, beyaz üzerine mavi damalı masa örtüsü, küçük eflatun yaprakçıklarla süslü çay fincanları, ortada bir demet menekşeyi kucaklayan küçük vazo ile Fetanet Hanım'ın kahvaltı sofrası, sevimliydi, zarifti. (XVI/106-4); Elllerinde **sıkıştırılmış** fileleri ile ikiyüzelli gramlık koyun kıyması almak için saatlerdir kuyrukta bekleyen insanlar [vardır]. (XVIII/48-23).

-- 2. Y (F- + -mA- + /-mİş/)

Şehrin kıyıcığında kendisi gibi Anadolu'dan gelmiş birkaç arkadaş, bir göz oda bulmuşlardı zorlukla. Islak odunlar, tüten bir soba, **yıkanmamış** çamaşırlar, yemek nöbeti, kuru-pilav. (I/81-12);[Bir vakit bir adamın karısını burada öldürdüğü için ‘kanlı ev ‘ olarak anılan binanın] Etrafını **budanmamış** ağaçlar, yılan delemez olmuş çalılar, otlar kaplamış. (VI/86-6)

-- 3. Y (BF- (Zr + F-) + /-mİş/)

Yeni doğmuş bir oğlak kadar sevimliydi. (II/82-1); Eski dünya dediğimiz şey bir çam kozalağıdır, **yeni sağılmış** süt kokusudur, çimen yeşili ve yün kuşaktır. (VI/26-20); Zehra **özenle taranmış**, iki omuzundan aşağı sarkan iki örük saçları, sarı saçların ucundaki bembeyaz kurdelları ile kürsüde. (VII/37-13); Lokantaya **taze sağılmış** süt kokusu

ve çiğnenmiş çimen kokusu birlikte yayıldı. (XII/72-7); Çalışma odasını çepeçevre çeviren tavana kadar uzanan kitap raflarına bakıyor. **Özenle ciltlenmiş** kitaplarına, gümüş, antika eşyalarına. (XII/52-6); Evden mi, eşten mi, çocuktan mı, işten mi, dünyadan mı, yaştan mı **yarım kalmış** bir bina, sızlayan bir yara. Nedir bu? Yeis... Yeis..." (XIV/24-21).

-- 4. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-mİş/)

Zakir Efendi **bir miktar medrese görmüş** ehl-i tarik bir adam. (XIII/123-26)

-- 5. Y (BF- (Ö + F2-) + /-mİş/)

Rengi atmış halı yüzleri ile ot yastıklar ve bir miktar sandık eşyası [vardı]. (II/142-8); Arzu çaktırmadan **rengi atmış** koltuk kılıfları bakıyordu. (IV/44-7); Remzi Bey rengi atmış fotörünü başına geçirip, eski deri çantasını yüklenerek vedalaşıyor.(IX/49-4).

-- 6. Y (BF- (N2 + F2-) + /-mİş/)

Onlar, o demiryolu adamları, lacivert üniformaları, sarı parlak kokartlı şapkaları, fesrengi apoletleri ile süregelen bir asaletin son temsilcileri sayılısalar da; benim için hep el örgüsü yün kazaklar, yün başlıklar, **buz tutmuş** bıyıklar ve beklemekten, ufukları gözlemekten donmuş heykeller olarak kalacaklar. (I/111-13)

-- 7. Y (BF-_{yetmezlik} + (BF- (N1 + F2-) + /-(y)A + ø - + -mA- /) + /-mİş/)

Bir güçsüzlük, bir kararsızlık, **mecrasını bulamamış** bir dere gibi. (II/122-16)

-- 8. Y (BF- (N1 + F2-) + /-mİş/)

Ferit **dengesini bulmuş** bir tonda konuşmaya başlıyor. (XIX/139-21)

-- 9. Y (BF- (Ö + F1-) + /-mİş/)

Bir yeşil deniz canım, bildiğin ağaç denizi. Elmalar, armutlar, efendi kütüt kütür yeşil erik.**Yanakları kızarmış** ballı şeftaliler. (II/12-4)

-- 10. Y (DBF- + /-mİş/)

Etrafını budanmamış ağaçlar, **yılan delemez olmuş** çalılar, otlar kaplamış. (VI/86-6) Yolların gizlediği meçhul, **el değmemiş** noktalar [var]. (IV/74-26); **Manevra hattına çekilmiş**; kimbilir ne zamandan beri orada bekleyen birkaç paslı kara vagon [var]. (VIII/198-6).

-- 11. Y (BF- (Zr + BF- (Zr + DBF-)) + /-mİş/)

Be adam hadi sen erkek başın ile bu kadar acele ediyor, bir an önce şehrin kalabalığından kaçayım, bağrımı dağ rüzgârlarına açayım diyorsun; de, peki karın olacak o zavallı ihtiyarı, o **artık iyicene elden-ayaktan düşmüş** kaynanamı niye peşine takıp sürüklüyorsun.(II/22-2)

-- 12. Y (SYC (BF-başlama + (BF- (Zr + F-) + /-mA + yA yüz tut-/) + /-mİş/))

Yıllar yılı küçük istasyonlarda, dağ başlarında **artık pörsümeye yüz tutmuş** karısının dırdırlarını dinlemeye mecbur, kulakları otomatik saatler gibi lokomotif gürültülerine ayarlı, kendini içkiye bile verememiş bu herif günün birinde birdenbire ölüverecek. (X/60-26)

-- 13. Y (BF- (T + F-) + /-mİş/)

Harama bulaşmamış bir yer yok. (XVII/87-24)

-- 14. Y (... +(y)A bulan- + -miş)

Hafif sıyrıkları olanlar da **Çamura bulanmış** ıslak giysileri ile ayaklandılar. (XIV/204-19)

-- 15. Y (... +(y)A icabet et-+ -miş)

Çık ki, **Hakkın çağrısına icabet etmiş** ve O'nun huzuruna yaklaşmış [bir kişi] olasın. (1/71-3)

-- 16. Y (... +(n)In huzuruna yaklaş-mış)

Çık ki, Hakkın çağrısına icabet etmiş ve **O'nun huzuruna yaklaşmış** [bir kişi] olasın. (1/71-3)

-- 17. Y (... +DAn çevril- + -miş)

Bu **eski bir medreseden çevrilmiş** öğrenci yurdunda ilk gecemdi. (XVI/66-5)

-- 18. Y (... +(y)A kapıl- + -miş)

Çıngırdaktı kahkahalar atan, şen, canlı, sağlıklı, müziğin kederine değil **neşesine kapılmış** bir kadın. (XIV/74-11)

-- 29. Y (kendini ...+(y)A (bile) vereme- + -miş)

Yıllar yılı küçük istasyonlarda, dağ başlarında artık pörsümeye yüz tutmuş karısının dırdırlarını dinlemeye mecbur, kulakları otomatik saatler gibi lokomotif gürültüleri-

ne ayarlı, **kendini içkiye bile verememiş** bu herif günün birinde birdenbire ölüverecek. (X/60-26)

-- 20. Y (ömrümde + (Yö. T) + F- + miş)

Ben ömrümde **karakola gitmiş** adam değilim. (IV/104-9)

1.2.2.2.1.6. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + ø) + Y (F- + /-mİş/)

Orada, tezgâhın üzerinde **yarısı yenmiş** bir armut vardı... (III/53-20); Önümde koyu karanlık **ağzını açmış**, bir kemeraltı peyda oldu. (X/30-22)

-- 1.2. N (İT + he) + Y (BF- (T + F-) + /-mİş/)

Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, **saçları birbirine karışmış** haşarı kızları takarak düşe-kalka yumuşayıp süngere dönmüş tarlalara yürüdüler. (II/112-14)

-- 1.3. N (Bağ. gr. (İT + B + İT) + he) + Y (F- + /-mİş/)

Gönlüm bu kapalı göklerin karlı yalnızlığında, eski Selçuk tekkelerinden kalmış küçük, ama **sanat imanı ile dinin yüce coşkunluğunu birleştirmiş**, sessiz, ak sakallı bir dervişin beklediği şipşirin bir mescit arıyordu... (X/20-13)

-- 2. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + Y (E + BF-_{tezlik} + /-mİş/)

O zavallı ihtiyarcık, kaynanam, **yeryüzüne nasılsa düşüvermiş** sessiz sakin bir melek, romatizmalı bacaklarını sürüye sürüye çıtını çıkarmadan bütün bu emirleri eksiksiz yerine getirir. (II/22-15)

-- 2.2. Y T (İT + he) + Y (F- + /-mİş/)

Lütfi Efendi'nin dükkanında kuru fasulya pilav yahut ciğer yahni pilav üzüm hoşafı ile tıkabasa karınlarını doyurup çıkanlar **ulu çınarın gölgesine tünemiş** Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgahına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (XV/35-24)

-- 2.3. **Y T (İ + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremiyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, **Merih'ten gelmiş** bir yaratık gibi bakarken, yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken, tutup da bu kafa ile bu yaştan sonra hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur. (X/60-13); Duran Demir işte bu hengâmenin ortasında. **Suya düşmüş** bir saman çöpü. (XI/31-8).

-- 2.4. **Y T (İ + he) + Y (E + F- + /-mİş/)**

Onun hareketleri, duygu ve düşünceleri **derinlerde nasılsa kalmış** kıvılcımı tutuşturuyor. (XVI/46-14)

-- 3. **Kaynak Tümleci + Yüklem**

-- 3.1. **Kay. T (İ + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Tül mavisi ışıklar içinde, gümüş parıltılı çakıllara kurulup, kucağıma **yosunlardan toplanmış** bir demet çiçek alıp ölmeliydim. (X/30-4)

-- 3.2. **Kay. T (ST + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Gönlüm bu kapalı göklerin karlı yalnızlığında, **eski Selçuk tekkelerinden kalmış** küçük, ama sanat imanı ile dinin yüce coşkunluğunu birleştirmiş, sessiz, ak sakallı bir dervişin beklediği şipşirin bir mescit arıyordu... (X/20-13)

-- 3.3. **Kay. T (İT + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Nimet'in kalbi çatlayacak. Sevinçten ve sevgiden ağlıyor. "Canım benim, nasıl da becerikli." Onun yanında kendini güvende hissediyor. **Aşkın ipek kanatlarından örülmüş** bir gölgelik altında mesut. (XI/131-8)

-- 3.4. **Kay. T (Bağ. gr. (Kay. T (İT + he)) + (Kay. T (İT + he))) + Y (İBF- + /-mİş/)**

Sıcak iklimlerin türlü bitkilerinden, ekvator ormanlarından çıkıp gelmiş bir yaprak, çiçek, kuş ve ağaç kalabalığı ile camlara oturan buzlar . (XVII/37-3)

-- 4. **Sebep Tümleci + Yüklem**

-- 4.1. **Seb. T (Bağ. gr. (Seb. T (ZYC + he) + Seb. T (ZYC + he))) + Y (F- + /-mİş/)**

Onlar, o demiryolu adamları, lacivert üniformaları, sarı parlak kokartlı şapkaları, fesrengi apoletleri ile süregelen bir asaletin son temsilcileri sayılısalar da; benim için hep

el örgüsü yün kazaklar, yün başlıklar, buz tutmuş bıyıklar ve **beklemekten, ufukları gözlemekten donmuş** heykeller olarak kalacaklar. (I/111-13)

-- 4.2. Seb. T (ZYC) + Y (BF- (T + F-) + /-mİş/)

Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, saçları birbirine karışmış haşarı kızları takarak düşe-kalka **yumuşayıp süngere dönmüş** tarlalara yürüdüler. (II/112-14); Ardımızda **bize güvenip yola düşmüş** bir yoldaş var; öldü mü kaldı mı diye kendi kendine sormaz mı? (IX/99-1).

-- 4.3. Seb. T (Bağ. gr. (Seb. T (İ + he) + Seb. T (İT + he) + Seb. T (İ + he) + B + Seb. T (İ + he))) + Y (F- + /-mİş/)

Buğular arasından makinist Haydar, iki kolunu yana açarak iri-yarı bir masal kişisi gibi çıkıyor; **isten, kömür tozundan, terden ve dumandan kararmış**, ocak önünde kızıl alev ile yanmış yüzünde dişlerinin inanılmaz beyazlığını parlatarak beni kucaklıyor. (I/101-17)

-- 5. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-mİş/)

Ayakta su dökmek için eskilerin pek akıl erdiremeyecekleri **su ile yıkanmış** temiz parke. (X/10-19); Mürit azık torbasından **mendile sarılmış** tulum peyniri ile tandır ekmeğini çıkardı. (XII/72-4).

-- 5.2. Vas. T (ST + he) + Y (F- + /-mİş/)

Buğular arasından makinist Haydar, iki kolunu yana açarak iri-yarı bir masal kişisi gibi çıkıyor; **isten, kömür tozundan, terden ve dumandan kararmış**, ocak önünde **kızıl alev ile yanmış** yüzünde dişlerinin inanılmaz beyazlığını parlatarak beni kucaklıyor. (I/101-17)

-- 6. Özne + Yüklem

-- 6.1. Ö (İT + ø) + Y (F- + /-mİş/)

Bir camı düşmüş güneş gözlüğü [vardı]. (XV/45-23); Elinde beyaz, spor bir çanta, gözünde güneş gözlükleri, ekose eteği, beyaz ceket, su yeşili gömleği, topuksuz spor ayakkabıları, **at kuyruğu yapılmış**, saçlarıyla neredeyse bir lise öğrencisi kadar genç ve dinç görünen Oya. (XIX/29-6).

-- 6.2. $\ddot{O} (\dot{I}T + \theta) + Y (BF- (Zr + F-)$

Perdeleri yarı çekilmiş, sıcak, sessiz bir odadır düşünülen [şey]. (XVII/47-3); Küf kokulu, ve badanaları dökülen, **duşu ve küveti ile tam tekmil sıkıştırılmış** ve birinci sınıflığa bu çaba ile terfi etmiş, hatta «turistik» sayılabilecek bu «Hotel» in banyosu da sanki kendi banyosu. (XVII/87-13).

-- 7. **Zaman Tümleci + Yüklem**

-- 7.1. $Z T (\dot{I}T + he) + Y (DBF- + /-mIş/)$

Mehmet Güleç gerçekten kilolu vücudu ve soyadına yakışan taşkın gülümsemesi ile müşterileri duvara gerdiği kara perdenin önüne oturtur; "Nene yüzünün resmini alacağım, hele aç yüzünü" diye vesikalık çektirecek ihtiyar köylü kadınlarla cebelleşir, **ömürlerinde nâmahreme yüzlerini göstermemiş** bu kadınların umutsuz lakin inatçı dirençleri karşısında kan-ter içinde kalırdı. (XV/35-13).

-- 7.2. $Z T (ST + he) + Y (F- + /-mIş/)$

Bir de madalyonun artık unutulmaya yüz tutan öteki yüzü var. Okumanın **çok eskilerde kalmış** gerçek manasına işaret eden yüzü. (I/31-10)

-- 8. **Birliktelik Tümleci + Yüklem**

-- 8.1. **Bir. T (Bağ. gr. ($\dot{I}T + he) + B + (\dot{I}T + he) + he) + Y (BF- (Zr (Zr T (Zr + Zr)) + F-) + /-mIş/)$**

-- 9. **İlgi Tümleci + Yüklem**

-- 9.1. $\ddot{I}l. T (ZYC + he) + Y (F- + /-mIş/)$

Bunlar **Fahrettin Beyin kendilerine göstermiş olduğu muamelenin hiç değişmeyeceğine inanmış** insanlardı. (X/70-27)

1.2.2.2.1.3. **Üç Ögeden Oluşanlar**

-- 1. **Özne + Nesne + Yüklem**

-- 1.1. $\ddot{O} (\dot{I}T + he) + N (\dot{I}T + he) + Y (BF- ([N2] + F2) + /-mIş/)$

Ordu Evini geçip, **iki yanı kepenklerini [kepenk] indirmiş** dükkânlarla sıralı sokağa girdi. (X/110-26)

-- 2. **Özne + Sebep Tümlenci + Yüklem**

-- 2.1. **Ö (İT + ø) + Seb. T (ST + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mİş/)**

Babası malum suçtan içeri atılmış, çulsuz, diplomasız, ne idüğü belirsiz yabanın teki idim. (XV/105-8)

-- 3. **Zaman Tümlenci + Nesne + Yüklem**

-- 3.1. **Z T (Zm + he) + N (İ + ø) + Y (F- + /-mİş/)**

Maaşı da, durumu da benden kötü olan, lâkin **benden önce araba almış** biri ise sadece acı gerçekleri fısıldadı. (IV/44-19)

-- 4. **Karşıtlık Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem**

-- 4.1. **Kşt. T (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Duvardaki çivilere asılmış elbiseler, çamaşırlar, sepetler ve torbalar; yer yatakları, partal ayakkabı kümeleri, su küpleri ve kap kaçak; **acınası hallerine rağmen çocuğun gülücüğüne sığınmış** bu demiryolu dünyasının münzevi duyarlığını, alçakgönüllü direnişini sergiliyordu. (I/111-4)

-- 5. **Benzerlik Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem**

-- 5.1. **B T (İT + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Şehrin kıyıcığında, **kendisi gibi Anadolu'dan gelmiş** birkaç arkadaş, bir göz oda bulmuşlardı zorlukla. (I/81-10)

-- 6. **Yer Tümlenci + Özne + Yüklem**

-- 6.1. **Y T (İT + he) + Ö (ST + ø) + Y (F- + /-mİş/)**

Bir yanda **metruk bir fabrikanın üzerine üç-dört sıra dikenli tel çekilmiş** bahçe duvarları; öte yanda yeşilalanı yoldan ayıran tel örgüler [var]. (XI/21-12)

-- 7. **Yer Tümlenci + Birliktelik Tümlenci + Yüklem**

-- 7.1. **Y T (İT + he) Bir. T (İT + he) + Y (F- + /-mİş/)**

Ah Cihan, ah!..**İçinde ezan sesine bürünmüş** [bir şekilde] yatan Cihan. (VII/87-17)

-- 8. Nesne Açıklayıcısı + [Nesne] + Yüklem

-- 8.1. N Aç. (ŞYC) + [N]+ Y (BF- (İ + yF-)+ /-mİş/)

O göbekli kokusuz karanfilleri, **o güllüğünden cana yakın ne varsa [onu] kaybetmiş** câmekân güllerini [aslında sevmiyordu]. (XVII/17-7)

-- 9. Varma Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 9.1. Vrm. T (ST + he) + Vas. T (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-)+ /-mİş/)

Küf kokulu ve badanaları dökülen, duşu ve küveti ile tam tekmil sıkıştırılmış ve **birinci sınıflığa bu çaba ile terfi etmiş**, hatta «turistik» sayılabilecek bu «Hotel» in banyosu da sanki kendi banyosu. (XVII/87-13)

-- 10. Durum Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 10.1. Dur. T (İT + he) + H T (İYC + he) + Y (F- + /-mİş/)

-Zehra aylardır çektiği yalnızlığı kendisi ile paylaşan, acılarını bir parça hafifleten **bu makyajsız yüzü ile zeytin devşirmeye gelmiş** bir muhacir kızını andıran Gül'e minnetle baktı. (VII/77-8)

1.2.2.2.2. /-DIK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.2.2.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-DIK/)

Bir yeşil deniz canım, **bildiğin** ağaç denizi. Elmalar, armutlar, efendi kütür kütür yeşil erik. Yanakları kızarmış ballı şeftaliler. (II/12-4); Onun **öğrendiği** İngilizceden ne olur ki be, Kapalıçarşı'daki anuçular bile o kadarını biliyor. (IV/64-10); Hukuk gücünün **yazdığı** bir kitap. (VI/16-19);Asfaltın **ulaşmadığı** yer kalmamıştı. (XVII/87-5); Erol **bulunduğu** yerde ayağa kalkıp, artık duvarın üstünde giderek küçülmekte olan küçük arkadaşına bakar. (VII/68-15); Gül, tecrübeli kişilerin o herşeyi bilen ses tonuyla: Peki, senin **dediğin** olsun. Ama böyle bir karar verirsen mutlaka benim haberim olsun, anlaştık mı? (VII/77-5); Ona bir kapı, bir pencere açmayalım. Ne çocukluğunda ne etrafında yani mahallesinde, okulunda, kentinde sonra işinde arkadaşlarında **görmediği öğrenmediği** bir ufuk. (XVII/27-7); Gönlüm bu kapalı göklerin karlı yalnızlığında, eski Selçuk tekkelerinden kalmış küçük, ama sanat imanı ile dinin yüce coşkunluğunu birleştirmiş, sessiz, ak sakallı bir dervişin **beklediği** şipşirin bir mescit arıyordu... (X/20-13); O sene **istediği** gibi bir Man çekerti. (X/120-6); Sarışın olanı uzun kirpiklerinin

harelediği iri gözlerini Duran'a çevirdi, bülbül gibi şakıdı: (XI/141-6); Ortada **alışılmadık** bir hal vardı. (XIV/164-5).

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK/)

Güç bela sığındığı bir arkadaş evinde kalıyordu. (I/81-9); Ömrünün sonbaharında bu **sonradan hatırladığı** baba ocağına sanki bu odayı yaptırmaya gelmişti. (II/192-18); Zehra **aylardır çektiği** yalnızlığı kendisi ile paylaşan, acılarını bir parça hafifleten bu makyajsız yüzü ile zeytin devşirmeye gelmiş bir muhacir kızını andıran Gül'e minnetle baktı. (VII/77-8); Ancak sevgi yok; **tutku ile bağlandığı** bir inanç, ideal, iş yok. (XIV/44-21); Hutbe metnini **ikiye katladığı** bir dosya kâğıdına yazmış; artık yazısı mı bozuk, yoksa okuması mı kıt ki, zaman zaman cümleleri yarıda kesip baştan alıyor, bazan da heceliyor. (XIV/64-4); Evi, ailesi, mevkii ve muhiti, **yıllardır edindiği** bilgiler, muhakeme tarzı ve daha sayabileceği pek çok unsur ile bu kavrayışa karşı çıkabilir, mazaretler uydurabilirdi. (XVI/46-8).

-- 3. Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-DIK/)

Yıllardır özene-bezene yaptığım yemeklerin evimde bir kıymet-i harbiyesi yoktur. (IV/124-10)

-- 4. Y (DBF- + /-DIK/)

Sonra Duran dedi ki; Nimet Abla arkadaşla kimse ilgilenmiyor, hani komşu sayılırız şurda, bir davet edelim, tanışalım. Bu hadise Duran'ın kadın milletinin **fendine şahit olduğu** hadisedir. (XI/111-14)

-- 5. Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + BF- (N2 + F2-)) + /-DIK/)

Yerlerin **çatır çatır buz tuttuğu**, dağlardan kopan kırbaç gibi bir rüzgarın yaladığı bu şehirde, gömleğinin önü açık elleri cebinde, çıplak ayaklarında kırkdört numara trabzon lastikleri ile dolaşan, şehrin tek caddesinde günler boyu bir aşağı bir yukarı söylenerek gezen bu kara yağız genç dikkatimi çekmişti. (X/140-7)

1.2.2.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Vas. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Neredeyse hepsi hamarat kadınların **süpürgeyle sıvadiği** kireç badananın beyaz ve temiz yüzünü taşıyor. (XIX/19-16)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.2. N (İYC + he) + Y (BF-_{yetmezlik} + (BF- (Zr + F-) + /-(y)A + ø- + -mA- /) + /-DIK/) ø

Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüşü elinde me- nekşeler veya **ne olduğunu ilk bakışta çıkaramadığı** bir demet çiçekle Engin'in her zaman buluştukları yerde kendisini beklemesini. (XVII/17-9)

-- 3. Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Seb. T (ZYC) + Y (F- + /-DIK/)

İşte **güvenip geldiği** bir doktor arkadaşı da vardı. (XVI/46-11)

-- 4. Kaynak Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Kay. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Öğle vakti hanımlar **evden getirdikleri** ekmek arası nevaleleri çıkarıyor, Şeref Efendi'ye bakkaldan ayran aldırıp yemeğe başlıyorlar. (XIII/93-1)

-- 5. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Dur. T (ZYC) + Y (BF- (T + F-) + /-DIK/)

O böyle anlatırken ben de tam bu sırada çevre yolundan arabaları ile geçen işi tıkırında adamların, **bunlara baka baka ağızlarında geveledikleri** yaveleri hatırlıyorum. (XI/81-20)

-- 6. Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. B T (İ + he) + Y (F- + /-DIK/)

Dört yolağzının sağ yanı kalabalığın **sel gibi aktığı** daracık bir yaya kaldırımını. (XI/21-3)

-- 7. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Y T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK/)

Hacı'ya göre köse **oracıkta yan yana durdukları** bir dükkân komşusu, bir can yoldaşı. (XI/61-15)

-- 8. Miktar Tümleci + Yüklem

-- 8.1. Mik. T (İT + ø) + Y (BF-sürerlilik + (BF- (İ + yF-) + /-dur-/) + /-DIK/)

Kabak kafalı şişman adam, civelek muavin, şoförün kendisi, yanında **yol boyu sohbet edip durdukları** bir akrabası hep birlikte yemeğe oturdular. (XII/72-2)

-- 9. Zaman Tümleci + Yüklem

-- 9.1. Z T (ST + ø) + Y (BF- (Zr (Bağ. gr. (Zr + Zr)) + F-) + /-DIK/)

Zeynel **her zaman sessiz, sakın gördüğü** Nazım Efendi'nin bu çıkışı karşısında şaşırmişti: -Ne kızıyor be.. İstemezsen isteme. (VIII/38-13)

-- 10. Sınırlandırma Tümleci + Yüklem

-- 10.1. Sın. T (ST + he) + Y (F- + /-DIK/)

Bu kimsesiz kızı **o güne kadar çektiği** ıstıraptan kurtarmak, bağrına basıp mutlu etmek istiyordu. (XIX/149-6)

1.2.2.2.3. /-(y)An/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.2.2.2.3.1 Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (Sultan Süleyman'a kal- + -ma- + -yan

Sultan Süleyman'a kalmayan dünya [kime kalmış ?] (II/152-13)

1.2.2.2.3.2 İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Kaynak Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Kay. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)An/)

Bu durumdan rahatsız olan Ferit huzursuz bir gülüşle "Ne var yüzümde, bir gariplik mi gördün" diyor. (XIX/139-11)

-- 2. Sebep Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Seb. T (İ + he) + Y (DBF- + /-(y)An/)

Saftirik arabacı "Ne bileyim ben, bir kara-yağız çocuk, reisin emri var" diye iza-hata girişince **şaşkınlıktan dili tutulan** berber Mualla makaraları koyuvermiş. (XV/75-23)

1.2.2.3. Gelecek Zaman Bildirenler

1.2.2.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)AcAK/)

Keloğlan padişahın kızını alır. **Şaşılacak** bir şey yoktur bunda, sevimli bir taraf vardır. (VI/26-25); Ahmet o anda **savuracak, kıracak** bir şey bulamamış olacak ki, başındaki kasketi yere çaldı. (VII/47-12); Şu Tekke de olmasa **sığınacak** bir yerim yok. (VII/137-22); Gerçi **süpürecek** bir yer kalmadı; ama iş olsun işte. (VII/127-20); **Çeki- lecek** dert değil, karıda surat bir karış, evde gergin bir hava, hep kavga, hep döğüş. (VIII/188-12); Bizim **yürüyecek** yolumuz yok.(IX/149-2) Dışarılı vayizler gelende, **konusacak** cemaat bile bulamıyuh. (X/20-1); Ya! **Olacak** şey değil! (XIII/73-9); Elleri **oyalanacak, tutunacak** bir şeyler arıyor. (XVII/67-5);İşin, elbisenin, yemenin, içmenin, ağaçların, yolların, annesinin, hatta rahmetli babasının Engin'lerin bir başka muhtevaya bürüneceği, rüyaların bile **değişeceği** kara-kuru ancak fevkaalede zengin kızların durup dururken tercih edilemeyeceği bir dünyanın penceresini. (XVII/27-13).

-- 2. Y (DBF- + /-(y)AcAK/)

Başarılarının **başını döndürmüş olacağına** kanaat getirince bana döndü: Ee, sen neler yapıyorsun? Hâlâ aynı fikirlerde misin? (V/95-7); **-Hakkı tutup kaldıracak** derman nerede bizde? (VI/16-24); Başucunda **bir yudum su verecek** biri olsun, bizim bir ayağımız çukurda.(IX/9-16); Sadece bu sebeple değil; adam dertli, **içip içip içini dö- kecek** samimi arkadaş arıyor, başını omuzuna dayayıp ağlayacağı biri. (VIII/188-19)

-- 3. Y (BF- (Zr + BF_{-yetmezlik} (DBF- + /-(y)A + ø- + -mA- /)) + /-(y)AcAK/)

Ayakta su dökmek için eskilerin **pek akıl erdiremeyecekleri** su ile yıkanmış ter- temiz parke. (X/10-19)

-- 4. Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)AcAK/)

Sokakta **selâm verecek** tanıdık kalmamış. (V/35-2) İstasyon binasının sağ yanın- da otobüsün **manevra yapacağı** kadar geniş ve düz bir alan; onun ötesinde direkleri demir, üzeri sac çatı ile kaplı etrafı açık bir ambar var. (VIII/198-18).

-- 5. Y (BF- (T + F-) + /-(y)AcAK/)

Paşa hazretleri sen ne diyorsun, bu ordunun **ayakta duracak** hali yok.(IX/149- 11); **Yerime bırakacağımız** bir güvenilir kimse bulamadık. (XIII/133-7).

-- 6. Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)AcAK/)

Nasılsa önlerinde koca bir bahar, bitmek bilmeyen bir yaz, **sonu gelmeyecek** bir ömür vardı. (VII/57-15)

-- 7. Y (BF-yeterlilik + (BF- (Zr + F-) + /-(y)A + ø-/) + /-(y)AcAK/)

Evi, ailesi, mevkii ve muhiti, yıllardır edindiği bilgiler, muhakeme tarzı ve **daha sayabileceği** pek çok unsur ile bu kavrayışa karşı çıkabilir, mazaretler uydurabilirdi. (XVI/46-8)

-- 8. Y (BF- (T (ST + he) + F1-) + /-(y)AcAK/)

İşin, elbisenin, yemenin, içmenin, ağaçların, yolların, annesinin, hatta rahmetli babasının Engin'lerin **bir başka muhtevaya bürüneceği**, rüyaların bile değişeceği karakuru ancak fevkaledede zengin kızların durup dururken tercih edilemeyeceği bir dünyanın penceresini. (XVII/27-13)

-- 9. Y (BF- (Zr + BF-yetmezlik + (BF- (İ + yF-) + /-(y)A + ø- + -mA-/)) + /-(y)AcAK/)

İşin, elbisenin, yemenin, içmenin, ağaçların, yolların, annesinin, hatta rahmetli babasının Engin'lerin bir başka muhtevaya bürüneceği, rüyaların bile değişeceği karakuru ancak fevkaledede zengin kızların **durup dururken tercih edilemeyeceği** bir dünyanın penceresini. (XVII/27-13)

-- 10. Y (SYC (BF-faydalı olma (N (Bağ. gr. ((İ + ø) + (İ + ø)) + ø) + F- + /-mA + yA yara-/) + /-(y)AcAK/))

Duvarda **palto, şapka asmaya yarayacak** bir askı.[var] (XIII/13-2)

-- 11. Y (... +(y)A koş- + -acak)

Hadi arabayı bulduk, **ona koşacak** ne at var ne eşek.(IX/149-3)

-- 12. Y (gündüz gözü ol- + -acak)

Hay Allah **gündüz gözü olacak** iş mi? (II/42-6)

1.2.2.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)AcAK/)

Hizmetini [hizmet] görecek biri lazım. (II/22-7)

-- 1.2. N (Zm + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)AcAK/)

Kemal **bunu hazmedecek** adam mı? (VII/67-16)

-- 1.3. CBE + N (İ + ø) + Y (BF-yeterlilik + /-(y)AcAK/)

Küf kokulu ve badanaları dökülen, duşu ve küveti ile tam tekmil sıkıştırılmış ve birinci sınıflığa bu çaba ile terfi etmiş, **hatta «turistik» sayılabilecek** bu «Hotel» in banyosu da sanki kendi banyosu. (XVII/87-13)

-- 1.4. N (eks. ST + ø) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Hem kuzum **benden başka yazacak** bir şey bulamadınız mı? (XII/33-4)

-- 2. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 2.1. H T (İ + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Çünkü hazret adaletin yerine serveti koyuyor ki, **insanlığa yapılacak** en büyük kötülüktür. (XIV/114-1)

-- 3. Durum Tümleci + Yüklem

-- 3.1 Dur. T (ZYC) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Sadece bu sebeple değil; adam dertli, içip içip içini dökecek samimi arkadaş arıyor, **başını omuzuna dayayıp ağlayacağı** biri. (VIII/188-19)

-- 4. Vasıta Tümleci + Yüklem

-- 4.1. Vas. T (İT + he) + Y (BF-yetmezlik + /-(y)AcAK/)

Zayıf vücudu ile taşıyamayacağı yüklerin altına girmeler[kendisinden vaktiyle istenilen şey]. (XVI/86-26)

1.2.2.3.2. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Hedef Tümleci + Varma Tümleci + Yüklem

-- 1.1. H T (İ + he) + Vrm. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Şükretmesini bilmeyen, gözü doymayan, siniri tepesinde, **para diye her bir ya-ramaz işe sarılacak** hayırsız bir oğlan. (VII/17- 6)

-- 2. Hedef Tümlenci + Miktar Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. H T (İT + he) + Mik. T (ST + ø) + Y (F- + /-(y)AcAK/)

Tahir yatağını, elbiselerini hatta **kendisine epeyce bir zaman yetecek** tarhana, bulgur, fasulye gibi yiyecekleri, birkaç kangal sucuğu beraberinde getirmişti. (XIII/43-10)

1.3. ZARF YAN CÜMLELERİ

Bu bölümdeki zarf-fiiller temel cümle içerisindeki bağımlı yargıları zarflaştırdıktan sonra ana cümleye zaman, durum, sebep, hedef, karşıtlık, karşılaştırma, vasıta, miktar, benzerlik, çıkarım, yer bildirme gibi çok çeşitli işlevlerle bağlayarak zarf yan cümlelerini oluşturur. Zarf yan cümlelerinin işlevleri isim ve sıfat yan cümlelerine göre çok daha geniştir.

1.3.1. Zaman Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.1. Zamanda Eşitlik Anlatan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.1.1. /-(y)In+cA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.1.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)In+cA/)

Bu ömrü kısa gül, herhalde **koklanınca** gül kokusu duyulan güldür. (I/41-2); Malum, ömrü uzun ama **koklanınca** gül kokusu duyulmayan güller de var. (I/41-4); **Gülünce** Süleyman'ın beyaz dişleri görünüyor. (III/23-26); **Gülünce** gamzeleri çıkıyor. (IV/194-12); **Acıkınca** karnımızı doyurup bir kuytuya yatıyoruz. (IV/184-15); Bildirileri kaleme alır, **sıkışınca** beni çağırırdı. (V/85-12); **Kalkınca** bütün salon bana baktı. (V/94-17) Şimdi **karşılaşınca** dudaklarında görünüşte aynı, mânada ayrı tebessümleri ile selâmlaşıyorlardı, o kadar. (X/110-32); Bak Canan Ben bunu bilmiyor muyum sanıyorsun? Biliyorum. Ama çocukken olur böyle şeyler. İnsan öğretmenini sever, babasının arkadaşına âşık olur. Ergenliğin sarsıntıları. Sonra geçer. **Büyüyünce** geçer". (XIX/139-22).

-- 2. CBE + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Poligona gidince, kulaklıkları takınca, ateş etmeye başlayınca. **Evet, başlayınca** üzerindeki kriz hali kayboldu. (VII/177-19)

-- 3. Y (BF- (Zr __ + N (ST + he) + __ BF-tezlik (BF- (İ + yF-) + /-(y)I + ver-/)) + -(y)In+cA/)

Daha dün sanki, şu ahlata altına otururken, **birden Islak Kaya'yı fark ediverince**. Yani içime suyuna bahçenin ilk tohumu düşünce. Nasıl da sevincik olmuştum. (II/172-11)

-- 4. Y (BF- (Zr (Zr T (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)In+cA/)

Az daha yanaşınca Oya dönüp azarlıyor oğlanı. (XIX/29-15)

-- 5. Y (BF- (N2 + F2-) + -mA- + /-(y)In+cA/)

Bulut **karşılık vermeyince** gitti, ıhlamurun altındaki sandalyeye çöktü, böğüre böğüre ağlamaya başladı (XIX/99-15)

-- 6. Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)In+cA/)

Mal bölününce ne kardeş kaldı, ne kardeşlik. (IX/59-6)

-- 7. Y (sıra ... +(y)A gel- + -ince)

Sıra pantolonlara gelince yeniden durup birbirlerinin yüzüne bakmaya başladılar. (XVIII/18-4); **Sıra o meşhur çekmeceye gelince** babamın rengi attı. (XV/45-14)

-- 8. Y (... +(y)A gözleri takıl- + -ınca)

Otobüslerle, otomobillerle yoldan geçenler, **bu manzaraya gözleri takılınca** tayy-ı mekân ediyorlar. (I/91-14)

-- 9. Y (... +(y)A gözü(m) iliş- + -ince)

Vitrinlerdeki görüntüme gözüm ilişince ikide bir ürküyorum. (X/130-7)

1.3.1.1.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İ + ø) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

İş bitince adam da bitti sanki. (II/192-14); **Anahtar olunca** kapıyı açmak kolaylaşıyor. (VII/167-11); Akasya ağaçları, travers yığınları, bir köşede yakın köylerden birinde çıkan ve vaktiyle işletilen krom madeninden taşınıp getirilmiş, lakin **maden kapanınca** orada öylece bir tepecik olarak kalmış maden yığıntısı. (VIII/198-9); **Dua bitince** birbirimize sarıldık, tebrik ettik. (IX/109-25).

-- 1.2. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Y (F- + /-(y)In+cA/)$

Elim çarpınca çay bardağı devrildi. (IX/79-23); **Babamın adı geçince** yüzü aydınlanıyor. (VI/56-3); **İzni bitince** birliğine döndü ve askerliğini tamamladı. (XIII/83-10)

-- 1.3. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + Y (F- + /-(y)In+cA/)$

Partiden hatırlı adamlar²² **gelince** bayan gitmek zorunda kalıyor. (XII/32-7); **Kara tiren yetişince** Kemah boğazına gurbetçilik yolu açılıvermiş, yazın köyde kışın gurbette. (XVIII/78-8).

-- 1.4. $\ddot{O} (Zm + \emptyset) + Y (F- + /-(y)In+cA/)$

O gidince kahveyi geren teller gevşedi. (VI/46-19); **O çekilince** gün ışığı yeniden dükkâna düştü. (VIII/38-19)

-- 1.5. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (BF- (Zr _ _ + N (C + \emptyset) + _ _ F-) + /-(y)In+cA/)$

Bulut yine "Razıyım" deyince; Kral "Eh, o zaman günah benden gitti, söyleyin görevlilere gösteri meydanı hazırlansın, etrafa çağrılar yapılsın, bu yaman sınava herkes katılsın" diye emir vermiş. (XIX/159-6)

-- 1.6. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)In+cA/)$

Ferit masaya oturunca kahvenin genç garsonu kahve sahibi Horoz Hamdi'ye koşuyor. (XIX/119-8)

-- 1.7. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)In+cA/)$

Hey be. **İkimiz bir olunca**... Neler yaparız, neler. Para kazanırız... Tatlı yeriz, vapura bineriz. (VIII/48-16)

-- 1.8. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (gel- + -ince)$

Hak yerini bulur ve elbette **hak gelince** bâtil zail olur. (VI/16-21); Ne var ki **aşk gelince** bütün bunları silip süpürüyordu (XIX/179-13).

-- 1.9. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + Y (gel- + -ince)$

Az zamanda evini kurdu, bir hortumla Tepeköy çeşmesinden evine su indirdi. Ona belli bir saat verdiler. Osman **o saat gelince** depolarını dolduruyor, hem evin, hem bahçenin su ihtiyacını sağlıyordu. (XIX/109-12)

²² Partideki hatırlı adamlar gelince

-- 2. Nesne + Yükleme

-- 2.1. N (C + ø) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

"Anlat bakalım ulan" deyince, başından geçenleri uyduruk ama acıklı bir film gibi sıralayıvermiş. (XI/91-23); Kadın bununla da kalmayıp "**Bir de inek alırız**" deyince, Osman artık heyecana gelip, "Tavuk, ördek, koyun, kuzu, yaşar gideriz be, hava temiz, su bedava" diye coşuvermiş. (XIX/109-3).

-- 2.2. N (C + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Şef şaşkın: "Bravo vallahi Ali Bey" demiş. "**Biz nahiye müdürü ile bir kahve içimi ancak konuştuk konuşmadık, nasıl ayarladınız bu işi**" diye sorunca; babam uzaklara bakarak gülümsemiş. (XV/25-1)

-- 2.3. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Kara kuru adam **çakı lafını duyunca** kendini geri attı. (XVIII/18-15); **Adımı duyunca** kadının dudaklarında müstehzi bir kıvrım oluşuyor. (IV/84-22); **Kazandığını duyunca** Zinnure nasıl da sevinmişti, diye düşündü. (III/83-4); **Seyfi'nin merdivene doğru geldiğini görünce** hemen kendini brandanın altına atar, kaybolur. (VIII/108-5)

-- 2.4. N (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)In+cA/)

Ee, anlat bakalım, tahsili tamamlayıp dönmüşsün. Çok kaldın oralarda be! Biraz çalıştık abi, sonra memleket özlemi falan, **babamı da kaybedince...** İçini çekiyor. (V/75-4)

-- 2.5. N (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Süleyman **çadırı görünce** dayanamayıp durdu. (III/73-15); Poligona gidince, **ku-laklıkları takınca**, ateş etmeye başlayınca. Evet, başlayınca üzerindeki kriz hali kayboldu. (VII/177-19); **Tabelâyı görünce** koştum tabî. (X/10-17).

-- 2.6. N (eks. ST + ø) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Nuri **iki yudum** [bira] **alınca** kendine geliyor. (V/85-4)

-- 2.7. N (eks. İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Köylü "**olmaz**"²³ **duyunca** Kenan'ın elini bırakıp ayağına sarılıyor. (VIII/148-15)

²³ Olmaz [sözü]nü duyunca...

-- 2.8. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Babam **bu lafları duyunca** sinirlenir. (V/55-9); Gelen komşular **bu fotoğrafı görünce** "Bu ne kız?" diyecekler. (V/15-10); Duran **bu sesi duyunca** sevinir. (XI/31-16).

-- 2.9. N (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)In+cA/)

Cenevizin küpü gömdüğü yeri keşfedince, sabredemeyip gündüz gözü kayaya yanaşmış. (II/42-3)

-- 3. Varma Tümleci + Yüklem

-- 3.1. Vrm. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Tarlaya varınca karşı gecedeki bahçe de görünüyor. (II/172-3); **Zerdaliye varınca** eğilip iki deste maydonoz kopardı, koparıırken yok oldu. (VI/76-1).

-- 3.2. Vrm. T (eks. ST + he) + Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)In+cA/)

Hastalar bu uzun yolculuğa dayanamadı, birer ikişer ölüyorlar. Bir zaman ölümlerle beraber gidiyoruz. İlk mola yerinde **görevlilere haber ulaşınca** gelip cenazeleri alıyorlar. (IX/159-6)

-- 3.3. Vrm. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Sıtkı'yla bakıştık, birbirimize gülümsedik. Ben her beyti tekraren okuyorum ya, o da bana katıldı. Önce alçak sesle çekine çekine söylüyorduk. **Çölün ıssızlığına dalınca** sesimizi yükselttik. Yeri göğü inletiyoruz. Ha şöyle. Hac yolculuğu böyle olur işte. (IX/99-16)

-- 4. Yer Tümleci + Yüklem

-- 4.1. Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

-Sokağın ortasına gelince bulunduğunuz yere sessizce çöküp hiç kıpırdamayın. (V/155-25); Biliyordu ki mütevazı kişiler sevilirdi, hele bir de **toplumun yüksek kademelerinde olunca**. (X/70-3).

-- 4.2. Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Dışarılarda abur-cubur yer-tıkınır; **eve gelince** sofraya oturmaz, ya da bir iki çimçimlenip kalkar, tokum ben zaten deyip çıldırtır adamı. (IV/124-6); **Antep'e gidince** oranın adı anılan kabadayılardan biri olduğunu öğrendim. (IX/129-13).

-- 5. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Z T (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)In+cA/)

Biz de yeni yetmeliğimizde bir araya gelince çakıları çıkarırdık. (II/32-13)

-- 5.2. Z T (ZYC) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Bir ucundan tutup kaldırıncı Erol'la gözgöze gelirler. (VIII/108-8)

-- 6. İlgi Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. İl. T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)In+cA/)

Başarılarının başımı döndürmüş olacağına kanaat getirince bana döndü: Ee, sen neler yapıyorsun? Hâlâ aynı fikirlerde misin? Hiç duraksamadım: Evet. Hâlâ zenginlerin servetinden fakirlerin hakkını nasıl alabiliriz, bunun formülünü arıyorum. (V/95-7)

-- 7. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Bahçeye bakınca tüm düğümler çözülüyor, gam-kasavet gidiyor üzerimden. (II/172-7); Poligona gidince, kulaklıkları takınca, ateş etmeye başlayınca. Evet, başlayınca üzerindeki kriz hali kayboldu. (VII/177-19).

-- 8. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. Vas. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Yarı açık kapıdan girince, etrafı alüminyum çerçeve ve cam kaplı bir aralık var. (XIII/13-1); Döndü, açık bahçe kapısından girince durdu. (XIX/69-17).

-- 9. Sıralama Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. Sır. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Ihlamurları tazeledik. Vişneyi, kirazı nereden alacağımızı tesbit ettik. Sıra geldi elmaya. — Elmaya gelince. Elmanın yeri Erzincan diyeceksin niye? (II/102-19)

1.3.1.1.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Nesne + Yüklem

-- 1.1. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + N (\dot{I} + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)In+cA/)$

Babam meseleyi haber alınca: "Ulan bunu değil kardeş kardeşe, Moskof gavuru bile Müslümana yapmaz, ben de Sülüman Pelvan'ın torunu isem bunu sizin yanınıza komam" diye yeminler etmiş. (XV/15-6)

-- 1.2. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + N (\dot{I}T + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)$

Oya sözünü bitirince Ferit başladı. (XIX/149-9)

-- 1.3. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + N (C + \emptyset) + Y (F- + /-(y)In+cA/)$

Şef "Benden size izin, istediğiniz kadar oturun vagonda" deyince, annem ile babam hemen işe girişmişler. (XV/25-6)

-- 1.4. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + N (C + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)In+cA/)$

Saftirik arabacı "Ne bileyim ben, bir kara-yağız çocuk, reisin emri var dedi" diye izahata girişince şaşkınlıktan dili tutulan berber Mualla makaraları koyuvermiş. (XV/75-23)

-- 2. Özne + Varma Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Vrm. T (\dot{I} + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-(y)In+cA/)$

Mesele kaymakama intikal edince, çapkın kaymakam elini bıyığına atıp [bıyığını] çekiştirerek: -Ulan aferin, demiş. Kendi hesabıma Mualla Hanım'a helal olsun. (XV/75-14)

-- 2.2. $CBE + \ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Vrm. T (\dot{I} + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-(y)In+cA/)$

Su doğruca küpe girer, küp domur domur terleyerek suyu soğutur, **bir de küpün toprak tadı suya ilave olunca** yaz günlerinin bunaltıcı sıcağında tadına doyum olmazdı. (XV/35-4)

-- 2.3. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Vrm. T (\dot{I} + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-(y)In+cA/)$

Söz dereye intikal edince yüzü asılıyor. (XIX/89-20)

-- 3. Özne + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Yö. T (\dot{I} + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)$

Güneş tepeye yükselince kıyamet kopar sanki. (I/41-10)

-- 4. **Özne + Miktar Tümleci + Yüklem**

-- 4.1. **Ö (İ + ø) + Mik. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)**

Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, saçları birbirine karışmış haşarı kızları takarak, düşe-kalka umuşayıp süngere dönmüş tarlalara yürüdüler. (II/112-14)

-- 5. **Zaman Tümleci + Özne + Yüklem**

-- 5.1. **Z T (ZYC) + Ö (İT + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)In+cA/)**

Yıkama işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan yediği dayağa aldirmayıp beyaz dişlerini göstere göstere gülererek "Eyvallah abiler, eliniz dert görme-sin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9)

-- 6. **Yer Tümleci + Özne + Yüklem**

-- 6.1. **CBE + Y T (İT + he) + Ö (İT + ø) + Y (F- + /-(y)In+cA/)**

Daha dün sanki, şu ahlatın altına otururken, birden Islak Kaya'yı fark ediverince. Durdum da seyrettim şöyle bir kere daha uzaktan. Zaman nasıl da geçip-gitmiş. **Yani içme suyuna bahçenin ilk tohumu düşünce**. Nasıl da sevincik olmuştum. (II/172-11)

-- 7. **Durum Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- 7.1. **Dur. T (ZYC) + N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)In+cA/)**

Başkan geniş bir u dönüşü yaparak teslim bayrağını [teslim bayrağı] çekince odadaki gergin hava yumuşar. (VII/117-23)

1.3.1.1.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Nesne + Yer Tümleci + Yer Tümleci Açıklayıcısı + Yüklem**

-- 1.1. **N (Zm + he) + Y T (Zm + he) + Y T Aç. (İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)**

Memurlar **onu orada, pencere önünde görünce** yaklaşırlar. (VII/147-12)

-- 2. **Nesne + Yer Tümleci + Benzerlik Tümleci + Yüklem**

-- 2.1. **N (ST + he) + Y T (İT + he) + B T (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)**

Derviş Usta'yı karşısında zebellâ gibi görünce: --Eee, şey ustam... --Şeye git-ti... Su dökmeye. (XVIII/28-10)

Ayrıca özne açıklayıcısı olarak kullanılış dört ögeli bir yan cümleye de rastlanmıştır:

-- **3. Özne Açıklayıcısı = Zaman Tümleci + Nesne +Kaynak Tümleci +Yüklem**

-- **3.1. Ö Aç. (Z T (ST + ø) + N (İT + ø) + Kay. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/))**

Ne olmuşsa olmuş **bir gün sınıf subayının kaybolan eşyaları kendi dolabından çıkınca** şaşırmış, meseleyi çözmek için fazla düşündüğünden olacak kafayı oynatmıştı. (X/110-5)

1.3.1.1.1.5. Beş Ögeden Oluşanlar

-- **1. Zaman Tümleci + Durum Tümleci + Durum Tümleci + Nesne ve Yüklem**

-- **1.1. Z T (ZYC) + Dur. T (ZYC) + Dur. T (ZYC) + N (C + ø) + Y (F- + /-(y)In+cA/)**

Yıkama işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan yediği dayağa aldirmayıp beyaz dişlerini göstere göstere gülererek "Eyvallah abiler, eliniz dert görmesin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9)

1.3.1.1.1.6. Altı Ögeden Oluşanlar

-- **1. Zaman Tümleci + Nesne + Yer Tümleci + Durum Tümleci + Durum Tümleci + Yüklem**

-- **1.1. CBE + Z T (ZYC) + N (Zm + he) + Y T (Zm + he) + Dur. T (İT + he) + Dur. T (C + ø) + Y (F- + /-(y)In+cA/)**

Ama avluya girdiğimde, onu orada Ahmet'in tekmeleri altında, ağzı burnu kan içinde görünce... Nasıl desem çok fena oldum. Acımaktan öte bir duygu. Bunu tarif edemem. (VII/97-17)

1.3.1.1.2. /-ken/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.1.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- **1. Y (YF- (Yİ (DBF- + /-°r/) + e-) + /-ken/)**

Tüylerin diken diken olurken sarıl o soğuk demirden yabancı kadınlara. (XVIII/8-26)

-- 2. $Y (YF- (Y\dot{I} (Zm + BF- (N2 + F2-) + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Akşama doğru, şöyle **karanlık basarken** yine önünü sulayıp süpürüyorum. (XVI/16-17)

-- 3. $Y (YF- (Y\dot{I} (BF- (Zr + F-) + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

-Meydan genişlerken, [meydan] **yeniden yapılanırken** elbette Tekke'nin restorasyonu da yapılacak, hazire elden geçirilecek. (VII/117-9)

-- 4. $Y (YF- (Y\dot{I} (BF- (Zr + F-) + /-mIş/) + e-) + /-ken/)$

Bunca yaklaşmışken, bir milletvekili [ile], hatta bir Bakan ile tanışacakken fırsatı kaçırmayı... Tatsız, çok tatsız... (V/85-1)

-- 5. $Y (YF- (Y\dot{I} (BF- (N + Y T + _ _ \text{Bir. T} _ _ + F2-) + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Derviş Usta **sözünün gerisini ağzının içinde memlekette kalma bir küfür ile tamamlarken** helâlara doğru uzaklaşıyor. (XVIII/28-15)

1.3.1.1.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Özne + Yüklem**

-- 1.1. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (\dot{I}BF- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Bütün bu işler yapılıp çatılırken o sarhoş makasçı, uzaklarda oturuyor, bir felaket baykuşu gibi sigarasını tütürerek olup-biteni seyrediyordu. (XV/25-18)

-- 1.2. $[\ddot{O} (ST + \emptyset)] + Y (YF- (Y\dot{I} (F- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Tahir Usta **düşerken** başını kaldırım taşına çarptığından bayılmış, uzun zaman öyle düştüğü yerde kalmıştı. (XIII/53-3)

-- 1.3. $\ddot{O} (Zm + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (Y T (\dot{I}T + he)) + e-) + /-ken/)$

Ama **ben yurt dışında iken** bu yolu iptal etmişler. (XII/82-24)

-- 1.4. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (eks. ST) + e-) + /-ken/)$

Bu aralık hem **kapı açık iken** rüzgârı, soğuğu kessin; hem içeri girenin şakkadanak daireye dalması önlensin diye yapılmış. (XIII/13-4)

-- 1.5. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (F- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

-Meydan **genişlerken**, yeniden yapılanırken elbette Tekke'nin restorasyonu da yapılacak, hazire elden geçirilecek. (VII/117-9)

-- 1.6. [Ö (İT + ø)] + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

[**annem**] **Yürürken** annem yan gözle babama bakıp düşünüyor. Vay be! Su arkını temizleyen bir doktor. Çiftlik kendisinin olmalı. (V/65-8)

-- 1.7. CBE + Ö (İT + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

-**Hani gelin arabası geçerken** önüne ip çekilir, damattan para alınır ya! (V/155-7)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (İT + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Âsim Bey, **doktorun anlattıklarını dinlerken** -depresyon diyordu. Cevat **bu mescidin eski kilimlerini onarırken** imam Eşref Efendi ile tanışıyor. (I/51-23); Bütün bunlar gibi adam **gazetesini okurken** o "ölüm İlanı"na rastladı. (XVI/106-20).

-- 2.2. N (İT + he) + Y (YF- (Yİ (İBF- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Beni ağlar görmesinler diye(çocukları) dişimi sıkmış, **her tekini kucaklayıp öperken** bile gülümsemiştim. "Merak etmeyin bana bir şey olmaz" diye teselli veriyordum. (II/192-13)

-- 2.3. N (İ + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Kalfa **pantolonu alırken** yüzüme baktı. (III/13-12)

-- 2.4. N (Zm + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Süleyman **bunu söylerken** neredeyse ağlayacak. (III/23-33)

-- 2.5. N (ST + he) + Y (YF- (Yİ (BF- (İ + yF-) + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Fatmaanne **ömrünü geçirdiği bu mahalleden bahsederken** sanki çürüyüp bir gece ansızın devrilen iri bir ağaçtan söz ediyor. (V/35-3)

-- 2.6. [N (ST + ø)] + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Ben öyle doğru düzgün kitap okumam; bir ara tarihi romanlara sardırılmışım, [**tarihi romanlar**] **okurken** uykumu getiriyor, kapatıp yatıyordum, hap gibi. (IV/194-58); Zerdaliye varınca eğilip iki deste maydonoz kopardı, [**iki deste maydonoz**] **koparıırken** yok oldu. (VI/76-1).

-- 3. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. [A T (İT + he)] + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Neyse, işte buluşulmuş ve nihayet konuşmuşlardı. Bir kaç dakikalık da olsa birbirlerinin yüzüne, gözlerine bakabilmişlerdi. Şimdilik bu ikisine de yeterdi. Nasılsa önlerinde koca bir bahar, bitmek bilmeyen bir yaz, sonu gelmeyecek bir ömür vardı. **[birbirlerinden] Ayrılırken** Zehra kesin bir ses tonu ile tekrarlardı: Meseleyi bir an önce babana aç. Tamam mı? (VII/57-17); Cesur **[birbirlerinden] ayrılırken** Nimet'e: -Sana artık bir baston uyduralım. Beyaz baston görme engellinin gözüdür, diyor. (XI/131-25); Titrek bir ses ile: "Biliyor musun İlhan... Ben yurt dışına tahsile giderken mest-lastik giyiyordum"... Artık ok, yaydan çıkmıştır. "Tabi biliyorum. **[yurt dışından] Dönerken** gitar, biriyantin ve bir araba getirmişsin". (XII/82-10).

-- 3.2. A T (İT + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Yanımdan geçerken kasketimi çıkarıp, bir İngiliz asilzadesi kibarlığı ile "Akşamlar hayrolsun beyefendi" diyorum. (X/60-20)

-- 3.3. [A T (İ + he)] + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Kenan şoförlüğü askerde öğreniyor. **[askerlikten] Dönerken** Bursa mı, Ankara mı, bir yerde buluyorlar bu arabayı, birlikte alıyorlar. (VIII/118-13)

-- 4. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Dur. T (ZYC) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremiyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, **yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken**, tutup da bu kafa ile bu yaştan sonra hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur. (X/60-13)

-- 4.2. Dur. T (Dur. T (ST + he)) + Y (+ e- + /-ken/)

Tam bu halde iken işi iyicene civıtır, ellerini direksiyondan çeker, çıplak ayaklarını uzatarak arabayı ayakla kullanmaya başlar. (VIII/178-9)

-- 5. Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. H T (İkl. (İ + he) + (İ + he)) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Ava-mava giderken giysin demiş. (II/92-13)

-- 5.2. [H T (Bağ. gr. (H T (İ + he) + H T (İ + he))) + Y (YF- (Yİ (F- + /-
°r/) e-) + /-ken/)

Eskiden bir yaşlı anası varmış bunun; çamaşıra, temizliğe gidermiş. [**çamaşıra, temizliğe**] **Giderken** doğuştan görmeyen çocuğu bitişikteki kundura tamircisi Zakir Efendi'ye teslim edermiş. (XIII/123-24).

-- 6. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Y T (İ + he) + Y (YF- (Yİ (BF- (N2 + F2-) + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Birden ninemin sabah namazına kalktığında, **avluda abdest alırken**-köylük yer-deyiz, su musluktan akıyor. İbrik-leğen zamanı- okuduğu bir ilâhi aklıma geldi. (IX/99-8)

-- 7. Karşılıklılık Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Kşl. T (Bağ. gr. (ST + ST (E + ST)) + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-
(y)AcAk/) + e-) + /-ken/)

Bunca yaklaşmışken, **bir milletvekili, hatta bir Bakan ile tanışacakken** fırsatı kaçırmayı... Tatsız, çok tatsız... (V/85-1)

-- 8. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. Yö. T (İT + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Çiçek sepetlerine bakarken: -Evet anlıyorum. (XVII/67-8)

-- 9. Birliktelik Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. Bir. T (ST + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Komşular bir iki kere **turist kızlarla gezerken** görmüşler. (IV/64-8)

-- 10. Karşılaştırma Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. Kar. T (ST + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)

Bir yandan konuşurken, bir yandan bunları düşünüyordum. (X/70-13); Sami de ta cilteviden beri taşımaya alışkın olduğu sefertasını çantadan çıkarıyor. Şeref Efendi onu masasına davet ediyor. Sefertasında zeytinyağlı dolma ile kapuska var. Şeref Efendi menemen yapmış. Onlar da birer ayran alıp **bir yandan konuşurken** bir yandan yiyorlar. (XIII/93-7)

1.3.1.1.2.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yer Tümleci + Yüklem

-- 1.1. \ddot{O} (eks. ST + \emptyset) + Y T (Zm + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-ken/)

Kemahlılar orda çalışırken bu gazinoyu dolduranlar fındık, fıstık yiyip dondurma yalayaraktan, karşılarındaki yosmaları kollayıp kollayıp ahvalden şikâyet ediyorlar. (XVIII/78-24)

-- 1.2. \ddot{O} (Zm + \emptyset) + Y T (Zm + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-ken/)

Ben orada uğraşırken Fayton köşeyi dönse. Sulayıp süpürdüğüm yoldan geçse. (III/23-11)

-- 2. Özne + Nesne + Yüklem

-- 2.1. \ddot{O} (eks. ST + \emptyset) + N (İ + [he]) + Y (YF- (Yİ (BF- ([N1] + F2-) + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-ken/)

Siirtli namazı[nı] [namazı] selâmlarken²⁴ bakışları karşılaşıyor. (XVIII/28-30)

-- 2.2. \ddot{O} (Zm + \emptyset) + N (Zm + \emptyset) + Y (YF- (Yİ (F- + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-ken/)

O böyle anlatırken ben de tam bu sırada çevre yolundan arabaları ile geçen işi tırkırında adamların, bunlara baka baka ağızlarında geveledikleri yaveleri hatırlıyorum. (XI/81-20)

-- 3. Zaman Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 3.1. [Z T (ST + \emptyset)] + H T (İ + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-ken/)

Bu, **her sabah işe giderken** bizim oradan geçiyor. (III/63-15); Meğer bu kız **her gün okula giderken** bu geçitten geçmiyor muymuş? (XI/141-20).

-- 4. Zaman Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem

-- 4.1. ZT (E + İ) + Y T (İT + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-ken/)

Daha dün sanki, **şu ahlatın altına otururken**, birden Islak Kaya'yı fark ediverince. Yani içme suyuna bahçenin ilk tohumu düşünce. Nasıl da sevincik olmuşum. (II/172-11)

²⁴ Namazı selamlamak: namazı bitirmek, namazı uğurlamak

-- **5. Yönelme Tümleci + Benzerlik Tümleci + Yüklem**

-- **5.1. Yö. T (ST + he) + B T (ST + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)**

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremiyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, yolumdaki su gölcüklerinin ortasına basarak giderken, tutup da bu kafa ile bu yaştan sonra hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur. (X/60-13)

Ayrıca bir tane yüklemi ortaya alınmış zaman yan cümlesine rastlanmıştır:

-- **6. Yer Tümleci + Yüklem + Yönelme Tümleci**

-- **6.1. Y T (İ + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/) + Yö. T (İT + he)**

Aynada bakarken kendime, nasıl bir fütuhat olmuş ki, kalbimin içini de görüverdim. (XII/22-6)

1.3.1.1.2.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- **7. Özne + Yer Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem**

-- **7.1. Ö (Zm + ø) + Y T (İT + he) + H T (İ + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)**

Neredeyse ağlayacak. Titrek bir ses ile: "Biliyor musun İlhan... **Ben yurt dışına tahsile giderken** mest-lastik giyiyordum." (XII/82-8)

-- **8. Durum Tümleci + Zaman Tümleci + Yönelme Tümleci ve Yüklem**

-- **8.1. Dur. T (eks. ZYC) + Z T (ZYC) + Yö. T (ST + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)**

İçimde yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın sevinci, ellerimde bavullar [varken], havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunuverdi. (V/5-1)

1.3.1.1.2.5. Beş Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Özne + Hedef Tümleci + Nesne + Durum Tümleci + Yüklem**

-- 1.1. **Ö (Zm + ø) + H T (Zm + he) + N (İT + he) + Dur. T (İkl. (ZYC+ ZYC)) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + /-ken/)**

Ben ona Uzakdoğu maceramı ballandıra ballandıra anlatırken, o yine beni kolumdan, bacağımdan çekip, o sinema senin, bu sergi benim dolaştırıp durdu. (IV/204-4)

1.3.1.1.3. /-DIK+tnn+iy.+dA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.1.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)**

Duyduğumda ben de inanmamıştım hocam. (VII/117-15)

-- 2. **Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)**

Bir araya geldiğimizde hiç konuşmuyor, hep önüne bakıyordu. (II/192-22); Dükkânda duramıyor, **dışarı çıktığında** kimseyle konuşmak istemiyordu. (XIII/83-16); Turan'la belki de aynı yaştaydık ama **yan yana durduğumuzda** benden birkaç yaş büyük gösteriyordu. (XV/65-8).

-- 3 **Y (BF- (Ö + F1-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)**

O da tehlikeli, **sel geldiğinde** direkleri sökebilir. (XIX/139-1); Eşref onun anası, babası, yavuklusu, kocası, gök gürleyip **şimşek çaktığında** sığınacağı bir kucak olacaktı. (XIX/179-3)

-- 4 **Y (DBF- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)**

-Sor bakalım **büyük abdeste çıktığında** kan geliyor muymuş? (VIII/98-16); **Aklım erdiğinde**, ilk hatırladığım fotoğraflar arasında bu kulübenin mutlulukla tüten bacası var. (XV/25-14)

1.3.1.1.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Nesne + Yüklem**

-- 1.1. **N (İ + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)**

Ferit'i düşündüğünde ne odun, ne soba, ne ev, ne sığınak, ne güvenlik, ne geçmiş, ne gelecek her şey siliniyor; ortada bulutsuz bir gökyüzü, bir gelincik tarlası, nar kuşları, yüce dağlar, sürekli göz kırpan bir yıldız kalıyordu. (XIX/179-14)

-- 1.2. N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Görevliler ölen insanların yakınlarını [oğlunu-kızını] tatil yerlerinde bularak **vefat haberini [haber] verdiklerinde** hep aynı cevabı aldılar. (IX/69-12)

-- 2. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 2.1. H T (İT + he) + Y (BF- ([T] + F-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Birden ninemin **sabah namazına [namaza] kalktığında**, avluda abdest alırken-köylük yerdeyiz, su musluktan akıyor. İbrik-leğen zamanı- okuduğu bir ilâhi geldi aklıma geldi. (IX/99-8)

-- 2.2. H T (İYC + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Komutanı onu çok severdi, anlamıştı; Sami de bu "ağırlaştı" lafının mânasını biliyordu, yıkılmıştı, **izin almaya gittiğinde** komutan Sami'ye sarıldı, bir baba gibi. (XIII/83-1)

-- 3. Özne + Yüklem

-- 3.1. Ö (D) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Evet, belli, çünkü **lafı gediğine koymak icap ettiğinde** söze karışıyor. (VIII/88-5)

-- 3.2. Ö (ST + ø) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Evet, **tayinimiz [tayin] çıktığında** hiç tereddüt etmedim. (VIII/88-16)

-- 4. Yer Tümleci + Yüklem

-- 4.1. Y T (İT + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Gelip **köşesine geçtiğinde** bir cebinden kirli bir mendil çıkarır, yere düzgünce serer, dört köşesine dört taş, eski usul, öylece bırakır. (XI/101-11)

-- 5. Varma Tümleci + Yüklem

-- 5.1. Vrm. T (İ + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Otele vardığımda Bakan'ın basın toplantısı için son hazırlıklar yapılıyordu. (V/85-20); Ama **avluya girdiğimde**, onu orada Ahmet'in tekmeleri altında, ağzı burnu kan içinde görünce... Nasıl desem çok fena oldum. Acımaktan öte bir duygu. Bunu tarif edemem. (VII/97-17); Samet ile Selma da zaten köy kökenli olduklarından tatili ipe çekiyor, **köye vardıklarında** kendilerini bahçeye tarlaya atıyorlardı. (XIX/79-13).

-- 6. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Z T (İ + ø) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy.+dA/)

Sabah kalktığımda sistemin ülke toprağına "lök" gibi oturmuş olduğunu gördüm. (XII/82-14)

-- 7. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. Dur. T (ZYC) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy.+dA/)

Yorulup oturduğumda, *sırtımı bir iri kaya parçasına yaslayıp dinlendiğimde, bir cigara yakıp nefeslendiğimde*; kasabaya doğru kıvrıla kıvrıla giden yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12)

-- 8. Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. Seb. T (ZYC) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy.+dA/)

Yorulup oturduğumda, sırtımı bir iri kaya parçasına yaslayıp dinlendiğimde, bir cigara yakıp nefeslendiğimde; kasabaya doğru kıvrıla kıvrıla giden yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12)

-- 9. Karşılıklılık Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. Kşl. T (İ + he) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy.+dA/)

Samet'le tanıştığımda merdivenalü kimyasal ürettiyordu. (XIX/79-26)

1.3.1.1.3.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Ö (Zm + ø) + N (Zm + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-DİK+tnn+iy.+dA/)

Ben bunu son gördüğümde el kadar bir şeydi. (XI/161-14)

-- 2. Nesne + Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. N (Zm + he) + B T (Zm + (İ + he)) + Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-DİK+tnn+iy.+dA/)

Nimet'in annesi bu akşam dönüşlerinin şaşmayan saatini bildiği için pencerede olacak, onları öyle kumrular gibi yan yana gördüğünde yüreği kabaracak. (XI/131-18)

-- 3. Nesne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. N (Zm + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Meğerse nişanlanmamışmış -**Bunu kapı arkasından duyduğumda** görmeliydin beni - aman ne kadar iyi olmuş. (XVII/57-3)

-- 4. Birliktelik Tümlenci + Varma Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Bir. T (Bağ. gr. (ST + İT + B + ST) + he) + Vrm. T (İT + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Elimde fırından aldığım sıcak yufkalar, tulum peyniri ve bir kilo kara üzüm ile matbaanın camekânla ayrılmış yazıhane bölümüne girdiğimde Şeref Bey numaralı gözlüklerini alnına doğru kaldırır: -Gel bakalım genç adam, bak bugün ne buldum, biliyor musun? (XV/85-11)

-- 5. Zaman Tümlenci + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Z T (ZYC) + Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Doğrulup pınara doğru yürüdüğünde yüreği pır-pır ediyordu. (II/42-1)

-- 6. Yer Tümlenci Özne + Yüklem

-- 6.1. Y T (Zr + he) + Ö (İT + ø) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Aşağıda Saatçi Sıtkı'nın evi yapıldığında, ameleler kireç eritmişlerdi de, biraz araklayıp, sahanın çizgilerini bile çekmiş idik. (VI/86-18)

1.3.1.1.3.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yönelme Tümlenci + İlgi Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 1.1. H T (İ + he) + İl. T (İ + he) + N (E + ø) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Eşrefe evlilik için "evet" dediğinde olgun öğretmen Oya değil, içindeki bu kanadı kırık çocuk "evet" demişti. (XIX/179-1)

-- 2. Zaman Tümleci + Zaman Tümleci Açıklayıcısı + Ayrılma Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Z T (ST + ø) + Z T Aç. ((E + ST) + he) + A T (İ + he) + Y (F- + /- DIK+tnn+iy.+dA/)

Peki niçin **her sabah, yani her bahar sabahı evden çıktığında** bahçe kapısına varıncaya kadar üzerine sıçramaya çalışan leylak dallarından bir tek salkım koparmayı düşünmedi. (III/63-1)

1.3.1.1.3.5. Beş Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Nesne + Yer Tümleci + Durum Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Ö (eks. ST) + N (Zm + he) + Y T (Zm + he) + Y (BF- (Zr (E + Zr (İkl.)) + F-) + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

Komser onları orada, neredeyse kucak kucağa gördüğünde kan beynine sıçradı. (XIX/149-24)

1.3.1.1.3.6. Altı Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Birliktelik Tümleci + Ayrılma Tümleci + Vasıta Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Ö (ST + ø) + Bir. T (ST + he) + A T (İ + he) + Vas. T (İT + he) + Yö. T (İ + he) + Y (İBF- + /-DIK+tnn+iy.+dA/)

İngiliz lakabı ile maruf Reisülküttab Raif Mahmud Efendi'nin de katılması ile Kabakçı Mustafa reis ittihaz edilip, **iki bin kadar laz yamakları, beraberindeki asilerle Büyükdere'den sahil yoluyla istanbul'a yürüyüp geldiklerinde** Sultan Selim "Bu işlere sebep benim hilmimdir" diyerek Köseyle-Topalı idam ettirmeyip hata etti. (II/132-4)

1.3.1.1.4. /-sA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.1.4.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (Yİ (F- + /-sA/) + [e- + -kp + şe])²⁵

Madenciler ile ahbablığı var, **istese** bir sandık bile bulur. (II/32-8); **Vermese** düzen bozulur, ayrı muamele gören şahıslar derhal cephe alırlardı. (X/70-31)

²⁵ Şart anlamı sezilse de zamanda eşitlik anlamı ağır bastığı için bu kısma dâhil edildiler

-- 2. Y (Yİ (F- + /-sA/) + [e- + -kp] + şe)

Bir nezaket, bir incelik, **dokunsan** kırılacak sanki.(II/12-11); **-İstesem** şov bile yapabilirim ama oradakilere bir ders vermek şimdilik yeter de artar bile. (V/105-18); Bana Cezayirli hacıları taşımak düştü. Önümüzde bir delil var. Yani hacıları yöneten adam. Ben dil bilmem, yer bilmem, yordam bilmem. **Bıraksalar** ben de kaybolurum. Telbiye-tekbir ile Arafat'a çıktık. Arafat olmuş sana bir çadır denizi. (IX/109-7).

-- 3.Y (YF- (Yİ (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Şimdi müdahale edersek skandal olur. (V/105-10)

-- 4. Y (YF- (Yİ (BF- (Zr + F-) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Biraz zorlanırsak buharlı tirenlerin düdüğü sesini hatırlayabiliriz. (I/41-13)

-- 5. Y (Yİ (BF- (T + F-) + /-sA/) + [e- + -kp] + şe)

Diğerlerine omuz atıp, çelme takıp **öne geçsem** parsayı toplayacağım. (VI/16-12)

-- 6. Y (...+ **de-r+ø- + se+n**)

Memleket dersin Sivas'ı geçeceksin " (X/120-12)

1.3.1.1.4.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (Zm + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Orada biri var, **onu görürsem** diyeceklerim var" şeklinde cevapladım. (IX/69-24);
Olmuyor efendim, olmuyor.

-- 1.2. N (Zm + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-sA/ + [e- + -kp] + şe)

Birini tercih etsem öteki darılıyor. (XIII/73-3)

-- 1.3. N (Zm + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-DI/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])

Arabaya doğru giden memurlardan biri **ne düşündüyse** geri döner, Zehra'nın yanına kadar gelir. (VII/147-23)

-- 1.4. N (ST + ø) + Y (YF- (Yİ (BF- ([N2] + F2-) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Ama **böyle bir karar [karar] verirsen** mutlaka benim haberim olsun, anlaştık mı? (VII/77-6)

-- 2. **Özne + Yüklem**

-- 2.1. **Ö (eks. ST + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

-Sizi rahatsız eden olursa, çekinmeyin hemen bizi arayın (VII/147-25)

-- 2.2. **Ö (ST + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

-Hatta istediğin bir şey olursa, Songül ile bana iletebilirsin (VII/127-15)

-- 3. **Hedef Tümleci + Yüklem**

-- 3.1. **H T (İT + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

Kendisine sorarsanız katiyen kabul etmez. (IV/64-15)

-- 4. **Durum Tümleci + Yüklem**

-- 4.1. **Dur. T (Bağ. gr. (Dur. T (ZYC) + Dur. T (ST + he))) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

Ezilip-büzülerek, alçak sesle konuşursan seni fazla takmıyorlar, savmaya çalışıyorlar; yok eğer dik ve kararlı durup, tok bir sesle konuşursan ciddiye alıyorlar. (XI/151-1)

1.3.1.1.4.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Yer Tümleci + Özne + Yüklem**

-- 1.1. **Y T (İT + he) + Ö (İ + ø) + Y (Yİ (F- + /-sA/) + [+ e- + -kp + şe])**

Sokaktan karınca geçse onun haberi olur. (XIII/163-10);

-- 1.2. **Y T (İT + he) + Ö (ST + ø) + Y (Yİ (F- + /-sA/) + [+ e- + -kp + şe])**

Tepeköy'ün etrafında bir sinek uça şoförlerin haberi olur. (XIX/9-16);

-- 1.3. **Y T (İ + he) + Ö (İT + ø) + Y (YF- (Yİ (İ + ø) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

Ordu Evini geçip, iki yanı kepenklerini indirmiş dükkânlarla sıralı sokağa girdi. Merakını İlân levhaları tabelâlara bakarak giderdi. Alışkanlık. **Arada yenileri varsa** gözüne çarpardı. (X/110-28)

-- 2. Yer Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + N (ST + ø) + Y (Yİ (BF-tezlik + /-sA/) + [+ e- + -kp + şe])

Evet, o biraz kambur duruşu, **üzerine el örgüsü bir süveter geçirirse** Ayhan Işık bıyıkları ile kumaş mağazasının tezgâhına yakıştırdı yani. (V/55-19)

-- 3. [Özne] + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. [Ö (Zm + ø)] + Y T (İ + he) + Y (YF- (Yİ (BF- (İ + yF-) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Sana anlatmaya ne lüzum var, para ticarete, [sen] **mektepte hoca olursan** bir maaşa talim edeceksin, yazık değil mi" dermiş. (V/55-17)

-- 4. Özne + Nesne + Yüklem

-- 4.1. Ö (ST + ø) + N (İT + he) + Y (Yİ (F- + /-sA/) + [e- + -kp] + şe)

Harman yerinde yatan çocuklar ellerini uzatsalar bu yıldızları tutacaklarını sanırlar. (I/41-22)

-- 5. Nesne + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. N (İ + he) + Yö. T (eks. ST + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Neyse, **şiiiri bizim gibi kıcı kırıklara bırakırsan** olmaz tabi. (II/102-3)

-- 6. Durum Tümlenci + Durum Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. CBE + Dur. T (ZYC) + Dur. T (ST + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Ezilip-büzülerek, alçak sesle konuşursan seni fazla takmıyorlar, savmaya çalışıyorlar; **yok eğer dik ve kararlı durup, tok bir sesle konuşursan** ciddiye alıyorlar. (XI/151-1)

1.3.1.1.5. /-**DIK+I** gibi/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.1.5.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1.Y (F- + /-**DIK+I** gibi/)

Kasırga **başladığı gibi** bitti. (V/145-15)

1.3.1.1.5.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1.Yer Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İ + he) + Y (F- + /-DIK+lAr+l gibi/)

Annem bir yolunu bulup bohçası ile iskeleye inecek, babam onu orada bekleyecek, **kayığa atladıkları gibi** Üsküdar'ı tutacaklar. (XV/15-14)

-- 2. Vasıta Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Vas. T (İT + he) + Y (F- + /-DIK+lAr+l gibi/)

O saat beni **kollarımdan tuttıkları gibi** bir arabaya attılar. (XII/62-23)

1.3.1.1.6. /-DI+mI/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.1.6.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (eks. ST) + Y (F- + /-DI+mI/)

Yeşil [ışık] yandı [mı] geç, kırmızı [ışık yandığında] durulacak demektir. (I/111-25)

-- 1.2. Ö (eks. ST) + [Y (F- + /-DI+mI/)]

Yeşil [ışık] yandı [mı] geç, kırmızı [ışık] [yandı mı] durulacak demektir. (I/111-25)

1.3.1.1.7. F- + /-°r/ + F- + /-mA- + -z/ Biçimbirimleri ile Yapılanlar

-- 1. Yer Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İ + he) + Y ((F- + /-°r/) + (F- + /-mA- + -z/))

Makinaların dişleri **toprağa değer değmez** eğrilivermiş. (III/43-7)

1.3.1.1.8. /-(y)An+dA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (ST + ø) + Y (F- + /-(y)An+dA/)

Dışarılı vayizler gelende, konuşacak cemaat bile bulamıyuh. (X/20-1)

1.3.1.1.9. /-mA- +dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Varma Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Vrm. T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-mA- +dAn/)

İyi mevlid okuduğu, dokunaklı bir sesi olduğu için ara sıra mevlidhan arkadaşları onu da götürürler, hane sahibinin ikramı garibana yeter de artar. O kadar artar ki, **Sahaf-lar Çarşısı'nın değişmez dilencisine sadaka vermeden** geçmez. (XIII/123-17)

1.3.1.1.10. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Vasıta Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 1.1. Vas. T (İT + he) + Ö (ST + ø) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Bu vesile ile gelenin gidenin hizmetini görür olduk; elin yüzün yuyup, karnın doyurur olduk, kul eksiksiz olmaz deyip ne gücümüz var ise ortaya döküp, yerleri hasır ile döşedik, **efendimizin himmeti ile bu işler tamam olup** [tamam olduğunda] biz dahî zikrullah'a devama devam ettik. (XII/12-16)

1.3.1.1.11. /-mAk+IA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Y (DBF- + /-mAk+IA/)

Hayat, sanki bir 'an'dır. Gelip-geçer... Bir nefes, **göz açıp-kapamakla** tamamlanan bir süreç. (I/111-23)

1.3.1.2. Zamanda Öncelik Anlatan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.2.1. /-(y)ArAk/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.2.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)ArAk/)

Adamlar düşe kalka sokağın ucunu bulur, **dönerek** kaybolurlar. (VII/147-2)

-- 2. Y (Zm + BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

Ben şöyle yarım dönerek kalabalığı süzüyorum. (IV/94-20)

-- 3. Y (BF- (N2 (ST) + F2) + /-(y)ArAk/)

Doktor bir kolunu birinin omzuna, öteki kolunu ötekinin omuzuna atarak ve **ba-bacan bir kahkaha patlatarak**: -Hiçbirini düşünmeyin. Ben niyet ettim bu işi üzerime alacağım, sizi baş-göz edeceğim. (XI/171-4)

1.3.1.2.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Zeki'ye eğilerek: Oğlu no'ldu. Sabahattin. (VI/56-18); Mübeccel Hanım **Mümtaz'a dönerek:** Mümtaz, bak, Başkan yıkım yok diyor. (VII/117-12); Babamın arkadaşlarından biri, zayıf, uzun boylu, at yüzlü biri **havuza atlayarak** ablamı kurtardı güya. (XVI/66-12); **Ferit'e doğru eğilerek:** "Biliyor musun Ferit, ben tâ ortaokuldan beri sana âşığım". (XIX/139-14).

-- 1.2. Yö. T (İT + he) + Y (DBF- + /-(y)ArAk/)

Karyolada horultular içinde göğsü bağı açık yatan babasına son bir bakış fırlatarak evinden çıktı. (X/140-2)

-- 1.3. Yö. T (Bağ. gr. (Yö. T (İ + he)) + (Yö. T (İT + he)) + (Yö. T (ST + he)) + Y (BF- (N1 + F1-) + /-(y)ArAk/)

Kotralara, deniz motorlarına, şişirme botlara arkasını dönerek gitmişti. (XVI/26-15)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Pencereye gidip, **perdeyi aralayarak** dışarı baktım. (XV/115-6)

-- 2.2. N (C + ø) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

"Soğukkanlı olmalıyım, soğukkanlı olmalıyım, her şeyi gözden geçirmeliyim, her şeyi bir an önce halletmeliyim, acele etmeliyim, şimdi polisler gelir. Bu bir kaza, öldürmek istemedim, sadece korkutmak istedim. **"Bu bir kaza" diyerek** garip bir cesaretle işe girişti. Mutfağa koştu, bulaşık eldivenlerini giydi. (VII/177-26); Bulut **"Yine görüşelim" diyerek** gitti. (XIX/69-14); **"Para etmez" diyerek** çuvallara doldurup tartıyor, bir tabak parasına kilo ile alıyorlar. (II/142-4).

-- 3.Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Y T (ST + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

O koridordan yürüyerek köşeyi dönüp bahçeye yöneldik. (XIII/23-4)

1.3.1.2.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y T (İT + he) + [Y (F- + /-(y)ArAk/)]

Doktor **bir kolunu birinin omzuna [atarak]**, öteki kolunu ötekinin omuzuna atarak ve babacan bir kahkaha patlatarak: -Hiçbirini düşünmeyin. Ben niyet ettim bu işi üzerime alacağım, sizi baş-göz edeceğim. (XI/171-4)

-- 1.2. N (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Doktor bir kolunu birinin omzuna [atarak], **öteki kolunu ötekinin omuzuna atarak** ve babacan bir kahkaha patlatarak: -Hiçbirini düşünmeyin. Ben niyet ettim bu işi üzerime alacağım, sizi baş-göz edeceğim. (XI/171-4)

1.3.1.2.2. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.2.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)Ip/)

Okuyup da ne olacaktı? (I/31-8); **Gelip** köşesine geçtiğinde bir cebinden kirli bir mendil çıkarır yere düzgünce serer, dört köşesine dört taş, eski usul, öylece bırakır. (XI/101-11).

1.3.1.2.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Z T (İT + he) + Y (BF- (Zr + DBF-) + /-(y)Ip/)

Beyazıt Camii'ne namaza gittiği ve **her namaz sonunda kendi başına bir köşeye çekilip** uzun uzun zikrettiği zamanlar hariç bütün gününü bu kahvede geçirir. (XIII/123-9)

-- 1.2. Z T (ZYC) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Sıra pantolonlara gelince yeniden durup birbirlerinin yüzüne bakmaya başladılar. (XVIII/18-4)

-- 2. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. A T (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

İçimde yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın sevinci, ellerimde bavullar, **ha-vaalanının kalabalık telaşından kurtulup** bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş

alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunuverdi... (V/5-1);
Neyse, geçeyim şuracıktan, **dere içinden çıkıp** bahçeye varayım bir. (II/172-18)

-- 2.2. A T (İ + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Kapıdan çıkıp elde olta denize doğru yürüyorlar. (I/91-19); **Duvardan inip** camiye doğru yürüsem. (III/13-1); Otobüsün **meydandan çıkıp** kasabayı terketmek üzere girdiği yol pek dardır. (VIII/68-5).

-- 3. Özne + Yüklem

-- 3.1. Ö (İT + ø) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Yıkama işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan yediği dayağa al-dırmayıp beyaz dişlerini göstere göstere gülererek "Eyvallah abiler, eliniz dert görmesin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9)

-- 4. Nesne + Yüklem

-- 4.1. N (İT + ø) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Belki güzellikle isteseler Oya **çikolatasından parçalar koparıp** onlara da verebi-lirdi. (XIX/39-26)

-- 5. Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 5.1. Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Değirmene doğru yürüyüp caddeyi geçiyorlar. (X/50-30)

1.3.1.2.3. /-**DIk+tAn** sonra/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.2.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF- (Zr + F-) + /-**DIk+tAn** sonra/)

Bir süre yürüdükten sonra büyük bir çadırla karşılaştılar. (III/73-14); Seksenlik bir ihtiyar **iki saat seçtikten sonra** bir bilet aldı. (IV/215-4); Hatta bir avukat tabelası, demek ki kendini demir direğe bağlayan halkalar çürümüş; **bir iki sallandıktan sonra** yerinden koptu. (V/145-7); **Biraz yürüdükten sonra** arkamı dönüp bakıyorum. (X/60-24); Fazla kalmaz, mesai çıkışlarına denk getirip, **bir iki saat dilendikten sonra** kaybolur. (XI/101-3).

-- 2. Y (BF- (eks. ST + yF-) + /-**DIk+tAn** sonra/)

Keki, kurabiyeyi daireye götürüyorum. Yani emekli olmadan önce. **Emekli ol-dukten sonra** büsbütün mutfağa kapandım. (IV/124-15)

1.3.1.2.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İ + ø) + Y (F- + /-Dİk+tAn sonra/)

Kalabalık dağıldıktan sonra Oya bahçeye çıktı. (XIX/39-21)

-- 1.2. Ö (İ + ø) + Y (İBF- + /-Dİk+tAn sonra/)

Oğlanlar evlenip ayrıldıktan sonra o küçücük evde [yaşıyor]. (XVIII/48-28)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (İ + he) + Y (İBF- + /-Dİk+tAn sonra/)

Elmayı delip geçtikten sonra yoluna aynı hızla devam ediyor ve kalabalığın arasında gösteriyi seyre gelmiş olan Oya'nın kalbine saplanıyor. (XIX/159-23)

-- 3.Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 3.1. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-Dİk+tAn sonra/)

Seyfi otobüsün üzerine tırmandıktan sonra doğruca küreğin olduğu yere, yani brandanın altına yönelir. (VIII/108-7)

1.3.1.2.3.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Durum Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Ö (İ (ST) + he) + Dur. T (İT + he) + Y (İBF- + /-Dİk+tAn sonra/)

Mavi Kuş o öksürüklü sesiyle yitip gittikten sonra oğlan elleri cebinde, başı önünde, tarifsiz bir sevinç ve keder içinde ağır ağır çimenle kaplı bahçeye doğru yürür. (VIII/68-25)

1.3.1.2.4. /-(y)In+cA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Ayrılma Tümleci + Yüklem

-- 1.1. A T (İ + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Biz **mektepten çıkınca** takım halinde bunların mahalleye inerdik. (V/125-22)

1.3.1.3. Zamanda Sonralık Anlatan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.3.1. /-mA- +dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.3.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (DBF- + /-mA- +dAn/)

Ulan **saatına varmadan**²⁶ kaytarmanın yolunu bellediler. (XVIII/28-11)

-- 2. Y (BF- (N2 + F2-) + /-mA- +dAn/)

Kaynatam olacak aksi ihtiyar, kendini her bahar **çiğdem çıkmadan** köye atar; bize de "Ne duruyunuz bu dağ başında, varım bir ayak önce şehre de bir iş şahabı olun. (II/22-22)

-- 3. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-mA- +dAn/)

Burası, bu yazıhane, Karagöz perdesi değil, toparlanmalıyım. Başımı dik tutmalıyım. **Henüz hayata adımımı atmadan**... Ne Köroğlu donuna girip, beni isteyen, benimle bir ömür geçirmek için canını vereceğini söyleyen bu kızı atımın terkesine vurup kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-7)

-- 4. Y (BF- (Zr __ + Ö (İ + ø) + H T (İ + he) + __ F-) + /-mA- +dAn/)

Eskiden çöp arabası geçmese bile evin kızı, gelini sabahın seherinde **daha ihtiyarlar namaza gitmeden** evlerinin önünü sular süpürürdü. (V/135-5)

-- 5. Y (... +(y)I de- + /-me + ye kal- + -ma- + dan/)

--Onları istasyona götürmem lazımdır, para... **Demeye kalmadan** Kenan patlıyor: --Ulan bu araba hayvan vagonu mu teres... olmaz. (VIII/148-12)

1.3.1.3.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1.Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (C + ø) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

"Usta..." **demededen** susturdu. (X/120-19)

-- 1.2. N (C + ø) + Y (demeye kalmadan)

--Onları istasyona götürmem lazımdır, para... **Demeye kalmadan** Kenan patlıyor: --Ulan bu araba hayvan vagonu mu teres... olmaz. (VIII/148-12) diğer tarafta

²⁶ Vakti gelmeden anlamı veriyor.

-- 1.3.N (ST + he) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

Kararını açıklamak üzere dudaklarının ucuna kadar gelen cümleyi söylemeden bahçe kapısı gıcırtyla açıldı. (XIX/149-15)

-- 2. Özne + Yüklem

-- 2.1. Ö (ST + ø) + Y (BF- (Zr²⁷ + Zr²⁸ + F-) + /-mA- +dAn/)

Koridorun ortasında öyle **kulak memelerindeki ve bıyık altlarındaki abdest suları henüz tam mânası ile kurumadan** onu yakalayıp sormuştu.(XVI/76-5)

-- 2.2. Ö (ST + ø) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mA- +dAn/)

İncitmez'in kalbinde açtığı yara henüz kapanmadan bu defa Nüfus Müdürü'nün kızına abayı yakmıştı. (XV/105-20)

-- 2.3. Ö (İ + ø) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

Ablasıyla otu rur **buzlar erimeden** bu garip şekillerden kanaviçe örnekleri çıkarırlardı. (XVII/37-6);

-- 2. 4. Ö (İT + ø) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

Ya da **bunların ikisi de gerçekleşmeden** evi sahipleri terk ediyor. (V/35-8);

-- 2.5. Ö (İ + ø) + Y (BF- (Zr __ + N (İ + he) + __ F-) + /-mA- +dAn/)

Zehra henüz pencereyi kapatmadan devriye gezen polis arabası sokağın üst başından ortaya çıkar. (VII/147-6)

-- 3. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 3.1. H T (İT + he) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

Tek kurtuluş **rampanın virajına raslamadan** yavaş yavaş düzlemesi idi. (X/120-20)

-- 4. Varma Tümleci + Yüklem

-- 4.1. Vrm. T (İ + he) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

Yokuştan inen yol **köprüye varmadan** bir dörtyolağzına uğruyor. (XI/21-1)

²⁷ Zaman zarfı

²⁸ Durum zarfı

1.3.1.3.1. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Hedef Tümleci + Varma Tümleci + Yüklem

-- 1.1. $H T (C + he) + Vrm. T (Zm + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-mA- +dAn/)$

Sırf Cihan'a bir zarar gelmesin diye ona haber vermeden tek başına Kemal'i tenhada kıştırıp bir güzel benzetiyor. (VII/67-12)

1.3.1.3.2. /-mA- +dAn önce/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.3.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. $Y (BF- (eks. ST + yF-) + /-mA- +dAn önce/)$

Keki, kurabiyeyi daireye götürüyorum. Yani emekli olmadan önce. Emekli olduktan sonra büsbütün mutfağa kapandım. (IV/124-15)

1.3.1.3.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. $N (İT + he) + Y (F- + /-mA- +dAn önce/)$

Zaten gayemiz ey sevgili okur, nasıl bir macera nakledeceğimizi anlatmadan önce nerede durduğumuzu, hangi insanlarla muhatap olduğumuzu göstermektir. (VIII/8-6)

1.3.1.4. Zamanda Sürelilik Anlatan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.4.1. /-Dik+çA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.4.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. $Y (F- + /-Dik+çA/)$

Yürüdükçe kasaba onu bir sıcak yorgan gibi sarmaya başlıyor. (VII/37-3); Oya önce tereddüt etti, sonra kesik kesik konuşmaya başladı. Konuştukça açıldı. (XIX/149-3)

-- 2. $Y (DBF- + /-Dik+çA/)$

Kafaları karıştıkça, içleri sıkıldıkça atlayıp gidiyorlardı. IV/134-14

-- 3. $Y (İBF- + /-Dik+çA/)$

Geçip döndükçe koca yığın gözümü alıyor, ağzımın tadını bozuyor. Ne de olsa çöp işte. (IX/49-11)

-- 4. Y (dünya dur- + -dukça)

Daha kıyak bir iş yaptı ki, **dünya durdukça** anlatılsa layıktır. (XI/181-4)

1.3.1.4.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1.1. Özne + Yüklem

-- 1.2. Ö (Zm + ø) + Y (F- + /-DIK+çA/)

Onlar yedikçe mürit sevindi, **onlar yedikçe** mürit "buyurun, aç kalmayın, karnınızı doyurun" dedi. (XII/72-13)

-- 1.3. Ö (İT + ø) + Y (oldukça)

Ömrüm oldukça dua edeceğim. (XI/171-21)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (C + ø) + Y (F- + /-DIK+çA/)

'Ben sınıfları birincilikle bitirdim, şimdi hocalarım beni asistan almak istiyorlar, yıllardır bunun hayalini kurdum, hepsinden vazgeçip diplomamı ezip suyunu mu içeyim" dedikçe, dedem kıs kıs güler. (V/55-10)

1.3.1.4.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Ö (ST+ ø) + Y T (Zm + he) + Y (F- + /-DIK+çA/)

Bu siluet burada durdukça İstanbul yaşıyor demektir. (V/1115-5)

1.3.1.4.2. /-DIK+tnn+iy.+dAn bu yana/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.4.2.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İ + he) + Y (DBF- + /-DIK+tnn+iy.+dAn bu yana/

Derviş bu son nefesini vermekte olan ve **köye ayak bastığından bu yana** yediği-içtiği ayrı gitmeyen evliya kılıklı adama "hayır" diyemezdi. (II/162-13)

1.3.1.4.3. /-mA- +dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.4.3.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İkl. (İ + İ) + Y (F- + /-mA- +dAn/)

Halime **kar kış demeden** seneler boyu sırtındaki küfe ile kahvelere, kebabçılara, tek tük mangal-maltız yakanlara odun kömürü taşıyarak Turan'ı büyütmüş. (XV/65-21)

1.3.1.5. Zamanda Son Sınır Anlatan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.5.1. /-(y)In+cA+yA kadar/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.5.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF-bitirme (DBF- + /-mİş ol- /) + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Tâ ki akşam ezanları okunup, babalar işten dönmüş[oluncaya kadar], yerler mühürlenmiş [oluncaya kadar], **evli evine, sıçan deliğine girmiş oluncaya kadar** [top oynardık]. (VI/86-25)

-- 2.Y (BF-bitirme (DBF- + /-mİş [ol- /] + /-(y)In+cA+yA kadar/))

Cenaze namazı kılınıncaya kadar yine tepelerde "Ya Hû" deyip dolaştı. (II/162-6); Tâ ki akşam ezanları okunup, babalar işten dönmüş[oluncaya kadar], **yerler mühürlenmiş[oluncaya kadar]**, evli evine[girmiş oluncaya kadar], sıçan deliğine girmiş oluncaya kadar [top oynardık]. (VI/86-25)

1.3.1.5.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İT + ø) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Cenaze namazı [namaz] kılınıncaya kadar yine tepelerde "Ya Hû" deyip dolaştı. (II/162-6)

-- 1.2. Ö (İ + ø) + Y (BF-bitirme (BF- (T + F-) + /-mİş [ol-] + /-(y)In+cA+yA kadar/))

Tâ ki akşam ezanları okunup, **babalar işten dönmüş[oluncaya kadar]**, yerler mühürlenmiş, evli evine, sıçan deliğine girmiş oluncaya kadar [top oynardık]. (VI/86-25)

-- 1.3. Ö (Bağ. gr. ((ST) + B + (ST)) + ø) + Y (DBF- + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Bu bina ile bu kadro kağıt üzerinde yan yana gelinceye kadar büyüklerimiz kimbilir ne çabalar sarfetti. (II/182-17)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Uzatmayayım, **bu liseyi bitirinceye kadar** bir sürü işe girip çıktı. (IV/64-13)

-- 2.2. N (İ + he) + Y (BF- (N2 + F2) + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Nimet'le Cesur orada, o tahta sırada, el ele güneş batıp, **etrafı serinlik kaplayınca kadar** oturuyor; konuşuyor, konuşuyorlar. (XI/131-13)

-- 3. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Y T + Y (F- + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Eve gelinceye kadar bu her halde çok kullanılmış mısrayı tekrarlıyorum. (XVII/67-16)

1.3.1.5.2. /-(y)In+cA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.5.2.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İ + ø) + Y (DBF- + /-(y)In+cA/)

Durum bu noktaya gelince yolcular hepten ayaklanır. (VIII/178-16)

1.3.1.5.3./-(y)An+A kadar/

1.3.1.5.3.1. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Ö (ST+ ø)+N(İ+he)+Y(F-+/(y)An+A kadar/)

Beyazıt Camii'ne namaza gittiği ve her namaz sonunda kendi başına bir köşeye çekilip uzun uzun zikrettiği zamanlar hariç bütün gününü bu kahvede geçirir. Ta ki **Abdullah Usta kahveyi kapatana kadar**. (XIII/123-11)

1.3.1.6. Zamanda Başlangış İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.6.1. /-(y)A+II/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.6.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)A+II/)

-Yo... Öldü., çok oldu **öleli**. (VI/56-23)

1.3.1.6.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İ + ø) + Y (F- + /-(y)A+II/)

Ferit geleli birkaç gün olmuştu. (XIX/119-1)

-- 1.2. Ö (Zm + ø) + Y (F- + /-(y)A+II/)

«Şu işe bak» dedi, «**ben görmeyeli** bu park amma da değişmiş, bu çadır da neyi nesi?». (III/73-16)

-- 2. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 2.1. H T (İ + he) + Y (F- + /-(y)A+II/)

Tırcılığı bırakıp, **otobüsçülüğe geçeli** çok olmuş. (IX/129-11)

1.3.1.6.2 /... +DAn başlayarak/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Y (/... +DAn başlayarak/)

-- 1.1. Bizim çocuk, Galip'i **ilmihalden başlayarak** eğitivermiş. (XIII/123-27)

1.3.1.6.3 /... + olunca/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 2. Y (/... + olunca/)

-- 2.1. Ee, **kumar olunca** onun ardı sıra toto, loto, at yarışı geliyor. (XIII/93-10);

1.3.1.7. Zamana Yaklaşma İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.1.7.1. /-mAk üzere/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.1.7.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mAk üzere/)

Vezneciler'e yakın Helvacı Baba Tekkesi bitişiğinde, üst katı bir yangında harap olmuş, **yıklılmak üzere** olan ahşap bir binanın alt katında bir göz odada yatıp kalkar. (XIII/123-20)

1.3.2. Durum Bildiren Zarf Yan Cümleleri

1.3.2.1. /-(y)ArAk/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1.Y (F- + /-(y)ArAk/)

Tam bu sırada o boz renkli kertenkele, ayaklarımın ucundan sessiz, sakın ama garip şekilde ürpertici bir bakışla **süzülerek** geçip gitti. (V/5-7); Genç kadın bardağa **iğrenerek** bakar. (VIII/58-16); Kızların bu kalbi farkedecek halleri yok, parayı verdiler, **kikirdeyerek** çekip gittiler. (XI/141-18); Çünkü kertenkelenin **yırtarak** açtığı ipek çarşafın altından bütün bir tabiat sessizce gülümsemeye başlamıştı. (V/5-14); Biz işte şal-lak-mallak **sırıtarak** kız ile kucaklaştık. (XI/161-7); Ama yine de yaş yere basmamak için "Kızı bir görelim" deyivermiş, **utanarak**. (IX/9-24); Adam kimseyi umursamadan **bağırarak** odacısını çağırdı; şapkasıyla paltosunu verdi, bize de dönerek: "Beyler çok mühim bir iş için Reis Beyle görüşeceğim. (X/150-4); Duran tepeden tırnağa kızardı, tere battı, **kekeleyerek**: -Bi, bi, kırmızı; bi, bi, bi de yeşil. (XI/141-11); Nerde o tahta kapılı, **eğilerek** girilen binbir kokulu ahşap helalar, nerde bu modern tuvaletler. (X/10-21); Şaşkın, öylece elimde paketler, **gülümseyerek**: -Bilmem! [dedi] (XV/85-20); Saka kuşu **cıvıldayarak** karşılık verdi. (XV/65-2); Hamdi bir yandan **uzanarak** ıhlamurun altındaki Ferit'e bakıyor, bir yandan kalkıyor, bir yandan garsonun saçlarını okşuyor, bir yandan ocakçıya sesleniyor. (XIX/119-16).

-- 2. Y (İkl. (F- + /-(y)Ip/) (F- + /-(y)ArAk/))

Ezilip-büzülerek, alçak sesle konuşursan seni fazla takmıyorlar, savmaya çalışıyorlar; yok eğer dik ve kararlı durup, tok bir sesle konuşursan ciddiye alıyorlar. (XI/151-1)

-- 3. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)ArAk/)

Yaşlı kadın ile genç kız **tebessüm ederek**; elleriyle, göz işaretleriyle istemediklerini belirtirler. (VIII/58-8)

-- 4. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

Dudaklar **müstehzi kıvrılarak** gülümsüyor, görüyorum, "Bırak ulan şimdi şu bülbül tantanasını, surda sayısal loto dolduruyoruz" diyorlar. (VI/26-15) Yol kenarında şarmpol falan olmadığı için **biraz sarsılarak** da olsa bir süre arazide gider, küçük hendeklerden atlar, gevenlere takılır, tozu dumana katar, sonra yeniden yolu bulur.

(VIII/178-2); Aşağıda bütün bunlar olup-biterken, yukarıda Erol **önce çekinerek, sonra meraklanarak**, sepetlerin, çuvalların arasına başını gizleyip oradan manzarayı dikizlemektedir. (VIII/108-1); Kahveci gülümsüyor; **hafifçe eğilerek**: Muhabbet iki başlı olacak arkadaş. Tek taraflı oldu mu sakat Kara sevdaya girer. (IX/59-20); -Salih Sami'yi elinden tutup **âdeta sürükleyerek** dükkândan çıkardı. (XIII/133-7) Hamdi gür bıyıklarından dumanlar fişkırtarak ve **biraz da kasılarak** gülüyor. (XIX/129-4).

-- 5. Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)ArAk/)

Başkan Vekili Reis Beyle **hararetli hararetli konuşarak** çıktı. (X/150-11); **Seke seke oynayarak** uzaklaşıyor. (I/11-15); Uzakta bir keklik sürüsü pırladı, **acı acı öterek** uzaklaştılar. (X/90-5); Su doğruca küpe girer, küp **domur domur terleyerek** suyu soğutur, bir de küpün toprak tadı suya ilave olunca yaz günlerinin bunaltıcı sıcaklığında tadına doyum olmazdı. (XV/35-4); **İçten içe gülerek** "Evet Tepeköy'e adadı [dedi]. (XIX/169-22).

-- 6. Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)ArAk/)

Bankadaki arkadaşlar **dudak bükerek**²⁹ aynı şeyi tekrarlardı. (IV/44-12); İç dünyasını kimseye açmaz, havadan sudan konuşur, vaktinin çoğunu **kitap okuyarak** ve **resim yaparak** geçirirdi. (XIX/39-11).

-- 7. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-(y)ArAk/)

Bir başka gün **onca yüzü suyu dökerek** Cağaloğlu kitapçılarından, yayınevlerinden topladığı kitaplar-vakfa hâkim zihniyete aykırıdır diye-ortalardan kaldırılmış. (I/61-13)

-- 8. Y (DBF- + /-(y)ArAk/)

Vay canına... İşte bir yabancı kertenkele asfaltlarda **elini kolunu sallayarak**³⁰ dolaşılıyor. (V/5-9)

-- 9. Y (eks. ST (S (Zr T (Zr + S (Bağ. gr. (S + S))) + [İ]) + yF- + /-(y)ArAk/)

Bir an, **son derece meçhul ve mücerret [bir fikir, olgu] olarak** bir fikri, bir olguyu hakiki çehresiyle kavırıyoruz. (XVI/46-16)

²⁹ Bu ifade tamamen mecaz anlamının yanında gerçek anlamını da muhafaza ettiği için DBF- yerine BF'ye alınmıştır.

³⁰ Bu ifade kertenkelenin asfaltlarda yabancılık çekmediğini asfaltları iyice benimsediğini anlatmak için oluşturulmuş bir deyimdir.

-- 10. CBE + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Sustu, bana **sanki küçümseyerek** baktı, sanki "Aş bunları aş" dedi. (V/95-14)

-- 11. Y (/Azrail ile bir ol-up/)

Sanki **Azrail ile bir olup**: "Hadi bağırırsana şimdi, küfretsene, tehdit etsene" der gibiyim. (II/152-3)

1.3.2.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

İçini boşaltıyor, derin bir nefes, **gözlerini kısarak**: Ben bir defa buradaki çakallardan kurtulacağım! (IV/114-13); -Sana yaramaz bunlar efendi, bah gecenin yarısı, var get even, uşahların seni bekler; diyerek genç yaşından umulmayan bir olgunluk, babacılık ile –hem de **sırtımı sıvazlayarak**- beni oradan yolcu eti. (IV/14-14); **Tiyatro başlasın diyen adamın el hareketini yaparak** ekrana işaret ediyorum. (IV/94-26); Tam bu halde iken işi iyicene cıvıtır, ellerini direksiyondan çeker, **çıplak ayaklarını uzatarak** arabayı ayakla kullanmaya başlar. (VIII/178-9); Kuyumcu **sesini yükselterek**: -İstemiyorum dedim. Mecbur muyum yemeye? (VIII/78-1); Esans kutusunu gösterip **sesini yükselterek**: -Koku ister misiniz, koku. (VIII/58-5); Beyaz gömlek-mavi yelek ekose etek giyen kızlar, sekerek-cıvıldaşarak, **saçlarını savurarak** pazar esnafının gençlerini allak-bullak edip uzaklaşırlar. (XI/31-1); Bıyık altından gülüyor, **kehribar tesbihini şaklatarak**: -Hanım tarafı ile de uzun bir fasıl geçtik ya... O ayrı bir mevzu, oraya girmeyelim. (XII/62-13); **Gözlerini belerterek**: - Yâ... Demek resmi evrak istiyorsun. (XV/45-2); **Beyaz dişlerini göstererek** gülümsedi. (XVI/36-9); **Dişlerini gıcırdatarak** kendi kendine fısıldadı "Bu doktor da fazla oldu ama. (XIX/149-25); Sonra **tespihini şaklatarak** ağır ağır ihlamurun altına gidiyor. (XIX/119-20).

-- 1.2. N (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

O, yattığı yerden doğruluyor; **gözlerini iri iri açarak**: "Yok abi ya! Onlar büyük iş, bizi aşar" diyor. (IV/184-24); Başında dikilen Beşir Ağa **sesini mümkün olduğu kadar yumuşatarak**: -Kenan! Gözünü seveyim elini çabuk tut... Bu gidişle tireni kaçıracağız. (VIII/138-16); **Makale yazarının adını bir daha okuyarak** yüzünü gözlerinin önünde canlandırmaya çalışıyor. (XII/42-9).

-- 1.3. $N (\dot{I}T + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)ArAk/)$

Ali bir elini alnına dayadı, yüzü bulutlanmıştı, **öteki elini yumruk yaparak** ka-sıldı, tırnakları neredeyse avucunun içine gömülecekti. (VI/46-6)

-- 1.4. $[N (\dot{I}T + he)] + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Mesele kaymakama intikal edince, çapkın kaymakam elini bıyığına atıp **[bıyığını]** **çekiştirerek**: -Ulan aferin, demiş. Kendi hesabıma Mualla Hanım'a helal olsun. (XV/75-14)

-- 1.5. $N (Bağ. gr. (N (\dot{I}T + he) + N (\dot{I}T + he))) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Peki bu kırallığa kafa tutulabilir mi? Tutulabilir. -Nasıl? -Toplumun kültür düze-yini yükselterek. -Yani **kendine ve başka toplumlara bakışını, dünyayı ve hayatı yorumlayışını derinleştirerek**. (IV/24-16)

-- 1.6. $N (\dot{I}T + \emptyset) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Salih yüzüğü hemen ilaçlı bir suya attı, biraz bekledi, sonra **elleri titreyerek** yü-züğü sudan çıkardı, bir bezle sildi, yüzük bayağı rengini bulmuş, parlamıştı. (XIII/133-11)

-- 1.7. $N (\dot{I}T + he) + Y (BF- (T (Zr + he) + F-) + /-(y)ArAk/)$

Buğular arasından makinist Haydar, **iki kolunu yana açarak** iri-yarı bir masal kişisi gibi çıkıyor; isten, kömür tozundan, terden ve dumandan kararmış, ocak önünde kızıl alev ile yanmış yüzünde dişlerinin inanılmaz beyazlığını parlatarak beni kucaklı-yor. (I/101-17)

-- 1.8. $N (\dot{I}T + he) + Y (BF- (T (ST + he) + F-) + /-(y)ArAk/)$

Başını iki yana sallayarak iç geçirdi. (II/142-26).

-- 1.9. $N (\dot{I} + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Tekerlekleri tekmeleyerek havasına bakan Kenan omuzunun üzerinden: Olur, geç otur, yerimiz var. -Ya davarlar!. (VIII/148-5)

-- 1.10. $N (\dot{I} + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-(y)ArAk/)$

Ahmet'in gözlerinde kızıl kıvılcımlar, sesi boğuk, **Zehra'yı işaret ederek**: ... (VII/47-5); Mızıka defterini kapadım ben, **Daktiloyu işaret ederek** artık kalk borusu çalışıyorum, sende kalsın dedi, almadı. (XV/95-12).

-- 1.11. N (ST + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, **saçları birbirine karışmış haşarı kızları takarak**, düşe-kalka umuşayıp süngere dönmüş tarlalara yürüdüler. (II/112-14); Şeref Efendi bahçe duvarı boyunca ortanca dikmiş, çok hoş; **mor, eflatun, beyaz, ebrulî ortancalara sürünerek** yürüyüp binanın ardına geçtik. (XIII/23-5); İncirin altında oturup **Şeref Efendi'nin getirdiği kahveleri içerek** epeyce konuştuk. (XIII/113-2).

-- 1.112. N (ST + ø) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Lokomotif bu çarpıntılı koşuya karşılık **beyaz istim buharı fişkirtarak** beni kucaklamaya hazırlanıyor. (I/101-11); **Küçük bir çığlık atarak** silkindi, ayağa kalkıp iki adım geriledi. (VIII/38-6).

-- 2. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Yö. T (eks. ST + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Şef şaşkın: "Bravo vallahi Ali Bey" demiş. "Biz nahiye müdürü ile bir kahve içimi ancak konuştuk konuşmadık, nasıl ayarladınız bu işi" diye sorunca; babam **uzaklara bakarak** gülümsemiş. (XV/25-1)

-- 2.2. Yö. T (eks. ST + he) + Y (DBF- + /-(y)ArAk/)

-Erol **ufaklığa yukardan bakarak**: Sen burnunu sil önce, daha küçüksün. (VIII/48-5)

-- 2.3. Yö. T (Bağ. gr. (Yö. T (İT + [he]) + [B] + Yö. T (İ + he))) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Ordu Evini geçip, iki yanı kepenklerini indirmiş dükkânlarla sıralı sokağa girdi. Merakını **İlân levhaları[na ve] tabelâlara bakarak** giderdi. Alışkanlık. Arada yenileri varsa gözüne çarpardı. (X/110-28)

-- 2.4. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Yürüyor, **ikindiyi yetiştirmeye çalışan Seydali'nin kıyamda duran ince vücuduna bakarak**, kar gibi eriyip yumuşuyor. (XVIII/28-22); Selim **okul yoluna bakarak**: -Bilmem Oya Hoca sınıflara halı mı döşetiyor? [diye sordu] (XIX/189-4); Kendisi tarikat neşvesiyle bazan coşup dükkandan dışarı fırlar, **önüne gelenin yakasına yapışarak** yüksek sesle: Hak bir gönül verdi bana/ Ha demeden hayran olur gibi ilahiler oku-

yup, muhatabına: “Herif delirmiş, nerdeyse beni boğayazdı” dedirterek iki metre havaya sıçratır. (VIII/8-21)

-- 2.5. Yö. T ($\dot{I}T + he$) + Y (BF- (Zr ($\dot{I}kl.$ (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)ArAk/)

Daha sonra köylüler **birbirlerinin yüzüne kocaman kocaman bakarak** alkışlıyorlar. (X/50-24)

-- 2.6. Yö. T (ST + he) + Y (BF- ($\dot{I} + yF-$) + /-(y)ArAk/)

İleriden geçen yola işaret ederek, «Onlara karışın Onlara...» dedi. (III/83-28); **Esansçının elindeki şırıngaya işaret ederek**: Fışırdat bakalım. Ne kokusu bu? Şebbo (VIII/58-1).

-- 2.7. Yö. T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Adam kimseyi umursamadan bağırarak odacısını çağırdı; şapkasıyla paltosunu verdi, **bize de dönerek**: "Beyler çok mühim bir iş için Reis Beyle görüşeceğim. (X/150-4)

-- 3. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Y T ($\dot{I}T + he$) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Yanımda kendi kendine gelin güvey olan, kuyruk sallamadan başka bir iş beceremiyen uyuz mu uyuz bu köpeğe, Merih'ten gelmiş bir yaratık gibi bakarken, **youlundaki su gölcüklerinin ortasına basarak** giderken, tutup da bu kafa ile bu yaştan sonra hayatıma nasıl yön vereceğimi düşünmem saflık olur. (X/60-13)

-- 3.2. Y T ($\dot{I}T + he$) + Y (Zm + BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

Camın önünde öyle hareketsiz durarak güneşin karşı dağlar ardında kayboluşuna dalıyor. (XVII/87-7)

-- 4. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. A T (ST + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Bu nezaket denilen danışıklı döğüşün **gerçek arkadaşlıktan uzaklaşarak** görünmesiydi. (X/70-11)

-- 4.2. A T ($\dot{I}T + he$) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)ArAk/)

Hamdi **gür bıyıklarından dumanlar fışkırtarak** ve biraz da kasılarak gülüyor. (XIX/129-4)

-- 5. Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. B T (İT + he) + Y (DBF- + /-(y)ArAk/)

Ne Köroğlu donuna girip, beni isteyen, benimle bir ömür geçirmek için canını vereceğini söyleyen bu kızı atımın terkesine vurup kaçırabilmiş; ne de **Leylâ'nın Mecnun-u gibi boynumu bükerek** çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9)

-- 6. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Dur. T (ZYC) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Yıkama işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan yediği dayağa al-dırmayıp **beyaz dişlerini göstere göstere gülererek** "Eyvallah abiler, eliniz dert görme-sin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9)

-- 7.Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 7.1. H T (İYC + he) + Y (E + F- + /-(y)ArAk/)

-Az sonra bir iki köylü **yere basmaya sanki çekinerek** arka kapıdan iner, yol ke-narındaki kayaların, çalıkların ardına hacet görmeye çıkarlar. (VIII/168-23)

-- 8. Sebep Tümlenci + Yüklem

-- 8.1. Seb. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Pınara kadar **heyecandan tıkanarak** yürüdü. (II/42-8)

-- 9. Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 9.1. Vas. T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)ArAk/)

Bu kavi üzerine uzak dağ köylerinden yüzleri güneş çalığı dağ gibi ihvan duyup gelerek, ve ova köylerinden dahi nice insanlar gelerek, bizimle birlik sırtı ile taş taşıyıp **ayağı ile çamur çiğneyerek** işe koyuldu. (XII/12-10)

-- 10. Kaynak Tümlenci + Yüklem

-- 10.1. Kay. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Saçaklardaki buzlardan³¹ sakınarak, paltoma iyice gömülmüş kasketim gözle-rimde bir ara sokaktan geçiyordum. (X/140-18)

³¹ Saçaklardaki buzlardan (kaynak) [buz düşer diye (sebep)] sakınarak, ...

1.3.2.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Yö. T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

İşaret parmağını onlara uzatarak yayvan yayvan konuştu. (III/83-21)

-- 1.2. N (İT + he) + Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

İşaret parmağımı yüzüne doğru sallayarak gülümsüyorum: (IV/54-23)

-- 1.3. N (İT + he) + Yö. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Esnaf başımı iki yana sallayarak: -Hayırlısı be Selim. Ee, sen nasılsın?
(XIX/189-6)

-- 2. Nesne + Yer Tümleci + Yüklem

-- 2.1. N (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Bir elini dizinde şaplatarak: Aferin Cihan İyi düşündün be. (VII/107-16)

-- 2.2. N (İT + he) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Ve bir dizini yere dayayıp okunu yaya yerleştirerek geriyor. (XIX/159-20)

-- 3. Nesne + Benzerlik Tümleci + Yüklem

-- 3.1. N (İT + he) + B T (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Alüminyum tepsiyi def gibi tımbırdatarak, ıslıkla bir oyun havası tutturuyor.
(I/11-14) Günler birbirini kaneviçe gibi dokuyarak³² geçip gitti. (IX/19-18)

-- 3.2. N (ST + he) + B T (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)ArAk/)

Lokomotifin lambasının altında, ayyıldızlı kokartın kenarından iki yana doğru açılan rayları bir siyah martı gibi hayal ederek, onun kanat uçlarına bir kez olsun dokunmak üzere nefes nefese koşuyor. (I/101-7)

-- 4. Nesne + Varma Tümleci + Yüklem

-- 4.1. N (İT + he) + Vrm. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Ellerini beline koyarak: "Bana bak Kâzım Efendi, ya ben, ya kitapların, seçimini yap" dedi ve çekildi. (XIII/73-10)

³² Bu deyim ÖTT'de olmadığı halde yazar tarafından kullanıldığı için DBF'ye dâhil edilmemiştir. Bunun için öge çözümlemesi bu şekilde yapılmıştır.

-- 5. Nesne + Durum Tümleci + Yüklem

-- 5.1. N (Bağ. gr. (N (İT + he) + N (İT + he))) + Dur. T (ST + he) + Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)ArAk/)

Ellerini kollarını geniş jestler ile sağa sola savurarak bir şiir okuyor. (VII/37-16)

-- 6. Yer Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 6.1. Y T (İT + he) + N (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Buğular arasından makinist Haydar, iki kolunu yana açarak iri-yarı bir masal kişisi gibi çıkıyor; **isten, kömür tozundan, terden ve dumandan kararmış, ocak önünde kızıl alev ile yanmış yüzünde dişlerinin inanılmaz beyazlığını parlatarak beni kucaklıyor.**(I/101-17)

-- 6.2. Y T (İT + he) + N (ST + he) + F- + /-(y)ArAk/)

İçinde hep o eski ve hüznü plağı döndürerek³³ ağır ağır etrafı topluyor. (XVI/56-2)

-- 7. Yer Tümleci + Miktar Tümleci + Yüklem

-- 7.1. Y T (İT + he) + Mik. T (İT + he) + Y (BF (Zr (İkl. (Zr)) + F-) + /-(y)ArAk/)

Yerlerin çatır çatır buz tuttuğu, dağlardan kopan kırbaç gibi bir rüzgarın yaladığı bu şehirde, gömleğinin önü açık elleri cebinde, çıplak ayaklarında kırkdört numara Trabzon lastikleri ile dolaşan, **şehrin tek caddesinde günler boyu bir aşağı bir yukarı söylenerek** gezen bu kara yağız genç dikkatimi çekmişti. (X/140-7)

-- 8. Miktar Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 8.1. Mik. T (İT + he) + N (eks. ST + he) + (BF- (İ + yF-) + /-(y)ArAk/)

Ömrü boyunca böyle arkasından söylenecekleri³⁴ hesap ederek yaşayabilecek miydi? (II/122-19)

³³ Bu deyim ÖTT'de olmadığı halde yazar tarafından kullanıldığı için DBF'ye dâhil edilmemiştir. Bunun için öge çözümlemesi bu şekilde yapılmıştır.

³⁴ ...böyle arkasından söylenecek [sözler]...

-- 9. Sebep Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 9.1. Seb. T (ZYC) + N (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

Doktor Yahya ön koltukta olduğu için gövdesini yarı döndürerek Murat'ı dinliyor. (VIII/88-2)

-- 10. Özne + Nesne + Yüklem

-- 10.1. Ö (eks. ST) + N (ST + ø) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)ArAk/)

Başkan geniş bir u dönüşü [u dönüşü] yaparak teslim bayrağını çekince odadaki gergin hava yumuşar. (VII/117-23)

-- 11. Benzerlik Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 11.1. B T (ST + he) + N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)ArAk/)

Bütün bu işler yapılıp çatılırken o sarhoş makasçı, uzaklarda oturuyor, **bir felaket baykuşu gibi sigarasını [sigara] tütürerek** olup-biteni seyrediyordu. (XV/25-18)

1.3.2.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Durum Tümleci + Durum Tümleci + Kaynak Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Dur. T (Bağ. gr. (İT) + B + (İT) + he) + Dur. T (ST + he) + Kay. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Zayıf, ince vücudu, süzgün yüzü ile bir gölge gibi babasının varlığından sakınarak nohut odadan bakla sofaya geçen annesi. (XVII/37-1)

-- 2. Durum Tümleci + Nesne + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Dur. T (İT + he) + N (İT + he) + Yö. T (Zr + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Bekçi çaresizlik içinde iki elini yana açarak: -Atsan atılmaz, satsan satılmaz [camiden Kur'ân çalan İsa Dayı]. Seksen yaşını geçmiş, belki de doksan. (V/45-8)

-- 3. Benzerlik Tümleci + Nesne + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 3.1. B T (ZYC) + N (İT + he) + Yö. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Erol da on sekizin üzerinden ani bir şut patlatıp **doksana bir gol takmış gibi, yumruğunu havaya savurarak** bir zafer narası atar. (VIII/68-19)

-- 4. Nesne + Durum Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem

-- 4.1. N (İT + he) + Dur. T (İkl.) + Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

İçimden yıldırım gibi şunun peşisıra **ayaklarımı pat pat yere vurarak** koşup korkutmak geçti. (V/5-12)

1.3.2.1.5. Altı Ögeden Oluşanlar

-- 1. Zaman Tümleci + Miktar Tümleci + Vasıta Tümleci + Hedef Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Z T (ZYC) + Mik. T (İT + ø) + Vas. T (ST + he) + H T (Bağ. gr. (H T (İ + he) + H T (İ + he) + H T (ST + he)) + N (İT + ø) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Halime **kar kış demeden seneler boyu sırtındaki küfe ile kahvelere, kebabçılara, tek tük mangal-maltız yakanlara odun kömürü taşıyarak** Turan'ı büyütmüş. (XV/65-21)

1.3.2.2. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)Ip/)

Ben **irkilip** döndüm, hayal dünyasından ve hatta sarhoşluktan çıktım. (IV/14-8); **Konuşup** anlaştılar. (XIII/43-6).

-- 2. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Bican **keyifle sırtıp** beyaz taşını çekti. (XVIII/38-5)

-- 3. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

O sıra Bolulu usta ile ikimiz **arz-ı endam edip** müşterileri selamladık. (IV/164-26)

-- 4. Y (Zm + BF- (T (eks. ST) + F-) + /-(y)Ip/)

Elbette insanın **böyle uzakta durup** kendine, ötekine ve yaşanan hayata bakması enteresandır. (VIII/208-6)

-- 5. Y (DBF- + /-(y)Ip/)

Kara toprak **göğsünü-bağrını açıp** güneşin önünde gerinmeye durdu. (II/112-8)

-- 6. Y (DBF- + /-(y)Ip/)³⁵

Yürürken annem **yan gözle babama bakıp** düşünüyor. Vay be! Su arkını temizleyen bir doktor. Çiftlik kendisinin olmalı. (V/65-8)

1.3.2.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)Ip/)

Yine ocak başında söyleyeceğiz, yine benim aniden **sesimi [ses] yükseltip** bağır-mama bir şey demeyip susacak, sonra öfkemin süt köpüğü gibi kabarıp dinmesi bekle-necek, ardından her ne diyorsa yine hatunun dediği olacak. (II/192-2); **İnce belli cam bardakta çayımı [çay] içip** İstanbul'u seyre dalıyorum. (V/115-2); **Kaşlarımı [kaş]ça-tıp** eski Frigya kırallarına benzemeye çalıştım. (X/30-12); Yine de **dudaklarını [du-dak] büzüp** içinden üfürmeye durdu. (XV/45-17).

-- 1.2. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Bir ucundan tutup [bir ucunu tutarak] kaldırıncı Erol'la gözgöze gelirler. (VIII/108-8)

-- 1.3. N (İT + he) + Y (BF- (İkl. (Zr + Zr)) + /-(y)Ip/)

Beyaz gömlek-mavi yelek ekose etek giyen kızlar, sekerek-cıvıldaşarak, saçlarını savurarak **pazar esnafının gençlerini allak-bullak edip** uzaklaşırlar. (XI/31-1)

-- 1.4. N (Ü + İ) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Cenaze namazı kılınıncaya kadar yine tepelerde **"Ya Hû" deyip** dolaştı. (II/162-6)

-- 1.5. N (Bağ. gr. (C + C + C) + he) + Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)Ip/)

Şimdi **Arafat'ta ne yaptık, Müzdelife'de ne yaptık, bu işler nasıl oluyor diye tek tek anlatıp** şu macerayı Hac Rehberi'ne çevirmeyelim. (IX/109-16)

³⁵ Kırık ifadeli deyimim ögelerine ayrılmış hali: Dur. T (ST + he) __ + Yö. T (İT + he) __ + Y (F - + /-(y)Ip/)

-- 1.6. $N (C + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)Ip/)$

Ulan sana evrakın şahını getireyim de gör hırbo arzuhalci, diye tehditler savurup uzaklaştı. (XV/45-3)

-- 1.7. $N (C + \emptyset) + Y (F- + /-(y)Ip/)$

Yine baba evinde anası ile birlikte oturuyor, **rızkı veren Cenab-ı Hak deyip** çalışıyor. (I/51-4)

-- 1.8. $[N (Zm + he)] + Y (F- + /-(y)Ip/)$

Onu mahalle bekçisi buldu ve **[onu] sırtlayıp** eve getirdi, bekçiler mahalle halkını hane hane tanırdı. (XIII/53-6)

-- 2. **Yer Tümleci + Yüklem**

-- 2.1. $Y T (Zm + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)$

Büfenin dönerci ustası kendini içeri atmış, **orada durup** camdan dışarıyı seyre dalmıştı. (V/145-18)

-- 2.2. $Y T (\dot{I}T + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)$

Bir çalının dibine sinip bir zaman seyretti. (II/42-1); Sonra **Neriman'ın önünde durup**: -Aferin kız! Bak ben bunu düşünememiştim. (XIX/59-9).

-- 3. **Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- 3.1. $Y\ddot{o}. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)$

-Bekçi **çocuğun kaçtığı yöne bakıp** sövüyor. (V/45-13)

-- 3.2. $Y\ddot{o}. T (ST + he) + Y (\dot{I}kl. (F- + /-(y)Ip/) + (F- + /-(y)Ip/))$

Köyden gelip civardaki fabrikalardan birinde gece bekçisi olan adam **birkaç dönüm tutarındaki arsaya bakıp bakıp** "Efendi buraya gorunga ekeceksin, köpürüp bele kadar çıkacak" diye düşünüyor. (I/91-23)

-- 4. **Benzerlik Tümleci + Yüklem**

-- 4.1. $B T (\dot{I} + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)$

Kedi gibi tırmanıp bagaja çıkar. (VIII/68-13);Yürüyor, ikindiye yetiştirmeye çalışan Seydali'nin kıyamda duran ince vücuduna bakarak, **kar gibi eriyip** yumuşuyor. (XVIII/28-22).

-- 5. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. A T (İT + he) + (F- + /-(y)Ip/)

Mızıkanın nağmeleri **otel penceresinden sızıp** kasabanın duman tüten kırmızı kiremitli damlarına doğru yayılmaya başladı. (XV/115-20)

-- 6. Birliktelik Tümlenci + Yüklem

-- 6.1. Bir. T (Bağ. gr. (İT + İT + B + İT) + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Karşıda bütün farlarını yakıp uluyan, **düğmeleri, levyeleri ve olanca dişlileri ile bilenip** seni bekleyen fabrikaya koş. (XVIII/8-23)

1.3.2.2.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Y T (İT + he) + N (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Aşağıda bütün bunlar olup-biterken, yukarıda Erol önce çekinerek, sonra meraklanarak, **sepetlerin, çuvalların arasına başını gizleyip** oradan manzarayı dikizlemektedir. (VIII/108-1)

-- 1.2. Y T (eks. ST + he) + N (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Karşıda bütün farlarını yakıp uluyan, düğmeleri, levyeleri ve olanca dişlileri ile bilenip seni bekleyen fabrikaya koş. (XVIII/8-23)

-- 2. Birliktelik Tümlenci + Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Bir. T (İ + he) + Vas. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Duygu seli durulmuş, rüya sona ermiş, gerçek geri gelmişti. Gerçek. Gerçek **Bulut'la elinden tutup** getirdiği oğlu Kerem'dir. (XIX/149-22)

-- 3. Durum Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Dur. T (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Bir an önce eve varmak istiyor, **mutlak bir sessizlik içinde karısının dizine yapıştı** yüzüne bakmayı arzuluyordu. (IX/19-20)

-- 4. Yönelme Tümlenci + Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Yö. T (ST + he) + B T (ZYC) + Y (F- + /-(y)Ip/)

Sonra yaşlı kadına **doğru bir sır verecek gibi eğilip**: -Zaten ben de bilmiyorum. Diye ilave eder. (IX/39-24)

-- **5. Zaman Tümleci + Nesne + Yüklem**

-- **5.1. Sın. T (ST + he) + N (C + ø) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Resul **bir an için "Şükür yarabbi" deyip**, derin bir nefes aldı. (X/120-23)

-- **6. Nesne + Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- **6.1. N (İT + he) + Yö. T (ST + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Yorulup oturduğumda, **sırtımı bir iri kaya parçasına yaslayıp** dinlendiğimde, bir cigara yakıp nefeslendiğimde; kasabaya doğru kıvrıla kıvrıla giden yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12)

-- **6.2. N (İT + he) + Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Ben de yüzümü yuyup geldim, oturdum, **sırtımı ot damının duvarına verip** bahçeyi seyre durdum. (II/172-23)

1.3.2.2.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- **1. Birliktelik Tümleci + Vasıta Tümleci + Nesne + Yüklem**

-- **1.1. Bir. T (Zm + he) + Vas. T (İT + he) + N (İ + ø) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Bu kavi üzerine uzak dağ köylerinden yüzleri güneş çalığı dağ gibi ihvan duyup gelerek ve ova köylerinden dahi nice insanlar gelerek, **bizimle birlik sırtı ile taş³⁶ taşıyıp** ayağı ile çamur çiğneyerek işe koyuldu. (XII/12-10)

-- **2. Zaman Tümleci + Birliktelik Tümleci + Yer Tümleci ve Yüklem**

-- **2.1. Z T (İkl. (İ + ø) + (İ)) + Bir. T (İT + [he]) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Ama **zaman zaman kucagında oyuncak bebeği [ile] pencerenin önüne oturup** saatlerce dışarıya baktığını, arada bir bebeğinin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüğünde yüreği kabarıyor, banyoya girip sessizce ağlıyordu. (XIX/49-19)

-- **3. Özne + Nesne + Yer Tümleci + Yüklem**

-- **3.1. [Ö (ST + ø)] + [N (İT + he)] + Y T (İ + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Anamın hastalığında **[Rahmetli babamın arkadaşı İhsan Amca] [anamı] köyden sırtlayıp** üç saat ötede istasyona indirmişti. (XVIII/48-4)

³⁶ Taş sözcüğü özellikle vurgulandığı için bu sözcük nesne olarak alınmıştır.

1.3.2.3. İkl. ((F- + /-(y)A/) + (F- + /-(y)A/)) Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y ((BF- (N2 + F2-) + /-(y)A) + (F2- + -(y)A/))

Bir çaylak **daireler çize çize** tepemizde dolaşır. (I/41-11)

-- 2. Y ((DBF- + /-(y)A) + (F2- + -(y)A/))

Bizim gibi, yani benim gibi tuzu kuru olanlar bir tekneye atlayıp **kafayı çeke çeke** İstanbul'dan Bodrum'a kadar gidiyorlardı. (IV/134-11); Gece on ikide kapanacağımızı **üzerine basa basa** dile getirdi. (IV/164-23); **Gözlerini devire devire** baktı. (X/40-5); İlhan gözünü kırpmadan, **göğsünü gere gere** cevaplıyor. (XVI/36-22); İstiyordu çünkü yanında **içini çeke çeke** ağlayan bir çocuk vardı. (XIX/149-7).

-- 3. Y (Zm (BF- (Zr + F-) + /-(y)A) + (F- + -(y)A/))

Böyle kendi kendime konuşa-didişe yol kenarındaki tarlamıza varıyorum. (II/172-2)

1.3.2.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1.N (İT + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A/) + (F- + /-(y)A/))

O zavallı ihtiyarcık, kaynanam, yeryüzüne nasılsa düşüvermiş sessiz sakin bir melek, **romatizmalı bacaklarını sürüye sürüye** çıtını çıkarmadan bütün bu emirleri eksiksiz yerine getirir. (II/22-15); Bir şehirlerarası otobüs **gecenin ıslak karanlığını yara yara** gidiyor. (VII/7-3); Yıkama işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan yediği dayağa aldırılmayıp **beyaz dişlerini göstere göstere** gülererek "Eyvallah abiler, eliniz dert görmesin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9); Rüzgârlı Pazar sabahın köründe kurulur. Gece yarısına kadar **nüfusunu azalta azalta** geçitte kalır. (XI/31-3).

-- 1.2.N (İT + he) + Y ((BF- ([N2] + F2-) + /-(y)A) + (F- + -(y)A/))

Mavi Kuş tepeden aşağı **virajları [viraj] döne döne** istasyona doğru inmektedir. (VIII/198-2)

-- 1.3. N (ST + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A/) + (F- + /-(y)A/))

Bir çığırktan yüksekçe bir yere çıkmış, **elindeki zil defî şakırdata şakırdata:** «Burdaaaa, dünyanın sekizinci harikası burdaaaa...» diye bağırıyordu. (III/73-18)

-- 2. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 2.1. H T (İ + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

Hanım göstere göstere bazı kıymeti kalmamış kitapları, laf aramızda benimkileri de peyderpey tasfiye ediyorum. (XIII/73-18)

-- 3.Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 3.1. Yö. T (Zm + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

O böyle anlatırken ben de tam bu sırada çevre yolundan arabaları ile geçen işi tıklarında adamların, **bunlara baka baka** ağızlarında geveledikleri yaveleri hatırlıyorum. (XI/81-20)

-- 3.2. Yö. T (İ + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

Çöpe baka baka çalışmam ben. (IX/49-13)

-- 3.3. Yö. T (ST + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

O ihtiyar çınar ağacına baka baka dâvayı düşünüyorum. (XVI/16-20)

-- 3.4. Durum Tümleci + Yüklem

-- 3.5. Dur. T (İT + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

Çuvallar omuzlarında, elleri bellerinde, **ıslak etekleri ile salına salına** geçip gittiler. (VI/76-5)

1.3.2.3.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1.Nesne + Yer Tümleci + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (İkl. (BF- ([N2] + F2-) + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

Gözyaşlarını Hocaefendi'nin ak sakalına [gözyaşı] döke döke "Başüstüne" dedi. (II/162-22)

-- 2. Yer Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Y T (Bağ. gr. (Y T (İT + he) + Y T (İT + he))) + Yö. T (ST + he) + Y (İkl. (F- + /-(y)A) + (F- + /-(y)A/))

Onlar böyle, **duvarın üzerinde, cevizin gölgesinde, meydandaki otobüse baka baka** sohbeti sürdürdursun; Kenan işini bitirip motorun altından çıkar. (VIII/48-21)

1.3.2.3.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yineleme Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Yin. T (Zr) + Yö. T (Zr + he) + Y (F- + /-(y)A) + F- + /-(y)A/)

Hacı Hâdi Efendi, nuranî çehresi ile hâlâ, yanmış yağ ile talaş tozu kokuları arasında, **burnunun kemerine düşen yuvarlak tel gözlüklerini ikide bir geriye ata ata** Hamzanâme, Müzekki'n-Nüfus, Yunus Emre divanı okur. (VIII/8-13)

1.3.2.4. /-mA- +dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.4.1 Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mA +dAn/)

Arzu **çaktırmadan** rengi atmış koltuk kılıfları bakıyordu. (IV/44-7); Acımasız bir ses tonu ile **duraksamadan** cevaplıyorum: "Siyasete gireceğim tabii. (XII/82-2).

-- 2. Y (BF- (T + F-) + /-mA- +dAn/)

Polis de dâhil hepsi **farkında olmadan** oldukları yere çökmüşlerdi. (III/83-1)

-- 3. Y (BF- (Zr + BF- (N2 + F2-)) + /-mA- + dAn/)

Bu sırada yurdun belalı kızlarından ikisi yanaştı ve **hiç söz etmeden** Oya'ya saldırıp elinden çikolatayı kapmak istediler. (XIX/39-23)

-- 4. Y (İBF- + /-mA- +dAn/)

İlke İlaç Sanayi'nin sahibi Ahmet Ferit Bey; o dünyalar güzeli eşine böyle her hafta **bıkıp usanmadan** neler yazıyor? (IX/29-5)

-- 5. Y (DBF- + /-mA- +dAn/)

O zavallı ihtiyarcık, kaynanam, yeryüzüne nasılsa düşüvermiş sessiz sakin bir melek, romatizmalı bacaklarını sürüye sürüye **çıtını çıkarmadan** bütün bu emirleri eksiksiz yerine getirir. (II/22-15); İlhan **gözünü kırpmadan**, göğsünü gere gere cevaplıyor. (XVI/36-22); Sırtüstü uzandığım yatakta **gözlerimi kırpmadan** öylece tavana bakıyor, kısacık geçmişimi düşünüyordum. (XVI/66-6).

1.3.2.4.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. $N (\dot{I}T + he) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /- \underline{mA-} + \underline{dAn}/)$

Sonra basın gaza, **nereye gideceğinizi hesap etmeden.** (IV/74-5)

-- 1.2. $N (Zm (ST) + \emptyset) + Y (F- + /- \underline{mA-} + \underline{dAn}/)$

Hiçbir şey söylemeden adamın dediği istikamet doğru yürümeye başladılar.
(III/73-12)

1.3.2.5. /-mAk+sIz+In/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.5.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. $Y (F- + /- \underline{mAk+sIz+In}/)$

Turan **durmaksızın** anlatıyordu. (XV/105-14); Zehra bir süre bulunduğu noktada **kıpırdamaksızın** yerde yatan Kemal'e baktı. (VII/177-12).

-- 2. $Y (BF- (N2 + F2-) + /- \underline{mAk+sIz+In}/)$

Kadın **nefes almaksızın** konuşuyor. (VII/117-3)

1.3.2.5.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Benzerlik Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. $B T (\dot{I}T + he) + Y (F- + /- \underline{mAk+sIz+In}/)$

Arabadaki hemen bütün yolcular birbirleriyle konuşuyor, insan sesi ve motor gü-
rültüsünden oluşan bir uğultu **fon müziği gibi kesilmeksizin** devam ediyor. (XIX/9-2)

1.3.2.6. /-^or+cA+sI+nA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.6.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. $Y (DBF- + /- \underline{r+cA+sI+nA}/)$

Adam **ciğerlerini patlatırcasına** bir nefes verdi, filiyle alnını silip gerisin geriye
yaslandı. (X/90-19)

1.3.2.6.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. $N (C + \emptyset) + Y (F- + \underline{/-^{\circ}r+cA+sI+nA/}$

Bezgin, yorgun, kafasını sallıyor, **işte görüyorsun dercesine** etrafa bakmıyor.
(VI/56-10)

1.3.2.7. /-ken/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.2.7.1. İki ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (\dot{I}) + e-) + /-ken/)$

İçimde yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın sevinci[varken], ellerimde bavullar[varken], havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunu-verdi... (V/5-1)

1.3.2.7.2 Üç ögeden Oluşanlar

-- 1.Yer Tümleci + Özne + Yüklem

-- 1.1. $Y T (\dot{I}T + \emptyset) + \ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (\dot{I}) + e-) + /-ken/)$

İçimde yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın sevinci[varken], **ellerimde bavullar[varken]**, havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunu-verdi... (V/5-1)

1. 3. 2. 8. /-(y)AsI+vA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. $Y (F- + /-(y)AsI+vA/)$

Ziya'yı **öldüresiye** dövüyorlar, dükkânı darmadağın ediyorlar. (VII/67-20)

1.3.2.9. /-(y)ArAk+tAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. $Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)ArAk+tAn/)$

Kemahlılar orda çalışırken bu gazinoyu dolduranlar fındık, fıstık yiyip **dondurma yalayarak**tan, karşılarındaki yosmaları kollayıp kollayıp ahvalden şikâyet ediyorlar.
(XVIII/78-24)

1.3.2.10/-(y)AcAk gibi/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. A T (İT + he) + Y (F- + /-(y)AcAk gibi/

Tabelalar civatalarından çıkacak gibi gıcırdadı. (V/145-6)

1.3.3. Sebep İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.3.1. İkl. ((F- + /-(y)A/) + (F- + /-(y)A/)) Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (İkl. ((F- + /-(y)A /) + (F- + /-(y)A/)))

-- 1.1. Gide-gele ahbab olduk işte, dert etme" (IX/49-3); Sıka sıkı kızda diş kal-
madı. (VII-67-1).

1.3.3.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İ + he) + Y (İkl. ((F- + /-(y)A/) + (F- + /-(y)A/)))

Ekranlarda göre göre, gazetelerde okuya okuya alıştık sanki. (XI/41-15)

-- 1.2. Y T (İT + he) + Y (İkl. ((F- + /-(y)A/) + (F- + /-(y)A/)))

Öyle ki örs ile çekicinin arasında dövüle dövüle çelik gibi olmuş. (VII/167-1)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. CBE + N (İT + he) + Y (İkl. ((F- + /-(y)A /) + (F- + /-(y)A/)))

Feride bunca yıllık eşinin bu hali yüzünden, **yani onun bir gün bir yerde düşüp kalacağımı düşünme düşünme** psikolojisini bozdu (XIII/53-18)

-- 3. Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Yö. T (Bağ. gr. (Yö. T (ST + he) + Yö. T (ST + he))) + Y (İkl. ((F- + /-(y)A /) + (F- + /-(y)A/)))

Zehra hemen her gün yanlarında soyunup dökünen adamların bellerinden, ceplerinden çıkan silahlara, bıçaklara baka baka bir silah edinmek istedi. (VII/87-2)

1.3.3.2. /-DIğ+I+n+dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF- (Zr + F-) + /-DIğ+I+n+dAn/)

Zaten Nişan Usta epeyce yaşlanmış [olduğundan] ve de **yalnız çalıştığından** bir çırağa ihtiyacı vardı. (XIII/43-6)

-- 2. Y (BF- (Zr __ + Ö (ST + ø) + __ F-) + /-DIğ+I+n+dAn/)

Artık odasındaki raflar dolduğundan kitapları boş bulduğu yerlere üst üste yığmaya başlamıştı. (XIII/83-23)

-- 3. Y (... +(y)A alışkın ol- + /-duğundan/)

Beni tanımıyordu ama **sıcak sesime, yarenliğe alışkın olduğundan** cevap verdi: He ya oğul, Allah belediye reisinden razı olsum dedi. (X/10-29)

1.3.3.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.2. Ö (İT + ø) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DIğ+I+n+dAn/)

Tabii **Kenan'ın ailesi fakir olduğundan**, yeme-içme daha çok Bilal'in baba evin- de gerçekleşiyor. (VIII/118-6)

-- 1.3. Ö (İ + ø) + Y (BF-bitirme + /-DIğ+I+n+dAn/)

Alelusul kazanlar kaldırılıp, **dükânlar kapatılmış olduğundan** esnaf da galeyana gelememi. (II/132-11)

-- 1.4. CBE + Ö (ST + ø) + Y (BF- (Zr + BF-bitirme) + /-DIğ+I+n+dAn/)

Zaten³⁷ Nişan Usta epeyce yaşlanmış [olduğundan] ve de yalnız çalıştığından bir çırağa ihtiyacı vardı. (XIII/43-6)

-- 2. Miktar Tümleci + Yüklem

-- 2.1. CBE + Y (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-DIğ+I+n+dAn/)

Şeref Efendi köylülükten gelme olup, **üstüne üstlük bir hayli de çalışkan olduğundan** bahçeyi cennete çevirmiş. (XIII/23-8)

³⁷ Necmettin HACIEMİNOĞLU, "Türk Dilinde Edatlar" Yaprak Yay. Ankara, 1993, s.157

1.3.3.2.3. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Birliktelik Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 1.1. Y T (İ + he) + Bir. T (İT + he) + Ö (Bağ. gr. ((İT) + B + (ST)) + ø)
+ Y (BF_{-bitirme} (BF- (Bağ. gr. (İ + B + İ) + yF-) /-mİş ol-/) + /-
DIğ+I+n+dAn/)

Köyde fiyatlarıyla hayvanları ve türlü ziraat âletleri kayıt ve tesbit edilmiş olduğundan, bu tereke ziraat tarihi bakımından da başka yerde eşine rastlamadığımız (Hep bu cümleyi kullanmak için geçirmişim ömrümü) tafsilatı ihtiva etmektedir (23) - dip notuna gidiyor- Bu terekeyi ayrıca neşredeceğiz." (XII/52-15)

-- 2.1. Zaman Tümlenci + Nesne + Varma Tümlenci ve Yüklem

Z T (ZYC) + N (İT + he) + Vrm. T (İT + he) + Y (F- + /-DIğ+I+n+dAn/)

Tahir Usta düşerken başını kaldırım taşına çarptığından bayılmış, uzun zaman öyle düştüğü yerde kalmıştı. (XIII/53-3)

1.3.3.3. /-(y)ArAk/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

Aşağıda bütün bunlar olup-biterken, yukarıda Erol önce çekinerek, sonra meraklanarak, sepetlerin, çuvalların arasına başını gizleyip oradan manzarayı dikizlemektedir. (VIII/108-1); "Bırakın, ben deli miyim, şöyle bir dolaşıp geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir. (XIII/53-12).

-- 2. Y (Zr + BF_{-yetmezlik} + (BF- (N1 + F2-) + /-(y)A + ø- + -mA-/) + /-(y)ArAk/)

Bazan kendimi alamayarak banliyö duraklarında, sigara izmaritleri ve raylar arasında uzun süren o düdük sesini yeniden yakalamak için saatlerce dolaşıyorum. (I/101-2)

1.3.3.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. $Zm + N (ST + \emptyset) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Böyle estetik ve platonik numaralar çekerek kendi ayıbını örtmeye çalışıyor, diye ifadeyi bayağılaştırmaya; bu tertemiz-masum aşkı kirletmeye kalkışmayın. (IX/19-1)

-- 1.2. $N (C + \emptyset) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

İngiliz lakabı ile maruf Reisülküttab Raif Mahmud Efendi'nin de katılması ile Kabakçı Mustafa reis ittihaz edilip, iki bin kadar laz yamakları, beraberindeki asilerle Büyükdere'den sahil yoluyla istanbul'a yürüyüp geldiklerinde Sultan Selim "**Bu işlere sebep benim hilmimdir" diyerek** Köseyle-Topalı idam ettirmeyip hata etti. (II/132-4); **Müslümana evlilik şart" diyerek**; köyde kimsesiz ve dul kalmış bir kadını munasip görmüştü. (II/162-11); Karıştırdılar ve "**Yok bi şey" diyerek** kapadılar çekmeceyi. (XV/45-25)

-- 1.3. $N (C (Bağ. gr. (C + C)) + \emptyset) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Zehra **nasılsa bana gelecek, nasılsa sorguya çekecekler diyerek** pencereyi kapatmaktan vaz geçer. (VII/147-7)

-- 2. Yer Tümleci + Yüklem

-- 2.1. $Y T (ST + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)ArAk/)$

Bahçelerden sarkan ağaç dalları leylaklar **çoğu yerde birbirine kavuşarak** yolu âdeta yeşil-serin-gölgeli bir tünele dönüştürmüştür. (VIII/68-7)

-- 3. Yineleme Tümleci + Yüklem

-- 3.1. $Yin. T (ST + \emptyset) + Y (F- + /-(y)ArAk/)$

Sonra birden karşı düşünceler - **ve bu sefer isteyerek-** sükün ediyor. (XVII/57-17)

1.3.3.4. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.4.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)Ip/)

Yorulup oturduğumda, sırtımı bir iri kaya parçasına yaslayıp dinlendiğimde, bir cigara yakıp nefeslendiğimde; kasabaya doğru kıvrıla kıvrıla giden yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12); Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, saçları birbirine karışmış haşarı kızları takarak, düşe-kalka **yumuşayıp** süngere dönmüş tarlalara yürüdüler. (II/112-14); Süleyman çadırı görünce **dayanamayıp** durdu. (III/73-15); Fatmaanne ömrünü geçirdiği bu mahalleden bahsederken sanki **çürüyüp** bir gece ansızın devrilen iri bir ağaçtan söz ediyor. (V/35-3); İşte **güvenip** geldiği bir doktor arkadaşı da vardı. (XVI/46-11).

-- 2. Y (BF- (N1 + F2) + /-(y)Ip/)

Kendimi tutamayıp gülüyorum. (II/62-9); Deli Derviş **hıçkırıklarını tutamayıp** kendini odadan dışarı attı. (II/162-5)

-- 3. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Musluktan akan su **zamanla koyulaşıp** kan rengini aldı. (VIII/138-5)

-- 4. Y (... +(y)A kapıl- + -ıp)

Akşamın mora çalan lacivert tülleri açık dükkân kapısı önünde **kaysı kokan rüzgârlara kapılıp** dalgalanmaya durdu. (III/53-18)

-- 5. Y (... +(y)I hiçe say- + -ıp)

Nasıl **tüm kasabayı, babasının forsunu, onca dedikoduyu hiçe sayıp** benimle konuştu ise; bu ricamı da kırmadı. ". (XV/55-8)

1.3.3.4.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. İlgi Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. İl. T (Bağ. gr. (İl. T (ST + he) + İl. T (İ + he))) + Y (BF- (Zr + BF-yetmezlik (BF- (İ + yF-) + /-(y)A + ø- + -mA- /)) + /-(y)Ip/)

Bulunduğun yere, hayata, artık tahammül edemeyip başka bir diyara göç etmek, orada yepyeni bir hayat kurmak kolay değil. (IV/134-1)

-- 1.2. **İl. T³⁸ (ST + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Bazıları **bu hasrete dayanamayıp** birlikte yaşadıkları adamlardan, nikâhlı nikâhsız çocuk sahibi olurlar. (VII/77-26)

-- 2. **Nesne + Yüklem**

-- 2.1. **N (C + ø) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Dışarılarda abur-cubur yer-tıkınır; eve gelince sofraya oturmaz, ya da bir iki çimçimlenip kalkar, **tokum ben zaten deyip** çıldirtir adamı. (IV/124-6); Bu vesile ile gelenin gidenin hizmetini görür olduk; elin yüzün yuyup, karnın doyurur olduk, **kul eksiksiz olmaz deyip** ne gücümüz var ise ortaya döküp, yerleri hasır ile döşedik, efendimizin himmeti ile bu işler tamam olup biz dahî zikrullahı devam ettik. (XII/12-16).

-- 3. **Kaynak Tümleci + Yüklem**

-- 3.1 **Kay. T (İ + he) + Y (F- + /-(y)Ip/)**

Allah'tan korkmayıp "El bende" diyenler olduğu gibi, bunu kabul etmeyenler de olmuş. (XII/22-18)

1.3.3.5. /-DIK+tnn+iy. için/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.5.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. **Y (F- + /-DIK+tnn+iy. için/)**

Geldiğin için teşekkür ederim. (VII/57-21)

-- 2. **Y (BF- (Zr + BF- (N2 + F2-)) + /-DIK+tnn+iy. [için/])**

İyi mevlid okuduğu [için], dokunaklı bir sesi olduğu için ara sıra mevlidhan arkadaşları onu da götürürler, hane sahibinin ikramı garibana yeter de artar. (XII/123-15); Her yıl vermez; **erken çiçek açtığı [için]** ve İstanbul'un havasına güven olmadığı için bazı seneler soğuk, yağmur, hatta kar yüzünden çiçeğini döker. (XII/23).

-- 3. **Y (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-DIK+tnn+iy. için/)**

Bir kahve, iki ıhlamur içtim, **çok ısrar ettiği için** bir de çikolata yedim. (V/95-6)

-- 4. **Y (BF- (... +IAr arasına __ + Ö + __ karış-) + /-DIğ+I+tnn+iy. için/)**

Dönüşümüzde karşılaştığımız bütün değişmeler arasına İbrıkçı Haşim de karıştığı için bu hikâyeyi yazmak nasiboldu. (X/10-10)

³⁸ Çocuk hasretiyle ilgili olarak dayanamadıkları için...

-- 5. Y (... +(y)A ... olarak F- + /-DIğ+I+tnn+iy. için/)

Aslında **televizyon programlarına yapımcı olarak katıldığım için** "medya mensubu" demek daha doğru olur. (IV/14-23)

1.3.3.5.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.2. Ö (Zm + ø) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy. için/)

Onunla **ben istediğim[için]**,ve benim istediğim biçimde, ancak o zaman [olur]. (VII/57-18)

-- 1.3. Ö (İT + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy. için/)

İyi mevlid okuduğu [için], **dokunaklı bir sesi olduğu için** ara sıra mevlidhan arkadaşları onu da götürürler, hane sahibinin ikramı garibana yeter de artar. (XII/123-15)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (İT + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy. için/)

Kimselere benzememenin ölçüsünü kaçırdığı için onu hasta bile sayabiliriz. (IX/19-11); Nimet'in annesi **bu akşam dönüşlerinin şaşmayan saatini bildiği için** pencerede olacak, onları öyle kumrular gibi yan yana gördüğünde yüreği kabaracak. (XI/131-18).

-- 3. İlgî Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. İl. T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + -mA- + /-DIK+tnn+iy. için/)

Her yıl vermez; erken çiçek açtığı [için] ve **İstanbul'un havasına güven olmadığı için** bazı seneler soğuk, yağmur, hatta kar yüzünden çiçeğini döker. (XII/23)

-- 4. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Y T (ST + he) + Y (F- + /-DIK+tnn+iy. için/)

Doktor Yahya **ön koltukta olduğu için** gövdesini yarı döndürerek Murat'ı dinliyor. (VIII/88-2)

1.3.3.5.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 1.1. Y T (İT + he) + Ö (İkl. (İ + Zm)) + Y (F- + -mA- + /-DİK+tnn+iy. için/)

Yol kenarında şarampol falan olmadığı için biraz sarsılarak da ols) bir süre arazide gider, küçük hendeklerden atlar, gevenlere takılır, tozu dumana katar, sonra yeniden yolu bulur. (VIII/178-2)

-- 1.2. Y T (İT + he) + Ö (ST + ø) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy. için/)

Evde "muzır neşriyat" bulundurulduğu için hakkımızda ihbar varmış. (XV/45-9)

-- 2. Yer Tümlenci + Durum Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Y T (İT + he) + Dur. T (İkl. (ZYC)) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy. için/)

Hayat mektebinde ezile ezile okuduğu için lisede çift dikiş gidiyordu. (V/125-15)

-- 3. Özne + Yönelme Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Ö (İT + ø) + Yö. T (Zr + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-DİK+tnn+iy. için/)

Kafam öne eğik olduğu için elin sahibini göremiyordum. (X/140-24)

-- 4. Özne + Nesne + Yüklem

-- 4.1. Ö (İ + ø) + N (Zm + ø) + Y (F- + /-DİK+tnn+iy. için/)

Şehmuz Ağa eski bir tır şoförü. Ağa diyorum ama neden acaba? Galiba **Hüsam** öyle dediği için, yoksa adamın toprak ağalığıyla falan ilgisi yok. (IX/129-6)

-- 5. Özne + Varma Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Ö (İT + ø) + Vrm. T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-DİK+tnn+iy. için/)

Arşiv kısmı binaya sonradan eklendiği için bina ile etrafını kuşatan yüksek duvar arasında daracık bir koridor kalmış. (XII/23-2)

1.3.3.6. /-(y)In+cA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.6.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)In+cA/)

Gelmeyince ben de İncilâ Hanım'ı görmeye gidemedim. (IX/79-4)

1.3.3.6.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İT + ø) + Y (Zm + BF- (Zr (İkl.(Zr + Zr)) + BF- (İ + yF-)) + /-(y)In+cA/)

Babaları böyle gece-gündüz birlikte olunca Kenan ile Bilal de arkadaşlığı iletmiş.

1.3.3.6.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne Nesne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İ + ø) + N (eks. C + he) + Y (F- + /-(y)In+cA/)

Fatma, «ama annee» diye uzatınca Süleyman bakışlarını çadırdan zoraki ayırdı. (III/73-30)

1.3.3.7. /-mA-+dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.7.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (Zm + he) + Y (F- + /-mA-+dAn/)

Adam **kimseyi umursamadan** bağırarak odacısını çağırdı; şapkasıyla paltosunu verdi, bize de dönerek: "Beyler çok mühim bir iş için Reis Beyle görüşeceğim.(X/1504)

1.3.3.8. /-mAk+tAn ötürü/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.3.8.1. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Miktar Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Mik. T (ST + ø) + Y T (İT + he) + Y (F- + /-mAk+tAn ötürü/)

Gerçi **uzun süre buzdolabında kalmaktan ötürü** katılaşmış, rayihasını epeyce kaybetmişti ama, Erzincan tulum peynirinin nefaseti yine de yerli yerindeydi. (XVI/106-2)

1.3.4. Hedef İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.4.1. /-mAk için/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.4.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mAk için/)

Durmak için, küçük yokuşun başında takoz atmalıydılar. (X/120-24)

-- 2. Y (DBF- + /-mAk için/)

Yani bu diploma **kız istemek için** mi alındı. (V/55-9); Ama yine de **yaş yere basmamak için** "Kızı bir görelim" deyivermiş, utanarak. (IX/9-24); **Ayakta su dökmek için** eskilerin pek akıl erdiremeyecekleri su ile yıkanmış tertemiz parke. (X/10-19).

-- 3. Y (DBF- (İ + /+(y)A takıl-) + /-mAk için/)

Kasabanın kulağı kesik ihtiyarları, sırf bu küpün suyundan içmek [için], **Emin Efendi'ye takılmak için** kahveye gelir, bitip tükenmeyen domino partilerine otururlardı. (XV/35-8)

1.3.4.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İ + he) + Y (F- + /-mAk için/)

Ne olmuşsa olmuş bir gün sınıf subayının kaybolan eşyaları kendi dolabından çıkınca şaşırılmış, **meseleyi çözmek için** fazla düşündüğünden olacak kafayı oynatmıştı. (X/110-5)

-- 1.2. N (İ + ø) + Y (F- + /-mAk için/)

Kuyumcu Nazım Efendi **el yıkamak için** lavaboya yöneldi, yeşil sabunu aldı musluğu açtı; cıl-cıl akan suya tuttu ellerini. (VIII/138-1)

-- 1.3. N (İ + he) + Y (BF- (Zr + BF- (T + F-)) + /-mAk için/)

Doktor, Kemal, Murat ve John öne doğru giderek, **Kenan'ı yeniden direksiyona geçirmek için** uğraşırlar. (VIII/178-16)

-- 1.4. N (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mAk için/)

Seren`le Ceren'in **dayılarını rahatsız etmemek için** fısıltıyla konuşmaları, Hamiyet'in bir o yana, bir bu yana gidip gelen yumuşak adımları. (V/25-19)

-- **1.5. N (İT + he) + Y (F- + /-mAk için/)**

Kasabanın kulağı kesik ihtiyarları, **sırf bu küpün suyundan içmek için**, Emin Efendi'ye takılmak için kahveye gelir, bitip tükenmeyen domino partilerine otururlardı. (XV/35-8)

-- **1.6. N (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mAk için/)**

Yine de **kocasını büsbütün kırmamak için** alır. (VIII/58-16)

-- **1.7. N (Zm + he) + Y (F- + /-mAk için/)**

Oğlan **onu uğurlamak için** sallamaktadır. (VIII/68-7)

-- **1.8. N (Zm + he) + Y (BF- (T + F-) + /-mAk için/)**

Bahçe hafif eğimle tepeye doğru uzanıyor ya, **bunu munis hale getirmek için** teraslama yapılmış. (XIX/69-25)

-- **1.9. N (ST + ø) + Y (F- + /-mAk için/)**

Ellerinde sıkıştırılmış fileleri ile **ikiyüzelli gramlık koyun kıyması almak için** saatlerdir kuyrukta bekleyen insanlar [vardır]. (XVIII/48-23)

-- **1.10. N (ST + he) + Y (F- + /-mAk için/)**

Bu girişim **Büyük Hanım'ı neşelendirmek için** yeter de artar. (IX/39-18); **Arada bir kaşlarına konan sinekleri kovmak için** derilerini titretiyorlar. (X/50-18); Köyde fiyatlarıyla hayvanları ve türlü ziraat âletleri kayıt ve tesbit edilmiş olduğundan(1), bu tereke ziraat tarihi bakımından da başka yerde eşine rastlamadığımız (Hep **bu cümleyi kullanmak için** geçirmişim ömrümü) tafsilatı ihtiva etmektedir (23) -dip notuna gidiyor- Bu terekeyi ayrıca neşredeceğiz." (XII/52-15).

-- **1.11. N (ST + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-mAk için/)**

Bazan kendimi alamayarak banliyö duraklarında, sigara izmaritleri ve raylar arasında **uzun süren o düdük sesini yeniden yakalamak için** saatlerce dolaşıyorum. (I/101-2)

-- **1.12. N (Bağ. gr. (N (İT + he) + N (İT + he))) + Y (F- + /-mAk için/)**

Sami **gerçekten yaşadığını, kalbinin attığını duyumsamak için** artık her gün Kapalıçarşı'ya gidiyor. (XIII/153-1)

-- **1.13. N (İ + he) + Y (BF- ([N2] +F2-) + /-mAk için/)**

Ekip **sahneyi [sahne] çekmek için** son hazırlıkları yapıyor. (V/155-2)

-- 2. Durum Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Dur. T (ZYC) + Y (BF-yeterlilik + /-mAk için/)

"Mazi daima mevcuttur. **Kendimiz olarak yaşayabilmek için**, onunla her an hesaplaşmaya ve anlaşmaya mecburuz." (XVI/46-1)

-- 3. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Y T (İT + he) + Y (F- + /-mAk için/)

O mayiyi poliüretanlı, monoblok gövdeli yerlerde saklamaya mecbursun **Bohemya kristallerinde sunmak için**. (XVIII/8-3)

-- 4. Birliktelik Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. Bir. T (Zm + he) + Y (BF- (N2 + F2) + /-mAk için/)

Ne Köroğlu donuna girip, beni isteyen, **benimle bir ömür geçirmek için** canını vereceğini söyleyen bu kızı atımın terkisine vurup kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9)

1.3.4.2. /-mAk üzere/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.4.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mAk üzere/)

O zaman görüşmekten ziyade belki **hesaplaşmak üzere** bir buluşma vaki olabilir. (VII/57-18)

1.3.4.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İ + he) + Y (F- + /-mAk üzere/)

Direkleri belirlemek üzere birer taş koymuşuz. (VI/86-17)

-- 1.2. N (İT + he) + Y (BF- ([N2] + F2- + /-mAk üzere/)

Kararını [karar] açıklamak üzere dudaklarının ucuna kadar gelen cümleyi söylemeden bahçe kapısı gıcırtyla açıldı. (XIX/149-15)

1.3.4.2.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Hedef Tümlenci + Yetinme Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. H T (İT + he) + Yet. T (ST + olsun) + Y (F- + /-mAk üzere/)

Lokomotifin lambasının altında, ayyıldızlı kokartın kenarından iki yana doğru açılan rayları bir siyah martı gibi hayal ederek, **onun kanat uçlarına bir kez olsun dokunmak üzere** nefes nefese koşuyor. (I/101-7)

-- 2. Zaman Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 2.1. Z T (ZYC) + N (İ + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-mAk üzere/)

Otobüsün **meydandan çıkıp kasabayı terketmek üzere** girdiği yol pek dardır. (VIII/68-5)

1.3.4.3. /-(y)ArAk/

1.3.4.3.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (C + ø) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Kimi de "**ulan biz daha adamlıktan çıkmadık**" diyerek³⁹ yekini ayağa kalksın; azdan az, çoktan çok bir hayır işlesin. (XI/41-11)

1.3.5. Karşılıklı İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.5.1. /-sA dA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.1.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İT + ø) + Y (BF- (Zr + BF-bitirme) + /-sA dA/)

Bir yanı kırık [olsa da] ve **içi zamanla sararmış olsa da** beyaz bir lavabo idi bu. (VIII/138-2)

-- 1.2. Ö (İT + ø) + Y (BF- (eks ST + [yF-]) + [/-sA dA/])

Bir yanı kırık [olsa da]ve içi zamanla sararmış olsa da beyaz bir lavabo idi bu. (VIII/138-2)

³⁹ Adamlıklarını göstermek maksadıyla...

-- 1.3. \ddot{O} (eks. ST + \emptyset) + Y (F- + /-sA dA/)

Yoksulun yüzü soğuktur kimseler bakmaz; **bakan olsa** da başını çevirip gider.
(XI/41-4)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N ($\dot{I}T$ + \emptyset) + Y (F- + /-sA dA/)

Onlar, o demiryolu adamları, **lacivert üniformaları, sarı parlak kokartlı şapkaları, fesrengi apoletleri ile süregelen bir asaletin son temsilcileri sayılsalar da**; benim için hep el örgüsü yün kazaklar, yün başlıklar, buz tutmuş bıyıklar ve beklemekten, ufukları gözlemekten donmuş heykeller olarak kalacaklar. (I/111-13)

-- 2.2. N (C + \emptyset) + Y (YF- (Y \dot{I} (F- + /-DI/) + e-) + /-sA dA/)

"Nasibini tepme" dediyse de Ahmet hiç oralı olmadı. (VII/17-27)

1.3.5.1.2. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Nesne + Yüklem

-- 1.1. \ddot{O} ($\dot{I}T$ + \emptyset) + N ($\dot{I}T$ + he) + Y (YF- Y \dot{I} (BF- (\dot{I} + yF-) + /- $^{\circ}$ r/) + e-) + /-sA dA/)

Lakin **Anadolu'nun kurak iklimi kışlık erzakın uzun süre saklanmasını mümkün kılsa da**, bu rutubetli sahil şehirlerinde kuru gıdayı muhafaza etmek güçtür.
(XI/81-1)

1.3.5.2. /-mA- +dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mA- +dAn/)

Bunlar **istemedен** geçiyor zihnimden. (XVII/57-15)

-- 2. Y (BF- (Zr + DBF-) + /-mA- +dAn/)

Daha bıyıkları terlemeden "Yahu Baba, bırak bu işi, bundan bize hayır gelmez, zaten koca kasabada dokumacılık yapan kaç kişi kaldı, yol yakınken biz de kendimize bir iyi iş kuralım" diye diklenmeye başladı. (VII/17- 19);

-- 3. Y (DBF- + /-mA- +dAn/)

Gözleri Zerrin'i aradı **elinde olmadan**, röportajına iyi bir başlık aramaya koyuldu.(X/50-11)

1.3.5.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (F- + /mA- +dAn/)

Ve bütün safiyetiyle, hatta **ne dediğini bilmeden** anlatmaya başlıyor. (XIII/143-18)

1.3.5.3. /-sA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.3.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (Yİ (BF- (Zr + F-) + -mA- + /-sA/) [+e- + -kp] + şe)

Bu meret, yani **hiç binmesen**, kapının önünde dursa para yiyor abi. (IV/44-24)

1.3.5.3.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İT + he) + Y (Yİ (F- + /-sA/) [+e- + -kp + şe])

Bu meret, yani **hiç binmesen**, **kapının önünde dursa** para yiyor abi.(IV/44-24)

1.3.5.4. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.4.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (İkl. (F- + /-(y)Ip/) + (F- + /-(y)Ip/))

İşte **atıp atıp** vuramıyorum. (III/13-16)

1.3.5.4.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Miktar Tümlenci ve Yüklemden Oluşanlar

-- 1.1. Mik. T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Bu yüzden **hayatı boyunca idarecilik edip**, asla iyi bir idareci olamıyanlara nazaran çok dostu vardı. (X/70-20)

1.3.5.5. /-mİş gibi/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.5.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. CBE + Y (BF- (Zr + DBF- + -mA-) + /-mİş gibi/)

Sonunda mürit **sanki hiç el sürülmemiş gibi** azığını topladı. (Y/72-15)

1.3.5.5.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. CBE + Ö (Zm + ø) + Y (F- + /-(y)AcAk/ + /-mİş gibi/)

Seyfi sanki biri duyacakmış gibi sağa sola bakınır.(VIII/168-1)

-- 2. Ö (ST + ø) Y (F- + -mA- + /-mİş gibi/)

Yıllarca şunun bunun kucağında dolaş, sonra **hiçbir şey olmamış gibi**⁴⁰ çık gel...
(VII/47-14)

1.3.5.6. +e- + /-ken/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.6.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (YF- (Yİ (İ) +e-) + /-ken/)

"Kuş kuş iken kendisine bir yuva, bir hayat kurmuş. (II/122-5)

1.3.5.7. /-DIğ+I halde/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.5.7.1. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-DIğ+I+halde/)

Yarı karanlık koridorda çocuğun yüzünü al bastığını, kuyruk sokumuna doğru ince bir sızımın yürüdüğünü, **başını önüne eğdiği halde** neredeyse gözlerinin dolduğunu, içini tarifsiz sıkıntıların, kederlerin ve duruma lanet okumaların kapladığını nereden bilmişti? (XVI/76-10)

1.3.6. Karşılaştırma işleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.6.1. e- + /-ken/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.6.1.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Karşılaştırma Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Kar. T (ST + he) + Y (Yİ (BF- (N2 + F2-) + /-°r/) + e- + /-ken/)

Bir yandan çay içerken öte yandan piyangocuyu dikizlemeye durdum. (IV/214-2)

⁴⁰ Çıkıp gelmesi beklenmiyorken -hiçbir şey olmamış gibi- çıkıp gelmesi karşıtlık oluşturuyor

1.3.6.1.2. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Nesne + Yüklem

-- 1.1. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + N (C + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (F- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

İnsanoğlu bu, bir yanı "kalk gidelim" derken; öte yanı "otur oturduğun yerde" der. (IV/54-19)

-- 1.2. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + N (\text{Bağ. gr. } (C + C) + he) + Y (YF- (Y\dot{I} (F- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Başka çocuklar doktor olacağım, mühendis olacağım diye düşünürken, biz bir dükkân hayali kuruyoruz. (IV/184-18)

-- 2. Özne + Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + \text{Vas. T} (Zm + \text{Bağ. gr. } (Vas. T (\dot{I} + he) + Vas. T (\dot{I}kl. (Vas. T (\dot{I} + he) + Zm)))) + Y (YF- (Y\dot{I} (F- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Millet böyle partiyle, seçimle falan uğraşırken⁴¹ ben bu hengâmede Hacı ağabeyin söylediği köyleri bir bir dolaştım. (II/112-1)

-- 3. Yer Tümlenci + Özne + Yüklem

-- 3.1. $Y T (Zr + he) + \ddot{O} (ST + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (\dot{I}BF- + /-^{\circ}r/) + e-) + /-ken/)$

Aşağıda bütün bunlar olup-biterken⁴², yukarıda Erol önce çekinerek, sonra meraklanarak, sepetlerin, çuvalların arasına başını gizleyip oradan manzarayı dikizlemektedir. (VIII/108-1)

1.3.6.2. /-DİK+cA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.6.2.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. $\ddot{O} (Zm + \emptyset) + Y (BF- (\dot{I} + yF-) + /-DİK+cA/)$

O ısrar ettikçe ben ipe un serdim. (IV/204-21); O feryat ettikçe ötekiler dört bir koldan sille-tokat girişmişler fukaraya. (XV/15-3).

⁴¹ Durum karşılaştırılıyor

⁴² Yer karşılaştırılıyor

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (İ + ø) + Y (F- + /-DİK+çA/)

İstanbul'u tanıdıkça Gül'ü [tanıdı], **Gül'ü tanıdıkça** içinde buldukları hayatı tanıdı. (VII/77-21)

1.3.6.3. /-sA/

1.3.6.3.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Y T (İ + he) + Y (Yİ (F- + /-sA/) + [e- + -kp] + şe)

Dışarda da kalsan⁴³ donuyorsun, **içeride de yatsan** donuyorsun. (IX/149-23)

1.3.7. Vasıta İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.7.1. /-(y)ArAK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.7.1.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (C + ø) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

-Sana yaramaz bunlar efendi, bah gecenin yarısı, var get even, uşahların seni bekler; diyerek genç yaşından umulmayan bir olgunluk, babacanlık ile –hem de sırtını sıvazlayarak- beni oradan yolcu eti. (IV/14-14); Ya hemen "hastir" çekip kovar adamı; ya da **"aman sesini kes, peki" diyerek** susturur. (VIII/148-18); Birkaç kişi arkasından yaklaştıysa da adam: **"Görmüyor musun kardeşim meşgulüm" diyerek** savdı. (X/150-12); Ağlasın biraz açılır dedi komutan, sonra **"Metin ol evladım, ölüm Allah'ın emri" diyerek** onu biraz sakinleştirip gönderdi. (XIII/83-59).

-- 1.2. N (İT + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Peki bu kırallığa kafa tutulabilir mi? Tutulabilir. -Nasıl? **-Toplumun kültür düzeyini yükselterek.** -Yani kendine ve başka toplumlara bakışını, dünyayı ve hayatı yorumlayışını derinleştirerek. (IV/24-16)

⁴³ Mekân karşılaştırılıyor

-- 1.3. N (Bağ. gr. (ST + B + ST) + he) + Y (F- + /-(y)ArAk/)

Yine de hemen kendini topluyor; üzerine hücum eden kötümserliği **bir fıkra veya yaşadığı bir komik olayı anlatarak** geçiştirmek yoluna gidiyor. (XI/151-23)

1.3.7.2. /-(y)Ip/

1.3.7.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Bir iyilik edip kalplerinde çırpınan kuşu sakinleştirmek istiyorlar. (I/11-4)

1.3.8. Miktar İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.8.1. /-(y)AcAk kadar/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.8.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (DBF- + /-(y)AcAk kadar/)

Kitap okuyamıyordu ama **meramını anlatacak kadar** öğrenmişti. (IV/64-8)

1.3.8.1.2 İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Varma Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Vrm. T (ST + he) + Y (F- + /-mA-(y)AcAk kadar /)

Cesur, **bir Urfaliya yakışmayacak kadar** kibarlığa vurdu işi. (XI/111-7)

1.3.8.2. / -DIK+tnn+iy kadar/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.8.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + / -DIK+tnn+iy kadar/)

Gören kişi **benim yürüdüğüm kadar** yürüse işte şu kadar yorulur. (XI/151-5)

1. 3. 9. Benzerlik İşlevinde Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.9.1. /-mİş gibi/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.9.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-mİş gibi/)

Onlar konuşuyor, Duran **büyülenmiş gibi** kıza bakıyor. (XI/141-2)

-- 2. Y (DBF- + /-mİş gibi/)

Erol da on sekizin üzerinden ani bir şut patlatıp **doksana bir gol takmış gibi**, yumruğunu havaya savurarak bir zafer narası atar. (VIII/68-19)

1.3.9.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İT + he) + Y (DBF- + /-mİş gibi/)

Bütün servetimi kumarda yemiş gibi oldum. (X/40-10)

1.3.9.2. /-DİK+IAr+I gibi/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.9.2.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-DİK+IAr+I gibi/)

Beni zaten bu kasabada fazla barındırmaz, **babama yaptıkları gibi** paketleyip bir yerlere postalarlardı. (XV/105-10)

1.3.10. Yer bildirme işleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

1.3.10.1. /-(y)In+cA+yA kadar/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.10.1.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Yö. T (İT + he) + Y (F- + /-(y)In+cA+yA kadar/)

Peki niçin her sabah, yani her bahar sabahı evden çıktığında **bahçe kapısına varıncaya kadar** üzerine sıçramaya çalışan leylak dallarından bir tek salkım koparmayı düşünmedi. (III/63-1)

1.3.11.Çıkarım İşlevinde Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

/-(mA-)+mAk+tAn olacak/ ve /-DİK+I+n+dAn olacak/ biçimbirimler ile yapılan bu tür yan cümleler bir olaydan, bir sözden bir işten veya bir gözlemden yola çıkarak varılan bir sonucu, tahmini veya seziyi anlatır.

1.3.11.1. /-(mA-)+mAk+tAn olacak/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.11.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF- (N2 + F2-) + /-(mA-)+mAk+tAn olacak/)

Lakin artık **güngörmemekten olacak** çehresi iyice beyazlaşmış, yanakları pembeleşmiş. (XII/22-3)

1.3.11.2. /-DIK+I+n+dAn olacak/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.11.2.1. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 1.1. H T (ZYC) + Y (BF- (Zr + F-) + /-DIK+I+n+dAn olacak/)

Ne olmuşsa olmuş bir gün sınıf subayının kaybolan eşyaları kendi dolabından çıkınca şaşırılmış, **meseleyi çözmek için fazla düşündüğünden olacak** kafayı oynatmıştı. (X/110-5)

1.3.12. Şart İşleviyle Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

/-sA/ dilek-şart kipinin “Şart” bildirme görevi ile kurulan öteki tasarlama kiplerinden ayrılan yani yalnız başına bir yargı taşınamaması ve ancak temel cümledeki yargının gerçekleşmesini şarta bağlayan bir yardımcı, bir tamamlayıcı öge niteliği taşımasıdır. Bu tamamlayıcı öge veya cümle parçası bir yargı bildirmediği için de temel cümlenin zarfı durumundadır⁴⁴. Bu sebepten zarf yan cümleler kısmına dâhil edilmiştir.

1.3.12.1. Birinci Tip Şart Yan Cümleleri

Bu kısımdaki şart yan cümleleri temel cümledeki bir eylemin, bir olayın, bir durumun gerçekleşmesini şarta bağlayan yan cümlelerdir. Temel cümlenin yüklemindeki eylemin gerçekleşmesi için şart cümlelerindeki şartlar farazi olmayan, yapılabilecek olan, yerine getirilebilecek olan şartlardır. Temel cümlelerdeki yüklem kipi geniş, şimdiki, gelecek zaman veya emir ve istek kipidir. Bu şekilde kullanılmış şart yan cümle örnekleri aşağıda verilmiştir:

1.3.12.1.1. /-sA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.12.1.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-sA/)

Yani şu zarfı açsa, [içindekini] okusa, **yakalansa**, bu fiil ağır bir suç sayılsa, sekiz sene mapusta yatsa umrunda olmayacak.(IX/29-8); Murat **duysa** acaba neler düşünür? (XVI/86-5).

⁴⁴ Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK yay. Ankara, 2003, s. 676-

-- 2. **Y (F- + -mA- + /-sA/)**

Utanmasa yüzüne gözüne sürecek. (XV/55-20)

-- 3. **Y (YF- (Yİ (İ) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

Hey Erzurumlu Kanbur Dede; **sağ isen** Allah ömrünü uzun etsin, öldü isen kabrini nur etsin (IX/159-27)

-- 4. **Y (YF- (Yİ (BF_{-yetmezlik} + /-z/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

-Ama'yı kaldırıp atın **Atamazsanız**, durum iyice acıklı olmaya başlar. (IV/74-18); **Yetiremezsek** ben de çalışırım. (XVIII/68-3).

-- 5. **Y (YF- (Yİ (F- + -mA + /-z/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

Oya ona "**Gelmezsen** müstafi sayılacaksın, çabuk dön, raporla falan hallederiz, hem çocuk çok özledi" diye yarı rica, yarı tehdit içeren bir mektup attı. (XIX/49-6)

-- 6. **Y (YF- (Yİ (DBF- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

Konuşma **bu minval üzere giderse** uzayacak, iyisi mi hesaplaşalım. (V/95-20)

-- 7. **Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

İstersen hemen öğretirim. Allah'a inanıyor musun? (XVI/36-20)

-- 8. **Y (YF- (Yİ (BF- (İ + yF-) + /-°r/ + ler) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

Babam bu yolu az-çok bildiğini, tahminine göre Kütahya'ya kadar uzandığını, **arzu ederlerse** kendilerine hem yol arkadaşı hem de kılavuz olabileceğini anlatıyor. (V/65-15)

-- 9. **CBE + Y (YF- (Yİ (BF_{-niyetlenme} (DBF- + /-(y)AcAk ol-/) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

Yine de şu kadının sesine kulak verin, **eğer içinizde bir yerleri kanatacak olursa**, eğer elinizden hiç bir şey gelmiyorsa, dua edin bari dua edin. (XI/41-18)

-- 10. **CBE + Y (YF- (Yİ (DBF- + /-(I)yor/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])**

Yine de şu kadının sesine kulak verin, eğer içinizde bir yerleri kanatacak olursa, **eğer elinizden hiç bir şey gelmiyorsa**, dua edin bari dua edin. (XI/41-18)

-- 11. **Y (YF- (Yİ (F- + /-DI/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)**

Hey Erzurumlu Kanbur Dede; sağ isen Allah ömrünü uzun etsin, **öldü isen** kabrini nur etsin (IX/159-27)

-- 12. $Y (YF- (Y\dot{I} (\dots +(n)In \text{ kulağına git- } + /-^{\circ}r/) + e-) + -kp (/-sA/) + \text{ş}e)$

Kerim Bey'in kulağına giderse. İŖi tatil edip namaza durmuŖ diye... [Neler olur neler] (XVIII/28-27)

1.3.12.1.1.2. İki Ögeden OluŖanlar

-- 1. **Özne + Yüklem**

-- 1.2. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Y (F- + /-sA/)$

-Ah, ah... **Biraz sermayemiz olsa** valla dükkân bile açarız. (XI/151-11)

-- 1.3. $\ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Y (F- +-mA- + /-sA/)$

Gurbetin geliri olmasa halimiz harap. (II/72-20)

-- 1.4. $\ddot{O} (\dot{I} + \emptyset) + Y (BF_{\text{niyetlenme}} (Zr + BF- (N1 + BF- ([N2] + F2-)) + /-(y)AcAk \text{ ol-} /) + /-sA/)$

Bazı virajlarda otobüs o kadar yavaşlar ki, **şoför biraz dikkatini [dikkat] dağıtacak olsa** duvarlardan birine sürtebilir. (VIII/68-10)

-- 1.5. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + Y (F- + -mA- + /-sA/)$

Şu Tekke de olmasa sığınacak bir yerim yok. (VII/137-22)

-- 1.6. $\ddot{O} (ST + \emptyset) + Y (BF- (\ddot{O} + F1-) + /-sA/)$

Yani Ŗu zarfı açsa, [içindekini] okusa, yakalansa, **bu fiil ağır bir suç sayılsa**, sekiz sene mapusta yatsa umrunda olmayacak. (IX/29-8)

-- 1.7. $\ddot{O} (Zm + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (\dot{I}T) + e-) + -kp (/-sA/) + \text{ş}e)$

Babam meseleyi haber alınca: "Ulan bunu değil kardeŖ kardeŖe, Moskof gavuru bile Müslümana yapmaz, **ben de Sülüman Pelvan'ın torunu isem** bunu sizin yanınıza komam" diye yeminler etmiŖ. (XV/15-6)

-- 1.8. $CBE + \ddot{O} (\dot{I}T + \emptyset) + Y (YF- (Y\dot{I} (F- + -mA- + /-mIŖ/) + e-) + -kp (/-sA/) + [\text{ş}e])$

Neler aranyor? Bir kırıvat. Bir çorap lastiği. İŖlemeli bir kol düğmesi. Esasen hepsi yerli yerindedir. **Eğer kendisi karıŖtırmamıŖsa**, bu kadar kırıvat, çorap lastiği, iŖlemeli kol düğmesi arasından o gece için neyi seçeceğini bir defada tutturamamıŖsa, Neslihan Hanım'ın titizliği, kılı kırk yaran temizliği ve düzeni boşuna. (XVI/56-11)

-- 1.9. CBE + [Ö + ø] + Y (YF- (Yİ (BF- (İ + yF-) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])

Şu çantayı, ne yapsam şu çantayı, elimin uzantısı olmuş sanki çantasından ayrılmayan adam, komik adam, ulan paltoyla beraber vestiyere bırak, çıkarken al, değil mi, hayır paranoya var ya **ya [çanta] kaybolursa**, içinde bir sürü evrak var. (IV/84-12)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (İT + he) + Y (YF- (Yİ (BF- _{yetmezlik} (BF- (Zr + F-) + /-(y)A + ø- + -mA-/) + /-mİş/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Neler araniyor? Bir kırıvat. Bir çorap lastiği. İşlemeli bir kol düğmesi. Esasen hepsi yerli yerindedir. Eğer kendisi karıştırmamışsa, **bu kadar kırıvat, çorap lastiği, işlemeli kol düğmesi arasından o gece için neyi seçeceğini bir defada tutturamamışsa**, Neslihan Hanım'ın titizliği, kılı kırk yaran temizliği ve düzeni boşuna. (XVI/56-11)

-- 2.2. [N (İT + he)] + Y (F- + /-sA/)

Yani şu zarfı açsa, **[içindekini] okusa**, yakalansa, bu fiil ağır bir suç sayılsa, sekiz sene mapusta yatsa umrunda olmayacak. (IX/29-8)

-- 2.3. N (İ + he) + Y (Yİ (F- + /-sA/) [e- + -kp] + şe)

Yolu bulsak arabamız yok. (IX/149-2)

-- 2.4. N (İ + he) + Y (Yİ (İBF- + /-sA/) [e- + -kp + şe])

Parayı çıkarıp verse kurtulamayacağını biliyor. (XIX/29-17)

-- 2.5. N (ST + he) + Y (F- + /-sA/ [e- + -kp + şe])

Yani **şu zarfı açsa**, **[içindekini] okusa**, yakalansa, bu fiil ağır bir suç sayılsa, sekiz sene mapusta yatsa umrunda olmayacak. (IX/29-8)

-- 2.6. N (ST + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Bazen ailece işte mutfakta ne varsa; peynir-ekmek-domates alıp çevre yolu kıyısına gideriz. **Bir akasya gölgesi bulursak** ne âlâ. (XI/81-16)

-- 2.7. N (Zm + he) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/ + lar) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Beni sorarlarsa herşeyi olduğu gibi anlatırsın. (VIII/68-1)

-- 3. Miktar Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Mik. T (ST + ø) + Y (Yİ (BF- (T + F-) + /-sA/) [+e- + -kp + şe])

Yani şu zarfı açsa, [içindekini] okusa, yakalansa, bu fiil ağır bir suç sayılsa, **sekiz sene mapusta yatsa** umrunda olmayacak. (IX/29-8)

-- 4. Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. H T (İ + he) + Y (YF- (Yİ (BF- (İ (ST) + yF-) + -mA- + -z) + e-) - kp (/-sA/) + şe)

Kral sözüne devam ile "Çocuğu meydanda senin elli adım uzağında bir yere dikedim, başına bir elma koyacağım, eğer elmayı vurursan ve **çocuğa bir şey olmazsa**, o senindir; bir daha söylüyorum, razı mısın?" demiş. (XIX/159-2)

-- 5. Zaman Tümlenci + Yüklem

-- 5.1. Z T (İkl. (İ + İ) + Y (F- + /-sA/ + [+e- + -kp] şe)

Cumartesi-Pazar çalışsam hallederim. (IX/39-9)

1.3.12.1.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Hedef Tümlenci + Yüklem

-- 1.1. Ö (İT + ø) + H T (Zm + he) + Y (YF- (Yİ (BF- (İ + yF-) + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

-Mahir Hocam bana yoldaşlık ederse, vilayete gidip gerekli malzemeleri alalım. (VII/127-5)

-- 2. Özne + Nesne + Yüklem

-- 2.1. Ö (Zm + ø) + İl. T (İ + he) + Y (Yİ (BF-_{niyetlenme} (BF- (İ + yF-) + /-(y)AcAk ol-/) + /-sA/) [+e- + -kp + şe])

Biri yoksulluktan bahsedecek olsa suratımız buruşuyor, dinlemek istemiyoruz. (XI/41-16)

-- 3. Zaman Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 3.1. Z T (ZYC) + N (ST + ø) + Y (Yİ (F- + /-sA/) [+e- + -kp + şe])

Evlerinin arkasındaki metruk depoyu tamir edip bir tavuk kümesi yapsa, yumurta ticaretine başlasa nasıl olur? (XV/105-26)

-- 4. Zaman Tümleci + Hedef Tümleci + Yüklem

-- 4.1. ZT (ŞYC) + H T (İT + he) + Y (Yİ (F- + /-sA/) [+e- + -kp + şe])

Evlerinin arkasındaki metruk depoyu tamir edip bir tavuk kümesi yapsa, yumurta ticaretine başlasa nasıl olur. (XV/105-26) (evlerinin arkasındaki metruk depoyu tamir edip bir tavuk kümesi yaptıktan sonra yumurta ticaretine başlasa...)

-- 5. İgi Tümleci + Özne + Yüklem

-- 5.1. İl. T (Zm + he) + Ö (İYC) + Y (YF- (Yİ (F- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe])

Ama dileniyor. Buna dilenmek denilirse. (XI/101-10)

-- 6. Nesne + Yer Tümleci + Yüklem

-- 6.1. N (ST + he) + Y T (Zm + he) + Y (Yİ (F- + /-sA/) [e- + -kp] + şe)

Bize yaptığı iyilikleri buradan dizensen Fizana gider. (XVIII/48-6)

1.3.12.1.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne Açıklayıcısı + Miktar Tümleci + [Özne] + Yüklem

-- 1.1. Ö Aç. (C + ki) + Mik. T (ZYC) + [Ö (ST + ø)] + Y (F- + /-sA/ [+e- + -kp + şe])

Daha kıyak bir iş yaptı ki, dünya durdukça [o iş] anlatılsa layıktır. (XI/181-4)

1.3.12.1.2. /olmadı/ ile Yapılanlar

Ol- fiilinin olumsuzluk tabanına görülen geçmiş zaman ve III. Teklik şahıs eklerinin gelip kalıplaşmasıyla oluşan bu yapı, Kutlu'nun 'Beyhude Ömrüm' hikâyesinde şart işleviyle kullanılmıştır:

[Kaya parçalarının] İri olanları çocuklarla, **olmadı** [eğer olmazsa] bağlayıp katırla falan çektirmek gerekecekti. (II/72-7)

1.3.12.2. II. Tip Şart Yan Cümleleri

/-(y)AcAk/, /-(y)A + bil- + -ir/, /-(I)yor/, /-°r/, /-mA- + -z/ yapılarıyla oluşan yüklem isimleri cevher fiilinin hikâye kipiyle kullanıldığında, yan cümle (bağımlı cümle) ile temel cümle (bağımsız cümle) arasında karşıtlık ilişkisi kurulmaktadır. Bu şekilde kurulan şart yan cümlelerinin birinci tip şart yan cümlelerinden farkı, oluşturduğu bu karşıtlıktır.

1.3.12.2.1. /-sA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

1.3.12.2.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (/İki eli kanda olsa/)

İki eli kanda olsa bu sonbahar Halkevi Salonu'nda mutlaka bir sergi açacaktı. (XV/105-22) (İki eli kanda olsa dahi sergi açması beklenirken sergi açılmadığı için karşıtlık ortaya çıkmış.)

-- 2. CBE + Y (Yİ (BF- (Zr + F-) + /-sA/) + [e- + -kp] + şe)

Belki güzellikle isteseler Oya çikolatasından parçalar koparıp onlara da verebilirdi. (XIX/39-26) (Güzellikle istemiş olsalardı verecekti ama güzellikle istemedikleri için veremedi. Böylelikle bir karşıtlık oluşmuş.)

-- 3. Y (YF- (Yİ (BF- (Zr __ + N (ST + ø) + __ BF_{-yetmezlik}) + /-z/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Alelacele bir yer bulamazsam, bu çamur kaplı pis çakıllar arasında geberip gidecektim. (X/30-19)

1.3.12.2.1.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Özne + Yüklem

-- 1.1. Ö (İT + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + -mA- + /-sA/) + e-) + -kp (/-DI/) + [şe])

Babam olmasaydı cenaze ortada kalıyordu. (XVIII/48-10)

-- 1.2. Ö (İ + ø) + Y (Yİ (F- + /-sA/) + [e- + -kp + şe])

Cihan duysa ne derdi? (VII/87-15) (Cihan'ın duyup da bir şeyler demesi veya küplere binmesi beklenirken olup biteni duymadığı için bir şey dememesi bir karşıtlık oluşturuyor.)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (ST + he) + Y (YF- (Yİ (İBF- + /-°r/) + e-) + -kp (/-sA/) + şe)

Bu işi yapar-çatarsa, eh köylü de odun değil elbet, okula onun adını verebilirlerdi. (XIX/59-23)

1.3.12.2.1.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yer Tümleri + Özne + Yüklem

-- 1.1. Y T (Zm + he) + Ö (Bağ. gr. ((ST) + (ST)) + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /-sA/) + e-) + -kp (/-DI/) + [şe])

Bende biraz cesaret, biraz güç olsaydı, Zehra'yı Kemal'e kaptırmazdım. (VII/137-3) (Biraz cesaret, biraz güç olsaydı, Zehra'yı Kemal'e kaptırmayacaktı ama Biraz cesaret, biraz güç olmadığı için -yani geçmişte şart gerçekleşmediği için- kaptırmış. Böylelikle bir karşıtlık doğmuş)

1.3.13. Şart İşleviyle Nesne Açıklayıcısı Olarak Kullanılan Zarf Yan Cümleleri

-- 1. N Aç. (YT (İ + he) + Ö (Zm + ø) + Y (YF- (Yİ (İ) + e-) + -kp (/-sA/) + şe))

Bazen ailece işte **mutfakta ne varsa**; *peynir-ekmek-domates* alıp çevre yolu kıyısına gideriz. (XI/81-16)

-- 2. N Aç. (Y (YF- (Yİ (DBF- + -mİş) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe]))

Başımıza bir iş gelmiş ise onu zaten naklediyorum. (IX/109-19)

-- 3. N Aç. (Ö (İT + ø) + Y (YF- (Yİ (F- + /°-r/) + e-) + -kp (/-sA/) + [şe]))

Hangisi zedelenirse onu⁴⁵ at gitsin, yaramaz. (II/32-17)

-- 4. N (Y T (İ + he) + Ö (Zm + ø) + Y (F- + /-sA/ + [e- + -kp + şe]))

Sofrada ne olsa [hepsini] yerim, ama Fatmaanne bu, yine de biliyor ne sevdiğimi. (V/25-4)

⁴⁵ Çakı

İKİNCİ BÖLÜM

YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN FİİLİMSİLER

2. 1. YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN İSİM-FİİL YAPILARI

2.1.1. Kalıcı İsim Yapanlar

Kalıcı isim yapan /-mA/, /-mAK/, /-DİK/, /-(y)AcAK/ ve /-(y)İş/ eklerini fiilimsi eki olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü bu ekler, diğer yapım ekleri gibi fiillerin genel tabanlarına gelir ve zamanla kalıplaşarak fiilden isim yapar, eylem anlamını kaybeder. Fiilimsi ekleri ise fiillerin olumluluk veya olumsuzluk tabanlarına gelir, eylem anlamlarını kaybetmez ve yan cümle oluşturur. ‘Sizin adınıza danışmaya bir paket bırakılmış.’ Cümlesindeki danışma kelimesindeki –mA, fiilden isim yapım ekidir ve sadece danış- fiilini kalıcı isme dönüştürmüştür. ‘Başım sıkıştığında hiç çekinmeden ona danışmaya almıştım.’ cümlesinde –mA isim-fiil ekidir ve sadece danış- fiilini değil bu fiille bağlantılı olan diğer öğeleri de isimleştirmiştir.⁴⁶

Aşağıda çalışılan metinlerde yan cümle oluşturmayan kalıcı isim yapan biçimbirimlerin örnekleri verilmiştir:

-- 1. /-mA/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

/-mA/ biçimbirimi, en fazla kalıcı isim oluşturan biçimbirim olarak tespit edilmiştir. Ayrıca bu biçimbirimi ile oluşan kalıcı isimlerin diğer eklerle oluşturulan kalıcı isimlere göre cümlede daha çeşitli işlevler üstlendiği görülmüştür. En fazla kalıcı isim oluşturan /-mA/ biçimbirimi ise, sıfat tamlamalarının tamlanan kısmında yer almaktadır.

-- 1.1. Belirtisiz isim tamlamasının tamlayan kısmını oluşturanlar:

Duran dedi ki, Nimet Abla, karşımıza bir **görme** engelli [görme engeli + li] arkadaş tezgâh açtı, dedi. (XI/111-3); **Yıkama** işi bitip Cino'nun yüzü gözü meydana çıkınca, oğlan yediği dayağa aldirmayıp beyaz dişlerini göstere göstere gülerek "Eyvallah abiler, eliniz dert görmesin" deyince, sevmişler bunu. (XI/91-9); Bir magazin mecmuasının açtığı “artist yarışması”na katılmalı mıydı? (XV/105-23); Korku ve telâşın doğurduğu o ürperti, o **üşüme** duygusu uzaklaşıyordu. (XVI/66-3); Fakat uygulamada (**uygu-**

⁴⁶ Funda KARA, Erzurum Atatürk Ün., *Uluslararası TürklükBilgisi Sempozyumu:Yapım Eki Olmayan Eklerden Bazıları*, 25-27 Nisan 2007, Erzurum

lama hakkındaki düşünceleri nasıl ifade etmeli.) Ortak Pazar Türkiye'ye anlaşmalarla belirlenen hükümleri uygulamakta, hatta üçüncü ülkeleri Türkiye'ye tercih etmektedir. (XVI/76-22).

-- **1.2. Sıfat tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Adam aynı **gülümseme** ile «Hayır efendim» dedi. (III/73-4). Sürprizi, heyecanı, macerası, zevki, sevişmesi, gülüşmesi olmayan mazbut bir **yakınlaşma**; bir mantık evliliği. (IV/34-6); Lise aşkları, kavgalar, siyasi **kamplaşmalar**, dernekteki seminerler, geceleri "yazıya" çıkardık. (V/125-25); Efendim ben aslında kalkınmaya da, ilerlemeye de her anlamda karşıyım (Salonda bir huzursuz **kıpraşma**, iyi bu, dikkat kesildiler). (V/105-22); Tüm dikkat kesildiği an, sırtında, tam belkemiğinin ortasında bir **kaşınma** oldu, silkindi. (X/90-6); Şemsettin koltuğunda yarım dönerek, o sırada çiçek koklamakta olan Çetin'e: İlimizde doğmuş, yetişmiş muhterem bir büyüğümüzdür, hem belki tesis ile tarih arasında bir irtibat kuracaktır, bilemiyorum, diye güya bir **açıklama** getiriyor. (XIV/14).

-- **1.3. Cümle Ögesi Görevi Üstlenenler:**

Dolaşmaya dayanamadım. (II/14-21); Efendim ben aslında **kalkınmaya** da, **ilerlemeye** de her anlamda karşıyım (Salonda bir huzursuz kıpraşma, iyi bu, dikkat kesildiler). (V/105-22); **Konuşma** bu şekilde uzayıp gidiyordu. (X/20-4); Enam suresi otuz ikinci ayette buyuruluyor ki: "Dünya hayatı sadece bir oyun ve **oyalanmadan** ibarettir. Âhret yurdu sakımanlar için daha hayırlıdır." (XIV/64-8); Fakat **uygulamada** (uygulama hakkındaki düşünceleri nasıl ifade etmeli.) Ortak Pazar Türkiye'ye anlaşmalarla belirlenen hükümleri uygulamakta, hatta üçüncü ülkeleri Türkiye'ye tercih etmektedir. (XVI/76-22).

-- **1.4. Belirtili isim tamlamasının tamlayan kısmını oluşturanlar:**

Konuşmanın en can alıcı yerinde parti başkanı geçiriyor. (X/50-21)

-- **1.5. Belirtili isim tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Elbetteki bunca yılın milletvekili Haşmet Altay'ın bulunduğu yerde, daha dünkü çocuk olan Hulusi'nin **konuşması** yakışık almaz. (XIV/54-25)

-- **1.6. İkilemeden Oluşan Kalıcı Kavramlar**

-- **1.6.1. Y (İkl. (F- + /-mA/) + (F- + /-mA/))**

Kimsin, nesin, ne yer ne içersin, nerelisin, içinden misin; tatsız tuzsuz cümleler, hemen öne eğilen başlar, **kızarmalar-bozarmalar** falan-filan. (IV/34-9)

-- **2. /-(y)Iş / Biçimbirimi ile Yapılanlar**

Kalıcı isim oluşturan /-(y)Iş/ biçimbirimi, en fazla sıfat tamlamalarının tamlanan kısmında bulunmaktadır.

-- **2.1. Sıfat tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Hediye belki onu bu **gelişinde** görmüştü.(II/92-19); Evet, o biraz kambur **duruşu**, üzerine el örgüsü bir süveter geçirirse Ayhan Işık bıyıklar ile kumaş mağazasının tezgâhına yakıştırdı yani. (V/55-19); İşte büyük **aldanış** buradadır. (VIII/208-19); Kocasının bu arada eline hafifçe dokunması ve o parlak **gülüşü** bu hesaplaşmaya aniden son veriyor. (VIII/158-2) Zeynel her zaman sessiz, sakın gördüğü Nazım Efendi'nin bu **çıkışı** karşısında şaşırılmıştı. (VIII/38-13); Evi, ailesi, mevki ve muhiti, yıllardır edindiği bilgiler, muhakeme tarzı ve daha sayabileceği pek çok unsur ile bu **kavrayışa** karşı çıkabilir, mazaretler uydurabilirdi. (XVI/46-8); Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüşü elinde menekşeler veya ne olduğunu ilk **bakışta** çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in her zaman buluştukları yerde kendisini beklemesini. (XVII/17-9); Bu durumdan rahatsız olan Ferit huzursuz bir **gülüşle** "Ne var yüzümde, bir gariplik mi gördün" diyor. (XIX/139-11).

-- **2.2. Belirtisiz isim tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Başkan geniş bir u **dönüşü** yaparak teslim bayrağını çekince odadaki gergin hava yumuşar. (VII/117-23); Nimet'in annesi bu akşam **dönüşlerinin** şaşmayan saatini bildiği için pencerede olacak, onları öyle kumrular gibi yan yana gördüğünde yüreği kabaracak. (XI/131-18); Yine de ölesiye istediği olmuştu karlı, çamurlu, pimpis bir iş **dönüşü** elinde menekşeler veya ne olduğunu ilk bakışta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in her zaman buluştukları yerde kendisini beklemesini. (XVII/17-9).

-- **2.3. Tamlayanı düşmüş belirtili isim tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

[Bizim] **Dönüşümüzde** karşılaştığımız bütün değişmeler arasına İbrıkçı Haşim de karıştığı için bu hikâyeyi yazmak nasiboldu. (X/10-10)

Bir cümlede de tamlanan kısmındaki öge, ‘akıp git-’ ikili birleşik fiilinin /-(y)Iş/ biçim birimi ile isimleşmesi sonucu oluşmuştur.

İncecik yoldan, iniş aşağı [onun] **akıp gidişine**, bunca zamandır hasretini çektiğim sesine daldım. (II/82-2)

-- **2.4. Sıfat tamlamasının tamlayan kısmını ikileme yoluyla oluşturanlar:**

Benliğini kuşatan o **yapış yapış** hâleyi bir yerinden delmeliyim. (XVII/27-11)

-- **2.5. Yön Zarfı Oluşturanlar:**

İniş kelimesi aşağı kelimesi ile kalıplaşarak yön zarfı oluşturmuştur:

İncecik yoldan, **iniş aşağı** akıp gidişine, bunca zamandır hasretini çektiğim sesine daldım. (II/82-2)

-- **2.6. Cümle Ögesi Oluşturanlar:**

Şimdi karşılaşıncı dudaklarında **görünüşte** aynı, mânada ayrı tebessümleri ile selâmlaşıyorlardı, o kadar. (X/110-32)

-- **3. /-(y)AcAK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar**

/-(y)AcAK/ biçimbirimi ile oluşturulmuş üç tane kalıcı isim tespit edilmiştir.

-- **3.1. Cümle Ögesi Oluşturanlar:**

Ferit'i düşündüğünde ne odun, ne soba, ne ev, ne sığınak, ne güvenlik, ne geçmiş, ne **gelecek** [sözde özne] her şey siliniyor; ortada bulutsuz bir gökyüzü, bir gelincik tarlası, nar kuşları, yüce dağlar, sürekli göz kırpan bir yıldız kalıyordu (XIX/179-14)

-- **3.2. Sıfat tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Lakin gürbüz ve gülen bu çocuk fotoğrafı, bu perişan vagon evin içine bir istikbal, bir aydınlık **gelecek**, bir umut ve sabır ilahisi fısıldıyordu. (I/111-1)

-- **3.3. Tamlayanı düşmüş belirtili isim tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Hepsi İdiris Güzel'den [kendî] **alacaklarını** almışlardır. (XIV/114-23)

-- **4. /-(y)An/ Biçimbirimi ile Yapılanlar**

/-(y)An/ biçimbirimi ile oluşturulmuş iki tane kalıcı isim tespit edilmiştir.

-- **4.1. Tamlananı düşmüş belirtisiz isim tamlamasının tamlayan kısmını oluşturanlar:**

Ardıçların yanında yöresinde mutlaka bir çift ürkek **kuyruksallayan** [kuşu] vardı. (II/82-10)

-- **4.2. Belirtisiz İsim tamlamasının tamlayan kısmını oluşturanlar:**

Masallara dönelim, kocakarı ilaçlarına, leyleklere, kırlangıç fırtınasına, nazar boncuğuna, tavşan ayağına, mart dokuzuna, su değirmenine, **yediveren** gülüne yahut şu Çin atasözüne: Ay büyümez ise küçülür... (VI/26-3)

-- **5. /-DIK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar**

/-DIK/ biçimbirimi ile oluşturulmuş bir tane kalıcı isim tespit edilmiştir.

-- **5.1. Belirtili isim tamlamasının tamlanan kısmını oluşturanlar:**

Davetiye gönderilen beş müteahhit de İdiris'in **tamdıkları**ydı, işin ona verileceği belli olduğu için haklarını alıp çekildiler. (XIV/104-10)

-- **6. /-mAK/ Biçimbirimi ile Yapılanlar**

Bu biçimbirimi ile oluşturulmuş bir tane kalıcı isim tespit edilmiştir.

-- **6.1. Belirtisiz isim tamlamasının tamlayan kısmını oluşturanlar:**

Islak odunlar, tüten bir soba, yıkanmamış çamaşırlar, **yemek** nöbeti, kuru-pilav. (I/81-12)

-- **6.2. İkilmeden Oluşan Kalıcı Kavramlar**

Y (İkl. (F- + /-mAK/) + (F- + /-mAK/))

Ve odada babasının **bitmek tükenmek** bilmeyen titizlenişleri ile şu kışı da sağ selâmet atlatırsa diye başından ayrılmadığı kanarya. (VII/37-8)

-- **7. /-mİş/ Biçimbirimi ile Yapılanlar**

/-mİş/ biçimbirimi ile cümle oluşturma işleviyle kullanılmış bir tane kalıcı isim tespit edilmiştir.

-- **7.1. Cümle Ögesi Oluşturanlar:**

Ferit'i düşündüğünde ne odun, ne soba, ne ev, ne sığınak, ne güvenlik, ne **geçmiş**, ne gelecek her şey siliniyor; ortada bulutsuz bir gökyüzü, bir gelincik tarlası, nar kuşları, yüce dağlar, sürekli göz kırpan bir yıldız kalıyordu (XIX/179-14)

2.1.2. Fiil Deyimi Oluşturan Yapılar

2.1.2.1. Temel Cümlede Fiil Deyimi Oluşturan Yapılar

-- 1. /-mA + yA başla-/

-- 1.1. Y (F- + /-mA + yA başla-/)

Fiil deyimi oluşturan yapılar içerisinde en fazla kullanılan yapı, esas fiile başlama anlamı katan bu yapıdır; metinlerde 29 yerde kullanılmıştır:

Biraz geç olmakla beraber, halkımız "iktisadın ve de paranın" ne menem bir şey olduğunu **anlamaya başlamıştı**. (I/31-1); Beyazıt`a doğru **yürümeye başladı**. (I/ 81-8); O neşe içinde kalkıp Kaya parçalarına **saldırmaya başladım**.(II/72-1); Hiçbir şey söylemeden adamın dediği istikamete doğru **yürümeye başladılar**.(III/73-12); Yol inşaatını yürüten mühendis garip rüyalar **görmeye başlamış** da «Beni bu işten alın» diye yalvarıp duruyormuş. (III /43-8); Armut da **kokmaya başladı** yine. (III/53-6); Bu falan-filan sayesinde **buluşmaya başladık**. (IV/34-12); Garson çay getirdi, çayı **karıştırmaya başladım**. (IV/214-1); Çünkü kertenkelenin yırtarak açtığı ipek çarşafın altından bütün bir tabiat sessizce **gülümsemeye başlamıştı**. (V/5-14) Sonra sonra İstanbul'u bayağı **tanımaya başladı**. (VII/77-19); Yürüdükçe kasaba onu bir sıcak yorgan gibi **sarmaya başlıyor**.(VII/37-3); Daha bıyıkları terlemeden "Yahu Baba, bırak bu işi, bundan bize hayır gelmez, zaten koca kasabada dokumacılık yapan kaç kişi kaldı, yol yakinken biz de kendimize bir iyi iş kuralım" diye **diklenmeye başladı**. (VII/17- 19); Kemal üşüyen ellerini oğuşturur, Kenan'ı **izlemeye başlar**. (VIII/168-22); Tam bu halde iken işi iyice ne civıtır, ellerini direksiyondan çeker, çıplak ayaklarını uzatarak arabayı ayakla **kullanmaya başlar**. (VIII/178-9); Az sonra "Lebbeyk" **demeye başlayacağız**. (IX/99-19); Çünkü kendisi İncilâ Gülfem Hanım'ı uzun zamandır -yani bu bölgeye tayini [çıktığı] ve mektupları **dağıtmaya başladığı** zamandan beri- tanıyor; nedense bir türlü Almanya'dan dönmeyen kocası ile de tanıyor. (IX/29-9); Dışarda kar **sepelemeye başlamıştı**. (X/20-4); Nedir lân bu dolandırıcılık" diye bas bas **bağırmaya, küfretmeye başladı**. (X/150-31); Kulaklarını oynatıp etrafı dinledi, sonra ağır aksak aşağıya, dereye doğru **inmeye başladı**. (X/90-10); Bu kararlar son kararına bir parantez açıp ağır ağır **yüzmeye başladım**. (X/30-21); Hele Şapkacı Bacı rahmetlinin mallarını **satmaya başladığı**-mızdan beri bayağı **kazanmaya başladık**. (XI/171-26); Artık odasındaki raflar dolduğundan kitapları boş bulduğu yerlere üst üste **yığmaya başlamıştı**. (XII/83-23); Sabah

ezanı **okunmaya başladı**. (XV/115-4); Mızıkanın nağmeleri otel penceresinden sızıp kasabanın duman tüten kırmızı kiremitli damlarına doğru **yayılmaya başladı**. (XV/115-20); Kendim gibi onu da **yerli film kahramanlarına benzetmeye başlamıştım**. (XVI/116-5); Sıra pantolonlara gelince yeniden durup birbirlerinin yüzüne **bakmaya başladılar**. (XVIII/18-4); Bulut içinden "Yahu bu Giyom Teli masalına benziyor, ama neyse" diye geçirip, imtihanı kazanması için Allah'a **yalvarmaya başlamış**. (XIX/159-10)Oya'ya yanaşıp "Abla bir lira versene" diye **asılmaya başlıyor**. (XIX/29-12); Oya önce tereddüt etti, sonra kesik kesik **konuşmaya başladı**. (XIX/149-2); Ardından peteklerini yaptı, bal **satmaya başladı**. (XIX/109-9).

-- **1.2. Y (BF- (Zr + F-) + /-mA + yA başla- /)**

Ama'yı kaldırıp atın Atamazsanız, durum iyice **acıklı olmaya başlar**. (IV/74-18)

-- **1.3. Y (BF- (Zr + F-) + /-mA + yA başla- /)**

Zehra bir süre sonra Gül ile birlikte **dışarı çıkmaya başladı**. (VII/77-17)

-- **2. /-mA + yA çalış- /**

-- **2.1. Y (F- + /-mA + yA çalış- /)**

F- /-mA + yA başla- / yapısından sonra en fazla kullanılan ikinci yapıdır. Çalışılan metinlerde bu yapıya 5 kez rastlanmıştır:

Yol boyu her şeyi bir yana koyup senaryoyu **tamamlamaya çalışıyorum**. (V/15-1);Ayakları dibinde duran küçük zembilden bir şişe su çıkarır, kadına **içirmeye çalışır**. (VIII/98-2); Kaşlarımı çatıp **eski Frigya kırallarına benzemeye çalıştım**. (X/30-12); Makale yazarının adını bir daha okuyarak yüzünü **gözlerinin önünde canlandırmaya çalışıyor**. (XII/42-9); Zavallı çocuk **başını dik tutmaya çalışarak** gözlerinde minnet izi melul melul bakıyor. (XIV/24-13).

-- **2.2 Y (DBF- + /-mA + yA çalış- /)**

Çıkabiliriz, çıkacağız buradan diye içine ferahlık vermeye çalıştı. (III/83-6)

-- **2.3. Y (araya gir- + /-me + ye çalış- /)**

Melek Hanım atılıp **araya girmeye çalıştı**, Arif Efendi ellerini yüzüne kapadı, Songül şaşkınlık ve korku ile odadan fırlayıp avluya çıktı. (VII/47-24)

-- 3. /-mAK + A başla- /

-- 3.1. Y (F- + /-mAK + A başla- /)

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde yerini F- + /-mA + yA başla-/ yapısına bırakan bu yapıdan 4 tane tespit edilmiştir:

Cebinden birşeyler çıkarıp **gevelemeğe başladı**. (X/90-27); Tuzlu su gözünü **yakmağa başladı**. (X/90-12); Çıkardı, doğrulup yola baktı, etrafı dinledi, sonra alelacele bir sigara sardı, yakıp yola **bakmağa başladı**. (X/90-22); Öğle vakti hanımlar evden getirdikleri ekmek arası nevaleleri çıkarıyor, Şeref Efendi'ye bakkaldan ayran aldırıp **yemeğe başlıyorlar**. (XII/93-1).

-- 4. /-mA + yA mecbur [ol- /i-]/

-- 4.1. Y (F- + /-mA + yA mecbur [ol- /i-]/)

Zorunluluk veya gereklilik anlamıyla kullanılan bu yapıdan 3 tane bulunmuştur:

"Mazi daima mevcuttur. Kendimiz olarak yaşayabilmek için, onunla her an **hesaplaşmaya** ve **anlaşmaya mecburuz**." (XVI/46-1); O mayiyi poliüretanlı, monoblok gövdeli yerlerde **saklamaya mecbursun**. Bohemya kristallerinde sunmak için. (XVIII/8-3).

-- 5. /-mA + yA koyul- /

-- 5.1. Y (F- + /-mA + yA koyul- /)

Bu yapı bir amaca ulaşma yolunda hazırlığa başlamayı ifade eder:

Gözleri Zerrin'i aradı elinde olmadan, röportajına iyi bir başlık **aramaya koyuldu**. (X/50-11); "Yaşlanıyorum galiba. Ya da şu toplantının gerginliğidir, neyse" diye söyleyerek ince belli bardaklara tavşankanı çayı **koymaya koyuluyor**. (XIV/14-18).

-- 6. /... +DAn gel- + -me ol- /

-- 6.1. Y (/... +DAn gel- + -me ol- /)

Bir öznenin veya nesnenin kökenini, kaynağını belirten bir yapıdır:

Şeref Efendi **köylülükten gelme olup**, üstüne üstlük bir hayli de çalışkan olduğundan bahçeyi cennete çevirmiş. (XII/23-8)

-- 7. /-mA + yA kalkış- /

-- 7.1. Y (F- + /-mA + yA kalkış- /)

Yapılması düşünülen; ama çeşitli sebeplerden gerçekleşmeyen eyleme niyetlenmeyi anlatır:

Kalk git buradan mı dedi, parasını **almaya** mı **kalkıştı**. (V/45-18)

-- 8. /-mAk yoluna git- + -mek/

-- 8.1. Y (BF- + /-mAk yoluna git- + -mek/)

Yine de hemen kendini topluyor; **üzerine hücum eden kötümserliği** bir fıkra veya yaşadığı bir komik olayı anlatarak **geçıştirmek yoluna gidiyor**. (XI/151-123)

-- 9. /-ma + ya alışkın [ol-/i-]/

-- 9.1. Y (F- + /-ma + ya alışkın [ol-/i-]/)

Bu yapı alışkanlık bildirmektedir:

Kürsüde **konuşmaya alışkınım**. (V/105-18)

-- 10. /-mA + yA değme- /

-- 10.1. Y (F- + /-mA + yA değme- /)

Tasarlanılan veya niyetlenen şeyin gereksizliğini, değersizliğini ifade eder:

Dalaşmaya değmez. (XI/61-12)

-- 11. /-mA + yA gel- /

-- 11.1. Y (sıra ... F- + /-mA + yA gel- /)

Dükkânın adını "Küçük Kitapçı" koymuştuk ve **sıra tabela yazdırmaya gelmiş**-ti. (XV/65-5)

-- 12. /- mA + yA kıyama- /

-- 12.1. Y (F- + /- mA + yA kıyama- /)

Sonra ilave etti: "O köşedeki çakal eriği kendisi yetişmiş, sevmem ben şahsen ama **sökmeye kıyamadım**. (XII/23-13)

-- 13. /- mA - mAk + tA diret- /

-- 13.1. Y (F- + /- mA - mAk + tA diret- /)

Bu yapı bir şey için ısrar etme, inat etme bildirir:

Nasıl bir düğün olacağını bildiğim için **gitmemekte diretmişim**. (XVI/66-8)

-- 14. / içinden ... geç- + /-mek /

-- 14.1. Y (/ içinden ... geç- + /-mek /)

Bir an için bahçeye ulaşır, **pembe-beyaz elma çiçeklerini okşamak geçiyor iç-
lerinden**. (I/91-11)

-- 15. /-mAk gerek/

-- 15.1. Y (F- + /-mAk gerek/)

Gereklik kipi işlevini taşımaktadır:

Burayı eski günlerine **kavuşturmak gerek**. (XVI/16-6)

-- 16 ... +(y)I bitir- + /-me + ye bak- /

-- 16.1. Y (... +(y)I bitir- + /-me + ye bak- /)

Yapılması istenilen bir eyleme yoğunlaşmayı, diğerlerini arka plana itmeyi anlatır:

Geçer [ağrı], **armudu bitirmeye bak**. (III/53-16)

-- 17. /-mA + yA gayret et- /

-- 17.1. Y (BF- + /-mA + yA gayret et- /)

Korkusunu, paniğini bastırmaya çalışanlar sırtıyor, Şemsettin Bilen gibi serinkan-
lı olanlar "Berekettir, bereket" diye **sinirleri yatıştırmaya gayret ediyordu**. (XIV/204-
8)

-- 18. /-mA + yA yelten- /

-- 18.1. Y (F- + /-mA + yA yelten- /)

Bir şey yapmaya niyetlenmeyi ifade eder: Bu da yetmemiş, meydanı genişletelim
diye **yıkmaya yeltenmişiz**. (VII/117-1)

-- 19. /-mA + yA yönel- /

-- 19.1. Y (BF- + /-mA + yA yönel- /)

Aslında istedikleri zaman **çoban olmaya yönelirlerdi**.(X/50-7)

-- 20. /-mA + yA can dayan- + -ma- /

-- 20.1. Y (F- + /-mA + yA can dayan- + -ma- /)

Ki o boya, o posa, o saça, o yüze **bakmaya can dayanmaz.** (XI/71-19)

2.1.2.2. Yan Cümlede Fiil Deyimi Oluşturan Yapılar

-- 1. /-mA + yA çalış- /

-- 1.1. Y (F- + /-mA + yA çalış- /)

Peki, niçin her sabah, yani her bahar sabahı evden çıktığında bahçe kapısına varıncaya kadar **üzerine sıçramaya çalışan** leylak dallarından bir tek salkım koparmayı düşünmedi. (III/63-1); Sinema afişleri önünde küçük, yumuk eller, daracık ceplere ve delik ceplere **girmeye çalışarak** bozuk para aranıyor muydu? (VII/87-7); Kimseye **görünmemeye çalışarak** otel odasına dönüyor.(VII/87-6); Birkaç kişi arkasından **yaklaşmaya çalıştıysa** da adam: "Görmüyor musun kardeşim meşgulüm" diyerek savdı. (X/150-12); Onun için işte, rahat öldüğüm suratımdan belli; **dedirtmeye çalışıp** suratıma yapıştırdığım iskelet sırtışından vazgeçip ciddileştim. (X/30-10); Sinema afişleri önünde küçük, yumuk eller, **daracık ve delik ceplere girmeye çalışarak** bozuk para aranıyor muydu? (XVII/87-7); **Kimseye görünmemeye çalışarak** otel odasına dönüyor. (XVII/87-6).

-- 1.2. Y (BF- + /-mA + yA çalış- /)

Korkusunu, paniğini bastırmaya çalışanlar sırtıyor, Şemsettin Bilen gibi serinkanlı olanlar "Bereketdir, bereket" diye sınırları yatıştırmaya gayret ediyordu. (XIV/204-8)

-- 1.3. Y (DBF- + /-mA + yA çalış- /)

Zavallı çocuk **başını dik tutmaya çalışarak** gözlerinde minnet izi melul melul bakıyor. (XIV/24-13)

-- 2. /-mAk + tA ol- /

-- 2.1. Y (F- + /-mAk + tA ol- /)

Fiile zamanda bulunma anlamı yükleyen /-mAk + tA ol- / yapısı, üzerine /-An / sıfat-fiil eki alarak sıfat yan cümlesi oluşturmuştur:

Erol bulunduğu yerde ayağa kalkıp, artık duvarın üstünde giderek **küçülmekte olan** küçük arkadaşına bakar. (VII/68-15); İskender Bey bu tatlı sohbeti dikkatle **dinle-**

mekte olan Sami'ye döndü. (XII/73-24); Şemsettin kotluğunda yarım dönerek, o sırada **çiçek koklamakta olan** Çetin'e: İlimizde doğmuş, yetişmiş, muhterem bir büyüğümüzdür, hem belki tesis ile tarih arasında bir irtibat kuracaktır, bilemiyorum, diye güya bir açıklama getiriyor. (XIV/14).

-- **2.2. Y (BF- + /-mAk + tA ol- /)**

Derviş bu **son nefesini vermekte olan** ve köye ayak bastığından bu yana yediği-içtiği ayrı gitmeyen evliya kılıklı adama "hayır" diyemezdi. (II/162-13); İçimin bir yanında Muhtar'a karşı yıllarca biriken husumetin kara tortusu; öte yanında artık **dünyasını terketmekte olan** şu zavallı gövdeye duyduğum merhamet (II/152-4)

-- **3. /-mA + yA başla-/**

-- **3.1. Y (BF- (N2 + F2-) + /-mA + yA başla-/)**

Poligona gidince, kulaklıkları takınca, **ateş etmeye başlayınca**. Evet, başlayınca üzerindeki kriz hali kayboldu. (VII/177-19)

-- **3.2. Y (BF- (Zr + F-) + /-mA + yA başla-/)**

Ayaklanıp **dışarı çıkmaya başladığında** bu hafıza kaybı başına türlü açtı. (XII/53-9)

-- **4. /-mA + yA yüz tut- /**

-- **4.1. Y (F- + /-mA + yA yüz tut- /)**

Sonu hoş olmayan bir duruma doğru yavaş yavaş ilerlemeyi belirten bu yapı metinlerde 2 kez kullanılmıştır:

Bir de madalyonun artık **unutulmaya yüz tutan** öteki yüzü var. (I/31-9); Yıllar yılı küçük istasyonlarda, dağ başlarında artık **pörsümeye yüz tutmuş** karısının dırdırlarını dinlemeye mecbur, kulakları otomatik saatler gibi lokomotif gürültülerine ayarlı, kendini içkiye bile verememiş bu herif günün birinde birdenbire ölüverecek. (X/60-26).

-- **5. /-mA + yA mecbur [ol- /i-]/**

-- **5.1. Y (F- + /-mA + yA mecbur [ol- /i-]/)**

Zorunluluk veya gereklilik anlamıyla kullanılan bu yapıdan 1 tane bulunmuştur:

Yıllar yılı küçük istasyonlarda, dağ başlarında artık pörsümeye yüz tutmuş karısının dırdırlarını **dinlemeye mecbur**, kulakları otomatik saatler gibi lokomotif gürültüle-

rine ayarlı, kendini içkiye bile verememiş bu herif günün birinde birdenbire ölüverecek. (X/60-26)

-- 6. /-ma + ya alışkın [ol-/i-]/

-- 6.1. Y (F- + /-ma + ya alışkın [ol-/i-]/)

Sami de ta cilteviden beri [ciltevinde çalıştığı zamandan beri] **taşımaya alışkın** olduğu sefertasını çantadan çıkarıyor. (XII/83-4)

-- 7. /-mA + yA niyetlen-/

-- 7.1. Y (F- + /-mA + yA niyetlen-/)

Ardısıra gâvurdan bir buğu gemisi satın alınıp **Sultan Mahmud bu gemi ile Rodos'a gitmeye** niyetlendiği sırada yanında bulunan ricalden daha sonraları Nakibüleşraf olan Recep Paşa'ya geçmiş."(II/132-18)

-- 8. /-mA + yA yeni çık-/

-- 8.1. Y (F- + /-mA + yA yeni çık-/)

Bir eylemin başlangıcını ifade eder.

Bir kız dört-beş yaşında, bir kopul-kara oğlan, henüz **yürümeye yeni çıkmış**; bir de oğlan kadar sevimli it eniği. (XI/51-15)

-- 9. /-mA + yA değme- /

-- 9.1. Y (F- + /-mA + yA değme- /)

Ha, bir de sahaflar ve kitaplar ile **adı anılmaya değmez** bir dergi var. (XII/33-25)

-- 10. /-mA + yA yara-/

-- 10.1. Y (F- + /-mA + yA yara-/)

Duvar da palto, şapka **asmaya yarayacak** bir askı.[var] (XII/13-2)

-- 11. ... +(y)I yetiştir- + /-me + ye çalış- /

-- 11.1. Y (... +(y)I yetiştir- + /-me + ye çalış- /)

Yürüyor, **ikindiyi yetiştirmeye çalışan** Seydali'nin kıyamda duran ince vücuduna bakarak, kar gibi eriyip yumuşuyor. (XVIII/28-22)

-- 12. ... +(y)I de- + /-me + ye kal- + -mA-/

-- 12.1. Y (... +(y)I de- + /-me + ye kal- + -mA-/)

İşe bak, kaldık çölün ortasında, bacak kırık, etrafta kimse yok. Demeye kalmadı arabanın arka yanından ama uzaktan entarili bir Arap çıktı. (IX7119-8);

2.1.3.Yüklem İsmi Yapanlar

-mAk isim fiili eki ile +tA bulunma hali ekinin birleşmesiyle oluşan /mAk+tA/ yapısı; ek fiil, kip ve şahıs ekleriyle birlikte bağımsız yargı oluşturmaktadır. Şimdiki zamanda bulunmayı ifade eden bu yüklem ismi yapısı yan cümle oluşturmamaktadır. Bu yapı başlayan eylemin sürmekte olduğunu vurgulamaktadır. Aşağıdaki cümleler /-mAk + tA/ ekinin bu kullanımını örneklendirmektedir:

Gerçekten de ilerideki yolda yeniden bir büyük kalabalık peyda olmuş, aynı yöne doğru bağıra çağıra **gitmekteydiler**. (III/83-30); Doktor bu genç çifti izlemektedir. (VIII/58-17); Kenan dikiz aynasından manzarayı **izlemektedir**. (VIII/78-9); Doktor Yahya onları **izlemektedir**. (VIII/98-4); Aşağıda bütün bunlar olup-biterken, yukarıda Erol önce çekinerek, sonra meraklanarak, sepetlerin, çuvalların arasına başını gizleyip oradan manzarayı **dikizlemektedir**. (VIII/108-1); Oğlan onu uğurlamak için **el sallamaktadır**. (VIII/68-17); Mavi Kuş ekime elverişli olmayan, çorak, geniş mi geniş bir düzlükte, dümdüz giden yolda ilerlemekte, tekerlerden gelen ses bir ninniye **dönüşmektedir**. (VIII/117-26); Arabada ise John Gül'e **dert yanmaktadır**: (VIII/128-6); "...gulam ve cariyeler (beş gulam, üç cariyе)hayvanlar ve Kozlu Köyündeki emlakından **gelmektedir**. Köyde fiyatlarıyla hayvanları ve türlü ziraat âletleri kayıt ve tesbit edilmiş olduğundan, bu tereke ziraat tarihi bakımından da başka yerde eşine rastlamadığımız (Hep bu cümleyi kullanmak için geçirmişim ömrümü) tafsilatı **ihtiva etmektedir**(23) -dip notuna gidiyor- Bu terekeyi ayrıca neşredeceğiz." (XII/52-13); Bu hüküm Ankebut suresi altmış dördüncü âyette şöyle **geçmektedir**: "Bu dünya hayatı sadece oyun ve oylanmadır. Asıl hayat âhîret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler." (XIV/64-11); Bu oyunun içinde il milletvekilleri dâhil bütün daire âmirleri **bulunmaktadır**. (XIV/114-22).

2.1.4. Cümlemsi Olarak Kullanılan İsim-Fiil Ekleri

Bir cümlede de /-mAk/ biçimbiriminin çıkarım işleviyle cümle başı edatı oluşturmak için kullanıldığı tespit edilmiştir:

-- 1. F- + /-mAk/

-- 1.1. **Demek** ki epeyce yorulmuşum. (X/150-18)

-- 2. **Söyle-** + /-mesi ayıp/

-- 2.1. **Söylemesi ayıp** profesörü oldum bu işin. (IV/124-17)

2.2. YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN SIFAT-FİİLLER

2.2.1. Sıfat-Fiil İşlevli Yapım Ekleri

-- 1. /-(y)I+cI/

Çok fazla işlek olmasa da /-(y)I+cI/ biçimbirimi de sıfat-fiil işlevinde kullanılabilir. ⁴⁷ Bu ekin diğer sıfat-fiil eklerinden ayıran yanı olumsuz fiil tabanlarına gelmemesi veya son derece zayıf gelmesidir. Bunun için yan cümleler yerine buraya dâhil edilmiştir:

Yoksa "okuyup da ne olacak?" sorusuna günümüz ve ülkemizde **doyurucu** bir cevap bulmak o kadar kolay değil. (I/31-19); İçimde yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın sevinci, ellerimde bavullar, havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alınma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde **ürpertici** eli dokunuverdi... (V/5-1); Tam bu sırada o boz renkli kertenkele, ayaklarımın ucundan sessiz, sakin ama garip şekilde **ürpertici** bir bakışla süzülerek geçip gitti. (V/5-7); Ülkenin üzerinde **kurtarıcı** bir ruh dolaşıyordu sanki. (V/85-15) Deniz kızlarının prensesi çirkin yüzlü köpek balıklarından kaçıp, bu nehirler beldesine sayfiyeye gelmiştir. Beni, **kurtarıcı** yeryüzü prensini bekliyor. (X/30-27); Battal gönül adamı, fakir babası, garibanın dostu, zalimlerin düşmanı, hakkın ve adaletin yılmaz **savunucusu**, genç kızların sevgilisi bir delikanlıdır. (XI/71-16); Başka bir **şaşırtıcı** şey ise hem büyük hem küçük salonun ortasına kurulu iki soba [olmasıdır]. (XIII/13-24); Su doğruca küpe girer, küp domur domur terleyerek suyu soğutur, bir de küpün toprak tadı suya ilave olunca yaz günlerinin **bunaltıcı** sıcaklığında tadına doyum olmazdı. (XV/35-4); Başkalarına **bık-**

⁴⁷ Funda KARA, Erzurum Atatürk Üniv. *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu: Yapım Eki Olmayan Eklerden Bazıları*, 25-27 Nisan 2007, Erzurum

tırcı gelecek "yeter, kes be" dedirtecek şekilde, makinalı tüfek gibi konuşuyordu. (XV/105-14); Sarışın, iri göğüslü, çiklet çiğnemekten bir türlü vazgeçiremediği sekreterinden, geniş **iç açıcı** renkler ve fayanslarla, ve parlak kromajlı armatürlerle döşeli ılık banyosundan ayrıldı. (XVII/87-9).

-- 2. /-(y)A+sI/

Gelecek zaman sıfat-fiil ekinin bünyesinde bulunan /+sI/ tamlanan eki, Kutlu'nun hikâyelerindeki bir cümlede tamlama kurma işlevini halen muhafaza etmektedir:

Duvardaki çivilere asılmış elbiseler, çamaşırlar, sepetler ve torbalar; yer yatakları, partal ayakkabı kümeleri, su küpleri ve kap kaçak; **[onların] acınası** hallerine rağmen çocuğun gülücüğüne sığınmış bu demiryolu dünyasının münzevi duyarlılığını, alçakgönlü direnişini sergiliyordu. (I/111-4)

-- 3. /-mA/

Para Büyük Hanım'ın. **Aileden kalma [para]**.(IX/59-4); Oturup ölecektim. Tül mavisi ışıklar içinde, gümüş parıltılı çakıllara kurulup, kucağıma yosunlardan toplanmış bir demet çiçek alıp ölmeliydim. Mercan dallarından bir çadır örtecekti üstümü. **Eski çağlardan kalma** bir fosil heybeti ile bakacaktım. (X/30-8); Derviş Usta sözünün gerisini ağzının içinde **memleketten kalma** bir küfür ile tamamlarken helâlara doğru uzaklaşıyor. (XVIII/28-15).

-- 4. /-I/

Daha ziyade edilgen yapıyla kullanılan bu ek çalışılan metinlerde iki yerde sıfat-fiil işlevli yapım eki olarak karşımıza çıktı:

Kimi yerini yurdunu terkedip, toprağını bırakıp bu köhne evlere sığmıyor; kimileri de etrafı **duvarlarla çevrili** kapısında güvenlik bulunan steril sitelere. (V/135-17); Geceyi rengârenk boyayan ampullerle, **hasırlarla örtülü** taraçalara hiç bakmamıştı. (XVI/26-16).

2.2.2.Kalıcı Kavram İşareti Oluşturan Sıfat-Fiil Ekleri

-- 1. /-(y)I+cI/

İki örnekle karşılaşılmıştır:

Sadece **alıcı** değil, aynı zamanda **verici** bir konumda idi. (XIX/179-10)

-- 2. /-mA/

Bu ek eski Türkçedeki fiilden sıfat yapan -°gma, -°gme ekinin kalıntısıdır.⁴⁸

Müdür odasının baktığı taraftaki pencerelerin altı **silme** katmerli-kokulu gül. [bütünüyle / tamamen katmerli kokulu gül] (XIII/23-11)

-- 3. /-mA+II/

Eğer kendisi karıştırmamışsa, bu kadar kırıvat, çorap lastiği, **işlemeli** kol düğmesi arasından o gece için neyi seçeceğini bir defada tutturamamışsa, Neslihan Hanım'm titizliği, kılı kırk yaran temizliği ve düzeni boşuna. (XVI/56-11)

2.2.3. Cümlemsi Olarak Kullanılan Sıfat-Fiil Ekleri

-- 1. /-(y)An/

Anlaşılan hiçbir banka dertlerine çözüm bulamıyor isteklerini yerine getiremiyor. (IV/94-5); Galip Hoca beni bir güzel boyadı. Yanında başkaları da var, bir yere gidiyorlardı **anlaşılan**. (XII/62-15).

2. 3. YAN CÜMLE OLUŞTURMAYAN ZARF- FİLLER

2.3.1. Bağlama Göreviyle Kullanılan Zarf-Filler

Bağlama zarf-fiilleri eklendikleri cümleyi –tümleç gibi görünse de – bir tümleç-yüklem ilişkisiyle kendinden sonraki cümleye bağlamaz; bunların görevi iki bağımsız cümleyi sıra ilişkisiyle birbirine bağlamaktır⁴⁹. Birçok dilde bu işi bağlaçlar yaparken⁵⁰ Türkçede aynı fonksiyonu hem bağlaçlar hem de ekler üstlenmiştir.

Hikâyelerde iki cümleyi birbirine öncelik-sonralık veya eşitlik ilişkisiyle bağlama işlevinin /-(y)Ip/ ve /-(y)ArAk/ ekleri ile yapıldığı görülmüştür. Mesela “**İnce belli cam bardakta çayımı içip** İstanbul'u seyre dalıyorum. (V/115-2)” cümlesinde /-(y)Ip/ eki, kendisinden önceki öğelerle birlikte ana yüklem tarzını/durumunu bildirip durum tümleci işlevi ile yüklem-fiiline bağlanırken “Cebinden göze takılan merceği aldı, **takıp** yüzüğe baktı, suratının şekli değişti. Aniden kalktı, yüzük elinde.” (XIII/133-2) cümlesinde /-(y)Ip/ eki, ulandığı fiile zamanda öncelik veya eşitlik anlamını katıp bağ-fiil

⁴⁸A. VON GABAIN, *Eski Türkçenin Grameri* (Ç. Mehmet AKALIN), TDK, Ankara, 2007, s. 56

⁴⁹Funda KARA, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, Erzurum: Atatürk Üniv. Sos. Bil. Ens. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2001 s. 240

⁵⁰Şengül ORTAPOLAT, Peyami Safa'nın Mahşer Romanında Yan Cümleler Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Erzurum, 2008, s. 32

işlevinde kullanılmıştır: ...**takıp** yüzüğe baktı = **taktı ve** yüzüğe baktı. Bu tarz kullanımlarda /-(y)Ip/ ve /-(y)ArAk/ ekleri zaman itibari ile ilgi kurduğu yüklem zaman ve kipiyle aynı işlevdedir: “Adam bu bakıştan ürkmüş olmalı ki **üstelemeyip** uzaklaştı.” (VIII/138-13) = ... **üstelemedi** ve uzaklaştı; “Cenevizin küpü gömdüğü yeri keşfedince, **sabredemeyip** gündüz gözü kayaya yanaşmış.” (II/42-3) = ... **sabredememiş** ...yanaşmış. vs.

Aşağıda hikâyelerde geçen bağlama fiilleri gösterilmiştir:

2.3.1.1. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

2.3.1.1.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (F- + /-(y)Ip/)

/-(y)Ip/ eki en fazla yüklem oluşturma işleviyle kullanılmıştır. Bu biçimbirimin bu şekilde 58 tane yüklem oluşturduğu görülmüştür:

Köyden gelip civardaki fabrikalardan birinde gece bekçisi olan adam birkaç dönüm tutarındaki arsaya bakıp bakıp "Efendi buraya gorunga ekeceksin, **köpürüp** bele kadar çıkacak" diye düşünüyor. (I/91-23); Sonra **dönüp** gözlerimden artık pıtır, pıtır döküle n yaşları sildim. (II/192-22); Sonunda köstekli saatini **çıkarp** bakıyor. (II/132-24); **Üşenmeyip**, paraya kıyıp tâ Erzincanlara gidip geldim. (II/112-3); **Oturup** içtik. (II/192-2); İri olanları [Kaya parçaları] çocuklarla, olmadı **bağlayıp** katırla falan çek-tirmek gerekecekti. (II/72-7); İri olanları çocuklarla, olmadı **bağlayıp** katırla falan çek-tirmek gerekecekti. (II/72-7); Kabakçı on kellelik bir liste takdim ettiyse de Sultan Selim bunlardan üçünü **çıkarp** kurtardı. (II/132-12); **Doğrulup** pınara doğru yürüdüğün-de yüreği pır-pır ediyordu. (II/42-1); **Gidip** meydandaki kahveye oturdum. (II/142-21); Derviş kahveleri **kotarıp** getirdi. (II/192-1); Cenevizin küpü gömdüğü yeri keşfedince, **sabredemeyip** gündüz gözü kayaya yanaşmış. (II/42-3); Yine ocak başında söyleşece-ğiz, yine benim aniden sesimi **yükseltip** bağırmanın bir şey **demeyip** susacak, sonra öfkemin süt köpüğü gibi kabarıp dinmesi beklenecek, ardından her ne diyorsa yine hatunun dediği olacak. (II/192-2); Ben de yüzümü **yuyup** geldim, oturdum, sırtımı ot da-mının duvarına verip bahçeyi seyre durdum. (II/172-23); **İrileşip** lise üçe geçti. (III/23-20); Dışarılarda abur-cubur yer-tıkınır; eve gelince sofraya oturmaz, ya da bir iki **çimçimlenip** kalkar, tokum ben zaten deyip çıldırtır adamı. (IV/124-6); Ben öyle doğru düzgün kitap okumam; bir ara tarihi romanlara sardırıştım, okurken uykumu getiriyor,

kapatıp yatıyordum, hap gibi. (IV/194-5); Hani **kovalayıp** tutamadın. (V/45-12); Sen de **soyup** ye! (V/85-9); Sonra **utanıp** bize dönüyor. (V/45-13); Biri anlayışlı çıktı, **gidip** haber verdi. (V/85-24); Neyse çocuklardan biri **fırlayıp** bir bardak su getiriyor. (V/85-3); Polisler **gelip** götürmüşler. (VI/86-3); Alaca fino bir onların ardından baktı, bir de **dönüp** az önce türkülerin söylendiği dere kıyısını gözden geçirdi. (VI/76-13); Ötekiler **kalkıp** Orhan'ın yanına geldiler. (VI/46-21); Neredeyse **gidip** Kemal'in yakasına yapışacak, Cihan zor zaptediyor. (VII/67-6); Bu artık **evlenip** yuva da kuramaz. (VII/127-19); Seyfi kafasını kaşır, **eğilip** küreği alır. (VIII/108-15); Adam bu bakıştan ürkmüş olmalı ki **üstelemeyip** uzaklaştı. (VIII/138-13); Böylece Çerkez kızının şöhreti yayılmış: "Aman ha! **Yanılp** da yaklaşmayın haptı yutarsınız" diye (VIII/188-1); **Kalkıp** yanlarına gelir. (VIII/98-5); İlk mola yerinde görevlilere haber ulaşınca **gelip** cenazeleri alıyorlar. (IX/159-6); Bu amca nereden esti ise yıllar sonra yeğenini **hatırlayıp**, bir mektup yazarak köye davet etmiş. (IX/9-3); Merak edenler bir Hac Rehberi **bulup** okur veya **gidip** hacı olur. (IX/109-18); Çıkardı, **doğrulup** yola baktı, etrafı dinledi, sonra alelacele bir sigara sardı, **yakıp** yola bakmağa başladı. (X/90-22); Kimi de "ulan biz daha adamlıktan çıkmadık" diyerek **yekinip** ayağa kalksın; azdan az, çoktan çok bir hayır işlesin. (XI/41-11); **Yüklenip** kuş kadar gövdeyi ocağa taşıyor. (XI/91-1); Hanım **gidip** epeyce dert yanmış, ağlamış. (XII/62-11); Cebinden göze takılan merceği aldı, **takıp** yüzüğe baktı, suratının şekli değişti. Aniden kalktı, yüzük elinde. (XIII/133-2); Bırakın, ben deli miyim, şöyle bir dolaşıp geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir, birkaç gün ortalıkta görünmez, hafızasının yerini bulmasıyla ya kendi çıkıp gelir ya da bir hayır sahibi elinden tutup sora sora hanesini bularak **getirip** teslim ederdi. (XIII/53-12); **Ayaklanıp** dışarı çıkmaya başladığında bu hafıza kaybı başına türlü açtı. (XIII/53-9); İhtiyar pirenleniyor ve **üşenmeyip** polisi arıyor. (XIII/163-13); Âbid Reisle Kemal'i görünce **sevinip** [sevinerek] canlanıyor. (XIV/24-1); O da **dayanamayıp** bırakıyor kendini. (XIV/44-24); Adam kurt, **evlenip** paraya kavuşunca kendi hayatını yaşamaya başlıyor. (XIV/44-10); **Gidip** tabelacı-ressam Kara Turan'ı buldum. (XV/65-6); Kız **dayanamayıp** ağladı. (XV/55/3); Kafese doğru gidiyor. **Gidip** oynayacak. Eliyle gagasına dokunacak. (XVII/37-22); Oğlanlar **evlenip** ayrıldıktan sonra o küçücük evde[yaşıyor]. (XVIII/48-28); Sıra pantolonlara gelince yeniden **durup** birbirlerinin yüzüne bakmaya başladılar. (XVIII/18-4); Son bir defa **gidip** elini bile öpemedik. (XVIII/48-7); Arada bir kalkıyor, Bulut'a ağzına ge-

leni sayıyor, sonra yine **oturup** ağlıyordu. (XIX/99-17); Elindeki kalemle oynuyor, arada bir **gidip** menekşelere bakıyor. (XIX/139-4); Az daha yanaşınca Oya **dönüp** azarlıyor oğlanı. (XIX/29-15).

-- 2. Y (DBF- + /-(y)Ip/)

Bu işleve, çalışılan metinlerde 39 kez rastlanmıştır:

Din ve ahlâk dersleri misali **ikide bir meclise getirilip** üzerinde pazarlık edilir. (I/31-13); Yine ocak başında söyleyeceğiz, yine benim aniden sesimi yükseltip bağırma bir şey demeyip susacak, sonra öfkemin **süt köpüğü gibi kabarıp** dinmesi beklenecek, ardından her ne diyorsa yine hatunun dediği olacak. (II/192-2); Üşenmeyip, **paraya kıyıp** tâ Erzincanlara gidip geldim. (II/112-3); Acıkınca **karnımızı doyurup** bir kuytuya yatıyoruz. (IV/184-15); İnsan bulunduğu yerde ya **kök salıp** genişler; bir egemenlik ve güvenlik alanı kurar; ya da çekip gider. (IV/54-18); Yol boyu **her şeyi bir yana koyup** senaryoyu tamamlamaya çalışıyorum. (V/15-1); O zaman bizi **bir köşeye itekleyip** unutupolar be abi; çapsız, işe yaramaz, cirmi kadar yer yakar diyorlar. (VI/16-16); "Eyvallah" çekti, **kamburunu sırtlayıp** yürüdü. (VI/46-16); Hancı Hasan **tepesine dikilip**: -Nazım Efendi, güzel kuru fasulyem var, pilav da yanında, ister misin, diye sordu. (VIII/138-9); Adam **başını önüne eğip** kaderine razı olmuş. (VIII/188-10); Erol da **on sekizin üzerinden ani bir şut patlatıp** doksana bir gol takmış gibi, yumruğunu havaya savurarak bir zafer narası atar. (VIII/68-19); -Ya hemen "**hastir**" çekip kovar adamı; ya da "aman sesini kes, peki" diyerek susturur. (VIII/148-18); **Canımı dişime takıp** sürüne sürüne arabadan indim. (IX/119-2); Fırtınalı geçen gençliğinden sonra durulmuş, **sakalı salıp** cami cemaatına katılmış. (IX/129-15); **Toprak tanzimini bir yana bırakıp** öncelikle bir araba bularak şunu şuradan kaldırmalı. (IX/49-10); **Kulaklarını oynatıp** etrafı dinledi, sonra ağır aksak aşağıya, dereye doğru inmeye başladı. (X/90-10); **İki-bir etmeyip** razı oldu. (IX/69-25); Vücudunun bütün kılları **iğne olup** battı. (X/120-16); Bu vesile ile gelenin gidenin hizmetini görür olduk; elin yüzün yuyup, karnın doyurur olduk, kul eksiksiz olmaz deyip ne gücümüz var ise **ortaya döküp**, yerleri hasır ile döşedik, efendimizin himmeti ile bu işler tamam olup biz dahî zikrullahı devam ettik. (XII/12-16); Herhalde **kadının karşısında diz çöküp** aşkıni itiraf edecek, salya-sümük ağlayacak değil. (XIII/153-9); Baba da, oğul da **dişlerini sıkıp** ağlamamış. (XIII/43-18); Her gittiği yerde bir adama tutuluyor, çokluk tek taraflı, alevi arşa çıkan aşklar yaşıyor; hinterlandına giren erkekler etrafında pervane kesilseler

de, o **hiçbirine yüz vermeyip** "taktığı" adama koşuyor. (XIV/74-13); Her gittiği yerde bir adama tutuluyor, çokluk tek taraflı, alevi arşa çıkan aşklar yaşıyor; hinterlandına giren erkekler etrafında pervane kesilseler de, o **hiçbirine yüz vermeyip** "taktığı" adama koşuyor. (XIV/74-13); Hutbe metnini ikiye katladığı bir dosya kâğıdına yazmış; artık yazısı mı bozuk, yoksa okuması mı kıt ki, zaman zaman cümleleri **yarıda kesip** baştan alıyor, bazan da heceliyor. (XIV/64-4); **Lütfi Efendi'nin dükkânında kurufasulya-pilav yahut ciğer yahni pilav üzüm hoşafı ile tıkabasa karınlarını doyurup** çıkanlar ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgâhına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (XV/35-24); Bir kış günü **daha dört-beş yaşlarında olan Turan ile gececik karısını ortada bırakıp** sırta kadem basmış. (XV/65-14); Annem **bir yolunu bulup** bohçası ile iskeleye inecek, babam onu orada bekleyecek, Kayığa atladıkları gibi Üsküdar'ı tutacaklar. (XV/15-14); Bu dayak ve dayatma annemin kaçma kararım etkilemiş. Bunlar **işi ayarlayıp** Sülüman Pelvan'ın Balçık Iskelesi'nde Kayıkçılık yapan bir ahababı ile belli gece ve belli saat üzerine anlaşmışlar. (XV/15-11); Bu kalın adamın gittikçe kalınlaşan, **göbek bağlayıp** yağlanan damadı mı olmalı? (XVI/116-17); Ne Köroğlu donuna girip, beni isteyen, benimle bir ömür geçirmek için canını vereceğini söyleyen bu kızı **atımın terkisine vurup** kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9); Herkesin bu güzellikten istifadesi için belki, böylesine bir iyi niyet ile **bir uygun yol bulup** sunuyorlar. (XVII/67-19); Eşref onun anası, babası, yavuklusu, kocası, **gök gürleyip** şimşek çaktığında sığınacağı bir kucak olacaktı. (XIX/179-3); Herkesle **iyi geçinip** konuşuyor, kimseyi rahatsız etmiyor, yardımsever ama yine de yalnız. (XIX/39-1); Bu kimsesiz kızı o güne kadar çektiği ıstıraptan kurtarmak, **bağırına basıp** mutlu etmek istiyordu. (XIX/149-6); **Yurda girip** [yurtta yaşamak] sağlam ve sağlıklı çıkan azdır. (XIX/39-8); Bulut **içinden "Yahu bu Giyom Teli masalına benziyor, ama neyse" diye geçirip**, imtihanı kazanması için Allah'a yalvarmaya başlamış. (XIX/159-10); O coşkunluk ile **hemen pazarlığa oturup** bir tarla almışlar. (XIX/109-8); Kadın bununla da kalmayıp "Bir de inek alırız" deyince, Osman **artık heyecana gelip**, "Tavuk, ördek, koyun, kuzu, yaşar gideriz be, hava temiz, su bedava" diye coşuvermiş. (XIX/109-3).

-- 3. Y (DBF- + /-(y)İp/ + çık-)

Uzatmayayım, bu liseyi bitirinceye kadar **bir sürü işe girip çıktı**. (IV/64-13)

-- 4. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Teşekkür edip çıktım. (IV/204-2); Hüsnü kimbilir nerelerde zıkkımlanıyor **telefon edip** "Beni bekleme anne, arkadaşlarla beraberiz" deyip kapatıyor. (IV/124-22); Ancak madem **lütfedip** beni de davet ettiler, (organizasyon komitesine dönüp hafifçe selâmlıyorum) ülkemiz için gerekli olduğuna inandığım bazı öncelikleri kısaca sıralayacağım. (V/105-25); Ancak bu tesisin yer seçimi ve bu yerin mülkiyeti, ve bu mülkiyetin güya devlete bağışlanması ve bu bağışı yapan kişinin (ki, hepinizin malumu İdiris Güzel'dir) tesis ihalesini alması **âdil bir muamele olmayıp**, tamamen siyasî danışıklı dövüştür. (XIV/114-9).

-- 5. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Ara-sıra durup bana el edenler vardı. (II/72-16); **Bir ara gelip** karısını, çocuklarını da götürmüştü. (II/92-18); Aşağıda Saatçi Sıtkı'nın evi yapıldığında, ameleler kireç eritmişlerdi de, **biraz araklayıp**, sahanın çizgilerini bile çekmiş idik. (VI/86-18); Sadece **süratle gidip** tabancasını sakladığı zulaya sokar, yeniden pencere önüne gelir. (VII/147-9); **Sonra kalkıp** yeniden kendi yerine oturur. (VIII/98-24); **Günlük kazanıp** günlük yiyoruz. (XI/171-2); Çok da sessiz kalmayı **yakışksız bulup** sordu. (XI/101-17); **Yine gidip** uhuculara mı karışacan" demişler. (XI/91-24); Sami zihnine nakşettiği resimlerle, kadının türlü halleri, hareketleri, **arada bir kalkıp** mağazada dolaşması, bir objeyi alıp şöyle bir incelemesi, bütün bunlarla dolu ve mutlu evin yolunu tutuyor. (XIII/153-18); Başkan **aniden ciddileşip** işaret parmağını dudaklarına götürerek "sus" işareti yapıyor. (XIV/14-5); Aslında **acele edip**, hazırlanması gerek. (XVI/56-4); Sıra pantolonlara gelince **yeniden durup** birbirlerinin yüzüne bakmaya başladılar. (XVIII/18-4).

-- 6. Y (BF- (N2 / N1 + F2-) + /-(y)Ip/)

Arkasını dönüp gitti, yağmurda kayboluverdi. (IX/79-22); Biraz yürüdükten sonra **arkamı dönüp** bakıyorum. (X/60-24); Davetiye gönderilen beş müteahhit de İdiris'in tanıdıklarıydı, işin ona verileceği belli olduğu için **haklarını alıp** çekildiler. (XIV/104-10). [Dallar, yapraklar, bulutlar, kuşlar] **Nefes alıp**, nefes veriyorlardı. (XVII/77-9).

-- 7. Y (BF- (T + F-) + /-(y)Ip/)

Küçük bir çığlık atarak silkindi, **ayağa kalkıp** iki adım geriledi. (VIII/38-6); Bir ara **ayağa kalkıp** odada bir tur atıyor, sonra gelip yerine oturuyor. (XIX/139-17).

-- 8. Y (BF- (Zr (ST) + F-) + /-(y)Ip/)

Bir kere yanılıp bindik arabaya, artık ne söylesem boş, Bahtiyar Abi bildiğinden şaşmaz. (V/75-22); İnsan **bir kez dönüp** ardına bakmaz mı? (IX/99-1)

-- 9. Y (BF- (Zr (İkl. (Zr + Zr)) + F-) + /-(y)Ip/)

Yavaş yavaş buruşturup [makinarya takılı kâğıdı, yani o yarım cümleyi] bir top yapıyorum. (XII/32-13)

-- 10. Y (BF- (Zr + DBF -) + /-(y)Ip/)

Alelusul kazanlar kaldırılıp, dükkânlar kapatılmış olduğundan esnaf da galeyana gelemedi. (II/132-11)

-- 11. Y (BF- (Zr + BF- (N2 / N1 + F2-)) + /-(y)Ip/)

-Zabıtarlar **ara sıra baskın yapıp** bunları topluyor, ellerindeki Kur'ân'ları alıyor. (V/45-2); Canan **önce geniş bir nefes alıp** elindeki kalemi bırakıyor. (XIX/139-13); **Aniden falçatayı çekip** "Bir lira ver dedim, yoksa karışmam", diyor. (XIX/29-19).

-- 12. Y (BF- (Zr + BF- (Zr + F-)) + /-(y)Ip/)

Motosikletli polis **hızla geri dönüp** Bulut'u haberdar ediyor. (XIX/189-26)

-- 13. Y (BF- (Zr (Bağ gr. (Zr + B + Zr)) + F-) + /-(y)Ip/)

Ezilip-büzülerek, alçak sesle konuşursan seni fazla takmıyorlar, savmaya çalışıyorlar; yok eğer **dik ve kararlı durup**, tok bir sesle konuşursan ciddiye alıyorlar. (XI/151-1)

-- 14. Y (İkl. (F- + /-(y)Ip/))

Ayakkabılarımı boyattım, saçları **ıslayıp ıslayıp** taradım. (X/130-13)

-- 15. Y (Bağ. gr. (F- + /-(y)Ip/) + B + (F- + /-(y)Ip/))

Önce etrafa yayılan parçalardan gücümün yettiklerini **kaldırıp veya yuvarlayıp** dereye gönderiverdim. (II/72-6)

-- 16. Y (BF- (Zr __ + N (Zm + he) + Vas. T (Bağ. gr. (Vas. T + Vas. T)) + __ F -) + /-(y)Ip/)

Ben ona Uzakdoğu maceramı ballandıra ballandıra anlatırken, o **yine beni kolumdan, bacağımdan çekip**, o sinema senin, bu sergi benim dolaştırıp durdu. (IV/204-4)

-- 17. Y (BF- (Zr __ + N (İT + he) + __ F -) + /-(y)Ip/)

Sırtını minbere yaslamış, **ara sıra başımı kaldırıp** Cihan'a sesleniyor. (VII/97-5)

-- 18. Y (...+DAn vazgeç - + -ip)

Ben sınıfları birincilikle bitirdim, şimdi hocalarım beni asistan almak istiyorlar, yıllardır bunun hayalini kurdum, [onların] **hepsinden vazgeçip** diplomamı ezip suyunu mu içeyim" dedikçe, dedem kıs kıs güler. (V/55-10); Onun için işte, rahat öldüğüm suratımdan belli; dedirtmeye çalışıp **suratıma yapıştırdığım iskelet sırtışımdan vazgeçip** ciddileştim. (X/30-10).

-- 19. Y (F- + /-mAk+IA kalma- + -yıp)

Kemal şaşkınlığından sıyrıldı. **Sıyrılmakla kalmayıp** bayağı sinirlendi. Bu kadın açıkça meydan okuyor be! Ne sanıyor kendini? (VII/177-2); İnandı, inandı. **İnanmakla kalmayıp** bana mükâfat olarak bir mantı yaptı ki, parmaklarınızı yersiniz. (XIII/73-24)

-- 20. Y (Bununla kalma- + -yıp)

Kadın **bununla da kalmayıp** "Bir de inek alırız" deyince, Osman artık heyecana gelip, "Tavuk, ördek, koyun, kuzu, yaşar gideriz be, hava temiz, su bedava" diye coşmuş. (XIX/109-3)

-- 21. Y (... +(y)A iştirak etme- + -yip)

CBE + H T (İ + he) + Y (BF- (İ + yF-) + -mA- + /-(y)Ip/)

Neşe Hanım sinirli, küskün, **güya konuşmaya iştirak etmeyip** camdan dışarı bakıyor ama belli ki kulağı onlarda. (VIII/88-3)

-- 22. Y (Bir gün ol- + -up)

Öteki öğretim üyeleri bu sebeple zikredilen konulara giremezler, onlar Köprülü'nün **bir gün olup** kendilerini ele alacağı günü beklerlerdi.

2.3.1.1.2 İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Nesne + Yüklem

-- 1.1. N (İ T + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Bu vesile ile gelenin gidenin hizmetini görür olduk; Ben de **yüzümü yuyup** geldim, oturdum, sırtımı ot damının duvarına verip bahçeyi seyrettim. (II/172-23); **Çantamı alıp** gidiyorum. (IV/84-12); Kimi yerini yurdunu terk edip, **toprağını bırakıp** bu köhne evlere sığmıyor; kimileri de etrafı duvarlarla çevrili kapısında güvenlik bulunan steril sitelere. (V/135-17); O da **takımını toplayıp** Ziya'yı dükkânında basıyor. (VII/67-17); Sürücü **sigaranın birini söndürüp**, ötekini yakıyor. (VII/7- 14); Köylü

"olmaz"ı duyunca **Kenan'ın elini bırakıp** ayağına sarılıyor. (VIII/148-15); **Esans kutusunu gösterip** sesini yükselterek: -Koku ister misiniz, koku. (VIII/58-5); **Valizine sarılıp** [valizini kucaklayıp] bir duvar dibine çöktü. (VIII/138) Kenan **işini bitirip** motorun altından çıkar. (VIII/48-21); **Ordu Evini geçip**, iki yanı kepenklerini indirmiş dükkânlarla sıralı sokağa girdi. (X/110-26); Yanından geçerken **kasketimi çıkarıp**, bir İngiliz asilzadesi kibarlığı ile "Akşamlar hayrolsun beyefendi" diyorum. (X/60-20); Bir dakika bekleyiniz şimdi geliyorum" deyip Reis Beyin odasına daldı. Herkes homurdana, homurdana [kendi] **evraklarını katlayıp** cebine koydu. (X/150-7); Yoksulun yüzü soğuktur kimseler bakmaz; bakan olsa da **başını çevirip** gider. (XI/41-4); **Çorabını sıyı- rıp**, ancak namaz kılanların sol ayak üstlerinde olan o beyzî nasırı tatlı tatlı kaşıyor. (XII/42-26); **Aralığın alüminyum kapısını açıp** kubbeli salona girdim. (XIII/13-12); **Boyunduruk Kayışını yağlayıp**, ağacımı sen kestir. (XVIII/8-114); Bulut **başını eğip** "Razıyım" demiş. (XIX/159-1); Ferit **çantasını alıp** indi, Bulut'a teşekkür etti. (XIX/69-13).

-- 1.2. N (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Adam **evini terkedip** gitmiş. (VII/137-12); **Her bir yanlarını mosmor edip** bırakmışlar (XV/15-4).

-- 1.3. N (İT + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)Ip/)

Remzi Bey **rengi atmış fotörünü başına geçirip**, eski deri çantasını yüklenerek vedalaşıyor. (IX/49-4)

-- 1.4. [N (İT + he)] + Y (F - + /-(y)Ip/)

Öyle ki bunlardan bir kısmını kitaplara yazıp, **[bunlardan bir kısmını]ciltleyip** satar olmuşlar. (XII/22-13); **[İçki şişesini] kaldırıp** tel örgülere doğru fırlattı. (III/83-19)

-- 1.5. N (İT + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Elin yüzün yuyup, karnın doyurur olduk, kul eksiksiz olmaz deyip ne gücümüz var ise ortaya döküp, yerleri hasır ile döşedik, efendimizin himmeti ile bu işler tamam olup biz dahî zikrullahı devam ettik. (XII/12-16); Oya **çikolatasından parçalar koparıp** onlara da verebilirdi. (XIX/39-26); Belki güzellikle isteseler Oya **çikolatasından parçalar koparıp** onlara da verebilirdi. (XIX/39-26).

-- 1.6. N (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Yine ocak başında söyleyeceğiz, yine benim aniden sesimi yükseltip bağırma **bir şey demeyip** susacak, sonra öfkemin süt köpüğü gibi kabarıp dinmesi beklenecek, ardından her ne diyorsa yine hatunun dediği olacak. (II/192-2); Yorulup oturduğumda, sırtımı bir iri Kaya parçasına yaslayıp dinlendiğimde, **bir cigara yakıp** nefeslendiğimde; kasabaya doğru kıvrıla kıvrıla giden yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12); Yahu o sabah bu akşam kokup durdu şu mübarek, **bir tane [armut] alıp** tadına bakamadık. (III/53-7); **Bir yudum su içip** kendine gelmeli. (VII/37-24); **Bir iki takla atıp** doğruldu. (X/120-32); **Sizin bu kasabaya olan kültürel katkılarınızı, Tekke ve haziresinin elden geçirilmesini konu edinen bir yazı yazıp**, en çok satan gazetelerden birine göndereceğim. (VII/117-26); Tül mavisi ışıklar içinde, gümüş parıltılı çakıllara kurulup, kucağıma yosunlardan toplanmış **bir demet çiçek alıp** ölmeliydim. (X/30-4); Onlar böyle, duvarın üzerinde, cevizin gölgesinde, meydandaki otobüse baka baka sohbeti sürdürdürsün; -Onlar da **birer ayran alıp** bir yandan konuşurken bir yandan yiyorlar. (XIII/93-7); Yarı-buçuk bir yine **bir alçak iskemle atıp** oturuyorum. (XVI/16-18); **Bir cigara yakıp** bekliyorum. (XVI/16-19).

-- 1.7. N (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Kaç yıl oldu teresler **bir top kumaşı derleyip** yerine koymayı öğrenemediler. (III/53-3); Bizim gibi, yani benim gibi tuzu kuru olanlar **bir tekneye atlayıp** [tekneye binmek] kafayı çeke çeke İstanbul'dan Bodrum'a kadar gidiyorlardı. (IV/134-11); İyi de nerede o iyiliği yapacak olan, onlar hep **güzel atlara binip** aramızdan ayrıldılar. (VI/16-5); Sadede gelince direk **Ahmet Ferit Bey'in menekşeli mektuplarında verdiği adresi çıkarıp** amcaoğluna gösterdim. (IX/69-20); Sami zihnine nakşettiği resimlerle, kadının türlü halleri, hareketleri, arada bir kalkıp mağazada dolaşması, **bir objeyi alıp** şöyle bir incelemesi, bütün bunlarla dolu ve mutlu evin yolunu tutuyor. (XIII/153-18); Görevli polis **bir motosiklete atlayıp** [motosiklete binmek] okul bahçesine kadar geliyor, etrafta kimseler yok, müstahdem merdivenleri süpürüyor. (XIX/189-19).

-- 1.8. N (ST + he) + Y (BF - (İ +yF-) + /-(y)Ip/)

Evlerinin arkasındaki metruk depoyu tamir edip bir tavuk kümesi yapsa, yumurta ticaretine başlasa nasıl olur. (XV/105-26)

-- 1.9. N (S T + he) + Y (İkl. (F - + /-(y)Ip/) + (F - + /-(y)Ip/))

Kemahlılar orda çalışırken bu gazinoyu dolduranlar fındık, fıstık yiyip dondurma yalayarak, **karşılarındaki yosmaları kollayıp kollayıp** ahvalden şikâyet ediyorlar. (XVIII/78-24)

-- 1.10. N (ST + he) + _ _ + Y (F - + /-(y)Ip/)

Bir şeyi hem yapıp, hem ne diye yapıyorum diye düşünülür mü? (X/50-3)

-- 1.11. [N (ST + he)] + Y (F - + /-(y)Ip/)

[**Bir gece valiliğin bahçesinden yolunan zambakları**] götürüp evinin eşiğinden sokağa kadar geçeceği yola serdim. (III/63-24)

-- 1.12. N (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Kazmayı bırakıp, bir elimi kayanın ıslak tarafına koydum. (II/62-17); Her zaman olduğu gibi **eşofmanları çekip** indim. (IV/174-18); Ee, anlat bakalım, **tahsili tamamlayıp** dönmüştün. (V/75-2); Murat **anahtarı alıp** nazarlığı doktora gösteriyor. (VIII/158-8); **Tireliği bırakıp**, otobüsçülüğe geçeli çok olmuş. (IX/129-11); Cesur **gösteriyi tamamlayıp** geliyor; çocuklar bağıra-çağıra yeniden oyunlarına dönüyorlar. (XI/131-11); **Suyu doldurup** koyduk gölgeye. (XI/81-11); Seydali **kecgereyi bırakıp** helâlara doğru kayboluyor. (XVIII/28-1); **Parayı çıkarıp** verse kurtulamayacağını biliyor. (XIX/29-17).

-- 1.13. N (İ + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Kerim Bey'in kulağına giderse. **İşi tatil edip** namaza durmuş diye... [Neler olur neler] (XVIII/28-27)

-- 1.14. N (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Binayı hazır edip gelecek heyete takdim etmemiz gerekir. (XIX/59-14);

-- 1.15. N (İ + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)Ip/)

Tahir Usta'nın arkadaşları, dükkân komşuları **Ziya'yı karşılarına alıp** ona yapılacak şeyi şöyle tarif ettiler. (XIII/53-24)

-- 1.16. N (İ + he) + Y (BF- (Zr + BF- (İ + yF-)) + /-(y)Ip/)

Emrullah Hoca'nın cenazesi, **köyü çoktan terkedip** gurbeti mekân tutanları bir kez daha; belki de son kez köyde bir araya getirdi. (II/162-24)

-- 1.17. N ((Ü + İ) + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Yâ Allah deyip giriştim. (II/62-13); "**Ya Allah**" deyip oku fırlatıyor. (XIX/159-22).

-- 1.18. N (İ + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Ziyaretçilere rahat vermez, **mezar sulayıp** para isterler, fırsatını buldukları zaman her haltı yerler. (V/45-27)

-- 1.19. N (Bağ. gr. (İ + B + İ) + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Samanla çamuru karıp vagonun çatısını, içini, deliğini deşğini sıvamışlar. (XV/25-10)

-- 1.20. N (Bağ. gr. (N (İ + ø) + N (İ + ø) + N (İ + ø))) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Kadın çorba yapmış, bulgur pilavı kotarmış, **soğan-ekmek-ayran yiyip** kalkmıştı. (XV/25-25)

-- 1.21. N (Bağ. gr. (N (İ + ø) + N (İ + ø))) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Kazmayı, küreği kapıp; çoluğu-çocuğu toplayıp kendimi bahçeye dar attım. (II/112-10); Artık herkes **töreni, görevi unutup** can derdine düşmüştü. (XIV/204-15); Kemahlılar orda çalışırken bu gazinoyu dolduranlar **fındık, fıstık yiyip** dondurma yalayarak, karşılarındaki yosmaları kollayıp kollayıp ahvalden şikâyet ediyorlar. (XVIII/78-24).

-- 1.22. N (Bağ. gr. (N (İ + he) + N (İ + he))) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Kimi **yerini yurdunu terk edip**, toprağını bırakıp bu köhne evlere sığmıyor; kimileri de etrafı duvarlarla çevrili kapısında güvenlik bulunan steril sitelere. (V/135-17)

-- 1.23. N (İkl. + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Kazmayı, küreği kapıp; **çoluğu-çocuğu toplayıp** kendimi bahçeye dar attım. (II/112-10)

-- 1.24. N (Zm + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)Ip/)

Oya bir gün **onu karşısına alıp** babasının artık gelmeyeceğini, Almanya'ya yerleştiğini anlattı. (XIX/49-14)

-- 1.25. N (C + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Hüsnü kimbilir nerelerde zıkkımlanıyor telefon edip "**Beni bekleme anne, arkadaşlarla beraberiz**" deyip kapatıyor. (IV/124-22); Sonunda, **sefere çıkıyorum deyip** yine ortadan kayboldum. (IV/204-22); **Eee!. Uzun ettin ama, bırak şunu. Deyip** üzeri-

ne atılacak ve Zehra'nın elinden tabancasını alacaktı. (VII/177-5); Ben bildiğiminandığım şekliyle anlatayım, kafasına yatan okur; yatmayan **"amaan sıktı be"** deyip atar. (VII/27-14); **"Ey bu kitabı okuyanlar benim bu laflara karnım tok, sizinle laf yarıştırmaya da hiç niyetim yok"** deyip kulağının üzerine yattı. (IX/19-15); **Bir dakika bekleyiniz şimdi geliyorum"** deyip Reis Beyin odasına daldı. Herkes homurdana, homurdana evraklarını katlayıp cebine koydu. (X/150-7); **Biraz sonra ziyaretçi kabul edeceğim"** deyip odasına girdi. (X/150-26); Postacı, **Resmi dairedir kıramayız deyip** bir çilingir çağırıyorlar. (XIII/163-18); Sonunda İdiris **"Sağol Baki bu kıyağını unutmayız"** deyip yakasını bıraktı. (XIV/164-10).

-- 2. Yer Tümleci + Yüklem

-- 2.1. Y T (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Sonra **bir köşeye çekilip** bekledim. (III/63-26)

-- 2.2. Y T (ST + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)Ip/)

Erol **bulunduğu yerde ayağa kalkıp**, artık duvarın üstünde giderek küçülmekte olan küçük arkadaşına bakar. (VIII/68-15)

-- 2.3. Y T (ST + he) + (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

-Sokağın ortasına gelince **bulduğunuz yere sessizce çöküp** hiç kıpırdamıyorum...(V/155-25)

-- 2.4. Y T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

İkindiden sonra Fatmaanne ile **pencere önüne oturup** epeyce sohbet ettik. (V/35-15); Cihan elindeki keski ile çekici bir yana bırakıyor, **iskele tahtalarından birine oturup** ayaklarını sallandırıyor. (VII/97-14); **"Yokuşun başında atlayıp** takoz atacaksın, annadın mı, takoz." (X/120-28); F eride bunca yıllık eşinin bu hali yüzünden, yani onun bir gün bir yerde düşüp kalacağını düşünene düşünene psikolojisini bozdu, **pencere önüne oturup** saatlerce oradan kalkmaz hale geldi. (XIII/53-18); **İncirin altında oturup** Şeref Efendi'nin getirdiği kahveleri içerek epeyce konuştuk. (XIII/113-2).

-- 2.5. Y T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Para etmez" diyerek **çuvallara doldurup** tartıyor, bir tabak parasına kilo ile alıyorlar. (II/142-4); Kâğıttan top **duvara çarpıp** sepete düşüyor. (XII/32-16).

-- 2.6. **Y T (Zr) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Bu bayram ertesi günlerinin hüznü boşluğunda **dışarı çıkıp** nereye gitmeliydim? (X/20-5); **İçeri girip** kapıyı kapadı. (III/63-30)

-- 2.7. **Y T (Zm + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Gecekonduyu **oradan alıp** deniz kenarına bir yerlere götürüyorlar. (I/91-17)

-- 3. **Durum Tümleci + Yüklem**

-- 3.1. **Dur. T (Zm + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Bırakın, ben deli miyim, **şöyle bir dolaşım** geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir, birkaç gün ortalıkta görünmez, hafızasının yerini bulmasıyla ya kendi çıkıp gelir ya da bir hayır sahibi elinden tutup sora sora hanesini bularak getirip teslim ederdi. (XIII/53-12)

-- 3.2. **Dur. T (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Ercan yine fena halde borçlanmış, borcu kadın ödemiş, **o kırgınlıkla gelip** herife şarlamış. (XIII/93-17)

-- 3.3. **Dur. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

O neşe içinde kalkıp kaya parçalarına saldırmaya başladım. (II/72-1)

-- 3.4. **Dur. T (ZYC) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Şeref Efendi bahçe duvarı boyunca ortanca dikmiş, çok hoş; **mor, eflatun, beyaz, ebrulî ortancalara sürünerek yürüyüp** binanın ardına geçtik. (XIII/23-5)

-- 4. **Zaman Tümleci + Yüklem**

-- 4.1. **Z T (ST + sonra) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Yüzyıllar sonra çıkarıp müze müze dolaştıracaklardı. (X/30-9)

-- 4.2. **Z T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Hacı Hanım bu isim ile **sabahtan beri oturup** tarikat teşbihine çöktüğü yerden kalkıyor, çok net bir sesle yonca tarlasında söylenen türkülere, uzaklarda otlayan kuzulara gidiyor. (XVIII/58-28)

-- 5. Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 5.1. Yö. T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Mahir Hocam bana yoldaşlık ederse, **vilayete gidip** gerekli malzemeleri alalım. (VII/127-5); **Pencereye gidip**, perdeyi aralayarak dışarı baktım. (XV/115-6); Bastığın o buğulanan toprak, **güneşe kavuşup** şehvetle gerilen anaç tarla, şu kesik kesik öten boz sakallı çayır kuşu, uzaklarda yayılan sürü senin. (XVIII/8-17); **Oya'ya yanaşip** "Abla bir lira versene" diye asılmaya başlıyor. (XIX/29-12); Ama zaman zaman kucığında oyuncak bebeği pencerenin önüne oturup saatlerce dışarıya baktığını, arada bir bebeğinin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüğünde yüreği kabarıyor, **banyoya girip** sessizce ağlıyordu. (XIX/49-19).

-- 5.2. Yö. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Yataktan yarı doğrulup, **başucundaki Derviş'in yakasına yapışıp**, evlilik sözü almıştı. (II/162-9); **Bankanın kapısına bir tekme atıp** çıkın. (IV/74-2); Ancak madem lütfedip beni de davet ettiler, (**organizasyon komitesine dönüp** hafifçe selâmlıyorum) ülkemiz için gerekli olduğuna inandığım bazı öncelikleri kısaca sıralayacağım. (V/105-25); Sonra **kulağına eğilip** fısıldar. (VIII/98-19).

-- 5.3. Yö. T (Zm + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Oraya gidip kayıt yaptırdı. (IV/64-20)

-- 5.4. Yö. T (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Uzaklaşan çocuğun ardı sıra **aynı kahveye girip** aynı masaya oturduk. (X/140-30)

-- 6. Karşılıklılık Tümleci + Yüklem

-- 6.1. Kşl. T (İ + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Baktık olacak gibi değil, yani bu işlere ayırdığımız, sohbeti zikri tamam ettiğimiz ön odayı genişletelim, yanına bir de misafirhane ekleyelim diye **ihvan ile müşavere kılıp** gayrete geldik. (XII/12-1)

-- 6.2. Kşl. T (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Bu ilk bakışta gözleri lacivert mi, gri mi olduğu çıkarılamayan kızla evlenip bir yuva mı kurmalı? (XVI/116-15)

-- 6.3. Kşl. T (Zm + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Onunla evlenip hanedanı ele geçireceğim derken pis ve ağır bir koku ile irkildim. (X/30-27)

-- 7. Ayrılma Tümleci + Yüklem

-- 7.1.A T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Ok **yaydan çıkıp** elmayı buluyor. (XIX/159-23)

-- 7.2. A T (İ + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Yataktan yarı doğrulup, başucundaki Derviş'in yakasına yapışıp, evlilik sözü almıştı. (II/162-9)

-- 7.3. A T (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Deniz kızlarının prensesi **çirkin yüzlü köpek balıklarından kaçıp**, bu nehirler beldesine sayfiyeye gelmiştir. (X/30-25); Restaurantdan hırılıtlı bir kadın sesi **çalındığı kasetten fırlayıp** sokağa saldırıyor. (XVII/87-21)

-- 8. Hedef Tümleci + Yüklem

-- 8.1. H T (İT + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Usta bunları çok iyi karşıladı, yedirdi içirdi, **evine davet edip** bir gece misafir etti. (XIII/43-2)

-- 8.2. H T (İT + he) + Y (BF- (İ + F-) + /-(y)Ip/)

Fazla kalmaz, **mesai çıkışlarına denk getirip**, bir iki saat dilendikten sonra kaybolur. (XI/101-3)

-- 8.3. H T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Bu sırada yurdun belalı kızlarından ikisi yanaştı ve hiç söz etmeden **Oya'ya saldırıp** elinden çikolatayı kapmak istediler. (XIX/39-23)

-- 9. Vasıta Tümleci + Yüklem

-- 9.1. Vas. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Aniden Zehra'ya saldırdı, **kolundan tutup** kaldırdı, sille tokat girişti, bir yandan bas bas bağıyordu. (VII/47-20); Bırakın, ben deli miyim, şöyle bir dolaşıp geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir, birkaç gün ortalıkta görünmez, hafızasının yerini bulmasıyla ya kendi çıkıp gelir ya da bir hayır sahibi **elinden tutup** sora sora hanesini bularak getirip teslim ederdi. (XIII/53-12);

-Salih Sami'yi **elinden tutup** âdeta sürükleyerek dükkândan çıkardı. (XIII/133-7); Yatılı mektepten **kenar süsleri ile bezeyip** annesine gönderdiği mektuplara [bakacak]. (XVII/37-25).

-- **9.2. Vas. T (İT + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)**

Kendisi **tarikât neşvesiyle bazan coşup** dükkandan dışarı fırlar, önüne gelenin yakasına yapışarak yüksek sesle: Hak bir gönül verdi bana/ Ha demeden hayran olur gibi ilahiler okuyup, muhababına: “Herif delirmiş, nerdeyse beni boğayazdı” dedirterek iki metre havaya sıçratır. (VIII/8-21)

-- **10. Benzerlik Tümleci + Yüklem**

-- **10.1. B T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Beni zaten bu kasabada fazla barındırmaz, **babama yaptıkları gibi paketleyip** bir yerlere postalarlardı. (XV/105-10)

-- **10.2. B T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Ne **Köroğlu donuna girip**, beni isteyen, benimle bir ömür geçirmek için canını vereceğini söyleyen bu kızı atımın terkisine vurup kaçırabilmiş; ne de Leylâ'nın Mecnun'u gibi boynumu bükerek çöllere açılabilmişim. (XVI/116-9)

-- **11. Özne + Yüklem**

-- **11.1. Ö (İ + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Nimet'le Cesur orada, o tahta sırada, el ele **güneş batıp**, etrafı serinlik kaplayınca ya kadar oturuyor; konuşuyor, konuşuyorlar. (XI/131-13)

-- **11.2. Ö (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Tâ ki **akşam ezanları okunup**, babalar işten dönmüş, yerler mühürlenmiş, evli evine, sıçan deliğine girmiş oluncaya kadar. (VI/86-25)

-- **12. Kaynak Tümleci + Yüklem**

-- **12.1. Kay. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Köyden gelip civardaki fabrikalardan birinde gece bekçisi olan adam birkaç dönüm tutarındaki arsaya bakıp bakıp "Efendi buraya gorunga ekeceksin, köpürüp bele kadar çıkacak" diye düşünüyor. (I/91-23); Eşyalarını **evden alıp** yerli yerine koymuştuk. (II/192-3); **Bahçeden toplayıp** çıkararak bir duvar dibine yığdığım çalı-çırpı-çöp

valla neredeyse bir kamyon doldurur. (IX/49-7); Şeref Efendi: "Buralarda pek bulunmuyor, **memleketten getirip** diktim" dedi. (XIII/23-12).

-- **13. Miktar Tümleci + Yüklem**

-- **13.1. Mik. T (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Bir kaç gün kalıp döndü. (IV/64-21); Aksilik birden kaydı **iki üç santim havalanıp** düştü. (X/140-22).

2.3.1.1.3 Üç Ögeden Oluşanlar

-- **1. Nesne + Yer Tümleci + Yüklem**

-- **1.1. N (İT + he) + Y T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Öyle ki **bunlardan bir kısmını kitaplara yazıp**, [bunlardan bir kısmını]ciltleyip satar olmuşlar. (XII/22-13); Ve **bir dizini yere dayayıp** okunu yaya yerleştirerek geri-
yor. (XIX/159-20)

-- **2. Nesne + Durum Tümleci + Yüklem**

-- **2.1. N (İ + he) + Dur. T (İkl. (ZYC)) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Kemal **merdivenleri atlaya atlaya çıkıp** adama yanaşır. (XIV/134-1)

-- **3. Nesne + Vasıta Tümleci + Yüklem**

-- **3.1. N (İ + he) + Vas. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Salih **Sami'yi elinden tutup** âdeta sürükleyerek dükkândan çıkardı. (XIII/133-7)

-- **4. Nesne + Nesne Açıklayıcısı + Yüklem**

-- **4.1. N + N Aç. + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Bazen ailece işte **mutfakta ne varsa; peynir-ekmek-domates alıp** çevre yolu kı-
yısına gideriz. (XI/81-16)

-- **5. Durum Tümleci + Nesne + Yüklem**

-- **5.1. Dur. T (Zr) + N (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Herkes **alel acele paltosunu kapıp** fırladı. (X/150-11)

-- **5.2. Dur. T (Zr) + N (İ + he) + Y (BF- (T + F-) + /-(y)Ip/)**

Sırf Cihan'a bir zarar gelmesin diye ona haber vermeden **tek başına Kemal'i ten-
hada kıştırıp** bir güzel benzetiyor. (VII/67-12)

-- 5.3. Dur. T (ZYC) + N (Zm + he) + Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/)

Ağlasın biraz açılır dedi komutan, sonra "Metin ol evladım, ölüm Allah'ın emri" diyerek onu biraz sakinleştirip gönderdi. (XIII/83-5)

-- 5.4. Dur. T (ZYC) + N (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

O koridordan yürüyerek köşeyi dönüp bahçeye yöneldik. (XIII/23-4)

-- 6. Durum Tümleci + Yer Tümleci + Yüklem

-- 6.1. Dur. T (İT + he) + Y T (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Tül mavisi ışıklar içinde, gümüş parıltılı çakıllara kurulup, kucağıma yosunlardan toplanmış bir demet çiçek alıp ölmeliydim. (X/30-4)

-- 7. Durum Tümleci + Ayrılma Tümleci + Yüklem

-- 7.1 Dur. T (Bağ. gr. (İ + B + İ) + he) + A T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Melek Hanım atılıp araya girmeye çalıştı, Arif Efendi ellerini yüzüne kapadı, Songül şaşkınlık ve korku ile odadan fırlayıp avluya çıktı. (VII/47-24)

-- 8. Vasıta Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 8.1. Vas. T (İT + he) + N (ST + he) + Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/)

Nimet bir görmezsin sezgisi [Cesur'un sezgisi] ile Cesur'un kenarında dolaştığı uçurumu farkedip, bu fıkraya çanak tutuyor. (XI/151-26)

-- 8.2. Vas. T (İT + he) + N (İT + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Ahmet başıyla "peki" işareti yapıp Dilber'e yanaştı. (XIX/99-26)

-- 8.3. Vas. T (İ + he) __ + N (ST + ø) + __ Y (F - + /-(y)Ip/)

Kokucu şırınga ile ağaya küçük bir şişe doldurup verir. (VIII/58-12)

-- 9. Vasıta Tümleci + İlgi Tümleci + Yüklem

-- 9.1. Vas. T (ST + he) + İl. T (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)Ip/)

Bu kararlar son kararına bir parantez açıp ağır ağır yüzmeye başladım. (X/30-9)

-- 10. Vasıta Tümleci + Özne + Yüklem

-- 10.1. Vas. T (İT + he) + Ö (ST + ø) + Y (BF- (Ö + F1-) + /-(y)Ip/)

İngiliz lakabı ile maruf Reisülküttab Raif Mahmud Efendi'nin de katılımı ile Kabakçı Mustafa reis ittihaz edilip, iki bin kadar laz yamakları, beraberindeki asi-

lerle Büyükdere'den sahil yoluyla istanbul'a yürüyüp geldiklerinde Sultan Selim "Bu işlere sebep benim hilmimdir" diyerek Köseyle-Topalı idam ettirmeyip hata etti. (II/132-4)

-- 11. Yer Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 11.1. Y T (İT + he) + N (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

[Büfenin dönerci ustası] o tabelanın delikanlıya çarptığını gördü. Büfenin yanındaki küçük kundura mağazasının sahibi, **pasaj girişine sandığı koyup** yıllardır orada çalışan boyacı da görmüştü. Demek ki başka görenler de olmuş. (V/145-19)

-- 11.2. Y T (İT + he) + N (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Tül mavisi ışıklar içinde, gümüş parıltılı çakıllara kurulup, **kucağıma yosunlardan toplanmış bir demet çiçek alıp** ölmeliydim. (X/30-4)

-- 11.3. Y T (ST + he) + N (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

-İsa Dayı ertesi gün **karşıdaki camiden bir Kur'ân araklayıp** yine geliyor. (V/45-6)

-- 12. Yer Tümleci + Miktar Tümleci + Yüklem

-- 12.1. Y T (Zm + he) + Mik. T (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Şurda iki saat kalıp gidecektim. (XIX/99-12)

-- 13. Yönelme Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 13.1. Yö. T (İT + he) + N (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Etrafında olup-bitenlere seyirci kalmış, **akan musluklardan birinin altına tasını uzatıp** dolduramamış. (I/51-14)

-- 14. Yönelme Tümleci + Durum Tümleci + Yüklem

-- 14.1. Yö. T (ST + he) + Dur. T (İkl. (Zr)) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Takvimdeki gelin resmine dargın dargın bakıp çıkıyorum. (X/130-1)

-- 15. Benzerlik Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 15.1. B T (Zm + he) + N (ST + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Onlar da **ötekiler gibi aynı yolu yürüyüp** çocuklara ulaştılar. (VI/76-9)

-- 15.2. B T (ZYC) + N (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Her zaman olduğu gibi eşofmanları çekip indim. (IV/174-18)

-- 16. Birliktelik Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 16.1. Bir. T (İ + he) + Yö. T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Birlikte poligona gidip günlerce atış talimi yaptılar. (VII/87-10)

-- 17. Kaynak Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 17.1. Kay. T (İT + he) + N (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Cebinden birşeyler çıkarıp gevelemeğe başladı. (X/90-27)

-- 18. Sebep Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 18.1. Seb. T (ZYC) + N (Bağ. gr. (İ + B + İ) + he) + Y (BF- (İ + yF-) + -mA- + /-(y)Ip/)

İngiliz lakabı ile maruf Reisülküttab Raif Mahmud Efendi'nin de katılması ile Kabakçı Mustafa reis ittihaz edilip, iki bin kadar laz yamakları, beraberindeki asilerle Büyükdere'den sahil yoluyla istanbul'a yürüyüp geldiklerinde Sultan Selim "**Bu işlere sebep benim hilmimdir**" diyerek **Köseyle-Topalı idam ettirmeyip** hata etti. (II/132-4)

-- 19. Yineleme Tümleci + Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 19.1. Yin. T (Zr) + Yö. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Kaymakam **yeniden koltuğuna dönüp**, protokol konuşma listesini okumayı sürdürüyor. (XIV/54-18)

-- 20. Hedef Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 20.1. H T (ST + he) + N (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Hizmet kervanını ite-kaka yola çıkardılar ve **sokaklarında insandan çok başıbozuk köpekler dolaşan bu kasaba eskisine bir sağlık ocağı bağışlayıp**; hatta iki ebe, bir hemşire, bir bekçi, bir kâtip, bir sağlık memuru, bir de doktordan oluşan koca bir kadro da tayin ettiler. (II/182-12)

-- 21. Zaman Tümleci + Varma Tümleci + Yüklem

-- 21.1. Z T (ST + he) + Vrm. T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Bir an için bahçeye ulaşip, pembe-beyaz elma çiçeklerini okşamak geçiyor içlerinden. (I/91-11)

2.3.1.1.4. Dört Ögeden Oluşanlar

-- **1. Nesne Açıklayıcısı + Nesne + Varma Tümleci + Yüklem**

-- **1.1. N Aç. + N (İkl.) + Var. T (İ + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Oradaki kullanılmayan eşyaları, ıvır zıvırı eskiciye verip bir güzel temizlediler. (XIII/43-8)

-- **2. Yer Tümleci + Yer Tümleci Açıklayıcısı + Nesne + Yüklem**

-- **2.1. Y T (Zm + he) + Y T Aç. (İ + he) + N (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

**Oralarda, köylerde eski Rum evlerinden birini alıp onarıyor, konuklarını ağır-
lıyor, doğa ile baş başa kalmanın yüceliği üzerine konuşuyorlardı.** (IV/134-18)

-- **3. Özne + Birlikelik Tümleci + Nesne + Yüklem**

-- **3.1. Ö (ST + ø) + Bir. T (İT + he) + N (İT + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

**Muhterem mahkeme riyasetine arz ederim ki; mezkur tapu Kaydında gösterilen
arazi küllisi itibarı ile torba tımarı olup, Topal Ataullah akrabasına intikal etmiştir.**
(II/132-15)

-- **4. Özne + Nesne + Yönelme Tümleci + Yüklem**

-- **4.1. Ö (ST + ø) + N (İT + he) + Yö. T (İT + he) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

**Mesele Kaymakama intikal edince, çapkın Kaymakam elini bıyığına atıp [bıyı-
ğımı] çekiştirerek: -Ulan aferin, demiş. Kendi hesabıma Mualla Hanım'a helal olsun.**
(XV/75-14)

-- **5. Durum Tümleci + Sıralama Tümleci + Durum Tümleci ve Yüklem**

-- **5.1. Dur. T (İ + he) + Sır. T (İT + ø) + Dur. T (ZYC) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

**İçimden yıldırım gibi şunun[asfaltlarda elini kolunu sallayarak dolaşan yabancı
kertenkele] peşisıra ayaklarımı pat pat yere vurarak koşup [şunu] korkutmak geçti.**
(V/5-12)

-- **6. Durum Tümleci + Nesne Açıklayıcısı + Nesne + Yüklem**

-- **6.1. Dur. T (Zr) + N Aç. (C + ø) + N (Zm + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)**

Zehra sitemkâr: -Ziya ağabeye teşekkür et, sana kalsa! Böyle deyip kaçtı.
(VII-57-25)

-- 7. Zaman Tümleci + Nesne + Miktar Tümleci + Yüklem

-- 7.1. Z T (Zr) + N (İT + he) + Mik. T (ST + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Fahrettin Bey **daha sonra bisikletini belki on defa durdurup** rastladığı tanıdıklara portakallardan birer tane verdi. (X/70-18)

-- 8. Zaman Tümleci + Kaynak Tümleci + Özne + Yüklem

-- 8.1. Z T (Zr) + Kay. T (İ + he) + Ö (ST + ø) + Y (BF- (İ + F-) + /-(y)Ip/)

Muhterem mahkeme riyasetine arz ederim ki; mezkur tapu kaydında gösterilen arazi küllisi itibarı ile torba tımarı olup, Topal Ataullah akrabamsa intikal etmiştir. **Ardısıra gâvurdan bir buğu gemisi satın alınıp** Sultan Mahmud bu gemi ile Rodos'a gitmeye niyetlendiği sırada yanında bulunan ricalden daha sonraları Nakibü-leşraf olan Recep Paşa'ya geçmiş" (II/132-18)

-- 9. Varma Tümleci + Kaynak Tümleci + Nesne + Yüklem

-- 9.1. Vrm. T (İ + he) + Kay. T (İ + he) + N (İ + ø) + Y (F - + /-(y)Ip/)

Öğle vakti hanımlar evden getirdikleri ekmek arası nevaleleri çıkarıyor, **Şeref Efendi'ye bakkaldan ayran aldırıp** yemeğe başlıyorlar. (XIII/93-1)

2.3.1.1.5 Yükleme Başa Alınmış Bağlama Cümleleri

-- 1. Y (F - + /-(y)Ip/) + Yö. T (İ + he)

Dönüp daktiloya, yazıp çıkardığım sayfalara baktım. (XV/115-12)

2.3.1.2. /-(y)ArAk/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

2.3.1.2.1. Tek Ögeden Oluşanlar

-- 1. Y (BF- (Zr + F-) + /-(y)ArAk/)

Kadın fotoğrafı **dikkatle keserek** çerçeveciye götürecektir. (V/15-8)

-- 2. Y (BF- (Zr _ _ + Dur. T + N (ST + ø) + _ _ F -) + /-(y)ArAk/)

İki günde bir babamı görmeye gidiyor, **bazen bana öğrettiği şekilde sevdiği yemeklerden [birkaç çeşit] yaparak** götürüyordum. (XV/95-1)

-- 3. Y (... +(y)A kapıl- + -arak)

Hortuma kapılarak havada birkaç daire çizdi. (V/145-10)

-- 4. Y (... +(y)A dal- + -arak)

İkisi de İstanbul'a, İstanbul'da incekleri İsmet'in Taksim-Sıraselviler'deki Bursa Apartmanı'nın kapıcı dairesine, günlerce ağız ağıza konuştukları bu mekâna dalarak yürüdüler. (II/92-23)

-- 5. Y (yerini... +(y)a bırak- + -arak)

Sonra yerini sarhoşlara, mekânsızlara, tinercilere, sokak köpeklerine, bazan genç orospular ile travestilere bırakarak perdelerini kapatır. (XI/31-8)

2.3.1.2.2. İki Ögeden Oluşanlar

-- 1. Yönelme Tümleci + Yüklem

-- 1.1. Yö. T (Zm + he) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Bazı muhterem kardeşlerimiz bize dönerek: "Yahu Mustafa Kutlu sen bir bilimsel makale yazmıyorsun sonuçları izah için sebepleri sayıp-dökmeye ne lüzum var. Hem bu kitap en nihayetinde bir uzun hikâyeye, bunu tarihe, sosyolojiye, hatta psikolojiye boğmanın ne âlemi var. Sen insanları ve olayları anlat, gerisini bize bırak, Ahmet Midhat Efendi misin mübarek" diyebilir. (VII/27-4)

-- 1.2. Yö. T (İT + he) + Y (BF - + /-(y)ArAk/)

Cihan babasına hitap ederek: -Cami meşrutası diyorum, hani Ayşe Kadın kalıyor ya. Orası olmaz mı? Hem birbirlerine can yoldaşı olurlar. (VII/107-11);

-- 1.3. Yö. T (İT + he) + Y (BF - + /-(y)ArAk/)

Zabıt kâtibine dönerek "Yaz" diyor. (II/132-25)

-- 1.4. Yö. T (Zr + he) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Doktor, Kemal, Murat ve John öne doğru giderek, Kenan'ı yeniden direksiyona geçirmek için uğraşırlar. (VIII/178-16)

-- 2. Nesne + Yüklem

-- 2.1. N (ST + ø) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Bu amca nereden esti ise yıllar sonra yeğenini hatırlayıp, bir mektup yazarak köye davet etmiş. (IX/9-3); Toprak tanzimini bir yana bırakıp öncelikle bir araba bularak şunu şuradan kaldırmalı. (IX/49-10)

-- 2.2. N (ST + he) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

O da **öteki kadına aldırılmayarak** [öteki kadını dikkate almayarak]"Ömrümün en güzel hatırası" diyecek. (V/15-11)

-- 2.3. N (İT + ø) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

"**Ruhumun bir kısmını satarak** seçimlere girsem ne farkeder?" (XII/82-19); Remzi Bey rengi atmış fotörünü başına geçirip, **eski deri çantasını yüklenerek** vedalaşıyor. (IX/49-4)

-- 3. Ayrılma Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. [A T (İ + he)] + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Bahçeden toplayıp [**bahçeden**] çıkararak bir duvar dibine yığıdığım çalı-çırpı-çöp valla neredeyse bir kamyon doldurur. (IX/49-7)

2.3.1.2.3. Üç Ögeden Oluşanlar

-- 1. Durum Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 1.1. Dur. T (İkl. (ZYC)) + N (İT + he) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Bırakın, ben deli miyim, şöyle bir dolaşıp geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir, birkaç gün ortalıkta görünmez, hafızasının yerini bulmasıyla ya kendi çıkıp gelir ya da bir hayır sahibi elinden tutup **sora sora hanesini bularak** getirip teslim ederdi. (XIII/53-12)

-- 2. Durum Tümlenci + Vasıta Tümlenci + Yüklem

-- 2.1. Dur. T (Zr (İkl. (Zr))) + Vas. T (Bağ. gr. (Vas. T (İT + he) + Vas. T (İT + he))) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Uslu uslu babalarının elinden, analarının eteğinden tutarak sessizce uzaklaştılar. (VI/76-11)

-- 3. Zaman Tümlenci + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 3.1. Z T (Zr) + Y T (İ + he) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Şeref Efendi kadının **arada bir daireye gelerek** Ercan'ı onca adamın önünde azarladığını, itten alıp ite verdiğini, oğlanın gıkının çıkmadığını naklediyor. (XIII/93-14)

-- 4. Nesne + Yer Tümlenci + Yüklem

-- 4.1. N (İT + he) + Y T (İT + he) + Y (F - + /-(y)ArAk/)

Görevliler ölen insanların yakınlarını [oğlunu-kızını] tatil yerlerinde bularak vefat haberini verdiklerinde hep aynı cevabı aldılar. (IX/69-12)

-- 5. Yönelme Tümlenci + Nesne + Yüklem

-- 5.1. Yö. T (İ + he) + N (İT + he) + Y (BF- (N2 + F2-) + /-(y)ArAk/)

Kenan sepete elini [el] daldırarak bir demet maydanoz ile iri, kırmızı bir domates çıkarır. (VIII/78-18)

2.3.2. İkileme Oluşturanlar

-- 1. Gerçek Anlamlı Fiillerle Yapılanlar

İkisi de gerçek anlamlı kelimelerle yapılan İkilemeler daha ziyade 'git-' ve 'gel-' fiilleriyle oluşturulmuştur. Bu tarz yapılarda anlamını koruyan fiillerden ilki ikincisinden önce gerçekleşmektedir:

Hep **gelip-geçecek** olan bir şeyi bekler. (I/111-21); Bir gün geliyormuş tâ Beylerbeyi'nde bir arkadaşının bahçesinden **söküp getirdiği**, onca ihtimam ile büyüttüğü ihlamuru kesmişler. (I/61-9); İşe otobüsle **gidip geliyor**, öğle yemeklerini sefertasında yiyor, günde bir paket Maltepe içiyor ve pazar günleri ara-sıra balığa çıkıyor. (I/51-19); Üşenmeyip, paraya kıyıp tâ Erzincanlara **gidip geldim**. (II/112-3); İngiliz lakabı ile maruf Reisülküttab Raif Mahmud Efendi'nin de katılması ile Kabakçı Mustafa reis ittihaz edilip, iki bin kadar laz yamakları, beraberindeki asilerle Büyükdere'den sahil yoluyla İstanbul'a **yürüyüp geldiklerinde** Sultan Selim "Bu işlere sebep benim hilmimdir" diyerek Köseyle-Topalı idam ettirmeyip hata etti. (II/132-4); Sonunda **nefeslenip dikildi**. (II/42-15); Beni ağlar görmesinler diye (çocukları) dişimi sıkmış, her tekini **kucaklayıp öperken** bile gülümsemiştim. "Merak etmeyin bana bir şey olmaz" diye teselli veriyordum. (II/192-13); Ağızlarını birbirine dayar, **bastırıp sürterdik**. (II/32-16); Çadırın üzerinde yarı insan, yarı hayvan birtakım resimler **gelip geçenlerin** ilgisini çekiyordu. (III/73-22); Oraları bigüzel **sulayıp süpürsem**. (III/23-10); **Sulayıp süpürdüğüm** yoldan geçse. (III/23-11); O zaten kasada duracak, mutfakta **olup-bitenden** ne haberi olacak. (IV/154-15); Türkiye'ye **gelip gitmiş**. (IV/204-24); İcabında içinde **yatıp kalkıyor**. (IV/174-5); Şöyle ki; cipini bir köşeye çekip, içinde **yatıp kalkmaya** başladı. (IV/174-25); Garanti olanın soluk yüzüne, cansız cesedine **sarılıp yatıyoruz**. (IV/74-21); Benim

tabi Allah'ın direği, ikimiz de aynı anda atılıp sarıldık. (V/125-5); Ve biz bu Kanlı Ev'in bahçesine kaçan topları gidip alamıyoruz. (VI/86-9); Aslında böyle bir günde evinden çıkmış olanın; elinde bir şemsiye, bir çanta ve birkaç paket birden taşıyanın **olup biten**lere dikkat etmesi, akı karadan ayırması pek düşünülemez. (VII/47-1); O güne kadar kasabada otobüs yok; millet istasyona at sırtında, katır sırtında **gidip-gel**iyor. (VIII/118-15); Eli yüzü düzgün bir kız bulduk, gel seni şuracıkta **everip gönderelim**" diye niyetini açığa vurmuş. (IX/9-8); Epeyce ileride **çöküp oturdu**. (IX/119-26); [**Su testisini**] **Kaldırıp attık**. (XI/81-15); Duran hepsini bir kağıda **sarıp uzattı**, ilaveten kalbini. (XI/141-17); Makinaya takılı kâğıdı, yani o yarım cümleyi hızla **çekip çıkarıyorum**. (XII/32-12); Desen ki bir hoş âlet icat olmuş, şöyle yarayışlı, böyle faydalı, dünyanın öbür ucunda olsa üşenmez **gidip bakar**. (XIV/34-25); Dönüp daktiloya, **yazıp çıkardığım** sayfalara baktım. (XV/115-12); Bütün bu işler yapılıp çatılırken sadece o sarhoş makasçı, uzaklarda oturuyor, bir felaket baykuşu gibi sigarasını tütürerek **olup-biteni** seyrediyordu. (XV/25-18); Akşama doğru, şöyle karanlık basarken yine önünü **sulayıp süpürüyorum**. (XVI/16-17); Yunus Bey telaşla bir odadan öbürüne **gidip geliyor**. (XVI/56-5); Yarımşar kilo dana kıyması **alıp çıkıyoruz**. (XVIII/48-31); Oğlanlar **evlenip ayrıldıktan** sonra o küçücük evde [yaşıyor]. (XVIII/48-28); Bir o yana bir bu yana **gidip geliyor**. (XIX/59/8).

‘Arka Kapak’ hikâyesinde mastar ekinin /-(y)Ip/ biçimbirimi yerine kullanılarak ikili birleşik fiil oluşturduğu görülmüştür:

Evet, insanlarımız bu kadorcık olsun **sevinmek, gülmek** [sevinip gülmek] istiyorlar. (I/11-2)

‘Zafer Yahut Hiç’ hikâyesinde iki fiil arasında tümleç kullanılarak ikili birleşik fiil oluşturulduğu da görülmüştür:

Bir ara ayağa kalkıp odada bir tur atıyor, sonra **gelip yerine oturuyor**. (XIX/139-17)

‘Tahir Sami Beyin Özel Hayatı’ hikâyesinde ikili birleşik fiili oluşturan fiillerin önüne ‘bir’ zarfının getirildiği tespit edilmiştir:

Hafızası **bir gidip bir geliyordu**. (XIII/53-9)

‘Beyhude Ömrüm’ hikâyesinde bir şart yan cümlesinin içerisinde yapıp çatmak anlamında geniş zaman sıfat-fiil ekinin kullanıldığı görülmüştür:

Bu işi yapar-çatarsa, eh köylü de odun değil elbet, okula onun adını verebilirlerdi. (XIX/59-23)

‘Beyhude Ömrüm’ hikâyesinde getirip satmak anlamında /-mİş/ ekinin kullanıldığı görülmüştür

Dirgeni, döveni, öküz boyunduruğunu, kağrı arabasını bile **getirmiş satan** var. (II/142-18)

-- 2. Yakın Anlamlı Fiillerle Yapılanlar

Bu tarz yapılarda öncelik-sonralık ilişkisi yoktur; yakın anlamlı fiiller birbirlerinin anlamlarını kuvvetlendirmektedir:

Turan'ın gelecekle ilgili uçarı tasarıları **bitip-tükenmezdi**. (V/105-19); İlke İlaç Sanayi'nin sahibi Ahmet Ferit Bey; o dünyalar güzeli eşine böyle her hafta **bıkıp usanmadan** neler yazıyor? (IX/29-5); Kasabanın kulağı kesik ihtiyarları, sırf bu küpün suyundan içmek, Emin Efendi'ye takılmak için kahveye gelir, **bitip tükenmeyen** domino partilerine oturlardı. (XV/35-8); Sadece Neriman'ın bildiği sırlarını **saçıp-döktü**. (XIX/149-3).

‘Bu Böyledir’ ve ‘Uzun Hikaye’de ikili birleşik fiili oluşturan eylemlerin edilgen çatı ile kurulduğu görülmüştür:

Akasya ağaçları, travers yığınları, bir köşede yakın köylerden birinde çıkan ve vaktiyle işletilen krom madeninden **taşınıp getirilmiş**, lakin maden kapanınca orada öylece bir tepecik olarak kalmış maden yığıntısı. (VIII/198-9); Bütün bu işler **yapılıp çatılırken** sadece o sarhoş makasçı, uzaklarda oturuyor, bir felaket baykuşu gibi sigarasını tütürerek olup-biteni seyrediyordu. (XV/25-18).

-- 3. Zıt Anlamlı Fiillerle Yapılanlar

‘Chef’ hikâyesinde bir cümlede ikili birleşik fiili oluşturan baştaki kelimelerin ikileme yoluyla oluşturularak sonraki fiille zıtlık oluşturduğu vâkidir:

Seda beni sanat denizine **daldırıp daldırıp çıkarıyor**. (IV/204-11)

-- 4. Tasvir Anlamı Taşıyan Fiillerle Yapılanlar

-- 4.1. Tezlik

Bu tarz yapılarda tezlik/ivedilik anlamı sezilmektedir:

İşte **kapıp gelmişti** çiftiyi. (II/122-18); -Ama'yı **kaldırıp atın**. Atamazsanız, durum iyice acıklı olmaya başlar. (IV/74-18); Oturduğu yerden **sıçrayıp kalkıyor**.

(VII/67-5); Postacı **kalkıp gitmiş**. (IX/9-5); Üzerinizde ne varsa **çıkarp atın**, bunlar yakılacak. (IX/159-15); Sonunda sabrı tükendi, yeleği elimden **çekip aldı**, öteki kirli çamaşırların üzerine attı. (IX/159-22); Lâmbaların ölgün ışığı altında **hayalet gibi bir an görünüp kayboluyor**. (X/60-25); Bırakın, ben deli miyim, şöyle bir dolaşıp geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir, birkaç gün ortalıkta görünmez, hafızasının yerini bulmasıyla ya kendi **çıkıp gelir** ya da bir hayır sahibi elinden tutup sora sora hanesini bularak getirip teslim ederdi. (XIII/53-12); Bırakın, ben deli miyim, şöyle bir dolaşıp geleceğim" yanına kimseyi istemez, evden çıkar, sonra bir türlü dönmeyerek etrafı telaşa verir, birkaç gün ortalıkta görünmez, hafızasının yerini bulmasıyla ya kendi **çıkıp gelir** ya da bir hayır sahibi elinden tutup sora sora hanesini bularak getirip teslim ederdi. (XIII/53-12); Koridorun ortasında henüz öyle kulak memelerindeki ve bıyık altlarındaki abdest suları henüz tam mânası ile kurumadan **onu yakalayıp sormuştu**. (XVI/76-5).

Bir cümlede bahsedilen eylem derince düşünülmeden, alelacele yapılma anlamıyla da kullanılmıştır:

-Bilmem ki beyim. Şehre, hastaneye götürün dediler **kalkıp yola çıktık** ama. (VIII/98-8)

-- 4.2. Uzaklaşma

Uzaklaşma anlamı taşıyan ikili birleşik fiiller çoğunlukla 'git-' fiilili ile yapılmıştır:

Su **geçip gitsin** diye açtığım bir kazma ağzı yoldan çıkan toprağı avuçladım. (II/82-16); İncecik yoldan, **iniş aşağı akıp gidişine**, bunca zamandır hasretini çektiğim sesine daldım. (II/82-2); **Uzanıp giden** yollar. (IV/74-26); Hayat Bozdoğan Kemerimin altından geçip giden arabalar gibi akıyor. (V/15-15); Tam bu sırada o boz renkli kertenkele, ayaklarımın ucundan sessiz, sakın ama garip şekilde ürpertici bir bakışla süzülerek geçip gitti. (V/5-7); Mavi Kuş o öksürüklü sesiyle **yitip gittikten** sonra oğlan elleri cebinde, başı önünde, tarifsiz bir sevinç ve keder içinde ağır ağır çimenle kaplı bahçeye doğru yürür. (VIII/68-25); Günler birbirini kaneviçe gibi dokuyarak **geçip gitti**. (IX/19-18); Arabalar **geçip gidiyor**; bakar, oyalanır, güya piknik yaparız. (XI/81-18); Bu hayat hep böyle duru su gibi **akıp gidecek** değil ya. (IX/9-23); Günler birbirini kaneviçe gibi dokuyarak **geçip gitti**. (IX/19-18); **Arabaya atlayıp gittik**. (IX/69-26); **Arabasına atlayıp gitti**. (XVI/16-13).

Bir tane de ‘geç-’ fiili ile yapılmış uzaklaşma anlamı veren ikili birleşik fiille rastlanmıştır:

Elmayı delip geçtikten sonra yoluna aynı hızla devam ediyor ve kalabalığın arasında gösteriyi seyre gelmiş olan Oya'nın kalbine saplanıyor. (XIX/159-23)

-- 4.3. Önemsememe-Umursamama-Öfkelenme Anlamı Katanlar

Bu anlamları veren yapı çoğunlukla ‘çekip git’ yapısıdır. Bu yapı ile yapılanlarda ‘git-’ fiili asıl anlamını korurken ‘gölüp geç-’ yapısında ilk fiilin asıl anlamını koruduğu anlaşılmaktadır:

İnsan bulunduğu yerde ya kök salıp genişler; bir egemenlik ve güvenlik alanı kurar; ya da **çekip gider**. (IV/54-18); Adam, memnun, mesut, dudaklarında bir ıslık, **çekip gitti**. (VI/36-4); Kızların bu kalbi farkedecek halleri yok, parayı verdiler, kikirdeyerek **çekip gittiler**. (XV/75-14); Zaten biliyordum bunu, **gölüp geçtim**. (II/62-2); **Gölüp geçiyor**. (XI/61-17).

Bir örnekte de ‘çekip git-’ yapısında bağlama göre öfkelenme anlamı ağır basmıştır:

Masalar, sandalyeler düzeltilmiş, devrilen bardaklar toplanmış, Demirci Kerim **çekip gitmiş**, kahveye sükunet avdet etmişti. (XIV/84-15)

-- 4.4. Sürerlilik Anlamı Katanlar

İstanbul gurbetinde **yerleşip kalanlar** var. (II/72-23); **Geçip döndükçe** koca yığın gözümü alıyor, ağzımın tadını bozuyor. Ne de olsa çöp işte. Çöpe baka baka çalışmam ben. (IX/49-11); Vezneciler'e yakın Helvacı Baba Tekkesi bitişiğinde, üst katı bir yangında harap olmuş, yıkılmak üzere olan ahşap bir binanın alt katında bir göz odada **yayıp kalkar**. (XIII/123-20); Medresenin avlusu yüzlerce adamla **dolup taşıyor**. (XVI/16-24).

-- 4.5. Beklenilirlik/ Beklenmezlik Anlamı Katanlar

Efendi onca oğul, kız, damat. Bak ki biri **çıkıp geldi** mi? [çıkıp gelmesi ümit ediyor, bekleniliyor] (II/152-21); Kız bayağı ağladı, anasına çekmiş, onun da gözü yaşlı idi. Ben içimi yokluyorum, yahu bu senin öz-be-öz kızın, öyle değil mi, bunca yıldan sonra izini sürmüş, baba demiş, **çıkıp gelmiş** [çıkıp gelmesi beklenilmiyor] (XI/161-7); Nerden **çıkıp geldin** sen, neden? (XIX/99-13)

-- 5. Deyim İçinde İkileme Oluşturanlar

Bir nefes, **göz açıp-kapamakla** tamamlanan bir süreç. (I/111-23); Araçlar yoldan **bir tesbihin taneleri gibi akıp geçiyorlar**. (I/91-1); Klasikleri **yalayıp yutmuş**. (IV/194-22); **Çekip gitmeyi** düşünmüyor musunuz hiç? (IV/74-27); Mazbut, elinden iş gelir, bir evi **çekip çevirebilir** üstelik maaşı var. (IV/34-14); Sonuçlan izah için sebepleri **sayıp-dökmeye** ne lüzum var. (VII/27-6); Melek Hanım **atılıp araya girmeye** çalıştı, Arif Efendi ellerini yüzüne kapadı, Songül şaşkınlık ve korku ile odadan fırlayıp avluya çıktı. (VII/47-24); Bütün dükkânları saymayalım, **adını verip geçelim**. (VIII/8-5); Yok, sormamışlar, **basıp gitmişler**. (IX/99-4); Lâkin onu[büyük hanımdan kalma para] da kardeşleri **yyıyp bitirmiş**. (IX/59-5); Alelacele bir yer bulamazsam, bu çamur kaplı pis çakıllar arasında **geberip gidecektim**. (X/30-19); Evden işe, işten eve **dolap beygiri gibi gidip geliyorum**. (XIII/33-23).

İki cümlede ilk fiilin anlamının zayıfladığı anlaşılmaktadır:

Sualtı filmlerinin çevrildiği sihirli ışıklar dolaşan bir yer arıyordum. **Oturup** ölecektim. (X/30-4); Sonra **oturup konuşamam**. (XVII/67-1).

2.3.3. Farklı İşlevleriyle Zarf-Fiiller

2.3.3.1. Nesne-Yüklem, Tümleç-Yüklem İlişkisi Kuranlar

2.3.3.1.1. Çekim Edatı Olarak /+diye/

De- fiili /-(y)A/ zarf-fiil ekini alarak Türk dili tarihi içerisinde zarf yan cümlesi oluşturma göreviyle kullanılırken bugün bu işlevini yitirmiş ve edatlaşmıştır. STT’de pek çok işlevi olan bu edat, Kutlu’nun hikâyelerinde nesneleştirme, özneleştirme, nesne açıklayıcısı, özne açıklayıcısı, sebep, hedef, vasıta, olasılık, ilgi ve deyim oluşturma işlevlerini üstlenmiştir.

-- 1. Nesneleştirme İşlevi

/+diye/ edatının en sık karşılaşılan görevi, üzerine geldiği kelimeyi veya cümleyi nesneleştirme işlevidir. Hikâyelerde en fazla bağımsız cümlelerin nesneleştiği görülmüştür:

Çocuklar tutturmuşlar **Cevat yoksa biz de yokuz, diye...** (I/61-21); “**Ya biz neyin necisiyiz?” diye** düşündü. (II/122-6); Nitekim ertesi sabah ikisi iki koldan önlerine gelene: “**Duydunuz mu Gülpaşa Çavuş’un oğlu ıslak kayanın dibinde define arıyormuş**” diye ballandıra ballandıra anlatmaya başladılar. (II/62-1); Sahipleri alacakları

üç-beş kuruştan çok **"Yahu bu adamlar bu eski şeyleri ne yapacak acaba"** diye içten içe sorup duruyorlar. (II/142-15); **«Kazandığını duyunca Zinnure nasıl da sevinmişti»** diye düşündü. (III/83-4); Bir çığırta yüksekçe bir yere çıkmış, elindeki zil defî şakırdata şakırdata: **«Burdaaaa, dünyanın sekizinci harikası burdaaaa...»** diye bağırdı. (III/73-18); Adam aynı gülümseme ile **«Hayır efendim»** dedi, **«siz yabancısınız: galiba, park kurulduğu günden beri çıkış yeri değişmedi, öbür tarafta, şurdan gideceksiniz, doğru yürüyün, hiç sapmayın çıkışa ulaşırsınız»** diye yumuşakça cevap verdi. (III/73-4); **"Asla gitmem",** diye tutturdu. (IV/64-2); **Bize gerçeği, gerçeği söyleyin,** diye haykırıyor. (IV/94-18); Bir şef yardımcısı **"Yav Hüsnü abi, biraz dışını sıksaydın, kredi falan kullanıp daha düzgün bir şey alsaydın"** diye ağzında bir şeyler geveledi. (IV/44-14); **Başka çocuklar doktor olacağım, mühendis olacağım** diye düşünürken, biz bir dükkân hayali kuruyoruz. (IV/184-18); **Şuraya maydanoz ile soğan eksem iyi olur"** diye düşünüyor. (VII/127-23); Bak o zaman sana gösterirdim **İstanbul'a gitmek nasıl olurmuş diye.** (VIII/48-1); Çokları buna [sinema] **bir ayna** diye cevap verebilir. (VIII/208-2); Hancı Hasan tepesine dikilip: -Nazım Efendi, güzel kuru fasulyem var, pilav da yanında, **ister misin, diye** sordu. (VIII/138-9); Şimdi **Arafat'ta ne yaptık, Müzdelife'de ne yaptık, bu işler nasıl oluyor** diye tek tek anlatıp şu mace-rayı Hac Rehberi'ne çevirmeyelim.(IX/109-16); Başımızda duran görevliye **"Bu yelek hatıradır, bunu vermesem olmaz mı"** diye meram anlatmaya çabaladım, anlamıyor. (IX/159-19); Sonra yaşlı kadına doğru bir sır verecek gibi eğilip: **-Zaten ben de bilmiyorum. Diye** ilave eder. (IX/39-24); Uzaktan uzağa **«Mahmut oğlum, suları tezele»** diye arada bir bağırdı o kadar. (X/10-2); **"Nedir lân bu dolandırıcılık"** diye bas bas bağırmağa, küfretmeye başladı. (X/150-31); Her anne gibi **"Allahım şu Urfalı oğlana güç-kuvvet ver, kızımın talihini açık eyle, bir yuva kursun mutlu olsunlar, ele-güne muhtaç olmasınlar"** diye dua edecek. (XI/131-21); Nebahat iki de bir üstüne geliyor, **"Ne olacak bunlar, her yan toz içinde, bari bir işe yarasa"** diye laf çakıyor, Sami'yi bezdiriyordu. (XIII/83-25); **Katiyyen olmaz, siz beni çengelde asılı et mi sandınız, kendimi intihar ederim** diye basmış feryadı. (XV/15-1); Saftirik arabacı **"Ne bileyim ben, bir kara-yağız çocuk, reisin emri var dedi"** diye izahata girişince şaşkınlıktan dili tutulan berber Mualla makaraları koyuvermiş. (XV/75-23);Şef şaşkın: "Bravo valla hi Ali Bey" demiş. "Biz nahiye müdürü ile bir kahve içimi ancak konuştuk konuşmadık, **nasıl ayarladınız bu işi"** diye sorunca; babam uzaklara bakarak gülümsemiş. (XV/25-

1); Kerim Bey'in kulağına giderse. **İşi tatil edip namaza durmuş diye...** [Neler olur neler] (XVIII/28-27); Ferit bir süre onun arkasından baktı, içinden **"Oya'ya âşık" diye** geçirdi (XIX/69-14); Bulut içinden **"Yahu bu Giyom Teli masalına benziyor, ama neyse" diye** geçirip, imtihanı kazanması için Allah'a yalvarmaya başlamış. (XIX/159-10).

Kutlunun hikâyelerinde /+diye/ edatı kelime veya kelime gruplarının üzerine gerekerek de nesneleştirme işlevinde kullanılmıştır:

Kimseye «**sen**» **diye** hitap ettiği duyulmamıştır. (III/63-8); Fatma, «**ama anneeee**» **diye** uzatınca Süleyman bakışlarını çadırdan zoraki ayırdı. (III/73-30); **Ho-vardayım diye** geçinenler [hovarda olduğunu zannedenler] bırakın laf atmayı, kapısının önünden bile geçemez olmuşlar. (VIII/188-2); Rüzgârlı Pazar ahalisinden **Doktor diye** çağırdıkları garip bir adam var. (XI/91-5); Bu sebepten olsa gerek koca bir kartona **"Çin Vikisi" diye** yazmış, altına hastalıkları sıralamış. (XI/61-6); **Eeee, şey... Diye** kızarmıştı çocuk. (XVI/76-8).

-- 2. Nesne Açıklayıcısı İşlevi

Hikâyelerde BF- içerisinde yer alan nesnelere /+diye/ edatıyla açıklandığı örnekler aşağıda verilmiştir:

- Bunu **yıkım diye** *takdim* etmişler. (VII/117-11); **Eli yüzü düzgün bir kız bulduk, gel seni şuracıkta everip gönderelim" diye niyetini** açığa vurmuş. (IX/9-8); **Ama orada, insanlar arasında kalsın diye; arada bir, birileri halini-hatrmı sorsun diye, kendisi de nisbeten ayık olduğu zaman, "No'lsun, iyidir, yuvarlanıp gidiyoruz" desin diye**⁵¹, güya bir *çözüm* bulmuş. (XI/101-17); **Ulan sana evrakın şahını getireyim de gör hırbo arzuhalci, diye tehditler** savurup uzaklaştı. (XV/45-3); Babam meseleyi haber alınca: **"Ulan bunu değil kardeş kardeşe, Moskof gavuru bile Müslümana yapmaz, ben de Sülüman elvan'ın torunu isem bunu sizin yanınıza komam" diye yeminler** etmiş. (XV/15-6); Bulut yine "Razıyım" deyince; Kral "Eh, o zaman günah benden gitti, söyleyin görevlilere **gösteri meydanı hazırlansın, etrafa çağrılar yapılınsın, bu yaman sınava herkes katılınsın" diye emir** vermiş. (XIX/159-6).

⁵¹ Dördü de *çözüm* nesnesinin açıklayıcısıdır.

-- 3. Hedef İşlevi

Hikâyelerde /+diye/ edatı ile birlikte eylemin yapılış amacını gösteren cümleler aşağıda sıralanmıştır:

Hem de Vakfın dağıttığı basın bültenleri, tertip ettiği konferanslara, panellere, **ağırlığımız olsun diye** siyasiler ile yürüttüğü dirsek temaslarına rağmen. (I/61,62-24); Çerçi **heyecanı yatışsın diye** habire yüzüne su çarpıyordu. (II/42-14); **Terk-i dünya diye** çıkmıştı yola. Mümkün müydü? (II/122-7); **Beni ağlar görmesinler diye** dişimi sıkmış, her tekini kucaklayıp öperken bile gülümsemiştim. "Merak etmeyin bana bir şey olmaz" diye teselli veriyordum. (II/192-13) Gerçi kesin kabul yapılmamıştı ve **lojman diye** dikilen binaların damı akıyor, su tesisatı çalışmıyordu, olsun. (II/182-9); Yol inşaatını yürüten mühendis garip rüyalar görmeye başlamış da «**Beni bu işten alın» diye** yalvarıp duruyormuş. (III/43-8); Ege sahillerini bir baştan bir başa **müzik diye** yapılan gürültü istila etmiş. (IV/154-17); Bu da yetmemiş, **meydanı genişletelim diye** yıkmaya yeltenmişiz. (VII/117-1); **Sırf Cihan'a bir zarar gelmesin diye** ona haber vermeden tek başına Kemal'i tenhada kısıtıp bir güzel benzetiyor. (VII/67-12); Birlikte alıyorlar dediysem aslında Bilal Kenan'a bir koltuk çıkıyor, **çocuk bir iş sahibi olsun diye**. (VIII/118-17); Kız tarafı da varlıklı ya, hani **servete servet katılsın diye**. (VIII/188-8); Tatilde kurtlarını dökme tutkusu öyle boyutlara ulaşmış ki, **engel olmasınlar diye** yanlarına çocuklarını bile almıyorlar. (IX/69-6); **Ha bu hafta, ha öbür hafta, mektup gelir diye** bekledim. (IX/79-1); Bir şeyi hem yapıp, hem **ne diye** yapıyorum diye düşünülür mü? (X/50-3); Kendi de **aman geri kalmayayım, ben de bir koltuk çıkayım diye** boş rafları mal ile doldurdu. (XI/181-19); Sofradakiler müridin peynirinden ve ekmeğinden "**hele şöyle bir tadalım**" diye bir iki lokma aldılar. (XII/72-8); Baktık olacak gibi değil, yani **bu işlere ayırdığımız, sohbeti zikri tamam ettiğimiz ön odayı genişletelim, yanına bir de misafirhane ekleyelim diye** ihvan ile müşavere kılıp gayrete geldik. (XII/12-1); Bir süre aralıkta dikilip bekledim. **Belki birini görürüm, bir ses duyarım falan diye**. (XIII/13-7); Bu aralık **hem kapı açık iken rüzgârı, soğuğu keskin; hem içeri girenin şakkadanak daireye dalması önlensin diye** yapılmış. (XIII/13-4); Sonra "Senden bir ricam var" dedim. "Celal için bir mektup yaz, bir şiir, bir hatıra, ne bileyim ona bir şey ver. **Son günleri mutlu geçsin diye**". (XV/55-3); Karşıgeçe köylerinden birinin belde başkanı **merkezdeki Belediye Reisine jest olsun diye** bir at arabası dolusu elma, üzüm, şeftali gönderiyor. (XV/75-18); **Hoşlanır ve belki ıssız gece-**

lerde yine çalar diye götürdüm. (XV/95-10); Ve odada babasının bitmek tükenmek bilmeyen titizlenişleri ile **şu kışı da sağ selâmet atlatıverse diye** başından ayrılmadığı kanarya. (XVII/37-8); Oya'ya yanaşıp "**Abla bir lira versene" diye** asılmaya başlıyor. (XIX/29-12).

-- 4. Sebep İşlevi

Hikâyelerde eylemin gerçekleşmesinde ya da oluşmasında /+diye/ edatı ile birlikte etken olan cümleler aşağıda gösterilmiştir:

Bir başka gün onca yüzüsu dökererek Cağaloğlu kitapçılarından, yayınevlerinden topladığı kitaplar-**vakfa hâkim zihniyete aykırıdır diye**-ortalardan kaldırılmış.(I/61-13); **Kokusu çiçeklere siner diye** rakı bile içmedim o gece. (III/63-23); "**Bundan geri seni tenesir temizler" diyebiliyor diye** sevinecek miydim? (X/60-3);Turan sen bu arabacıyı kasaba dışında durdur; **reisin emri var diye** meyveleri Kuaför Venüs'ün önünde indir. (XV/75-21); Ama karısı ile kızı öyle değil. Onlar daha ilk günden itibaren, **yanlarına bir can şenliği, bir insan nefesi, bir komşu geldi diye** sevinmiş, elden gelen yakınlığı göstermişlerdi. (XV/25-22); **Hicaz'a gidemedik diye** üzülüyor. (XVIII/58-14); Kadın bununla da kalmayıp "Bir de inek alınız" deyince, Osman artık heyecana gelip, "**Tavuk, ördek, koyun, kuzu, yaşar gideriz be, hava temiz, su bedava" diye** coşuvermiş. (XIX/109-3).

Bu edatın 'Ortadaki Adam' , 'Tufandan Önce' , 'Yoksulluk İçimizde' hikâyelerinde sebep işleviyle deyimlerin üzerine de geldiği görülmüştür:

Ben **laf olsun tencere dolsun diye** liseden aklımda kalan bir isim çıtlıyorum. (IV/194-26); **İş olsun diye** birinci sınıf bir lokantaya giriyorum. (X/130-16); Sonunda «**orta malı**» **diye** kimse yüzüne bakmaz oluyor bu güzelliğin. (XVII/67-23).

-- 5. İlgî İşlevi

Hikâyelerde /+diye/ edatı ile birlikte yükleme ilgi işleviyle bağlanan örnekler aşağıda sıralanmıştır:

Beni ağlar görmesinler diye dişimi sıkmış, her tekini kucaklayıp öperken bile gülümsemiştim. "**Merak etmeyin bana bir şey olmaz" diye** teselli veriyordum. (II/192-13); İzmirli çavuş "**Yavaş ye ulan görmemişlik etme" diye** takılıyor.(II/12-8); **Ne yapacak acaba diye** meraklanıyorum. (III/63-27); «Umudu kesmemek gerek. **Çıkabiliriz, çıkacağız buradan» diye** içine ferahlık vermeye çalıştı. (III/83-6); Mütevazı olacağım; ama **gerçek sınırlar diye** endişe ediyorum. (VI/16-9); Daha bıyıkları terlemeden

"Yahu Baba, bırak bu işi, bundan bize hayır gelmez, zaten koca kasabada dokumacılık yapan kaç kişi kaldı, yol yakinken biz de kendimize bir iyi iş kuralım" diye diklenmeye başladı. (VII/17- 19); "N'olur bir röportaj yapsak" diye ısrar ediyor. (XII/31-6); Mehmet Güleç müşterileri duvara gerdiği kara perdenin önüne oturtur; "Nene yüzünün resmini alacağım, hele aç yüzünü" diye vesikalık çektirecek ihtiyar köylü kadınlarla cebelleşir. (XV/35-13); Oya ona "Gelmezsen müstafi sayılacaksınız, çabuk dön, raporla falan hallederiz, hem çocuk çok özledi" diye yarı rica, yarı tehdit içeren bir mektup attı. (XIX/49-6).

-- 6. Özne Açıklayıcısı İşlevi

Hikâyelerde /+diye/ edatıyla birlikte oluşturulan cümlelerin özneyi açıklamak için de kullanıldığı tespit edilmiştir:

"Hak değirmende" diye *bir söz* var, işitmedin mi? Hukuk güçlünün yazdığı bir kitap. Para kimde, güç onda.(VI/16-18); Böylece *Çerkez kızının şöhreti* yayıvermiş: "Aman ha! Yanılıp da yaklaşmayın hapı yutarsınız" diye (VIII/188-1).

'Ortakı Adam' hikâyesinde yer alan bir cümlede de özne açıklayıcısı hedef işlevinde yan cümlenin yüklemi (yap-) ile ilgi kurduktan sonra özneyi açıklamıştır:

Bir şeyi hem yapıp, hem ne diye yapıyorum diye düşünülür mü? (X/50-3)

-- 7. Varsayım İşlevi

/+diye/ ile birlikte oluşan bazı cümlelerin yüklem varsayım işleviyle bağlandığı örnekler aşağıda verilmiştir:

Böyle estetik ve platonik numaralar çekerek kendi ayıbını örtmeye çalışıyor, diye ifadeyi bayağılaştırmaya; bu tertemiz-masum aşkı kirletmeye kalkışmayın. (IX/19-1)

-- 8. Deyimleştirme İşlevi

'Rüzgârlı Pazar' hikâyesinde /+diye/ edatının deyim oluşmasında kullanıldığı tespit edilmiştir:

Baş, diş, nezle, grip, romatizma, siyatik, bel ağrısı, diz ağrısı demez **şıp diye keser.** (XI/61-1)

2.3.3.1.2. Karşıtlık Hali Olarak /da olsa/

Bu kalıp, bir eylemin yapılmaması gerektiği halde yapıldığını izah etmek için kullanılan karşıtlık hallerinden biridir:

Yol kenarında şarmpol falan olmadığı için biraz sarsılarak **da olsa** bir süre arazi-
de gider, küçük hendeklerden atlar, gevenlere takılır, tozu dumana katar, sonra yeniden
yolu bulur. (VIII/178-2)

2.3.3.1.3. Görelik Hali Olarak /-°r+ -sA/

Düşünce açısından eylemin bildirdiği anlamın doğruluğunun veya yanlışlığının
yanlız cümle içindeki kişiye, nesneye veya duruma göre değişebilirliğini ifade etmek
için kullanılan görelik hallerinden biridir.⁵²

-- **G T (Zm + he) + Y (F- + /-°r±sA /)**

Bana kalırsa bu "eğlence" iş hayatlarında görülen karanlıktan, umutsuzluktan,
yalnızlıktan daha koyu, daha zavallı. (IX/69-3)

2.3.3.2. Tasvir Fiili Yapanlar

Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fi-
linin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tasvir fiili asıl fiile yeterlik-yetmezlik, ihtimal,
tezlik, yaklaşma, sürerlilik, zaman ve şart, isteklenme, zannetme, niyetlenme vb. anlam-
lar katar⁵³. Tasvir fiili ile asıl fiil arasındaki bağı /-(y)Ip/, + /-mA, /-°r/, /-(y)A/, /-mİş/,
/-(y)I/, /-(y)AcAk/ gibi fiilimsi ekleri sağlar. Bu eklersiz tasvir fiili kurulamaz

2.3.3.2.1. Sürerlilik Anlamı Katanlar

Tasvir fiilleri içerisinde en çok kullanılan sürerlilik anlamlı fiillerdir. /-(y)A/, /-
°r/, /-(y)Ip/, /-mA/ biçimbirimleri bu birleşik fiillerin oluşması için kullanılmıştır:

-- **1. (F- + /-(y)Ip dur- /)**

Benim hazine işte şu kayanın altından **sızıp duruyor**. (II/62-11); Yol inşaatını yü-
rüten mühendis garip rüyalar görmeye başlamış da «Beni bu işten alın» diye **yalvarıp**
duruyormuş. (III/43-8); Yahu o sabah bu akşam [armut] **kokup durdu** şu mübarek, bir
tane alıp da tadına bakamadık. (III/53-7); Bir pantolona, bir bana **bakıp duruyordu**.

⁵² Funda KARA, *Sait Faik'in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi*. Erzurum: Atatürk Üniv. Sos. Bil. Ens. Türk Dili ve Ed. Eğitimi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 1996, s. 62

⁵³ Leyla KARAHAN, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ yay. 13.bs., Ankara 2008, s. 77

(III/13-13); Ben ona Uzakdoğu maceramı ballandıra ballandıra anlatırken, o yine beni kolumdan, bacağımdan çekip, o sinema senin, bu sergi benim **dolaştırıp durdu**. (IV/204-4); Fatmaanne anlatırdı, baba oğul böyle bir zaman **tartışıp durmuşlar**. (V/55-20); Evin arkasındaki tahta kulübesine kapanmış, güvercinlerini **uçurup durmuştu**. (VI/26-3); Hep bilmem, bilmem **deyip duruyorsun**. (VII/97-12); **Kekeleyip durma** Cihan. Bu gidişle kasabaya destan olacağız. (VII/57-4); Sürekli "haklısın hocam, haklısın" **deyip duruyorum**. (XII/62-17); "Kim acaba, kim acaba?" **deyip duruyordu**. (XIV/164-17); Evin arkasındaki tahta kulübesine kapanmış, güvercinlerini **uçurup durmuştu**. (XVI/26-3); Sevinç babasını **sorup duruyordu**. (XIX/49-14).

-- 2. (F- + /-mA + yA dur-/))

Kara toprak göğsünü-bağrını açıp güneşin önünde **gerinmeye durdu**. (II/112-8); Akşamın mora çalan lacivert tülleri açık dükkân kapısı önünde kaysı kokan rüzgârlara kapılıp **dalgalanmaya durdu**. (III/53-18); Bir yandan çay içerken öte yandan piyangocuyu **dikizlemeye durdum**. (IV/214-2)Yine de dudaklarını büzüp içinden **üfürmeye durdu**. (V/45-17).

-- 3. (F- + /-(y)Ip kal-/))

Zaman sonra **sızıp kalır** orada, hani sürekli çekiyor ya. (XI/101-15); Feride bunca yıllık eşinin bu hali yüzünden, yani onun bir gün bir yerde **düşüp kalacağını** düşünene düşünene psikolojisini bozdu, pencere önüne oturup saatlerce oradan kalkmaz hale geldi. (XIII/53-18); Bu **kısılp kaldığı** çıkmaz, bu her uzvunu ağır ağır kesen makas, bu nefes darlığı daha ne kadar sürebilirdi? (XIX/179-9).

-- 4. (BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip dur-/))

Kabak kafalı şişman adam, civelek muavin, şoförün kendisi, yanında yol boyu **sohbet edip durdukları** bir akrabası hep birlikte yemeğe oturdular. (XII/72-2)

-- 5. (DBF- + /-(y)Ip dur-/))

Bereket az bir süre **lokantacının, benzincinin, şoförün, yolcuların, canlı cansız her mahlûkun önünde el bağlayıp durdu**. (XII/72-22)

-- 6. (F- + /-(y)Ip git-/))

İki bekâr abla ile beraber **yaşayıp gidiyoruz**. (XIII/143-13); Konuşma bu şekilde **uzayıp gidiyordu**. (X/20-4).

-- 7. (F- + /-°r kal-/)

Hovardanın şöhreti **yapışır kalırmış** [yapışıp kalırmış] üstünde. (XIV/24-9)

-- 8. (F- + /-(y)A dur-/)

Onlar böyle, duvarın üzerinde, cevizin gölgesinde, meydandaki otobüse baka baka sohbeti **sürdüredursun**; Kenan işini bitirip motorun altından çıkar. (VIII/48-21)

2.3.3.2.2. Bitirme Anlamı Katanlar

-- 1. (F- + /-mİş ol-/)

Alelusul kazanlar kaldırılıp, **dükkânlar kapatılmış olduğundan** esnaf da galeyana gelemedi. (II/132-11); Sonra köprü, sonra Galata, **yarım döndüğümüz zaman gökdelenleri ile başka bir siluet kazanmış olan**; yeni İstanbul: Mecidiyeköy, Maslak ve ilerisi. (V/115-7); İçimde **yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın** sevinci, ellerimde bavullar, havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunuverdi... (V/5-1); **Ahir ömründe bir güzellik yapmış olmanın** iç ferahlatan ezgisini dinliyor. (IX/9-25); Bunlar **Fahrettin Beyin kendilerine göstermiş olduğu** muamelenin hiç değişmeyeceğine inanmış insanlardı. (X/70-27); Bunlar **Fahrettin Beyin kendilerine göstermiş olduğu** muamelenin hiç değişmeyeceğine inanmış insanlardı. (X/70-27); Hayatın zaruretlerine karşı kimseye bir şey verememek. Ne fikir, ne menfaat. **Öğrenmiş olduğu** bu idi. (XVI/86-24); Oysa **sıkıntılı, puflamalarla bekletilmiş olduğunu** bas bas bağırarak yıkık kaşlarla ufuklara bakar bulurdu onu. (XVII/17-14); **Kadrosuzluk ve parasızlık sebebiyle ancak ilk üç sınıfı açılmış olan** Tepeköy İlköğretim Okulu'nun tek öğretmeni, müdürü, her şeyi. (XIX/29-3); Elmayı delip geçtikten sonra yoluna aynı hızla devam ediyor ve **kalabalığın arasında gösteriyi seyre gelmiş olan** Oya'nın kalbine saplanıyor. (XIX/159-23).

-- 2. (DBF- + /-mİş ol-/)

Önce **keçeyi sudan çıkarmış** olmak lazım. (IV/204-15); -Başarılarının **başımı döndürmüş olacağına** kanaat getirince bana döndü: Ee, sen neler yapıyorsun? Hâlâ aynı fikirlerde misin? Hiç duraksamadım: -Evet. Hâlâ zenginlerin servetinden fakirlerin hakkını nasıl alabiliriz, bunun formülünü arıyorum. (V/95-7); Sabah kalkışımda sistemin **ülke toprağına "lök" gibi oturmuş olduğunu** gördüm. (XII/82-14).

-- 3. (**BF**-tezlík + /-mİş ol-/)

Bir çiçekçi dükkânının önünde **kalıvermiş olduğunu** neden sonra farketti. (VII/17-5)

2.3.3.2.3. Niyetlenme Anlamı Katanlar

-- 1. (**F**- + /-(y)AcAk ol-/)

Şehirde o günlerde anlatılan ve artık hep **anlatılacak olanlar**: (III/43-4); İyi de nerede **o iyiliği yapacak olan**, onlar hep güzel atlara binip aramızdan ayrıldılar. (VI/16-5); Bazı virajlarda otobüs o kadar yavaşlar ki, **şoför biraz dikkatini dağıtacak olsa** duvarlardan birine sürtebilir. (VIII/68-10); Yine de şu kadının sesine kulak verin, **eğer içinizde bir yerleri kanatacak olursa**, eğer elinizden hiç bir şey gelmiyorsa, dua edin bari dua edin. (XI/41-18); **Biri yoksulluktan bahsedecek olsa** suratımız buruşuyor, dinlemek istemiyoruz. (XI/41-16); Eğitim-öğretim ve istihdam politikası münasebeti ile vaktiyle kendisinin mecliste ileri sürdüğü -ve tabii o yıllarda olduğu gibi ondan sonra gelen yıllarda da, doğurduğu tartışma, **isabetli teşhisi sebepleri ile daima hatırlanacak olan görüşlerine** atıfta bulunuyor. (XII/42-2).

2.3.3.2.4. Zaman ve Şart Anlamı Katanlar

-- 1. (**F**- + /-mA + yA gör-/)

Genel işlevi, kendisinden sonra gelen önermeye, kesin bir sonuca varma anlamını katmak⁵⁴ olan /-mA + yA gör- / yapısı, Kutlu'nun hikâyelerinde sonu iyi olacak bir oluş veya kılışa da işaret edebilmektedir:⁵⁵

Bir kez tutunmaya görsün, onu oradan dozerle sökemezsin. (XIV/34-3); Bankalar, borsalar ağzımın içine bakıyorlardı. **İşaret parmağımı şöyle bir kaldırmayagöreyim**. Gelişmiş, azgelişmiş ve gerikalmış tüm ülkeler allakbullak. (XVII/77-20).

2.3.3.2.5. Tezlik Anlamı Katanlar

-- 1. **Y** (**F**- + /-(y)I ver-/)

Evet, o biraz kambur duruşu, üzerine el örgüsü bir süveter **geçirirse** Ayhan Işık bıyıkları ile kumaş mağazasının tezgâhına yakıştırdı yani. (V/55-19); Bir çiçekçi dükkânının önünde **kalıvermiş olduğunu** neden sonra farketti. (VII/17-5).

⁵⁴ Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, Ayraç Yay. Ankara,2001 s.348-349

⁵⁵ Funda Kara, “/-mA + yA gör- / Yapısı”, Türk Şöleni, Erzurum, 2012 (Basılmamış bildiri metni.)

-- 2. Y (BF- (İ + yF-) + /-(y)I ver- /)

Daha dün sanki, şu ahlatın altına otururken, birden Islak Kaya'yı **fark ediverince**. Yani içime suyuna bahçenin ilk tohumu düşünce. Nasıl da sevincik olmuştum. (II/172-11)

2.3.3.2.6. İsteklenme Anlamı Katanlar

-- 1. Y (BF- (N (ST + ø) + F- + /-(y)AsI gel- /))

Panik atak diyesi geliyor insanın kekeledim.

2.3.3.2.7. Zannetme Anlamı Katanlar

-- 1. Y (F- + /-mİş gibi gel- /)

Yakında [bir yerlerde] bir taş **düşmüş gibi geldi**, kulak kabarttı. (X/90-7)

-- 2. Y (F- + /-mİş gibi ol- /)

Terli ve kızgın göğüslerine sanki oradan serin bir rüzgâr **esecekmiş gibi oluyor**. (I/91-5)

2.3.3.2.8. Yetmezlik Anlamı Katanlar

-- 1. Y (F- + /+e- + ø - + mA- /)

Kelimeye bak: Reel. Doğru, reel olan buydu. Hayatın zaruretlerine karşı kimseye bir şey **verememek**.

2.3.3.3. Zarf Yapanlar

-- 1. /-(y)A + -(y)A/ **Biçimbirimiyle Zarf İşlevli İkileme Yapanlar**

Bu biçimbirim Olumsuz fiil tabanına gelmediği ve kendinden önce tümleç almadığı için ikileme şeklinde zarf işleviyle kullanılır ve durum zarfı işlevindedir:

-- 1.1. **Aynı Sözcüğün Tekrarı Yoluyla Yapılanlar**

Yorulup oturduğumda, sırtımı bir iri kaya parçasına yaslayıp dinlendiğimde, bir cıgara yakıp nefeslendiğimde; kasabaya doğru **kıvrıla kıvrıla** giden yola düşmüş yürüyen gurbetçileri görüyordum. (II/72-12); Oğlan **hıçkıra hıçkıra** ağlıyordu. (XIII/83-4); Nitekim ertesi sabah ikisi iki koldan önlerine gelene: “Duydunuz mu Gülpaşa Çavuş’un oğlu ıslak kayanın dibinde define arıyormuş” diye, **ballandıra ballandıra** anlatmaya başladılar. (II/62-1); Benim gönlüm suya doğru yürümüş bir kere; **kaza kaza** gideceğiz. (II/72-10); O sırada az ilerdeki çalılıklar arasından üstü başı yırtık, kirli yüzünde gözleri parlayan eli şişeli bir sarhoş **sallana sallana** yanlarına yaklaştı. (III/83-11); Ben ona

Uzakdoğu maceramı **ballandıra ballandıra** anlatırken, o yine beni kolumdan, bacağımından çekip, o sinema senin, bu sergi benim dolaştırıp durdu. (IV/204-4); Hayat mektebinde **ezile ezile** okuduğu için lisede çift dikiş gidiyordu. (V/125-15); Önce alçak sesle **çekine çekine** söylüyorduk. (IX/99-15); Canımı dişime takıp **sürüne sürüne** arabadan indim. (IX/119-2); Ben de **aksaya aksaya** yardımcı oldum. (IX/129-18); Bacaklarıma doladığım ihram parçaları birbirine yapışmış, ayrılmıyor. Bir makas bulundu, **kese kese** çıkardık. (IX/159-25); **Doya doya** bir «Yuuu» çekmeyi arzuluyor. (X/50-27); Bir dakika bekleyiniz şimdi geliyorum" deyip Reis Beyin odasına daldı. Herkes **homurdana, homurdana** evraklarını katlayıp cebine koydu. (X/150-7); Kerametlerimi **anlata anlata** bitiremez olmuşlar. (XII/22-13); Kemal merdivenleri **atlaya atlaya** çıkıp adama yanaşır. (XIV/134-1); Lütfi Efendi'nin dükkânında kuru fasulya-pilav yahut ciğer yahni pilav üzüm hoşafı ile tıka basa karınlarını doyurup çıkanlar ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgahına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan **kana kana** içerlerdi. (XV/35-24) Bulut karşılık vermeyince gitti, ıhlamurun altındaki sandalyeye çöktü, **böğüre böğüre** ağlamaya başladı. (XIX/99-15); Karadenizli komşularımız, inşaatçı adamlar, **seve seve** çalışır. (XIX/59/4).

-- 1.2. Yakın Anlamli Sözcüklerle Yapılanlar

Güzden ekilen ekin uçları **utana-sıkıla** gün ışığına kavuştu, çimen-çiçek zamanı geldi. (II/112- 9); Hizmet kervanını **ite-kaka** yola çıkardılar. (II/182-12); Gerçekten de ilerideki yolda yeniden bir büyük kalabalık peyda olmuş, aynı yöne doğru **bağıra çağıra** gitmekteydiler... (III/83-30); Senaryo şöyle: Kadın, erkek, yaşlı, genç, çoluk çocuk ellerinde birer kâğıt, defter, cüzdan; **bağıra çağıra**, harala-gürele o bankadan öbürüne koşturuyorlar. (IV/94-3); Yıllardır **özene-bezene** yaptığım yemeklerin evimde bir kıymet-i harbiyesi yoktur. (IV/124-10); **Söğesaya** rampayı çıktılar. (X/120-1); Cesur gösteriyi tamamlayıp geliyor; çocuklar **bağıra-çağıra** yeniden oyunlarına dönüyorlar. (XI/131-11); Lütfi Efendi'nin dükkânında kuru fasulya-pilav yahut ciğer yahni pilav üzüm hoşafı ile **tıka basa** karınlarını doyurup çıkanlar ulu çınarın gölgesine tünemiş Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgahına yanaşır; onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (XV/35-24); İne-çıka, **döne-dolaşa** bir zaman gittiler. (XIX/9-1).

-- 1.3. Zıt Anlamli Sözcüklerle Yapılanlar

Ekin dört parmağa çıkınca o senenin kuzuları, oğlakları peşlerine en az onlar kadar sevimli ve oynak kopul oğlanları, saçları birbirine karışmış haşarı kızları takarak,

düŧe-kalka yumuŧayıp süngere dönmüŧ tarlalara yürüdüler. (II/112-14); Adamlar **düŧe kalka** sokağın ucunu bulur, dönerek kaybolurlar. (VII/147-2); **İne-çıkı**, döne-dolaŧa bir zaman gittiler. (XIX/9-1).

-- **1.4. Tek Başına Anlamı Olmayan Sözcüklerle Yapılanlar**

Senaryo ŧöyle: Kadın, erkek, yaŧlı, genç, çoluk çocuk ellerinde birer kâğıt, defter, cüzdan; bağıra çağıra, **harala-gürele** o bankadan öbürüne koŧturuyorlar. (IV/94-3)

-- **2. durup dururken**

Kalıplaŧmıŧ bu yapı karŧıtlık zarfi olarak kullanılmaktadır;

ŧimdi **durup dururken** "anlatım özellikleri" konusunda bir sayfa açmayalım (VII/27-16); **Durup dururken** ŧiirler söylerdi. (II/102-6); Benliğini kuŧatan o yapıŧ yapıŧ hâleyi bir yerinden delmeliyim. İŧin, elbisenin, yemenin, içmenin, ağaçların, yolların, annesinin, hatta rahmetli babasının Engin'lerin bir baŧka muhtevaya bürüneceğı, rüyaların bile değıŧeceğı kara-kuru ancak fevkaledede zengin kızların **durup dururken** tercih edilemeyeceğı bir dünyanın penceresini. (XVII/27-11).

-- **3. ölesiye**

Durum zarfi olarak kullanılmaktadır;

Yine de **ölesiye** istediğı olmuŧtu karlı, çamurlu, pimpis bir iş dönüŧü elinde me-nekŧeler veya ne olduğunu ilk bakıŧta çıkaramadığı bir demet çiçekle Engin'in her zaman buluŧtukları yerde kendisini beklemesini. (XVII/17-9).

-- **4. git- + -erek**

Zamanda aşama bildiriyor:

Erol bulunduğı yerde ayağa kalkıp, artık duvarın üstünde **giderek** küçülmekte olan küçük arkadaşına bakar. (VIII/68-15)

-- **5. git- + -dik+çe**

Zamanda aşama bildiriyor:

Kitaplara ulaşmak **gittikçe** zorlaŧıyordu. (I/81-8); **Gittikçe** koymaya baŧladı bana. (III/63-21).

-- **6. (git- + /-e/) + (git- + /-e/)**

Bu yapı da zamanda aşama bildiriyor:

Köyün nüfusu **gide gide** azalıyor. (II/72-25)

-- 7. +e- + /-ken/

O esnada anlamıyla zamanda eşitlik bildiriyor:

Efendim pek tabii mütevellî heyeti, murahhas aza, yönetim kurulu, başkan, başkan yardımcısı, asil ve yedek üyeler falan derken, bizim Cevat arada fena halde kaynamış. (I/61-5)

-- 8. geç- + -en+de

Eksiltili sıfat tamlamasından oluşan bu yapı zaman bildiriyor:

Geçende beni âdeta tehdit etti. (VII/73-6)

-- 9. göz al- + /-a + bil-/ + -diğ+i+n+e

Bu yapı mekânda ölçüyü anlatır:

Göz alabildiğine [uzayıp giden] bahçeler, bağlar... Bir yeşil deniz canım, bildiğin ağaç denizi. (II/12-1); **Göz alabildiğine** uzanıp giden bozkır. (XVIII/8-12).

-- 10. al- + /-(y)A + bil-/ + -diğ+i +n+e

Sigara dumanından ve gazinonun ortasında **alabildiğine** yanan sobanın etrafında şamatayla okey oynayan genç irisi kalabalığın üzerinden aşan bakışları ile uzun uzun o kesik kesik öten kuşa bakıyor. (XVII/37-17) cümlesinde ‘alabildiğine’ kelimesi ‘çok, oldukça fazla’ anlamlarında zarf işleviyle ‘yan-’ fiilini nitelemiştir.

-- 11. mümkün ol + -duğ+u kadar

Başında dikilen Beşir Ağa sesini **mümkün olduğu kadar** yumuşatarak: -Kenan! Gözünü seveyim elini çabuk tut... Bu gidişle tirenî kaçıracağız. (VIII/138-16) cümlesinde de ‘yumuşat-’ fiili kendinden önceki yapıyla nitelendirilmiştir.

-- 12. ol- + -duk+ça

‘oldukça’ kelimesi zarf tamlaması içerisinde kendinden sonra gelen sıfatın derecesini artırmıştır:

-Meğerse mevsim yaz, hava **oldukça** sıcakmış. (II/32-1); -Çadırın önü **oldukça** kalabalıktı. (III/73-18); Nimet **oldukça** yapmacık bir hayretle: Öylemiii!.. Ne tesadüf, ben de aynı mahalledenim, ancak bizim ev tepeüstünde. Adımız nedir? (XI/101-23).

-- 13. yok de-n- + -ecek kadar

Sıfatı derecelendirme işlevi:

İstanbul'da kayısı **yok denecek kadar** azdır. (XIII/23-16)

-- 14. genel ol- + -arak

Genelleme anlatır:

Genel olarak erkekler kadınların peşinden koşar; bunda tam tersi. (XIV/74-18) 6.

-- 15. örnek ol- + - arak

Hedef bildirir:

Çoğu kez **örnek olarak** gösterilirler. (X/70-8)

-- 16. /-(y)ArAk/ eki ile ikilemeli zarf yapanlar

Y (İkl. (F- + /-(y)ArAk/) (F- + /-(y)ArAk/))

Beyaz gömlek-mavi yelek ekose etek giyen kızlar, **sekerek-cıvıldaşarak**, saçlarını savurarak pazar esnafının gençlerini allak-bullak edip uzaklaşırlar. (XI/31-1)

2.3.3.4. Deyim oluşturan zarf-fiiller

İkilemeli birleşik fiillere benzeyen bu tarz yapılarda /-(y)Ip/ ve /mA- +dAn/ biçimbirimleri iki fiil arasında kuvvetli bir ilgi kurarlar. İkilemeli birleşik fiillerden farklı olarak birinci fiilin anlamı ikincinin gölgesinde kalmıştır.

2.3.3.4.1. /-(y)Ip/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Y ((F-+ /-(y)Ip/) + F-)

Bu taraf "sakıncalı piyade" gibi **itilip kakılmaktan** yorgun düşmüştür. (I/31-11); Yıllar yılı alıştığı bekârlık, sanki ömür boyu devam edecekmiş gibi onu **sarıp-sarmalamış**. (IX/9-12); Ne var ki aşk gelince bütün bunları **silip süpürüyordu** (XIX/179-13). Artık Bulut'un yanına varmış, onu **itip kakmaya** başlamıştı. (XIX/99-10).

-- 2. Y ((BF- (T + F-) + /-(y)Ip/) + F-)

Yerli bildiğinden şaşmaz; anadan-atadan ne gördü ise **kulpuna yapışıp gider**. (XIV/34-12); Be adam hadi sen erkek başın ile bu kadar acele ediyor, bir an önce şehrin kalabalığından kaçayım, bağrımı dağ rüzgârlarına açayım diyorsun; de, peki karın olacak o zavallı ihtiyarı, o artık iyicene elden-ayaktan düşmüş kaynanamı niye **peşine takıp sürüklüyorsun**. (II/22-2)

-- 3. Y ((BF- (N2 + F2-) + /-(y)Ip/) + BF- (N2 + F2-))

Kan tükürüp, kızılık şurubu içtim dedi; çocukları, aileyi ele-güne muhtaç etmedi. (VII/17- 14)

-- 4. Y ((BF- (Zr + F-) + /-(y)Ip/) + BF- (Zr + F-))

İlgililer **hop oturup hop kalkmış**, Belediye Reisi köpürmüş. (III/43-11)

-- 5. Y ((BF- (İ + yF-) + /-(y)Ip/) + F-)

Şimdi düzeni değışecek, evli, çoluk-çocuk sahibi **bir adam olup çıkacak**. (IX/9-13); Esasen hiçbir şeyi ciddiye almayan, ama görünüşte ciddi bir **adam olup çıkıyor**. (XIV/44-25).

-- 6. Y (DBF- ((F- + /-(y)Ip/ + N1) + F-))

"Alıp başını gidenler"⁵⁶ ötekiler üzerinde hayranlık uyandırdı. (IV/134-16)

-- 7. Y (DBF- ((N1 + F- + /-(y)Ip/) + _ _ + F-))

Kar başını alıp Çimen Dağı'nın tepelerine doğru **gitti**; çiğdem çıktı. (II/112-6)

-- 8. Y (DBF- ((F- + /-(y)Ip/ + N1) + BF- (T + F-)))

Babası çocuğı ihmal ettiğı için Çetin anasına yanaşıyor, ancak ana da bir garip, **alıp başını seyahata çıkıyor**, günlerce Avrupa-Amerika dolaşıyor. (XIV/44-15)

-- 9. Y /... +(y)I ez- + -ip suyunu (mu) iç- /

Ben sınıfları birincilikle bitirdim, şimdi hocalarım beni asistan almak istiyorlar, yıllardır bunun hayalini kurdum, hepsinden vazgeçip **diplomamı ezip suyunu mu içeyim**" dedikçe, dedem kıs kıs güler. (V/55-10)

-- 10. Y /... +(y)In bir ucundan gir- + -ip + öteki ucundan çık- /

Cezaevinin bir ucundan girip öteki ucundan çıkıyorlar. (IV/114-9)

2.3.3.4.2. /-mA- +dAn/ Biçimbirimi ile Yapılanlar

-- 1. Y ((BF- (N2 + F2-) + /-mA- +dAn/) + F-)

Hop demeden hoplanılmaz. (IV/154-13)

2.3.3.5. Açıklayıcılık / Kuvvetlendiricilik İşleviyle Kullanılan Zarf-Fiiller

-- 1. Nesne Açıklayıcısı

-- 1.1. İ +(y)A var- m+ca+ya kadar

Gözlerim kararıyor... İhsan Amca! **Odunumuza varıncaya kadar** [her şeyi] taşımıştı. (XVIII/48-13)

⁵⁶ Bu deyimın kurallı hali başını alıp gitmek şeklindedir.

-- 1.2. **İ + ol- + -arak**

Pazar esnafı Doktor'u **dilenci olarak** görmüyor. (XI/101-7)

-- 1.3. **İ (Bağ. gr. (İT + B + İ)) + ol- + -arak**

Tarihçiler *medeniyeti şehir hayatı ve okur-yazarlık olarak* tarif ederler. (IV/24-3)

-- 1.4. **İ + ol- duğ+u gibi**

Salkımı olduğu gibi ağzıma sokuyorum, geriye bir çöp çıkıyor. (II/12-5); Ancak bana gelişiniz, *meseleyi olduğu gibi* [meselenin tamamını] anlatmanız, inançlarınızı fikirlerinizi ortaya koymanız, bir şaheser, samimiyet örneği. (XVI/116-23).

-- 1.5. **ST + he + ol- duğ+u gibi**

Beni sorarlarsa *herşeyi olduğu gibi* anlatırsın. (VIII/68-1)

-- 2. **Nesneleştirme**

-- 2.1. **İT + ol- + -arak**

Bir devlet dairesinde **arşiv memuru olarak** çalışıyor [arşiv memurluğu yapıyor]. (XIII/103-6)

-- 2.2. **İ + ol- + -arak**

Neyse ki cazgır bir karısı varmış, bir yerde **tezgâhtar olarak** çalışmış. (XIII/93-13)

-- 3. **Özne açıklayıcısı**

-- 3.1. **ST + ol- + -arak**

Zaman sonra Moğol istilası Anadolu üzerinden kalksa bile, *o nokta hanın konduğu, kaldığı yer olarak* halkın hafızasına yerleşmiş ve bölgenin adı "Hanyeri" olmuştur. (XV/85-7)

-- 3.2. **İ + ol- + -arak**

Aslında televizyon programlarına **yapımcı olarak** katıldığım için "medya mensubu" demek daha doğru olur. (IV/14-23)

-- 4. **Zamanı Kuvvetlendirme**

-- 4.1. **Z T ol- + -duğ+u gibi**

Eğitim-öğretim ve istihdam politikası münasebeti ile vaktiyle kendisinin mecliste ileri sürdüğü -ve tabii **o yıllarda olduğu gibi** ondan sonra gelen yıllarda da, doğurduğu

tartışma, isabetli teşhisi sebepleri ile daima hatırlanacak olan görüşlerine atıfta bulunuyor. (XII/42-2)

-- 4.2. ST + ol- + -duğ+u gibi

Her zaman olduğu gibi [o zaman da] eşofmanları çekip indim. (IV/174-18)

-- 5. Karşılaştırma

-- 5.1. Eks. ST + ol- + -duğ+u gibi

Allah'tan korkmayıp "El bende" diyenler olduğu gibi, bunu kabul etmeyenler de olmuş. (XII/22-18)

-- 6. Yeri Kuvvetlendirme

-- 6.2. Y T + ol- + - duğ+u gibi

Her eski İstanbul sokağında olduğu gibi medreseyi gören sokaklardan birinde, bir eski evin ikinci katında, pencerenin önünde, sardunya saksısının yanı başında gözleri fıldır fıldır bir ihtiyar kadın hemen her gün her saat sokağı dikizliyor. (XII/163-5)

2.3.3.6. Cümlemsi Oluşturan Zarf-Fiil Ekleri

-- 1. F- + /-ken/

-- 1.1. Zamanda eşitlik

Derken Süleyman geldi. (III/23-15); **Derken** medyacı ile birlikte bizi masaya davet ediyorlar. (IV/84-11); Onunla evlenip hanedanı ele geçireceğim **derken** pis ve ağır bir koku ile irkildim. (X/30-27); **Derken** para da suyunu çekti. (XII/62-7).

-- 1.2. Zamanda sürerlilik

Bir yıl, iki yıl, derken sürmeli gelinin bir türlü çocuğu olmuyor. VIII/118-24

-- 2. F- + /-DIK gibi/

-- 2.1. Çıkarım işlevi

Görüldüğü gibi bu durum her türlü yoruma açık. (I/51-17)

SONUÇ

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde fiilimsilerin incelemesinden çıkarılan genel sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Yazarın yetişme tarzı, yaşadıkları, düşünceleri, kültürü, çocukluğunu farklı yerlerde geçirmesi, şair ve ressam olması, sinemayla ilgilenmesi gibi etkenler dolayısıyla gözlem yeteneğinin gelişmesine bağlı olarak 20 tane hikâye, dört deneme-inceleme, bir çocuk kitabı ve bir tane de şiir kitabı yazmıştır.

Seçilen kavram işaretleri daha çok hikâye göstergesinin kavram alanına girebilecek ve hikâye türünün gerektirdiği içeriği oluşturabilecek kelimelerdir. Bu kavramları şiirselleştirdiği ve tasvirleştirdiği de görülmektedir. 'Mavi Kuş' yazarın tasvir yeteneğinin güzel bir örneğidir.

Değişik konularda yazdığı hikâyelerde çok sayıda deyim, atasözü, özlü söz; ağızlarından alıntılar ve argo kullanımlar vardır. Cümleler genel itibariyle kısa ve yalındır. Sıfat yan cümlelerinde yer yer birleşik fiilden ve bağlama gruplarından oluşan uzun tamlamalar kurmuştur (bk.1.2.1.1.1.17/18, 1.2.1.2.1.1.19/20). İncelenen metinlerde yüklemi başa alınmış 11 yan cümle bulunması kurallı cümle kullanımını tercih ettiğini gösterir.

Hikâyelerde fiilimsi kullanılmış 2705 tane cümle üzerinde çalışılmıştır. 2705 cümlenin 359'u isim-fiille, 870'i sıfat-fiille, 1476'sı da zarf-fiille kurulmuştur. Bu da Kutlu'nun çoğunlukla olay hikâyeleri yazdığını gösterir, çünkü isim-fiiller durumlaştırma işleviyle kullanılır.

İncelenen eserlerde fiilimsili cümlelerde kullanım sıklığına göre 63 tane iki ögeden oluşan, 57 tane sadece yüklemden oluşan, 30 tane üç ögeden oluşan, 13 tane dört ögeden oluşan, 3 tane 5 ögeden oluşan, 3 tane altı ögeden oluşan başlık mevcuttur. Bu da Kutlu'nun kısa ve yalın yazdığını gösterir.

Cümlelerde yüklemden sonra en sık kullanılan ögeler sırasıyla 429 nesne, 149 özne; 87 hedef, 81 durum, 79 zaman, 76 yer, 54 vasıta, 45 yönelme, 40 kaynak, 33 birlik-

telik, 25 ayrılma, 24, miktar, 22 benzerlik, 12 karşılıklılık, 7 karşıtlık, 5 karşılaştırma, 5 sınırlandırma tümleçleri ve 1 tane de yetinme tümlecidir.⁵⁷

İsim-fiiler içerisinde 78 formülde /-mA/, 65 formülde /-mAk/, 48 formülde /-DIK/, 24 formülde /-(y)AcAK/, 12 formülde /-(y)Iş/ kullanımıştır. ‘Yediveren gülü’ ve ‘kuyruksallayan kuşu’nda olduğu gibi /-(y)An/ sıfat fiil ekinin kalıcı kavram oluşturma işlevi de tespit edilmiştir. (bk.2.1.1.4.1.). /-mA/ biçimbirimi sıfat-fiil işlevli yapım eki ve kalıcı sıfat yapma görevleriyle de kullanılabilir. (bk. 2.2.1.3./2.2.2.2), Fiil deyimlerinin ise sadece /-mA/ ve /-mAk/ biçimbirimleriyle yapıldığı görülmüştür. (bk.2.1.2.)

Hikâyelerde sırasına göre geçmiş, geniş ve gelecek zaman sıfat-fiilleri kullanılmıştır. Bu ekler: /-DIK/, /-mIş/, /-(y)An/, /-°r/, /-mA- + -z/, /-(y)AcAK/’tır. 239 formülde /-(y)An/, 105 formülde /-DIK/, 71 formülde /-mIş/, 65 formülde /-(y)AcAK/, 12 formülde de /-mA- + -z/ kullanılmıştır. 454 tane belirtme, 416 tane de nitelme işlevli sıfat yan cümlesi kullanılmıştır.

Yan cümle oluşturmak için kullanılmış 30 tane zarf-fiil eki tespit edilmiştir. Bu ekler 13 işlevde zarf yan cümlesi olarak 8 yerde de diğer işlevlerde kullanılmıştır. 185 formülle en fazla kalıp oluşturan zarf-fiil eki /-(y)Ip/’tır. Onu 103’le /-(y)ArAk/, 75’le /-(y)In+cA/ takip etmiştir. /-DIK+tnn+iy. için/, /-(y)An+A kadar/, /-mAk+tAn ötürü/, /-sA dA /, /-DIğ+I+halde/ gibi birçok ek ve kelimenin kalıplaşmasıyla oluşmuş zarf-fiiller de mevcuttur.

/-(y)AcAk/, /-(y)A + bil- + -ir/, /-(I)yor/, /-°r/, /-mA- + -z/ yapılarıyla oluşan yüklem isimleri cevher fiilinin hikâye kipiyle kullanıldığında, yan cümle (bağımlı cümle) ile temel cümle (bağımsız cümle) arasında karşıtlık ilişkisi kurularak farklı işlevde şart yan cümlesi oluşmaktadır. (bk.1.3.12.2.)

De- fiili /-(y)A/ zarf-fiil ekini alarak Türk dili tarihinde içerisinde zarf yan cümlesi oluşturma göreviyle kullanılırken bugün bu işlevini yitirmiş ve edatlaşmıştır. STT’de pek çok işlevi olan bu edat, Kutlu’nun hikâyelerinde nesneleştirme, özneleştirme, nesne açıklayıcısı, özne açıklayıcısı, sebep, hedef, vasıta, olasılık, ilgi ve deyim oluşturma gibi 10 farklı işlev üstlenmiştir. (bk.2.3.3.1.1.)

⁵⁷ Sayısal değerler fiilimsi kullanılarak oluşturulmuş nesne, özne ve tümleç formüllerini içermektedir. Bu formüller örnekleriyle beraber 2705 tane cümle yapar

Bağlama zarf-fiilleri eklendikleri cümleyi –tümleç gibi görünse de – bir tümleç-yüklem ilişkisiyle kendinden sonraki cümleye bağlamadığı, iki bağımsız cümleyi sıra ilişkisiyle birbirine bağladığı için esas yüklem bir parçası değildir, kendisi tümleçlerle beraber ayrı bir yüklem olarak düşünülmelidir. (bk. 2.3.1.)

ŞEKİL BİLGİSİ DİZİNİ

Bütüncede geçen biçim birimlerin dizini hazırlanırken,

1. Sesbirimsel değişkenleri (İng. allophone) olan ekler için bir temsilci seçilmiştir (dar vokaller için **I**'nın, geniş vokaller için **A**'nın, T ya da D ile başlayan eklerden **D**'nin seçilmesi gibi).

2. Örnekleme kalıp içerisinde yer alan veya tek bir şekle sahip biçim birimler bu şekilleriyle gösterilmiş, kullanılmayan şekillere yer verilmemiştir. (Örneğin fiilden zarf yapan ekler (bk.2.3.3.3.3.) içinde bulunan /-esiye/ ekinin, bu başlık altında -asıye, -şeklini de içine alan örneklerine rastlanmadığından, ek /-AsIyA/ biçim birimi ile gösterilmemiştir.)

3. Biçim birimler ilk seslerinden başlanarak bilgisayara sıralattırılmıştır. Bu yüzden artı, eksi, parantez gibi işaretlere ve boşluklara da dikkat edilmiştir.

4. Sese karşılığı olmayan ekler, (∅) şekliyle temsil edilmiş ve bu şekil alfabenin ilk harfi olarak değerlendirilmiştir.

5. Biçim birimlerin adlarının yanında anlatıldıkları konu başlıkları veya geçtikleri örnekler de verilmiştir.

/+ ∅/: ilgi hali: 1.1.3.8.1.

/+ ∅/: miktar hali: 1.1.2. 13.1.

/+ ∅/: nesne hali: 1.1.2.1.14

/+ ∅/: sınırlandırma hali: 1.2.1.2.1.2.8.1.

/+ ∅/: zaman hali: 1.1.3.10.1.

/+ ∅/: durum hali: 1.1.2.5.10.

/+ ∅/: özne hali: 1.2.1.2.1.2.9.1.

/+ ∅/: sınırlandırma hali:1.2.1.2.1.2.7.1

/-(y)A ... (y)A/: fzye: 2.3.3.3.1.

/-(y)A dur- /: sür. tF-: 2.3.3.2.1.8.

/-(y)A/.../-(y)A/:seb.zfe: 1.3.3.1.1.1.1.

/-(y)A/ ... /-(y)A/: dr. zfe: 1.3.2.3.1.1.

/-(y)A+II/: Z.başlangıç zfe: 1.3.1.6.1.1.1.

/-(y)A+sI/: sf-iş.ye: 2.2.1.2.

/-(y)AcAk gibi/: durum zfe: 1.3.2.10.1.

/-(y)AcAk kadar /:miktar zfe: 1.3.8.3.1.1.

/-(y)AcAk ol-/: niyet. tF-:2.3.3.2.3.1.

/-(y)AcAK/: fiye: 21.1.3.

/-(y)AcAK/: geniş zaman sfe: 1.2.1.1.3.1.

/-(y)AcAk/: ife: 1.1.1.4.

/-(y)An/: cümlemsi eki: 2.2.3.

/-(y)An/: fiye: 2.1.1.4.

/-(y)An/: sıfat/-fiil eki: 1.2.1.1.1.1.1.

/-(y)An+A kadar/: zamanda son sınır zfe: 1.3.1.5.3.1.1.1

/-(y)An+dA/: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.8.1.1.

- /(y)ArAk/:** sebep zfe: 1.3.3.3.1.1.
/(y)ArAk/: bağ. zfe: 2.3.1.2.1.1.
/(y)ArAk/: dr. zfe: 1.3.2.1.1.1.
/(y)ArAk/: hedef zfe: 1.3.4.3.1.1.
/(y)ArAk/: vasıta zfe: 1.3.7. 1.1.1.
/(y)ArAk/: Z.ön. zfe: 1.3.1.2.1.1.1.1.
/(y)ArAk+tAn/: dr. zfe: 1. 3. 2. 9.1.
/(y)AsI gel-/ : istek. tF-: 2.3.3.2.6.1.
/(y)AsI+yA/: durum zfe: 1.3.2.8.1.
/(y)I ver/-/: tez. tF-: 2.3.3.2.5.1.
/(y)I+cI/: fsye: 2.2.2.1.
/(y)I+cI/: sf-iş.ye: 2.2.1.1.
/(y)In+cA/: sebep zfe: 1.3.3.6.1.1.
/(y)In+cA/: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.1.1.1.
/(y)In+cA/: Z. ön zfe: 1.3.1.2.4.1.1.
/(y)In+cA/:Z. son sım. zfe:1.3.1.5.2.1.1.
/(y)In+cA+yA kadar/: Z. son sım. zfe: 1.3.1.5.1.1.1.
/(y)In+cA+yA kadar/:yer bildirme zfe: 1.3.10.1.1.1.
/(y)Ip dur-/: sür. tF-: 2.3.3.2.1.1.
/(y)Ip git- /: sür. tF-: 2.3.3.2.1.6.
/(y)Ip kal-/: sür. tF-: 2.3.3.2.1.3
/(y)Ip/: bağ. zfe: 2.3.1.1.1.1.
/(y)Ip/: durum zfe: 1.3.2.2.1.1.
/(y)Ip/: kışt zfe: 1.3.5.4.1.1.
/(y)Ip/: sebep zfe: 1.3.3.4.1.1.
/(y)Ip/: vasıta zfe: 1. 3.7.2.1.1.
/(y)Ip/: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.10.1.1.
/(y)Ip/: Z.ön. zfe: 1.3.1.2.2.1.1.1.
/(y)Ip/:D içinde zfe: 2.3.3.4.1.
/(y)Iş /: fiye: 2.1.1.2.
/(y)Iş/: ife:1.1.1.5.
/+diye/: çekim edatı: 2.3.3.1.1.
/(y)A + ø – + mA-/: yetmezlik tF-: 2.3.3.2.8.1.
/-°r.../-mAz/: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.7.1.1.
/-°r+cA+sI+nA/:durum zfe: 1.3.2.6.1.1.
/-°r+ -sA /: görelilik hali: 2.3.3.1.3.
/... olunca/: Z. baş. zfe: 1.3.1.6.2.2.1.
/...+DAn başlayarak/: Z.baş. zfe: 1.3.1.6.2.1.1.
-arak/: nesne aç. zfe: 2.3.3.5.1.2.
-arak/: nesneleştirme zfe: 2.3.3.5.2.1.
-arak/: özne aç. zfe: 2.3.3.5.3.1.
/da olsa/: kışt hali: 2.3.3.1.2.
/-DI+mI/: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.6.1.1.
/-DIğ+I halde/: kışt zfe: 1.3.5.7.1.1.
/-DIğ+I+n/+DAn/:sebep zfe: 1.3.3.2.1.1.
/-DIK gibi/: cümlemsi zfe: 2.3.3.6.2.1.
/-DIK/: fiye: 2.1.1.5.
/-DIK/: geçmiş Z. sfe: 1.2.1.2.1.1.1.
/-DIK/: geniş z. sfe: 1.2.1.1.2.1.1.
/-DIK/: ife: 1.1.1.3.
/-DIk+cA/: kar. zfe: 1.3.6.21.1.
/-DIk+cA/: Z. sür. zfe: 1.3.1.4.1.1.1.
/-DIK+I gibi/: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.5.1.1.
/-DIK+I+n+dAn olacak/: çıkarım zfe: 1.3.11.2.1.1.
/-DIK+lAr+I gibi/: Z. eş. zfe: 1.3.1.1.5.2.1.1.
/-DIk+lAr+I gibi/: ben. zfe: 1.3.9.2.1.1.

- Dik+tAn** sonra/:Z.ön.zfe: 1.3.1.2.3.1.1.
- DIK+tnn+/iy** kadar/:miktar zfe: 1.3.8.2.1.1.
- DIK+tnn+/iy.** için/: seb.zfe:1.3.3.5.1.1.
- DIK+tnn+iy.+dAn/**: Z. eş. zfe: 1.3.1.1.3.1.1.
- DIK+tnn+iy.+dAn** bu yana/: Z. sür. zfe: 1.3.1.4.2.1.1.
- diğ+i+n+e/**: fzye: 2.3.3.3.9.
- dik+çe/**: fzye: 2.3.3.3.5.
- duğ+u gibi/**: kar. zfe: 2.3.3.5.5.1.
- duğ+u gibi/**: nesne aç.: 2.3.3.5.1.4.
- duğ+u gibi/**: yer kuv. zfe: 2.3.3.5.6.2.
- duğ+u gibi/**: Z. kuv. zfe: 2.3.3.5.4.1.
- duğ+u kadar/**: fzye: 2.3.3.3.11.
- e/... /-e/**: fzye: 2.3.3.3.6.
- ecek kadar/**: fzye: 2.3.3.3.13.
- en+de/**: fzye: 2.3.3.3.8.
- erek/**: fzye: 2.3.3.3.4.
- esiye/**: fzye: 2.3.3.3.3.
- I/**: sf-iş.ye: 2.2.1.4.
- in+ca+ya** kadar/: N aç.: 2.3.3.5.1.1.
- ken/**: fzye: 2.3.3.3.7.
- ken/**: cümlemsi zfe: 2.3.3.6.1.1.
- ken/**: kar. zfe: 1.3.6.1.1.1.
- ken/**: kışt zfe: 1.3.5.6.1.1.
- ken/**: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.2.1.1.
- ken/**: durum zfe: 1.3.2.7.1.
- (-mA-)+mAk+tAn** olacak/: çıkarım zfe: 1.3.11.1.1.1.
- mA+ yA dur-** /: sür. tF-: 2.3.3.2.1.2
- mA + yA gör-/**: zaman ve şart tF-: 2.3.3.2.4.1.
- mA- + -z/**: gen. Z. sfe:1.2.1.1.4.
- mA- +dAn önce/**: Z. son. sın. zfe: 1.3.1.3.2.1.1.
- mA- +dAn/**: D içinde zfe: 2.3.3.4.2.
- mA- +dAn/**: durum zfe: 1.3.2.4.1.1.
- mA- +dAn/**: kışt zfe: 1.3.5.2.1.1.
- mA- +dAn/**: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.9.1.1.
- mA- +dAn/**: Z.son.sın. zfe: 1.3.1.3.1.1.1.
- mA-+dAn/**: Z.sür. zfe: 1.3.1.4.3.1.1.
- mA-+(y)AcAk kadar /**: miktar zfe: 1.3.8.1.1.1.
- mA/**: ife: 1.1.1.2.
- mA/**: fiye: 2.1.1.1.
- mA/**: fsye: 2.2.2.2.
- mA/**: sf-iş.ye: 2.2.1.3.
- mA-+dAn/**: sebep zfe: 1.3.3.7.1.1.
- mA+II/**: fsye: 2.2.2.3.
- mAk için/**: hedef zfe: 1.3.4.1.1.1.
- mAk üzere/**: hedef zfe: 1.3.4.2.1.1.
- mAk üzere/**:1.3.1.7.1.1.1. Z. yak. zfe
- mAk/**: ife: 1.1.1.1.
- mAk/**: cümlemsi eki: 2.1.4.
- mAk/**: fiye: 2.1.1.6.
- mAk+IA/**: Z.eş. zfe: 1.3.1.1.11.1.1.
- mAk+sIz/+In/**: dr. zfe: 1.3.2.5.1.1.
- mAk+tA/**: yüklem ismi: 2.1.3.
- mAk+tAn** ötürü/: seb. zfe: 1.3.3.8.1.1.

/-mIş gibi gel-/: zan. tF-: 2.3.3.2.7.1.

/-mIş gibi/: benzerlik zfe: 1.3.9.1.

/-mIş gibi/: kşt zfe: 1.3.5.5.1.1.

/-mIş/: fiye:2.1.1.7.

/-mIş/: geçmiş Z. sfe: 1.2.1.2.2.1.1.

/-mIş ol- /:bit tF-: 2.3.3.2.2.1.

/olmadı/: şart: 1.3.12.1.2.1.1.

/-°r kal- /: sür. tF-:2.3.3.2.1.7.

/-sA dA/: kşt zfe: 1.3.5.1.1.1.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yay., III. Ankara, İzmir 1998.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, (Genişletilmiş 8. bs.), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçede Tekerrür Fiilleri* (2. bs.), TDAY Belleten-1956, TDK Yay., 162, Ankara 1988.
- Bilgegil, M. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1984.
- Börekçi, Muhsine, *Türkçede Hal Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme*, Türk Dili Kurultayı'nda sunulan bildiri, 26 Eylül-1 Ekim 2000.
- . *Atatürk'ün Nutuk''unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Ü. Sos. Bil. Ens., Erzurum 2000.
- . *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, Erzurum 2011.
- BURAN, Ahmet, *Türkçede İsim Çekimi Ekleri*, Türk Gramerinin Sorunları II, AKDITYK, TDK Yay. 718, Ankara 1999.
- DAŞDEMİR, Muharrem, *Dedem Korkut Kitabı'nın Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Ü. Sos. Bil., Ens. Erzurum 2000.
- . Kültür Üniv. Uluslararası Türk Edebiyatı Kongresi: *Türkçe'nin Söz Dizimi ve Türk Edebiyatında Üslup Arayışları*, 27-28 Ağustos 2007, İstanbul (Yayımlanmamış Bildiri).
- . *Tarık Buğra'nın Romanlarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ü. Sos. Bil. Ens., Erzurum 1995.
- Demircan, Ömer, *Türkiye Türkçesinde Kök – Ek Bileşmeleri*, TDK Yay., Ankara 1977.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 9. ofset bs. Ankara 1990.
- Dilçin, Cem (dzl.), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., 503, Ankara 1983.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*. (9. Baskı), Rehber Yay., Ankara 1992.

- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, (3.bs.), Grafiker Yay., Ankara 2005.
- Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara 1999.
- Ergin, Muharrem, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Yay., İstanbul 2002.
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, (10. bs.), Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.
- Gabam A. Von, (Ç. Mehmet AKALIN), *Eski Türkçenin Grameri*, TDK, Ankara 2007.
- Gemalmaz, Efrasiyap, “Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4. sayı, Erzurum 1996.
- (Yayıma Hazırlayanlar: Cengiz Alyılmaz, Osman Mert), *Türkçenin Derin Yapısı*, Ankara 2010.
- Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Ayraç Yayınevi, Ankara 2001.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*. MEB Yay. Öğretmen Kitapları Dizisi İstanbul 1992.
- Hançerlioğlu, Orhan, *Türk Dili Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992.
- Hatiboğlu, Vecihe, *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara Üniv. DTCF Yay. 317, Ankara 1982.
- Kara, Funda, *Sait Faik'in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniv. Sos. Bil. Ens., Erzurum 1996.
- Erzurum Atatürk Üniv. *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu: Yapım Eki Olmayan Eklerden Bazıları*, 25-27 Nisan 2007, Erzurum.
- *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. Sos. Bil. Ens. Erzurum 2001
- Edat ve Zarf Üzerine Bazı Düşünceler *Turkish studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volumes: 4/3, Spring 2009.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ yay. (13.bs.), Ankara 2008.
- “Türkçede Birleşik Cümle Problemi”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 505, Ocak 1994, s.19-23.
- Kokarca, Berrin, *İnci Aral'ın “Mor” Romanında Yan Cümleler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ü. Sos. Bil. Ens. Erzurum 2005.

- Komisyon, *İmlâ kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- . *Türkçe Sözlük I-2*. AKDTYK, TDK Yay., Ankara 1988.
- Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, “Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 559. sayı (Temmuz-1998), Ankara.
- . *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK yay., Ankara 2003.
- Kükey, Mazhar, *Uygulamalı Örneklerle Türkçede Fiiller*, Ongun Kardeşler Matbaası, Ankara tarihsiz.
- Mert, Osman, *Kutadgu Bilig’de Hal Kategorisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2002.
- Ortopolat, Şengül, *Peyami Safa’nın Mahşer Romanında Yan Cümleler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ü. Sos. Bil. Ens. Erzurum 2008.
- Sağır, Mukim, Türk Dilbilgisi II: Yapıbilgisi (Ders notları), *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Ders Notları*, Erzurum 1991.
- Sancı Uzun, Demet, *Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü” Adlı Eserinin Sözvarlığı ve Eserin Sözcükbilim Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniv. Sos. Bil. Ens. Erzurum 2010.
- Seyidoğlu, Halil, *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, (Geliştirilmiş 5. bs.), Güzem Yay. No: 6, İstanbul 1993.
- Şimşek, Rasim, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş. Trabzon 1987.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Osmanlı Türkçesi Grameri III: Eski yazı ve imlâ, Arapça, Farsça, Eski Anadolu Türkçesi*, (3. bs.), İstanbul: İÜ Ed. Fak. Yay. 1983.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Beyazıt METİN
Doğum Yeri ve Tarihi	Taşova/AMASYA-1983
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim Bilgileri	
E-Posta adresi	Beyazit05@hotmail.com
Tarih	Temmuz-2012